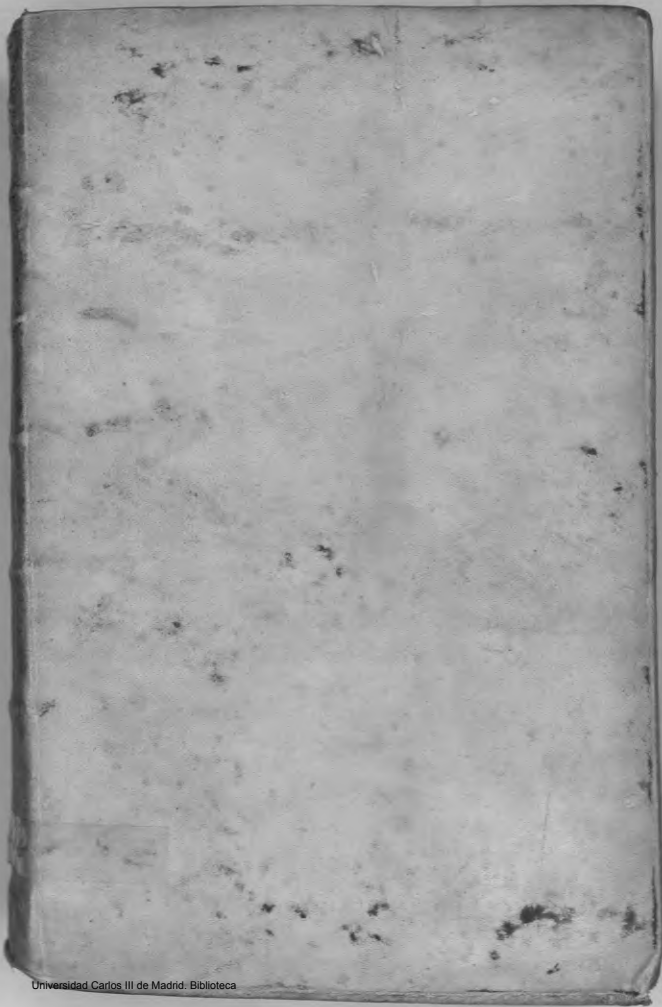

D N.

1222

PET. BARBOSAE LVSITANI IN SV-

PREMO PORTVGALLIAE

SENATV CONSILIARII,

Et in Conimbricensi Academia Iuris Caesarei
primarii ac emeriti Interpretis,

TRACTATVS ABSOLVTISSIMI,

I. De Matrimonio.	E. Impensis,	X. Depactis,
II. De Dote, eiusq. privilegiis lu-
cro, amissione, restitutione ac
tione, ac repetitione.	VI. De lata & leui culpa.	XI. De debitore & creditore.
III. De alimentis,	VII De mora,	XII. De locatione,
IV. Fructibus,	VIII Et qualiter dotis ratione fi-
at executio in bonis mariti,	XIII. De donatione,
	IX. De priuilegiarum materia,	XIV. De consensu, & ceteris ma-
tericibus

COMMENTANDO

In Tit. ff. Solutio matrimon. quemadmod. dos per incidentibus,

Tomi Duo.

CVM INDICE ALIQVOT CENTVM IN COD. ET
explicatarum Legum, & Materiarum locupletissimo.

FRANCOFVRTI

E Collegio Musarum Paltheniano,

M. DCVI.

ALMONEDA

COMPR-VENTA
Y ALQUILER
DE LIBROS
FILATELIA
G. Aranda, 16 - Tel. 1970
VIGO

PHILIPPO SECVN- DO HISPANIARVM MONAR-

CHÆ, ET OMNIVM REGVM POTENTIS-
SIMO, ET PIENTISSIMO, PETRVS BARBOSA IN
suo supremo Portugalliæ Senatu Consiliarius.

QVum in Lusitania natus, & educatus es-
sem, iuris ciuilibus studiis me addixi, & in celebri Lusitania Academia Conimbricensi per multos annos iuris ciuilibus scientiæ operam dedi, & primariam iuris ciuilibus cathedram consecutus, per viginti annos iuri ciuili interpretando, non sine nomine, incumbens, emeriti Lectoris, quem iubilatum vulgus appellat, nomen & præmia adeptus, multorum persuasionebus decreueram nonnullas interpretationes, quas ad diuersos iuris titulos concinnaram, publicare, credens illas non esse existimandas inutiles, sed ad publicum commodum Reipublicæ, & iuris ciuilibus cognitionem maxime pertinere. Ab hoc proposito discessi, quia serenissimus Sebastianus Portugalliæ Rex me ad obsequia sua aduocauit, & licet immeritum, sacri palatii auditorem, & suum consiliarium creauit. Maxima igitur & varia negotia impedimento fuerunt, ne illud, quod decreueram, ad exitum possem perducere: deinde infelicitates Regni Portugalliæ, non solum totam Rempublicam, sed etiam me semper illius amatorem, penitus obruerunt. Mortuo autem Sebastiano, quem fata tantum terris ostenderunt, ei in regno successit Henricus eius patruus, cui in prædictis officiis inseruiui, apud quem, & Sebastianum Regem semper in pretio fui. Mortuo Henrico, tibi Regnorum Portugalliæ legitima successio delata est: & cum in eo Regno per duos annos resideres, & ad Regnum Castellæ reuerti decerneres, dignatus es me tecum adducere, ut apud te Consilarii officio fungerer pro Regno Portugalliæ: propter quas rerum vicissitudines non potui, ut oportebat, lucubrationes meas corrigere, & typis mandare: tandem perpetuis multorum flagitationibus coactus postposita mora operi me accinxi: & quia sciebam in titulo ff. Solutum matrimonio, multa subtilia, & quotidiana contineri, ab illius interpretatione initium sumsi. Et quamuis non ignorem, quanta

*fructo ei lo
in fine*

sic tui nominis maiestas, quantus splendor, cui recte nihil offerri dicarive possit, nisi vndique expolitum, atque omnibus numeris absolutum, a quo scripta mea longe abesse agnosco: tamen considerans tuam benignitatem & admirabilem erga omnes clementiam, & in ministros publici muneris singularem humanitatem, offero audacter Maiestati tuæ meorum laborū quasi primitias, quas spero, Regum maxime, hilari vultu æquoq; animo a te susceptum iri, vt Celsitudinis & Maiestatis tuæ nomine, tanquam tutissimo clypeo muniantur, & tutius inter tot hominum manus versentur, & ego innatæ clementiæ tuæ dono, qua omnes tui subditi iucundissime perfruuntur, me protectum & recreatum, sentiam. & exultem.

PETRVS BARBOSA IVRECONSVLTVS LVSITANVS, AD CANDIDVM Lectorem.

PEr viginti annos in celebri Lusitania Conimbricensi Academia publici Lectoris munere functus, & multos iuris ciuilibus titulos interpretatus, non sine diligentia, & nomine, multorum persuasionibus & precibus coactus, eas decreui publicare, & typis committere: & quia sciebam in titulo ff. Soluti matrimonio, multa contineri subtilia, & utilia, & in praxi quotidiana, visum est ab illius interpretatione initium facere. Cum autem in eo multa, & diuersa materia necessario erant pertractanda, quæ paucis chartis concludi non poterant, hanc tractationem in duos diuisi tomos, in quibus spero, quod multa inueniantur, & summa diligentia excogitata, & resoluta, & quamuis non tantum mihi arrogem, vt omnia sperem tibi placitura, tamen deprecor, vt omnia candide & benigne accipias, considerans non omnes posse omnia, & aliquando bonum Homerum dormire: sic enim fiet, vt tua benignitate allectus, alia varia, quæ apud me latent, in manus hominum venire non reformidem, quæ spero tuis studiis, tam in theorica, quam in praxi aliquod inuamen esse allatura. Vale feliciter, & omnia bono & æquo animo diiudica & consule.

INDEX

INDEX LEGVM E DIGESTIS, IN HIS TOMIS EXPLICATARVM. E Digesto veteri.

Liber I.

Lex 2. §. Seruius Sulpitius. ff. de orig. iuris. tit. 1. in
prælud. l. si mora. num. 13.
L. in adoptionibus cum glo. ff. de adopt. tit. 7. l. quæ
doris. nu. 164.
L. post mortem. ff. de adopt. tit. 7. l. Titia. n. 19.
L. meminisse. ff. de officio proconsul. t. 14. l. diuortio.
2. part. nu. 51.

Liber II.

L. quamuis. ff. de in ius vocan. ti. 4. l. alia. §. eleganter
a num. 2.
L. conuenire. ff. de pactis dotalib. t. 14. 3. part. rubr.
num. 16.
L. in personam. 3. in prin. ff. de pact. t. 14. l. Lucius
Titius. num. 4. ad fin.
L. iuris gentium. §. quonimo. ff. de pact. l. 14. si cum
dorem in prin. nu. 2.
L. & heredi. §. filiafamil. ff. de pactis. t. 14. 5. part. l. 1.
num. 42. & l. 2. in prin. num. 142.
L. si vnus in prin. ff. de pactis. tit. 14. l. 2. §. quod si in
patris. nu. 51.

Liber III.

L. minor. §. 1. §. fin. ff. de procuratorib. tit. 3. l. diuor-
tio. §. interdum. num. 34.
L. filiusfam. §. sed et si filia. ff. de procura. tit. 3. l. 2. §.
fin. num. 16.
L. non solum. §. 9. §. quæritur. ff. de procurat. tit. 3.
l. 2. §. fin. num. 34.
L. minor. §. 1. in prin. ff. de procuratorib. tit. 3. l. quia
tale. nu. 70.
L. ex duob. ff. de neg. gest. tit. 5. l. diuortio. §. fin. i.
part. nu. 76.
L. diuortio. §. 7. de negot. gest. tit. 5. l. maritum. a nu.
90.
L. qui aliena. §. 3. §. quanquam. de negot. gestis. tit. 5.
l. 3. & 4. num. 12.
L. Nefennius. ff. de negot. gest. tit. 5. 4. part. l. 1. a
num. 148.

Liber IV.

L. si mulier. 2. §. si dos. ff. quod metus causa. tit. 2.
4. part. rub. nu. 28. 32.
L. in causa. 17. §. idem Pomponius. ff. de minorib.
tit. 4. 4. part. rubr. nu. 27.
L. patri pro filio. ff. de minorib. late discutitur. tit. 4.
l. 3. & 4. a num. 13.
L. §. Socio. ff. de minoribus. tit. 4. l. diuortio. §. si
vir. nu. 17.
L. eum qui. 48. ff. de minoribus. tit. 4. l. maritum.
num. 47.
L. §. Pomponius. ff. de minoribus. tit. 4. l. quia tale.
num. 33.
L. eas. ff. de cap. diminutione. tit. 5. 4. part. rub. nu.
mer. 24.
L. 1. §. item Pomponius. ff. Nautæ, caupones. tit. 9.
l. si alienam. nu. 21.

Liber V.

L. tam ex contractibus. ff. de iudic. tit. 1. l. si cōstan-
te. §. final. num. 21.
L. in omnibus. ff. de iudicis. tit. 1. l. 2. in 2. part. n. 28.
& l. diuortio. §. interdum. nu. 17.

L. Papinianus in prin. ff. de inoff. testam. tit. 2. l. Lu-
cius Titius. a nu. 6.
L. Papinianus. §. 1. ff. de inoff. testam. tit. 2. l. Lucius
Titius. num. 10.
L. filius. 2. 2. ff. de inoff. testam. tit. 2. l. Lucius Titius.
num. 12.
L. hereditatis. §. 1. ff. de petit. hered. tit. 3. l. diuortio.
§. fin. 2. part. nu. 4.
L. sed et si lege. §. scire. ff. de petit. hered. in prælud.
l. si mora. num. 14. & 19.
L. quod si sumus. 4. de petit. hered. tit. 3. l. diuortio.
§. si. 1. part. nu. 4.
L. sed et si lege. §. 1. ff. de petit. hered. tit. 3. §. 3. part. rub.
a num. 73.
L. plane. ff. de petit. hered. tit. 3. l. diuortio. §. fin. 1.
part. a num. 65.
L. etiam. 15. §. apud Marcellum. ff. de petit. hered.
tit. 3. l. si alienam. num. 2.
L. fin. ff. de petit. hered. tit. 3. 7. part. l. 1. nu. 29.

Liber VI.

L. a tutore. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. si fun-
dam. a num. 32.
L. si a quo. 37. ff. de rei vend. tit. 1. l. si alienam. nu.
15.
L. sumus. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. fin.
1. part. nu. 41.
L. ceterum. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. fin. 2.
part. nu. 51.
L. quod si artificem. 33. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuor-
tio. §. fin. 1. part. a nu. 55.
L. vti que. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. fin. 1. part.
a num. 64.
L. in fundo. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. fin. nu.
9. & 11.
L. fin. autem §. fin. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §.
fin. 1. part. nu. 72.
L. si forte. 19. cum ll. seq. de rei vend. tit. 1. l. diuor-
tio. §. fin. 1. part. num. 73.
L. si habitator. ff. de rei vend. tit. 1. l. diuortio. §. fin. 1.
part. num. 86.
L. siue autem §. si duobus. ff. de publican. tit. 2. l. si a-
lienam. nu. 45. & num. 42.

Liber VII.

L. quoties. 41. §. si colonus. ff. de usufruct. tit. 1. l. fru-
ctus. num. 23.
L. si usufructuarius. 7. ff. usufr. quemadmodum ca-
ueat. tit. 9. l. diuortio. §. si. 2. part. nu. 28.
L. si fur. 14. de usufr. tit. 1. l. diuor. 2. part. num. 31.
L. si usufruct. legato. 7. ver. vnde etiam. ff. de usufr.
tit. 1. l. diuortio. §. si vir. nu. 39.
L. sed si glandes. 12. ff. de usufruct. tit. 1. l. diuortio.
§. si fundum. nu. 8.
L. defuncta. 65. ff. de usufruct. tit. 1. l. diuortio. 2.
part. num. 24.
L. arboribus. 13. in prin. ff. de usufr. tit. 1. l. diuortio.
§. si fundum. num. 15. & a num. 22.
L. ex sylva. 1. ff. de usufruct. tit. 1. l. diuortio. §. si fun-
dum. num. 11.
L. agri. 22. ff. de usufruct. tit. 1. l. diuortio. §. si fun-
dum. num. 21.

INDEX.

L. si vltus fructuarius in eadem ff. quibus modis vltus fructus amittatur. 1. l. diuortio. 2. par. nu. 26.

Liber VIII.

L. si cuius glo. fin. ff. de seruit. tit. 1. l. 2. in 2. part. num. 36.

L. vlt. pomum ff. de seruit. tit. 1. l. quia tale. num. 48.

L. ex meo ff. de seruit. rusticorum. pradior. tit. 3. l. vlt. fruct. n. 9.

L. p. n. ff. de seruit. rusticor. tit. 3. l. quia tale. num. 37.

L. venditor. ff. si constat. ff. communia pradiorum. tit. 4. l. diuortio. ff. si vira n. 26.

L. loci corpus. ff. competit. ff. si seruit. vend. tit. 5. l. si alienam. a. num. 95.

Liber IX.

L. si seruus. ff. si olivum. ff. ad l. Aquil. tit. 2. l. fructus num. 9.

L. si ex plagis. ff. cum in cliu. ff. ad legem Aquiliam. tit. 2. l. Titia. num. 25.

L. 5. ff. si ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. n. 29.

L. 5. in l. Aquil. ff. si ad l. Aquil. tit. 2. l. si mora. nu. 29. & 32.

L. si seruus seruus. 2. 7. ff. si calicem. ff. ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. a. num. 30.

L. si seruus seruus. ff. si fornicarius. ff. ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. a. nu. 33. & 38.

L. si seruus seruus. ff. Proculus. ff. ad l. Aquil. tit. 2. l. si mora. n. 37.

L. 2. ff. de noxalibus. tit. 4. l. si mora. nu. 42.

L. ia delictis. in prin. ff. de noxalib. actio. tit. 4. l. quz dotis. num. 132.

Liber X.

L. his consequenter. ff. si ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si ab hostibus. ff. si a. num. 40.

L. quz pater. ff. famil. ercisc. tit. 2. 7. part. l. nu. 27.

L. Pomponius ff. famil. ercisc. tit. 2. late. ff. quod si in patre. a. num. 2.

L. in iudicio. ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si constante. ff. si a. num. 27.

L. si maritus. ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si constante. ff. si a. num. 6.

L. heredes. 29. ff. non tantum. ff. famil. ercisc. tit. 2. in pralud. l. si mora. nu. 47. ad fin. & seq. nu. 43.

L. Sabinus. ff. commun. diuid. tit. 3. l. quz dotis. nu. 170.

Liber XI.

L. si filius. 13. ff. de interrogator. act. tit. 1. l. quz dotis. num. 157.

L. de xate. ff. qui tacuit. ff. de interrogat. actio. tit. 1. l. quz dotis. nu. 157. ad fin.

Liber XII.

L. pecuniam. 36. ff. si cert. pet. tit. 1. l. post dotem. nu. 11.

L. ad egregias. ff. de iureiur. tit. 2. l. alia. ff. eleganter. num. 11.

L. cum qui. ff. si malier. ff. de iureiurand. tit. 2. l. maritum. num. 19.

L. in actionibus. ff. de in litem iurand. t. 3. in pralud. l. si mora. nu. 12.

L. 3. ff. si ubi. ff. de condict. ob causam. tit. 4. l. si alienam. a. n. 101.

L. si extraneus. ff. de condict. ob causam. tit. 4. l. si cum dotem. in prin. a. nu. 10.

L. si extraneus. in si. ff. de condict. ob causam. tit. 4. 7. part. l. nu. 32. & 1. 2. ff. quod si in par. nu. 6.

L. ind. b. tit. 5. ff. de et si n. m. ff. de cond. indeb. tit. 6. l. si alienam. a. num. 100.

L. nam et si cum moris. 17. ff. de cond. indeb. tit. 6. l. quz dotis. nu. 107. & seq.

L. qui inuicem. 30. ff. de condict. indeb. tit. 6. l. diuortio. ff. si. 2. par. num. 23.

L. si p. n. ff. de condict. indeb. tit. 6. l. diuortio. ff. si. 2. par. nu. 6.

L. si in area. ff. de condict. indeb. tit. 6. l. diuortio. ff. si. 2. part. nu. 11.

L. si. ff. de cond. sine causa. tit. 7. l. si ante. num. 27.

L. qui exceptionem. ff. si pars. ff. de condict. indeb. tit. 6. l. diuortio. ff. si. 2. part. nu. 14. & 25.

Liber XIII.

L. ex argento. ff. de condict. furt. tit. 1. l. diuortio. ff. si. 2. part. nu. 63.

Ad l. 1. ff. de triticar. act. tit. 1. l. si alienam. a. num. 36.

L. sed si alia. 17. ff. de condit. pecun. tit. 5. l. si mora. 21. & 24.

L. Gaius cum gl. ff. de pign. actio. tit. 7. l. quz dotis. num. 163.

L. solutum. ff. solutam. ff. de pign. act. tit. 7. l. 3. nu. 34.

L. si rem. 9. ff. si. ff. de pign. act. tit. 7. l. si mora. nu. 15.

L. 2. ff. si is qui n. ff. de exercito. act. tit. 1. l. post dotem. num. 21.

L. sium habeo. ff. ad Macedon. tit. 6. l. si constante. nu. 101.

L. si filius. ff. ad Maced. tit. 6. l. quz dotis. num. 154.

Liber XV.

L. id vestimentum. 26. ff. de peculio. tit. 1. l. quz dotis. num. 75.

L. q. am. Tuberonis. ff. sunt quidam. ff. de peculio. tit. 1. l. quz dotis. nu. 171.

L. 1. 5. 1. ff. quod iussu. tit. 4. l. post dotem. num. 10.

Liber XVI.

L. vi. v. x. 17. ff. ad Velleian. tit. 1. 5. part. l. 1. a. num. 60.

L. bona fides. verfic. incurrit. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. nu. 10. & nu. 27.

L. 3. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. num. 28.

L. quod Nerua. ff. de positi. in pralud. tit. 3. l. si mora. num. 25. & seqq.

L. Lucius. 24. ff. de positi. tit. 3. l. si mora. n. 33.

L. Publia in prin. ff. de positi. tit. 3. l. quz dotis. nu. 33.

L. Publia in prin. ff. de positi. tit. 3. l. Gaius. nu. 11.

L. qui rem. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. a. num. 22.

Liber XVII.

L. videamus. 38. ff. item si vi. ff. de vltis. tit. 1. l. si mori. nu. 107. & nu. 105.

L. idemque. 10. ff. idem Labco. ff. mandati. tit. 1. l. si mora. nu. 97. & seq.

L. qui patitur. 16. ff. mandati. tit. 1. l. quz dotis. num. 154.

L. si fideiusor. ff. quzdam. ff. mandati. tit. 1. l. si constante. a. nu. 39.

L. si mandato. ff. si. ff. mandati. tit. 1. l. si cum dotem. in prin. num. 10.

L. si vero non remunerandi. 12. ff. idem Papinianus. ff. mandati. late. tit. 1. l. quz dotis. a. nu. 13.

L. idemque. 10. ff. si cui. ff. mandati. tit. 1. l. post dotem. num. 19.

L. idem.

Elenchus legum explicatarum.

Lidemque, 10 §. generaliter, ff. mandat. tit. 1. l. mari-
tym. a. nu. 84.
L. dolus est, ff. mandat. tit. 1. in prælud. l. si mora, n. 30
L. si conuenit, ff. pro socio, tit. 2. l. si filio familias, §.
fin. nu. 37
L. socius socio 73, ff. pro socio in prælud. tit. 2. l. si
mora, nu. 39
Lex actione 66 §. item qui, tit. 2. ff. pro socio, 2. part.
rubr. nu. 52
L. omne es, ff. pro socio tit. 2. 4. par. l. 1. nu. 92
L. cum duobus, §. 5. §. si in coeunda, ff. pro socio, tit. 2.
l. fructus, nu. 18
L. si socius pro filia, ff. pro socio, tit. 2. 4. p. l. 1. nu. 100

Liber XVII.

L. in vendendo, ff. de contrahen. emptio. tit. 1. l. 2. in
2. part. nu. 40
L. fin. ff. de lege commissoria, tit. 3. l. si mora, nu. 74
L. venditor ex hereditate, vers. quemadmodum. ff. de he-
red. vel act. vend. tit. 4. nu. 103. & nu. 104
L. si nomen, ff. de hered. vel actio vend. tit. 4. l. si as-
similis, nu. 9. & 11
L. venditor ex hereditate, vers. quemadmodum. de heredit.
vel actio vend. tit. 4. l. de diuisione, nu. 63
L. pen. ff. de rescind. vend. tit. 1. l. si mora, n. 56. & seq.
L. fin. ff. de pericul. & commodo rei vend. tit. 6. l. de
diuisione, nu. 27
L. necessario, §. fin. ff. de peric. & commod. rei vendi.
tit. 6. l. usufructu, nu. 5
L. si per emptorem, ff. de peric. & commod. rei vend.
tit. 6. l. si mora, n. 13

Liber XIX.

L. si sterilis, §. cum per venditorem, ff. de actio. emt.
tit. 1. l. de diuisione, a. nu. 31
L. Lucius Titius, ff. de action. emu. tit. 1. l. de diuisione.
nu. 32
L. Iulianus, §. si fructibus, ff. de actio. emt. tit. 1. l. di-
uortio. 2. par. a. nu. 81. 87
L. si viro, in princip. ff. locati. tit. 2. l. quæ dotis, nu-
mer. 78
L. si tibi demum in prin. ff. locati, tit. 2. l. si mora, nu-
mer. 40
L. si quid domum, §. hic subiungi, ff. locati, tit. 2. l. di-
uortio. §. si. 1. par. nu. 17.
L. sed addes, §. si domus, vers. l. si inquilinus, ff. locati.
tit. 2. §. fin. 1. par. nu. 87
L. penult. ff. locati, l. diuortio. §. fin. tit. 2. 2. part. nu-
mer. 69
L. si quis domum, §. 1. ff. locati. tit. 2. late. l. fructus, a
nu. 11
L. sicut, 23 §. final. ff. locati, tit. 2. l. si ante, numero
46

Liber XX.

L. si fideiussor, §. 1. ff. de pignor. tit. 1. l. quæ dotis,
num. 71
L. si is qui, §. final. ff. de pignor. tit. 1. l. usufructu,
num. 7
L. Anisio, ff. quæ res pignori, tit. 3. l. post dotem,
num. 61
L. 1. ff. qui potiores in pignor. habeant, tit. 5. 3. part. l.
1. num. 52
L. si creditor, §. fin. ff. de distract. pign. tit. 3. l. si filio-
famil. §. fin. nu. 33
L. voluntate, §. fin. ff. quib. mod. pignus, vel hypoth.
soluit. tit. 6. l. si mora, nu. 71.

Liber XXI.

L. Scia. 73. ff. de cuius tit. 1. l. Lucius Titius, nu-
mer. 14
L. si pro re 2. §. fin. ff. de interdictio. tit. 2. l. si as-
similis, nu. 17
L. pater filia, 71. ff. de cuius tit. 2. l. post dotem,
num. 43
L. sed et si, ff. de cuius tit. 2. l. diuortio. §. fin. 2. part.
num. 63
L. vendicantem, ff. de cuius tit. 2. §. part. l. 1. num. 20
L. si res, ff. de cuius tit. 2. l. maritum, nu. 87. ad fin.
L. pater filia 71. ff. de cuius tit. 2. 4. part. l. 1. nu-
mer. 30.
L. Herennius, 42. ff. de vsuris, tit. 1. l. diuortio. 2. par.
num. 3
L. videamus, 38. in prin. ff. de vsur. tit. 1. l. si mora, nu.
91. ad fin. & seq.
L. videamus, 38 §. si actionem, ff. de vsuris, tit. 1. l. si
mora, num. 89
L. cum quidam, 17 §. diuus, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ do-
tis, a. nu. 46
L. qui semisses, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ dotis, nu. 48
L. cum de in rem verso, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ dotis,
num. 53
L. mora in fin. prin. ff. de vsur. tit. 1. l. si mora, num.
6. & 9
L. si quis solutioni 24. in prin. ff. de vsuris, tit. 1. l. si
mora, nu. 3. & 4
L. Herennius 43. ff. de vsur. tit. 1. l. post dotem, n. 62
L. videamus, 38 §. si actionem, ff. de vsuris, tit. 1. §. p.
l. 1. num. 71
L. cum quidam, §. si pupillo, ff. de vsuris, tit. 1. l. de di-
uisione, nu. 38.
L. cum de in rem, verso, ff. de vsur, tit. 1. §. p. l. 1. nu. 69
L. 3. in prin. ff. de vsuris, tit. 1. l. 2. in prin. nu. 13
L. si filius, ff. de probat. tit. 3. l. Titia, nu. 10
L. cum de lege, cum gl. ff. de probation. tit. 3. nu. 25
L. qui testamentum, ff. de probatio. tit. 3. 6. part. l. 1.
a. num. 31
L. Procula 26. ff. de probation. tit. 3. l. quæ dotis, a
num. 41.

Liber XXII.

L. qui liberos ff. de ritu nuptiarum, tit. 2. 4. part. l. 1.
num. 2
L. in rebus 18. ff. de iure dotium tit. 3. in prælud. l. si
mora, nu. 28. & 36.
L. cum post 10. in prin. ff. de iure dot. tit. 3. l. quæ
dotis, a. nu. 52
L. si res, §. 1. ff. de iure dotium, tit. 3. l. si assimilis,
num. 22
L. iure succursum, §. fin. ff. de iure dot. tit. 3. l. si as-
similis, num. 23
L. cum post, §. si res, ff. de iur. dot. tit. 3. l. si assimilis
num. 29
L. quoties 17. ff. de iure dotium, tit. 3. l. si assimilis,
num. 75
L. non solum 53. ff. de iure dotium, tit. 3. l. si as-
similis, num. 16 (num. 9)
L. cum vir vxori 54. ff. de iur. dot. tit. 3. l. si assimilis,
L. promittendo 42. §. si a debitore, ff. de iur. dot. tit.
3. l. si assimilis, num. 10
L. quod autem, ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part. l.
2. a. num. 65
L. cum post, §. gener. ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part.
l. 1. num. 55. & 49

INDEX.

L. si usufructuarius in seffem. ff. quibus modis usufructus amittat. tit. 1. l. diuortio. 2. par. nu. 26.

Liber VII.

L. si cui cum glo. fin. ff. de feruit. tit. 1. l. 2. in 2. part. num. 36.

L. vi pomum ff. de feruit. tit. 1. l. quia tale. num. 48.

L. ex meo. ff. de feruit. rufficorum. prae dior. tit. 3. l. usufruct. n. 9.

L. p. cu. ff. de feruit. rufficor. tit. 3. l. quia tale. num. 37.

L. venditor. ff. si constat. ff. communia praediorum. tit. 4. l. diuortio. §. si vir a. n. 16.

L. loci corpus. §. competit. ff. si feruit. vend. tit. 5. l. si alienam. a. num. 35.

Liber IX.

L. si feruus. §. si olium. ff. ad l. Aquil. tit. 1. l. fructus. num. 9.

L. si ex plagis. §. cum in cliu. ff. ad legem Aquiliam. tit. 2. l. Titia. num. 15.

L. §. si ff. ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. n. 29.

L. §. in l. Aquil. §. ff. ad l. Aquil. tit. 2. l. si mora. nu. 29. & 32.

L. si feruus feruum. 2. §. si calicem. ff. ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. 2. num. 30.

L. si feruus feru. §. si fornicarius. ff. ad leg. Aquil. tit. 2. l. si mora. 2. nu. 33. & 38.

L. si feruus feruum. §. Proculus. ff. ad l. Aquil. tit. 2. l. si mora. 2. nu. 37.

L. 2. ff. de noxalibus. tit. 4. l. si mora. nu. 42.

L. in delictis. in prin. ff. de noxalibus. actio. tit. 4. l. quae dotis. num. 132.

Liber X.

L. his consequenter. §. 1. ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si ab hostibus. §. si a. num. 30.

L. quae pater. §. ff. famil. ercisc. tit. 2. 2. part. l. 1. nu. 17.

L. Pomponius. ff. famil. ercisc. tit. 2. late. §. quod si in patre. a. num. 2.

L. in iudicio. §. ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si constante. §. fin. a. num. 27.

L. si maritus. §. ff. famil. ercisc. tit. 2. l. si constante. §. 1. num. 6.

L. heredes. 29. §. non tantum. ff. famil. ercisc. tit. 2. in prae l. d. l. si mora. nu. 41. ad fin. & seq. nu. 43.

L. Sabinus. ff. commun. diuid. tit. 3. l. quae dotis. nu. 170.

Liber XI.

L. si filius. 13. ff. de interrogator. act. tit. 1. l. quae dotis. num. 157.

L. de xate. §. qui tacuit. ff. de interrogat. actio. tit. 1. l. quae dotis. nu. 157. ad fin.

Liber XII.

L. pecuniam. §. ff. si cert. pet. tit. 1. l. post dotem. nu. 11.

L. ad egregias. ff. de iureiur. tit. 2. l. alia. §. eleganter. num. 11.

L. cum qui. §. si maffer. ff. de iureiurand. tit. 2. l. maritum. num. 39.

L. in actionibus. ff. de in litem iurand. 3. in prae l. d. l. si mora. nu. 32.

L. §. si subleuius. ff. de condit. ob causam. tit. 4. l. si alienam. a. n. 101.

L. si extraneus. ff. de condit. ob causam. tit. 4. l. si cum dotem. in prin. a. nu. 30.

L. si extraneus. in fin. ff. de condit. ob causam. tit. 4. 2. par. l. nu. 32. & l. 2. §. quod si in par. nu. 6.

L. indebiti. §. sed et si nuni. ff. de cond. indeb. tit. 6. l. si alienam. a. num. 50.

L. nam et si cum moriar. 17. ff. de cond. indeb. tit. 6. l. quae dotis. nu. 107. & seq.

L. qui inuicem. 30. ff. de condit. indeb. tit. 6. l. diuortio. §. si. 2. par. num. 23.

L. si p. ce. 2. §. 1. ff. de condit. indeb. tit. 6. l. diuortio. §. fin. 2. par. nu. 6.

L. si in area. ff. de condit. indeb. tit. 6. l. diuortio. §. fin. 2. par. nu. 11.

L. fin. ff. de cond. sine causa. tit. 7. l. si ante. num. 27.

L. qui exceptionem. §. si pars. ff. de condit. indeb. tit. 6. l. diuortio. §. fin. 2. par. nu. 14. & 25.

Liber XIII.

L. ex argento. ff. de condit. furt. tit. 1. l. diuortio. §. fin. 2. par. nu. 63.

Ad l. 1. ff. de triticar. act. tit. 1. l. si alienam. a. num. 36.

L. sed si alia. 17. ff. de condit. pecun. tit. 5. l. si mora. 2. & 24.

L. Gaius cum gl. ff. de pign. actio. tit. 7. l. quae dotis. num. 163.

L. solutum. §. solutam. ff. de pign. act. tit. 7. l. 3. nu. 31.

L. si rem. §. fin. ff. de pign. act. tit. 7. l. si mora. nu. 15.

L. si si is qui nauem. ff. de exercito. act. tit. 1. l. post dotem. num. 21.

L. filium habeo. ff. ad Macedon. tit. 6. l. si constante. nu. 101.

L. si filius. 18. ff. ad Maced. tit. 6. l. quae dotis. num. 158.

Liber XV.

L. id vestimentum. 26. ff. de peculio. tit. 1. l. quae dotis. num. 75.

L. q. am. Tuberonis. §. sunt quidam. ff. de peculio. tit. 1. l. quae dotis. nu. 170.

L. 1. §. 1. ff. quod iussu. tit. 4. l. post dotem. num. 10.

Liber XVI.

L. vi. vxor. 1. ff. ad Velleian. tit. 1. §. part. l. 1. a. num. 80.

L. bona fides. versic. incurrit. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. nu. 10. & nu. 37.

L. §. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. num. 38.

L. quod Nerva. ff. de positi. in prae l. d. tit. 3. l. si mora. num. 17. & seq.

L. Lucius. 24. ff. de positi. tit. 3. l. si mora. n. 13.

L. Publia in prin. ff. de positi. tit. 3. l. quae dotis. nu. 33.

L. Publia in prin. ff. de positi. tit. 3. l. Gaius. nu. 11.

L. qui rem. ff. de positi. tit. 3. l. si alienam. a. num. 22.

Liber XVII.

L. videamus. 38. §. item si vi. ff. de usufr. tit. 1. l. si mori. nu. 107. & nu. 108.

L. idemque. 10. §. idem Labco. ff. mandati. tit. 1. l. si mora. nu. 97. & seq.

L. qui patitur. 18. ff. mandati. tit. 1. l. quae dotis. num. 154.

L. si fideiussor. §. quaedam. ff. mandati. tit. 1. l. si constante. a. nu. 59.

L. si mandato. §. fin. ff. mandati. tit. 1. l. si cum dotem. in prin. num. 10.

L. si vero non remunera. 1. §. idem Papinianus. ff. mandati. late. tit. 1. l. quae dotis. a. nu. 3.

L. idemque. 10. §. si cui. ff. mandati. tit. 1. l. post dotem. num. 19.

L. idem.

Elenchus legum explicatarum.

Lidemque, 10 §. generaliter, ff. mandat. tit. 1. l. mari-
timum. a. nu. 84.
L. dolus est, ff. mandat. tit. 1. in prælud. l. si mora, n. 30
L. si conuenit, ff. pro socio, tit. 2. l. si filiofamilias, §.
fin. nu. 57
L. socius socio 73, ff. pro socio in prælud. tit. 2. l. si
mora, nu. 19
L. ex actione 66 §. item qui, tit. 2. ff. pro socio, 2. part.
rubr. nu. 52
L. omne es, ff. pro socio tit. 2. 4. par. l. 1. nu. 92
L. cum duobus, 52 §. si in coeunda, ff. pro socio, tit. 2.
l. fructus, nu. 18
L. si socius pro filia, ff. pro socio, tit. 2. 4. p. l. 1. nu. 100

Liber XVIIII.

L. in vendendo, ff. de contrahen. emptio. tit. 1. l. 2. in
2. part. nu. 40
L. fin. ff. de lege commissoria, tit. 3. l. si mora, nu. 74
L. venditor ex hereditate, vers. quemadmodum. ff. de he-
red. vel act. vend. tit. 4. nu. 100. & nu. 104
L. si nomen, ff. de hered. vel actio vend. tit. 4. l. si as-
simatis, nu. 9. & 11
L. venditor ex hereditate, vers. quemadmodum. de heredit.
vel actio. vend. tit. 4. l. de diuisione, nu. 63
L. pen. ff. de rescind. vend. tit. 3. l. si mora, n. 56. & seq.
L. fin. ff. de pericul. & commod. rei vend. tit. 6. l. de
diuisione, nu. 27
L. necessario, §. fin. ff. de peric. & commod. rei vendi.
tit. 6. l. usufructus, nu. 5
L. si per emptorem, ff. de peric. & commod. rei vend.
tit. 6. l. si mora, n. 13

Liber XIX.

L. si sterilis, §. cum per venditorem, ff. de actio. emt.
tit. 1. l. de diuisione, a. nu. 31
L. Lucius Titius, ff. de action. emti. tit. 1. l. de diuisione.
nu. 32
L. Julianus, §. si fructibus, ff. de actio. emti, tit. 1. l. di-
uortio. 2. par. a. nu. 81. 87
L. si viro, in princip. ff. locati. tit. 2. l. quæ dotis, nu-
mer. 78
L. si tibi demum in prin. ff. locati, tit. 2. l. si mora, nu-
mer. 40
L. si quid domum, §. hic subiungi, ff. locati, tit. 2. l. di-
uortio. §. si. 1. par. nu. 17.
L. sed addes, §. si domus, vers. si inquilinus, ff. locati.
tit. 2. §. fin. 1. par. nu. 87
L. penult. ff. locati, l. diuortio. §. fin. tit. 2. 2. part. nu-
mer. 69
L. si quis domum, §. 1. ff. locati. tit. 2. late. l. fructus, a
num. 11
L. sicut, 23 §. final. ff. locati, tit. 2. l. si ante, numero
46

Liber XX.

L. si fideiussor, §. 1. ff. de pignor. tit. 1. l. quæ dotis,
num. 171
L. si is qui, §. final. ff. de pignor. tit. 1. l. usufructus,
num. 7
L. Aristo, ff. quæ res pignori, tit. 3. l. post dotem,
num. 61
L. 1. ff. qui potiores in pignor. habean. tit. 5. 3. part. l.
1. num. 52
L. si creditor, §. fin. ff. de distract. pign. tit. 3. l. si filio-
famil. §. fin. nu. 33
L. voluntas, §. fin. ff. quib. mod. pignus, vel hypoth.
soluit. tit. 6. l. si mora, nu. 71.

Liber XXI.

L. Scia. 73. ff. de cuius tit. 1. l. Lucius Titius, nu-
mer. 14
L. si pro re 22 §. fin. ff. de interdictio. tit. 2. l. si as-
simatis, nu. 17
L. pater filia, 71. ff. de cuius tit. 2. l. post dotem,
num. 41
L. sed et si, ff. de cuius tit. 2. l. diuortio. §. fin. 2. part.
num. 65
L. vendicantem, ff. de cuius tit. 2. §. part. l. 1. num. 10
L. si res, ff. de cuius tit. 2. l. maritum, nu. 87. ad fin.
L. pater filia 71. ff. de cuius tit. 2. 4. parte, l. 1. nu-
mer. 70.
L. Herennius, 42. ff. de vsuris, tit. 1. l. diuortio. 2. par.
num. 3
L. videamus, 38 in prin. ff. de vsur. tit. 1. l. si mora, nu.
91. ad fin. & seq.
L. videamus, 38 §. si actionem, ff. de vsuris, tit. 1. l. si
mora, num. 89
L. cum quidam, 17 §. diuus, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ do-
tis, a nu. 46
L. qui semissis, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ dotis, nu. 48
L. cum de in rem versio, ff. de vsur. tit. 1. l. quæ dotis,
num. 53
L. mora in fin. princ. ff. de vsur. tit. 1. l. si mora, num.
6. & 9
L. si quis solutioni 24 in princ. ff. de vsuris, tit. 1. l. si
mora, nu. 3. & 4
L. Herennius 43 §. ff. de vsur. tit. 1. l. post dotem, n. 62
L. videamus 38 §. si actionem, ff. de vsuris, tit. 1. §. p.
l. 1. num. 71
L. cum quidam, §. si pupillo, ff. de vsuris, tit. 1. l. de di-
uisione, nu. 38
L. cum de in rem, versio, ff. de vsur, tit. 1. p. l. 1. nu. 69
L. 3 in prin. ff. de vsuris, tit. 1. l. 2 in prin. nu. 13
L. si filius, ff. de probat. tit. 3. l. Titia, nu. 10
L. cum de lege, cum gl. ff. de probation. tit. 3. nu. 25
L. qui testamentum, ff. de probatio. tit. 3. 6. part. l. 1.
2 num. 31
L. Procula 26 ff. de probation. tit. 3. l. quæ dotis, a
num. 41.

Liber XXII.

L. qui liberos ff. de ritu nuptiarum, tit. 2. 4. part. l. 1.
num. 2
L. in rebus 18 ff. de iure dotium tit. 3 in prælud. l. si
mora, nu. 28. & 36.
L. cum post 10 in princ. ff. de iure dot. tit. 3. l. quæ
dotis, a nu. 52
L. si res, §. 1. ff. de iure dotium, tit. 3. l. si assimatis,
num. 22
L. iure succursum, §. fin. ff. de iure dot. tit. 3. l. si as-
simatis, num. 23
L. cum post, §. si res, ff. de iur. dot. tit. 3. l. si assimatis
num. 29
L. quoties 17. ff. de iure dotium, tit. 3. l. si assimatis,
num. 75
L. non solum 53 ff. de iure dotium, tit. 3. l. si as-
simatis, num. 16 (num. 9)
L. cum vir vxori 54 ff. de iur. dot. tit. 4. l. si assimatis,
L. promittendo 42 §. si a debitore, ff. de iur. dot. tit.
3. l. si assimatis, num. 10
L. quod autem, ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part. l.
2 num. 65
L. cum post, §. gener. ff. de iure dotium, tit. 3. 1. part.
l. 1. num. 55. & 49

Elenchus legum explicatarum.

L. si ego, §. si res, ff. de iur. dot. tit. 3. 4. parte, rubr. numer. 7. & 43
L. promittendo, §. 2. ff. de iure dotium, tit. 3. 1. part. 1. 1. num. 23
L. si ferus, §. final. ff. de iure dotium, tit. 3. 1. part. 1. 1. num. 20
L. iure focerum, §. fin. ff. de iure dotium, tit. 3. 4. part. rub. nu. 19
L. ita constante, ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part. rub. num. 78
L. res que §. 1. ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part. rubric. num. 77
L. si is qui §. quod dicitur, ff. de iure dotium, tit. 3. 3. part. rub. nu. 18
L. pen. ff. de iure dot. tit. 3. 1. maritum, a nu. 68
L. Titia, ff. de iur. dot. tit. 3. 5. part. 1. 1. nu. 10
L. 1. ff. de iure dotium, tit. 3. 1. 1. in prin. a nu. 7
L. filiusfamil. §. 5. ff. de iure dotium, tit. 3. 1. 2. nu. 25
L. profectitia, §. si filiusfamil. 1. ff. de iure dotium, tit. 3. 4. part. 1. 1. nu. 17
L. si ex lapidicinis, ff. de iure dotium, tit. 3. 1. diuort. §. si vir, nu. 11
L. ita constante §. 7. ff. de iure dotium, tit. 3. 5. part. 1. 1. num. 8
L. sine, ff. de iure dotium, 1. 1. tit. 3. in 2. parte, numer. 15
L. fin. ff. de iur. dot. tit. 3. 5. part. 1. 1. nu. 6
L. aius, ff. de iure dotium, tit. 3. 1. post dotem, numer. 40. ad fin.
L. cum in fundo, §. 1. versic. quod si alienauerit, ff. de iur. dot. l. usufructu, nu. 7
L. si usufructus, §. 69. ff. de iure dot. tit. 3. 1. usufructu, nu. 22
L. quamvis, ff. de iur. dot. tit. 3. 1. l. dotalem, numer. 3. & num. 6
L. si mancipia, 19. ff. de iur. dot. tit. 3. 1. si affimatis, numer. 17
L. final. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. si affimatis, numer. 41
L. inter focerum, §. fin. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. si cum dotem, in prin. nu. 21
L. inter focerum, §. cum inter, ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. si cum dotem, in prin. nu. 25, §. 1. & 34
L. Bebians, §. 30. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. si cum dotem, in prin. a nu. 19. & 43
L. quidam fundum in fin. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. quæ dotis, nu. 67
L. cum maritus, §. fin. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. quæ dotis, nu. 13, 39 & 99
L. inter focerum, §. fin. ff. de pactis dotalib. tit. 4. 1. si constante, §. 1. nu. 21
L. cum dos 7. ad medium, ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. Gaius, nu. 10
L. aliud est, de pact. dotalib. tit. 4. 1. 2. in princip. numer. 145
L. ob res, §. 1. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. 2. in princ. num. 147
L. final. ff. de pact. dotalib. tit. 4. 5. part. 1. 1. numero 2
L. cum dos, versic. si vero, ff. de pact. dotalib. tit. 4. 1. 2. §. quod si in patris, nu. 46
L. in §. fin. ff. de fundo dotali, §. diuortio, §. final. tit. 5. 2. part. nu. 51
L. dotalis, §. fin. ff. de fundo dotali, tit. 5. 1. si cum dotem, §. si pater, nu. 19
L. fin. §. fin. ff. de fundo dotali, tit. 5. 1. de ciuisione, a

num. 74. & l. si ante, num. 47
L. dotalis ff. de fundo dotali, tit. 5. 1. §. quod si in patris, nu. 16
L. fin. in princ. ff. de fundo dotali, tit. 5. 1. diuortio, §. si vir, a nu. 8
L. fin. §. fin. ff. de fundo dotali, tit. 5. 1. si mora, numero 101
L. 1. ff. de fundo dotali, tit. 5. 5. parte, 1. 1. numero 11

XXIV.

L. si stipulata, ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, nu. 67
L. si id quod §. fin. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, nu. 67
L. sed si vir §. 2. in prin. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, nu. 69
L. ex animo, §. 16. in prin. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, a nu. 66
L. cum hic status, §. fin. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. si ante, nu. 38
L. virum §. 48. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, a nu. 61
L. vir yfuras §. 5. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, a nu. 49
L. si ferus §. 9. ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. quæ dotis, a nu. 17. & 21
L. cum hic status, §. si quis sponfam, ff. de donationibus, inter virum, tit. 1. 1. si cum dotem, §. fin. num. 10
L. Quintus, ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 1. Gaius, num. 12
L. vxor marito, ff. de donationib. inter virum, tit. 1. 3. part. rub. nu. 87

Ex infortiatio.

L. sed si vir, §. quod vir vxori, ff. de donat. inter virum, tit. 1. 1. 2. in 2. part. nu. 2
L. si filiafamilias, §. ff. de diuort. tit. 2. 1. si cum dotem, in prin. a nu. 8
L. pen. §. 1. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. quæ dotis, nu. 68, ad finem, & seq.
L. Marcius §. 30. in princ. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si affimatis, nu. 6
L. si focer, §. 45. in princ. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. quæ dotis, nu. 8
L. si ab hostibus, 11. in princ. ff. Solut. matrim. tit. 3. 2. part. rub. nu. 66
L. si quis hic, §. 57. ff. Solut. matrim. tit. 3. 2. part. rub. num. 69
L. hæc actio, §. 66. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, num. 88
L. si vero, §. 65. in princ. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, a nu. 83
L. si cum dotem, §. item pater, ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, nu. 19
L. si marito, §. 32. in princ. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, num. 31
L. si vero, §. de viro, ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, a nu. 73 & nu. 76
L. si cum dotem, §. fin. autem, versic. si vero, ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si constante, in prin. nu. 16, & n. 36
L. quoties, §. 30. ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. si cum dotem, in prin. nu. 15
L. si constante, §. quoties, versic. sine, ff. Solut. matrim. tit. 3. 1. diuortio, §. non solum, nu. 5

Elenchus legum explicatarum.

- L. si marito, ff. soluto matrimonio, tit. 3. §. 1. par. rub. a nu. 64*
L. si marito, §. 2. §. 1. ff. soluto matrimonio, tit. 3. §. 4. par. rub. nu. 21
L. si cum dotem, §. si mulier, ff. solut. matrim. tit. 3. §. 4. par. rub. nu. 32
L. si pater ignorans, ff. solut. matrim. tit. 3. l. diuort. §. fin. 1. par. nu. 18
L. rei iudicatz, in princ. ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, nu. 70
L. ex diuerso, §. fin. ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, a nu. 51
L. qui parentis, ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, nu. 53
L. etiam, 19. ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, a num. 80
L. facere posse, 29. ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, nu. 98
L. etiam, §. licet, ff. solut. matrim. tit. 3. l. maritum, num. 104
L. cum uxor, 49. ff. solut. matrim. tit. 3. l. viro atque uxore nu. 24
L. si dotali, §. 8. ff. solut. matrim. tit. 3. l. post dotem, num. 6
L. si fundus, §. §. fin. ff. solut. matrim. tit. 3. l. diuort. §. quod in anno, nu. 3
L. si cum dotem, §. §. si mulier, ff. solut. matrim. tit. 3. l. si affirmatis, nu. 12
L. Maxima, §. §. fin. ff. soluto matrimonio, tit. 3. l. si affirmatis, nu. 14
L. ex si constante, §. si maritus, ff. solut. matrim. in prælid. tit. 3. l. si mora nu. 40. ad fin. & seq.
L. si cum dotem, §. si soluto, ff. solut. matrim. tit. 3. l. 2. §. fin. nu. 25
L. in insulam, 4. §. §. fructus, ff. solut. matr. tit. 3. l. si ante, num. 33
L. semel mora, 27. ff. solut. matrim. tit. 3. l. si mora, num. 25
L. etiam in prin. ff. solut. matr. tit. 3. l. 6. par. l. nu. 4
L. diuortio, §. non solum, ff. solut. matrim. tit. 3. l. 2. in prin. nu. 9
L. rei iudicate, 1. §. 1. ff. solut. matrim. tit. 3. l. 1. in princ. a num. 121
L. quoties, §. ceterum, ff. solut. matrim. tit. 3. l. 2. in prin. nu. 148
L. quomodo, ff. solut. matr. tit. 3. in 2. par. nu. 7
L. penult. §. mancipia, ff. soluto matrim. tit. 3. l. si affirmatis, nu. 36
L. dotem, ff. solut. matr. tit. 3. l. 2. §. fin. nu. 13
L. seruus dotalis, §. 9. ff. solut. matr. tit. 3. l. dotalem, num. 12
L. dotalem, 64. ff. solut. matr. l. si constante, nu. 70. & num. 81. & nu. 90
L. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. solut. matr. tit. 3. l. 2. §. fin. a nu. 21
L. si fundus, in prin. ff. soluto matrim. tit. 3. l. diuortio, §. si vir, nu. 10
L. filiofamilias, 26. in prin. ff. solut. matrim. tit. 3. l. si cum dotem, §. transgrediamur, nu. 21
XXXV.
L. quod dicitur, §. fin. ff. de impensis in reb. dotalib. tit. 1. §. par. rub. nu. 40
L. quod dicitur, ff. de impensis in reb. dotalib. tit. 1. §. par. nu. 22. & ibid. nu. 25
L. 4. ff. de impensis in reb. dotalib. l. tit. 1. diuortio. §. si part. a nu. 63
L. pen. ff. de impensis in reb. dotalib. tit. 1. l. diuort. §. fin. 1. par. nu. 28
L. 4. §. fin. ff. de actio. rerum amotarum, tit. 1. l. 2. §. quod si in patris, nu. 41
L. ob res amotas, ff. de actio. rerum amotarum, tit. 2. l. diuortio. §. non solum, nu. 6
L. si quis a liberis, §. rescriptam, ff. de liber. agnosca. tit. 3. §. 4. par. l. 1. a nu. 7
Lex 1. §. pena, ff. de liberis agnosca. tit. 3. l. p. rub. n. 18
XXXVI.
L. filiusfam. 7. ff. de tutelis, tit. 1. l. si cum dotē, §. transgrediamur, nu. 12
L. si minoris, ff. de administ. tut. tit. 7. l. quia tale, n. 64
L. si tutelz, ff. de administ. tutorum, tit. 7. l. si constante §. fin. nu. 7
L. ex pluribus, 41. ff. de administ. tutor. tit. 7. l. post dotem, nu. 58
L. 3. ff. de auctor. tutor. tit. 8. l. quæ dotis, nu. 169
XXXVII.
L. 3. §. pen. ff. de reb. eorum, tit. 9. l. usufruct. num. 23. & seq.
L. 2. ff. de reb. eorum, tit. 9. l. si constante, nu. 21
L. 1. §. si. ff. de reb. eorum, tit. 9. l. si constante, nu. 123
XXXVIII.
L. cum lege, ff. de testamentis, tit. 1. §. 4. par. rubr. a num. 48
L. ad testium, §. si quis, ff. de testa. tit. 1. l. quæ dotis, num. 72
L. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulga. tit. 6. l. quæ dotis, nu. 24.
XXXIX.
L. Pantoniū, ff. de acqu. her. tit. 2. l. quia tale, nu. 36
L. cum qui in prin. ff. de his quib. vt indignis, tit. 2. l. diuortio. §. ob donationes, nu. 23.
L. si antequam, 23. ff. ad Syllanian. tit. 3. l. si ab hostibus §. fin. nu. 19
L. 2. §. frater, ff. si quis aliquem testari prohibuerit, tit. 6. l. si ab hostib. §. fin. nu. 31
XXX.
L. si fundum per fideicommissum, 94. ff. de leg. 1. tit. 1. l. quæ dotis, nu. 174
L. fin. ff. de leg. 1. tit. 1. l. si cum dotem §. fin. nu. 27
L. domos, 61. ff. de leg. 1. diuortio. §. fin. tit. 1. l. 1. par. num. 92. & 95
XXXI.
L. in 1. par. ff. de leg. 2. tit. 1. §. par. l. nu. 42
L. Meuiō, 41. §. a nu. ff. de legat. 2. tit. 1. §. par. rubr. num. 29
L. cum pater, 79. §. qui dotalē, ff. de leg. 2. tit. 1. l. l. si cum dotem §. si pater, nu. 20
L. codicillis, 91. §. 1. ff. de leg. 2. tit. 1. l. quæ dotis, a nu. 144
L. cum pater, 70. §. penult. ff. de legat. 1. tit. 1. l. Gaius, a nu. 21. & 23. ad finem.
L. fin. §. si, ff. de leg. 2. l. post dotem, a nu. 35
L. quidam testamentum, 32. ff. de legat. 1. tit. 1. §. par. l. nu. 52
XXXII.
L. uxorem, §. pater naturalis, ff. de leg. 3. tit. 1. §. par. l. a nu. 50.
L. uxorem, 40. §. testamento, 2. ff. de legat. 3. tit. 1. l. Gaius, nu. 25
L. librorum, 50. §. 1. ff. de legat. 3. tit. 1. l. par. rubr. 2. num. 7. & seq.
L. hoc legatum, 46. ff. de legat. 3. tit. 1. l. quæ dotis num. 76

Elenchus legum explicatarum.

- L. fideicommissa, 1. §. cum effect, tit. 1. ff. de leg. 3. 1. part. rub. a nu. 38
 L. quæ situm 76. §. illud, ff. de leg. 3. titu. 1. leg. diuortio. §. si vir. nu. 11
 L. vxor. 12. §. fin. ff. de leg. 3. tit. 1. L. quæ dotis, num. 37. & num. 80

Liber XXXII.

- L. legatum, ff. de annuis legatis, tit. 1. l. diuortio. §. quod in anno. nu. 12
 L. cum quidam, ff. de annuis legatis, tit. 1. l. diuortio. §. quod in anno. nu. 13
 L. fundi Trebatiani, ff. de usufructu legato. tit. 2. l. fructus, a nu. 29
 L. penul. ff. de feruit. leg. tit. 3. l. quia tale, a nu. 17
 L. pater dotem, vers. sed si prius quam, ff. de dot. præleg. tit. 4. l. si constante, §. 1. nu. 5
 L. 2. ff. de dote prælegata, titu. 4. l. si constante, §. 1. num. 12
 L. Seia. 12. ff. de dote prælegata, tit. 4. l. quæ dotis, a nu. 85. & a nu. 93
 L. licet 16. ff. de dote prælegata, titu. 4. 3. parte, rubric. num. 42.
 L. 1. in princip. ff. de dote prælegata, tit. 4. l. 1. in prin. nu. 149.
 L. dote, 6. ff. de dote prælegata, tit. 4. 3. parte, rubr. num. 26.
 L. final. ff. de peculio legato, titu. 8. l. quæ dotis, num. 139
 L. final. ff. de peculio legato, titulo 8. l. quæ dotis, num. 40

Liber XXXIV.

- L. si ita, ff. de auro & argent. legato, tit. 2. 3. parte, rub. num. 8.
 L. si is qui duos, ff. de liber. legat. titu. 3. 4. part. l. 1. a nu. 80
 L. quod de pariter, ff. de rebus dubiis, tit. 3. l. Gaius. 46. nu. 16
 L. post emancipationem, §. final. ff. de lib. legat. tit. 3. l. post dotem, nu. 17
 L. ex parte, ff. de adimen. legat. tit. 4. l. si ab hostib. §. fin. a nu. 9
 L. cum pubere, ff. de rebus dubiis, titu. 5. l. quia tale, num. 61
 L. qui duos, ff. de rebus dubiis, titu. 5. l. quia tale, num. 60

Liber XXXV.

- L. cui fundus 5. ff. de cond. & demonstr. titu. 2. l. si mora, num. 77
 L. a testatore, 108. ff. de conditionib. & demonstr. tit. 1. 1. part. rub. a nu. 26
 L. si debitor, 12. ff. ad l. Falcid. titu. 2. 4. part. l. 1. num. 22
 L. hereditatum, ff. ad leg. Falcid. titu. 2. l. maritum, num. 12
 L. pater filiam, 14. in prin. ff. ad leg. Falcid. tit. 2. l. si cum dotem, §. si pater, nu. 28
 L. fundo, 4. ff. ad leg. Falcid. tit. 2. l. quæ dotis, num. 150
 L. in quartam 90. vers. sed quod adimplenda; ff. ad l. Falcid. tit. 2. 2. part. rub. nu. 32
 L. in quartam, ff. ad leg. Falcid. tit. 2. l. si cum dotem §. si pater, nu. 11
 L. si me 29. ff. ad leg. Falcid. tit. 2. l. post dotem, n. 6
 L. cum non facile, ff. si cui plusquam per leg. Falcid. tit. 3. l. diuortio §. interdu, nu. 32

Liber XXXVI.

- L. facta, 63. §. rescripto, ff. ad Trebell. tit. 1. 1. p. rub. num. 45. & a nu. 10
 L. mulier 22. §. cum proponeretur, ff. ad Trebel. tit. 1. 4. part. l. 1. nu. 20
 L. debitor, 59. §. fin. ff. ad Trebellian. tit. 1. l. quæ dotis, nu. 101
 L. Imperator 30. in fin. ff. ad Trebel. tit. 1. l. maritum, num. 19
 L. debitor 59. §. fin. ff. ad Trebel. tit. 1. l. Gaius, num. 2
 L. mulier 22. §. si præter, ff. ad Trebell. tit. 1. l. si mora, nu. 98. 102. & 104
 L. 1. §. 1. vt legator. seu fideicommissor. nomine, tit. 1. l. diuortio. §. interdu, nu. 37. & seq.
 L. filio, ff. vt legatorum seu fideicommissor. nomine, tit. 3. l. diuortio. §. interdu, nu. 26

XXXVII.

- L. dedit dotem, ff. de collat. bonor. 4. part. tit. 6. l. 1. a nu. 113
 L. si pater pro filia, ff. de collation. dotis, tit. 7. l. si cum dotem, §. si pater, nu. 37. & nu. 42
 L. 1. §. pen. ff. de collat. dotis, tit. 7. l. si cum dotem, §. si pater, a nu. 45
 L. adigere §. quamvis, ff. iure patronat. tit. 14. 1. part. l. nu. 87. & nu. 100

Liber XXXVIII.

- L. si operarum, ff. de operis libertorum, tit. 1. l. si constante, §. fin. nu. 23
 L. 1. §. 1. ff. vnde vir & vxor, tit. 1. 2. part. rub. nu. 57
 L. 1. §. familia, ff. de publican. tit. 4. l. si mora, nu. 38
 L. 3. ff. de publican. tit. 4. l. si mora, nu. 53.

Ex Digesto Nouo.

XXXIX.

- L. Labeo, ff. de aqua pluuiæ, tit. 3. l. quæ dotis, num. 171
 L. 2. §. item Varus, ff. de aqua pluuiæ arcend. tit. 3. l. 2. in 2. part. a nu. 40
 L. 2. §. si pecuniam, ff. de donatio. tit. 5. 4. part. rubric. num. 40
 L. donationes in concubinam, 32. §. species, ff. de donation. tit. 5. l. quæ dotis, nu. 26
 L. fin. §. fin. ff. de donation. tit. 5. l. quæ dotis, a nu. 29. & num. 35
 L. penult. in princip. ff. de donatio. tit. 5. l. quæ dotis, num. 32
 L. donationes in concubinam, 32. §. pen. ff. de donatio. tit. 5. l. quæ dotis, nu. 39
 L. si testamento, 50. §. 1. ff. de fideiusor. titu. 5. l. quæ dotis, nu. 54
 L. donationes in concubinam 32. §. pen. ff. de donat. tit. 5. l. quæ dotis, nu. 138
 L. Seia. 42. in prin. ff. de donatio. causa mort. tit. 6. l. quæ dotis, nu. 110
 L. Seia. 42. §. fin. ff. de donatio. causa mort. tit. 6. l. quæ dotis, nu. 86
 L. ubi ita dominatur 27. ff. de donat. causa mort. tit. 6. l. quæ dotis, a nu. 113. 125. & 127
 L. si alienam 13. §. fin. in fin. ff. de donatio. causa mort. tit. 6. l. quæ dotis, a nu. 121

Liber XL.

- L. seruum, ff. de manumisso. 5. part. tit. 1. l. 1. a num. 80
 L. vxorem, ff. de manumiss. testament. tit. 4. in 1. part. rub. a nu. 16
 L. statu liber rationem, ff. de statu liberis, tit. 7. l. diuortio. §. fin. 2. part. nu. 32

L.

Elenchus legum explicatarum.

L. si seruo 20. ff. qui & a quibus tit. 9. l. Lucius Titius n. 21.
 L. si seruo 20. ff. qui & a quibus tit. 9. l. par. l. n. 38.
 L. si seruo 20. ff. qui & a quibus tit. 9. l. par. l. n. 32.
 L. ordinata in princ. ff. de liber. causa tit. 12. l. Titia. a n. 2.
 L. eiusdem, versic. quid enim, tit. 12. l. Titia nu. 3. d. l. ordinata, versic. si cum. ibid. n. 3.
 L. liberis §. fin. ff. de liber. causa tit. 12. l. Titia n. 12.
 L. iur. 12. §. potest ff. de liber. causa tit. 12. in prelu-
 diis. l. si mora n. 11.
 L. filium §. 1. ff. de libe. causa tit. 12. l. Lucius Titius n.
 23. ad fin.

Lib. XLII

L. nisi vo' untate 25. ff. de acq. rer. dom. tit. 1. l. que do-
 tis. n. 7. ad fin. & seq.
 L. §. Neratius. ff. de acq. possession. titu. 2. l. di-
 norio §. si fundum. a n. 35.
 L. si rem aliquam ff. de acq. posses. tit. 2. l. si alienam.
 n. 98 & multis sequentibus.
 L. si me in vacuum in princ. ff. de acq. posses. tit. 2. l. si
 alienam. n. 109.
 L. si aliquam rem. versic. fin. ff. de acq. posses. tit. 2. ibid.
 num. 111.
 L. Pomponius §. in dotem. ff. de acq. posses. tit. 2. ib.
 nu. 1 & n. 2.
 L. rerum mixtura. 30. ff. de vscapion. tit. 3. 3. part.
 rubr. n. 5.
 L. 1. versic. ceterum. ff. de vscapio. pro dote. t. 3. 4. par.
 rubr. n. 6.
 L. 1. a quo. ff. de vscapion. tit. 3. l. si alienam. n. 119.
 L. cum vir. 42. ff. de vscapio. tit. 3. 5. part. l. n. 18.
 & a n. 13.

Lib. XLIII

L. pen. ff. de re iudicat. tit. 1. l. que dotis n. 160.
 L. non tantum ff. de re iudic. tit. 1. l. maritum. n. 59.
 L. qui bonis ff. de cession. bono. titu. 3. l. maritum.
 a num. 11.
 L. in venditione §. 1. ff. de bonis auct. iudic. tit. 5. l. si
 filio fam. §. fin. n. 1.
 L. si ventri §. in bonis. ff. de privileg. creditor. tit. 6. l.
 si cum dorem §. fin. n. 14.
 L. si neutri §. eorum ff. de privileg. creditor. tit. 6. l. post
 dorem. n. 62.
 L. si na. §. si a focero. ff. quz in fraudem creditorum.
 tit. 8. l. 2. in prin. a n. 171.
 L. si prator §. illud ff. quz in fraud. cred. titu. 8. l.
 maritum. n. 102.

Lib. XLIII

L. 1. §. si quis ff. ne vis fiat et. 1. 4. in prelu diis si mo-
 ran. 6.
 L. 1. c. §. sunt qui putat. ff. ne quid in lumine publico.
 tit. 13. 7. part. l. n. 21.
 L. si peccator ff. de precario tit. 1. l. que dotis. n. 126.

Lib. XLIV

L. si te §. 1. ff. de except. rei iudic. tit. 2. l. si constan-
 te §. fin. n. 13.
 L. fin. in princ. ff. de doli exceptio tit. 4. 4. part. rubr.
 num. 12.
 L. apud Celsum §. si minor. ff. de doli exceptio. tit. 4.
 l. divorcio §. fin. 1. par. n. 38.
 L. unde legis §. Marcell. 4. l. viro atq; vore n. 18.
 & n. 21. unde ver. Iulianus. 4. l. que dotis. n. 91.

Lib. XLV

L. quocunque §. 5. §. si quis tit. ff. de verborum obli-
 gat. tit. 1. Gaius n. 2.

L. si ita stipulatus §. Chryfogonus ff. de verb. oblig. tit.
 1. l. Gaius 46. n. 5. & 5.
 L. cum quita §. 6. §. qui sibi ff. de verb. oblig. tit. 1. l.
 Gaius n. 14 & 16.
 L. si ita stipulatus §. Chryfogonus. ff. de verb. obligat.
 tit. 1. l. post dorem a n. 13.
 L. si dari. 25. ff. verb. oblig. tit. 1. l. maritum n. 42.
 L. qui Romz in princ. ff. de verbor. obligat. tit. 1. l. si
 mora n. 52.
 L. 2. item si in facto. ff. de verb. obligat. tit. 1. l. si con-
 stante. n. 111.
 L. stipulatio illa §. alteri. ff. de verbor. obligatio. tit. 1.
 l. que dotis n. 136.
 L. pen. ff. de duob. reis. tit. 2. l. si constante. nu. 114.
 L. item seruus 9. §. fin. ff. de stipulat. seruor. tit. 3. l. Ga-
 ius a n. 19.

Lib. XXXVI

L. Vranus 72. §. quod si duo. ff. de fideiussio. titu. 1. l.
 que dotis n. 5.
 L. heres a debitoro. 21. §. fin. §. de fideiuss. tit. 1. l. que
 dotis n. 6.
 L. 4. ff. de nouatio. titu. 2. l. vsu fructu §. 8. num. 1 &
 18.
 L. quoties §. fin. ff. de nouatio. titu. 2. l. si constante §.
 fin. n. 7.
 L. si rem §. fin. ff. de nouatio. tit. 2. l. 2. §. quod si in pa-
 tris. nu. 51.
 L. non idco. 25. ff. de nouatio. tit. 2. l. si cum dorem.
 §. transgrediamur. num. 52.
 L. Syrchum 95. §. pen. ff. de solutio. tit. 3. l. que do-
 tis a num. 3.
 L. Syrchum 95. §. aditio. ff. de solutio. tit. 3. l. que do-
 tis n. 8.
 L. Syrchum 95. §. quod vulgo. ff. de solutio. tit. 3. l.
 quia tale a n. 72.
 L. Modestinus ff. de solutio. tit. 3. l. quia tale. n. 60.
 L. fugitivus 19. ff. de solutio. t. 3. l. si cum dorem §.
 transgrediamur. n. 2.
 L. si hominem 34. §. si nullo. ff. de solutio. titu. 3. l. si
 cum dorem §. transgrediamur. nu. 3.
 L. qui decem in princ. ff. de solutio. tit. 3. 4. part. rubr.
 num. 34.
 L. Titia 48. ff. de solutio. tit. 3. l. divorcio §. fin. 2. par.
 num. 47.
 L. qui decem in princ. ff. de solutio. tit. 3. l. si mora. n.
 12. §. & 17. eiusdem legis. versic. fin. ibid. nu. 19. &
 si q. eiusdem versic. & sanc. ibid. num. 29.
 L. qui res 98 in princ. ff. de solutio. tit. 3. l. si xstima-
 tis num. 20.
 L. cum quis sibi §. 8. in princ. §. tit. 5. de solutio. l. Ga-
 ius 46.
 L. 3. §. 1. versic. sed etsi quidem. ff. indicatio solui. tit.
 7. post dorem nu. 13.
 L. si sine §. fin. ff. rem ratam haberi. tit. 8. l. 2. §. sine. n.
 17.
 L. si sine §. fin. ff. rem ratam haberi. tit. 8. l. Lutus Ti-
 tius. n. 6.

Lib. XLVII

L. si fructus communis §. locum ff. de furtis. tit. 2. l. di-
 vorcio 2. par. a num. 16.
 L. qui vas 49 in princ. ff. de furtis. tit. 2. l. si ab hos-
 tibus §. fin. n. 49.
 L. inter dum §. 5. §. qui furem ff. de furtis tit. 2. l. si ab
 hostibus §. fin. a n. 45.
 L. sed si vnus 17. §. si nox familias ff. de iniuri. tit. 10. l.
 Lucius Titius n. 2 & 4.

Elenchus legum explicatarum.

L. sed et si vnus. §. filiofamil. ff. de iniuriis. tit. 10. l. 2. §. fin. n. 36.

Lib. XLVIII.

L. si vxor. §. 5. l. uxor ff. de adult. tit. 1. l. viro atq; vxore n. 6.

L. 2. §. si publico ff. de adulter. tit. 5. l. viro atque vxore nu. 3. & 8.

L. in lege Cornelia ff. de sicariis tit. 8. in pralodiis l. si mora n. 2. ad finem & seq.

L. 1. §. 1. verificam siquidem ff. ad Turpillian. t. 16. l. diuortio §. si vir. nu. 48.

L. quinque legibus ff. de bon. damnat. tit. 20. l. si constanter. §. fin. num. 7.

L. sed si alia. §. 5. §. fin. ff. de bon. damnat. tit. 20. ibid. §. 1. nu. 19.

L. quinque legibus ff. de bon. damnato. tit. 20. l. si ab hostibus §. fin. n. 7. ad fin.

L. 1. ff. de bon. damnato. tit. 20. l. ab si hostibus §. fin. num. 1.

L. cum ratio §. fin. ff. de bon. damnat. tit. 20. d. l. si ab hostibus §. fin. a nu. 1. & seq. n. 7. & 20.

Lib. XLIX.

L. fin. ff. de appellat. recipiend. t. 5. 1. par. l. 1. a n. 56.

L. fin. in princ. ff. de iure fisci. tit. 14. l. diuortio 2. n. 85.

L. final. §. fin. ff. de iure fisci. tit. 14. l. diuortio. 2. par. n. 5. claud. legis §. fin. l. diuortio. 2. par. 88. & n. 91.

L. 1. §. an bona ff. de iure fisci. tit. 14. l. si aliena. n. 71.

L. non puto ff. de iure fisci. tit. 14. 2. par. l. 1. n. 4. §. 1. si qui ff. de iure fisci. tit. 14. 2. par. l. 1. n. 17.

L. denique ff. de iure fisci. tit. 14. 6. par. l. 1. n. 20.

L. Lucius 19. ff. de iur. fisci. tit. 14. l. 5. ab hostibus §. fin. a n. 27.

L. 3. §. si ff. de iure fisci. tit. 14. l. diuortio. §. si fundum. num. 42.

L. 1. ff. de castrensi peculio. tit. 17. l. post dotem num. 38.

Lib. L.

L. 1. §. fin. ff. de iure immunitat. tit. 6. l. quia tale. n. 38.

L. si infulam ff. de verbor. signific. t. 6. l. si mora nu. 3.

L. habere 188. §. cautum ff. de verborum significatio. tit. 16. l. diuortio §. interdum. n. 19.

L. bonae 88. §. hoc sermone ff. de verborum significatio. tit. 16. l. diuortio. §. quod in anno. n. 9.

L. impense 78. ff. de verborum significatio. tit. 16. l. diuortio. §. fin. 1. par. n. 6. ad finem & sequent. eiusdem legis §. viles. tit. 16. l. diuortio. §. final. 1. par. num. 32.

L. magna negligentia 124. ff. de verb. significatio. tit. 16. in pralod. l. si mora. n. 25.

L. 3. ff. de verborum significatio. tit. 16. l. diuisione. n. 7.

L. qui actionem ff. de regu. iuris. tit. 17. l. diuortio in princ. n. 8.

L. qui sine dolo 63. ff. de regul. iuris. tit. 17. l. si mora num. 4.

Ex Codice.

Lib. I.

L. 1. §. si qua vero. C. de Iustiniano Codice confirmandol. 1. in 1. parte. n. 6. tit. 2.

L. fin. C. de sacrosanct. eccles. l. si constante. nu. 106. tit. 2.

Auth. generaliter. C. de Episcop. & cleric. l. diuortio. §. interdum. n. 40. tit. 3.

L. fin. C. de Episcop. & cleric. l. 2. in princip. num. 1. §. 2. tit. 3.

Leognouimus. C. de heretic. 4. par. l. 1. num. 84. & nu. 88. tit. 5.

L. cum falsa C. de iur. & fact. l. si alienam. a nu. 72. & num. 90. tit. 18.

Lib. II.

L. pen. C. de pact. l. alia. §. eleganter. n. 22. tit. 3.

Auth. sed iam cautum. C. de pactis. l. si alienam. n. 12. tit. 2.

L. transfigere. C. de transacione. l. 2. in princ. a n. 105. tit. 4.

L. quod in vxorem. C. de negot. gest. l. de diuisione. n. 48. tit. 19.

L. 1. C. si aduersus donationem. l. si ante. nu. 17. & n. 24. tit. 30.

L. 1. C. si aduersus dotem. l. si astitimatis. n. 23. tit. 34.

L. si curatorem. C. de in integ. restitut. l. si ante. nu. 15. tit. 41.

L. in minorum. C. in quib. causis. in integrum restitutio. l. de diuisione. a n. 56. tit. 41.

Lib. III.

L. quoties. C. de iudic. l. Titia. num. 22. tit. 1.

L. publicas. C. de feriis. 1. par. l. 1. n. 5. tit. 12.

L. in arenam. C. de inof. testam. l. viro atque vxore. n. 16. tit. 28.

L. si toras C. de inoffic. donat. l. 2. in princ. num. 17. tit. 29.

L. si liqueat. C. de inoffic. donatio. l. quaz dotis. nu. 12. tit. 29.

L. dote 9. C. de rei vend. l. dotalem n. 1. & nu. 4. tit. 32.

L. Quoties. C. de rei vendicatio. 2. part. rubr. num. 38. tit. 32.

L. 1. C. de rei vendicatio. l. diuortio. §. final. 1. par. a n. 83. tit. 32.

L. cum a matre. C. de rei vendicatio. l. Lucius Titius a n. 18. tit. 32.

L. mater. C. de rei vend. l. quaz dotis. a n. 14. tit. 32.

L. domum. ad finem. C. de rei vendicatio. l. diuortio. §. fin. 1. par. n. 78. & 2. par. n. 8. tit. 32.

L. interest 6. C. de usufruct. l. si astitimatis. num. 30. tit. 33.

L. si dominam. C. de usufruct. l. usufructu n. 7. tit. 33.

L. filiaz cuius. 12. C. famul. ercisc. l. quaz dotis. num. 139. tit. 36. & l. 2. §. quod si in patris. n. 9. tit. 36.

L. fin. C. com. vtriusq. iudic. l. si cum dotem. §. si pater. nu. 24. tit. 38.

L. fin. C. com. vtriusq. iudic. l. post dotem. nu. 31. ad fin. tit. 38.

Lib. IV.

L. a lege. C. de condic. ob caus. l. diuortio. 2. par. nu. 11. tit. 6.

L. 2. C. de action. & obligat. l. si astitimatis num. 8. tit. 10.

L. matrem C. de probationib. 2. part. l. 1. num. 6. tit. 19.

L. fin. C. de infortoria. l. post dotem. n. 22. tit. 25.

L. 1. C. quod cum eo. l. si cum dotem. §. transgrediamur. n. 14. tit. 16.

L. 2. C. per quas personas vobis acquiritur l. Gaius n. 6. tit. 27.

Auth. siue a me Cad Velleian. l. dotalem. n. 22. tit. 29.

L. si dotare. 12. Cad Velleianum in 1. par. l. 1. num. 6. tit. 29.

L. fin. Cad Velleian. 3. par. l. 1. nu. 53. tit. 19.

Auth. si quis mulier. C. ad Velleian. 3. par. n. 62. & 5. par. l. 1. a nu. 54. & l. si cum dotem. §. transgrediamur. n. 3. & n. 58. tit. 19.

Auth.

Elenchus legum explicatarum.

- Auth. siue me. Cad Velleian. 5. par. l. 1. nu. 14. & n. 50. & n. 54. & n. 86. tit. 29.
- L. iubeum. Cad Velleian. 5. par. l. 1. num. 63. & nu. 70. tit. 29.
- L. etiam. Cad Velleian. cum glof. 5. par. l. 1. n. 86. l. si sine. ib. l. quæ dotis. nu. 167. tit. 29.
- Auth. si qua mulier. Cad Velleian. l. si cum dotem. §. transgrediamur. n. 38. tit. 29.
- L. cum fidei. C. de non nu. pecunia 6. par. l. 1. num. 58. tit. 10.
- L. in contractib. §. sed quoniam. C. de non nu. pec. 6. par. l. 1. a n. 50. tit. 30.
- L. fin. C. de non nu. pec. 6. par. l. 1. n. 46. tit. 30.
- L. pen. C. de non nu. pec. 6. par. l. 1. nu. 36. & num. 42. tit. 30.
- L. fin. C. de compensat. l. diuort. §. ob donationes. n. 8. & n. 27. & n. 31. tit. 11.
- L. acceptam. C. de vsur. l. si mora. num. 79. & n. 81. & n. 85. & 86. tit. 32.
- L. 4. C. de positi. par. l. 1. n. 49. tit. 34.
- L. pen. C. de positi. l. si alienam. n. 25. tit. 34.
- L. fin. in fin. C. de contrahend. emto. l. si æstimatis. n. 2. tit. 38.
- L. fin. C. de hered. vel actio. vend. l. si alienam nu. 63. tit. 36.
- L. curabit. C. de action. emti. l. de diuisione. nu. 14. & nu. 58. tit. 49.
- L. 1. C. si quis alteri. l. quæ dotis. n. 35. & seq. & num. 38. tit. 50.
- L. fin. C. de rebus ali. l. usufructu. n. 16. tit. 51.
- L. 1. de pact. inter emto. l. si mora. nu. 67. & seq. & nu. 72. tit. 54.
- L. si a te. C. de pact. inter emto. l. si mora. nu. 68. & nu. 71. & 72. tit. 54.
- L. 1. C. pactis inter emtor. 3. par. rubr. nu. 72. & l. diuortio. in 2. par. n. 76. tit. 54.
- L. si prædium. C. de ædili. actio. l. si mora. n. 70. ad fin. tit. 58.
- L. 2. de C. de locato. l. si filio familias. §. fin. num. 35. tit. 65.
- L. si quis conductionis. C. de locato. l. si alienam. nu. 27. & n. 32. & n. 34. & n. 113. tit. 65.
- L. fin. C. de iure emphyt. l. usufructum. n. 25. tit. 66.
- L. 2. C. de iure emphyt. l. si mora. n. 80. tit. 66.
- Lib. V.
- Auth. dos data. C. de donat. ante nupt. l. si constante. n. 128. tit. 3.
- L. si constante. C. de donat. ante nupt. l. 2. in 2. par. n. 18. tit. 3.
- L. de rebus. C. de donation. ante nupt. 2. part. l. 1. nu. 18. tit. 3.
- Auth. sed iam necesse. C. de donation. ante nuptias. 6. par. l. 1. n. 37. tit. 3.
- L. qui contra. C. de incest. nupt. l. si cum dotem. §. fin. a n. 25. & n. 30. tit. 5.
- Auth. ex testamento C. de secundo nupt. l. post dotem n. 76. tit. 9.
- L. 1. C. de secund. nupt. par. 7. l. 1. n. 18. tit. 9.
- L. 1. de minz. C. de secund. nupt. l. si ab hostibus. §. fin. a n. 72. tit. 9.
- L. penul. C. de dotis promissione. part. 3. l. 1. a nu. 1. tit. 11.
- L. 3. C. de dotis promiss. 3. par. l. 1. n. 39. tit. 11.
- L. pen. C. de dotis promiss. 3. par. l. 1. n. 48. tit. 11.
- L. fin. C. de dotis promiss. 4. par. l. 1. a num. 145. cum seq. tit. 11.
- L. si cum dot. C. de iure dot. l. 2. §. quod si in patris. nu. 40. tit. 11.
- L. genero. C. de iure dotum l. Gaius n. 4. tit. 12.
- L. quoties. C. de iur. dot. l. si æstimatis n. 4. & 21. tit. 12.
- L. 1. C. de iure dot. l. si æstimatis a num. 16. & 19. tit. 12.
- L. in rebus 30. C. de iur. dot. l. si æstimatis n. 26. & 33. & l. dotalem n. 7. tit. 12.
- L. si inter virum 11. C. de iur. dot. l. si æstimatis n. 37. & 38. tit. 12.
- L. 3. C. de iure dot. l. dotalem num. 6. & 18. in fin.
- L. fin. in prin. C. de iure dot. 7. par. l. 1. a nu. 42. tit. 12.
- L. in reb. §. omnis. C. de iure dotum. 5. par. l. 1. a num. 84. tit. 12.
- L. probatur etiam locum habere in dote profectitia. l. 2. §. quod si in patris. n. 31. tit. 12.
- L. fin. §. præterea. C. de iure dot. l. de diuisione. a num. 40. tit. 12.
- L. lex pecunia 12. C. de iure dot. 3. par. rubr. num. 86.
- L. in rebus. §. fin. C. de iure dot. 4. par. rubr. num. 18. tit. 12.
- L. neq. mater. C. de iure dotum. 4. par. l. 1. num. 85. tit. 12.
- L. si prædium. C. de iure dot. 5. par. l. 1. n. 4. tit. 12.
- L. in rebus. in prin. C. de iure dot. 4. par. l. 1. n. 3. & n. 77. & 6. par. l. 1. n. 7. tit. 12.
- L. 2. C. de iur. dot. l. quæ dotis. n. 10. & n. 15. tit. 12.
- L. si dotem. C. de iure dot. l. post dotem. n. 3. tit. 12.
- L. auita. C. de iur. dot. l. si cum dotem. in prin. a nu. 4. tit. 12.
- L. ubi adhuc. C. de iur. dot. l. si constante. in prin. 3. & n. 8. & a n. 46. tit. 12.
- L. vnica. §. ex actio. C. de rei vxor. actio. l. 2. in prin. a n. 7. tit. 13.
- L. vnica. §. accedit. C. de rei vxoriz. actio. 4. par. l. n. 1. 38. tit. 13.
- L. vnica. §. cum autem. C. de rei vxor. actio. l. diuortio. §. non solum. nu. 4. tit. 13.
- L. vnica. §. ex actio. versic. similique modo. C. de rei vxor. actio. l. diuortio. 10. §. non solum. n. 8. tit. 13.
- Auth. sed quamvis. C. de rei vxor. actio. l. post dotem. a n. 32. tit. 13.
- L. vnica. §. taceat. de rei vxor. actio. l. diuortio. §. fin. a n. 90. tit. 13.
- L. vnica. §. videamus. C. de rei vxoriz. actio. l. post dotem. a n. 30. tit. 13.
- L. pater pro filia 7. C. de pact. conuentis l. Gaius n. 7. tit. 14.
- L. final. C. de pactis conuen. 1. par. l. 1. n. 30. tit. 14.
- L. 2. C. de dote cauta. 6. par. l. 1. n. 3. tit. 15.
- L. si filii. 16. C. de donation. inter vir. l. quæ dotis nu. 36. ad fin. tit. 16.
- L. sicut. C. de donation. inter vir. l. quæ dotis. nu. 68. tit. 16.
- L. de his 17. C. de donatio. inter vir. l. quæ dotis. n. 72. tit. 16.
- L. fin. C. de repud. 2. part. rubr. n. 46. tit. 17.
- L. dos a patre. C. soluto matrim. l. 2. §. quod si in patris. n. 37. tit. 18.
- L. 1. C. soluto matrimonio l. si æstimatis. n. 52. & 36.
- L. dos a patre. cum gl. C. solut. matrim. l. post dotem. n. 46. tit. 18.
- Auth. si pater. C. diuortio factio apud quem in 2. par. rubr. n. 13. tit. 24.
- L. 1. C. de natural. liberis 4. par. l. 1. n. 64. tit. 27.
- L. fin. C. de legit. tutel. l. si constante. n. 13. tit. 50.
- L. 2. C. de fideiuss. minor. l. quia tale. n. 68. tit. 57.

Elenchus legum explicatarum.

L vnica § tacet. C. de re uxoris actione. l. post dotem. n. 5. tit. 13.
 Lettis. C. de pignori minor. §. par. l. 1. n. 26. tit. 71.
Lib. VI.
 Lapud antiquos. §. fin. C. de furt. l. si mora num. 37. tit. 1. Auth. preterea. C. vnde vir & vxor. l. maritum. n. 99. tit. 18.
 L filix dotem. C. de collation. l. 2. §. quod si in patris. nu. 22. tit. 20.
 L si emancipati. C. de collation. l. Titia. nu. 1. tit. 20.
 L illam. §. fin. C. de collation. l. post dotem. num. 46. tit. 20.
 D. illam. C. de collationib. l. post dotem. n. 52. tit. 20.
 L fin. §. et si prafatam. C. de iure deliber. 6. par. l. 1. n. 25. tit. 30.
 L Polla. C. de his quib. vt indign. l. Lucius Titius. nu. 22. tit. 35.
 L filia. C. de legat. l. si cum dotem. §. si pater. num. 44. tit. 47.
 L pen. C. de verb. signific. l. Gaius a. n. 18. tit. 38.
 L Sancimus. C. de verb. significat. l. diuortio. §. interdu. n. 23. tit. 38.
 L fin. §. si. C. communia de legat. §. par. l. 1. n. 37. tit. 43.
 L fin. §. fin. C. communia de legat. l. diuortio. §. fin. 7. par. n. 88. tit. 43.
 L si vxorem. C. de cond. infertis. l. Titia. n. 4. tit. 46.
 L fin. C. de cond. infert. l. si mora. nu. 76. & nu. 77. tit. 46.
 L vnica. §. fin. C. de caduc. tollen. 7. par. l. 1. num. 18. tit. 50.
 Auth. post fratres. C. de legit. hered. l. post dotem. n. 53. tit. 57.
 L de emancipatis. §. exceptis. C. de legit. hered. l. post dotem. n. 69. & 71. tit. 57.
 L lege. C. de legit. hered. l. post dotem. n. 72. tit. 57.
 L fin. C. de bon. mater. l. si ab hostibus. §. fin. n. 73. tit. 59.
 L fin. C. de bon. mater. l. 2. in prin. num. 37. tit. 59.
 L quod scitis. C. de bon. quz liber. l. post dotem. a. n. 42. & a. nu. 67. tit. 60.
 L fin. §. necessitate. C. de bon. quz liber. l. 2. §. quod si in patris. a. n. 20. & l. 2. §. fin. n. 20. & l. 3. a. num. 4. cum seq. tit. 60.
 L 1. C. de bon. quz liber. l. 2. §. quod si in patris. num. 19. tit. 60.
 L fin. §. fin. autem. 25. vers. si autem legata. C. de bon. quz liberis. l. maritum. a. nu. 21. tit. 60.
Lib. VII.
 L vnica. vers. si autem. C. de comuni seruo manumisso. l. si mora. n. 73. tit. 71.
 L cum status. C. de ord. cognitio. l. Titia. n. 1. tit. 19.
 L 2. C. de prascript. longi tempor. quz pro libertate. l. Titia. n. 18. tit. 31.
 L si quis emtionis. §. sed hæc super illis. C. de prascript. 3. annorum. l. si alienam. num. 53. tit. 39.
 L fin. C. de sentent. quz sine certa quantitate. 3. part. rubr. a. n. 44. tit. 46.
 L 2. C. de fructib. & litium expensis. l. de dinisione. n. 59. tit. 51.
 L si longis. C. de execut. rei iudicatæ. l. 2. in prin. a. n. 13. tit. 53.
 L 1. C. quando prouocare non est necesse. 3. part. rubr. n. 57. tit. 64.
 L 2. C. qui bon. cedere possunt. l. maritum. nu. 107. tit. 71.
 L pecunia. C. de priuileg. fisci. 6. par. l. 2. num. 21. & 24. tit. 73.

L fin. C. de priuileg. fisci. l. post dotem. n. 59. & nu. 61. 62. tit. 73.
 L vnica C. de priuileg. dotis. l. post dotem. n. 57. tit. 74.
Lib. VIII.
 Lex si quis in tantum. C. vnde vi in prælud. l. si mora. nu. 17. tit. 4.
 L quamuis. C. de pign. 6. par. l. 1. a. n. 11. tit. 14.
 L 2. C. si res aliena pignori. l. quz dotis. n. 162. & nu. 166. n. 168. tit. 16.
 L 2. C. si res aliena pigno. §. pl. 1. n. 48. tit. 16.
 L scripturas. C. qui potiores in pignor. 2. par. l. 1. n. 7. tit. 18.
 L assiduis. §. fin. C. qui potior. in pignor. 6. par. l. 1. n. 16. tit. 18.
 L assiduis. C. qui potior. 6. par. l. 1. a. n. 5. tit. 18.
 L licet. C. qui potior. in pign. l. si cum dotem. §. fin. n. 35. tit. 18.
 L 1. C. de his qui in priorum creditor. l. post dotem. n. 60. tit. 19.
 L si residuum. C. de dist. pignor. l. si mora. num. 63. & seq. tit. 28.
 L si residuum. C. de distra. pignorum. l. diuortio. §. fin. 2. par. n. 37. tit. 18.
 L 3. C. de nouation. l. si alienam. n. 64. tit. 42.
 L fin. C. de euiction. l. Lucius Titius. nu. 24. ante fin. & seq. tit. 45.
 L exceptione. C. de euiction. l. Lucius Titius. nu. 25. tit. 45.
 L 1. C. de patria potest. l. Titia. n. 5. tit. 47.
 L si quis argentum. §. penul. C. de donat. l. si alienam. n. 92. tit. 54.
 L si vnquam. C. de reuocand. donat. l. 2. in prin. a. nu. 166. tit. 56.
 L fin. C. de reuocand. donat. l. 2. in princ. num. 134. tit. 56.
 L fin. C. de donat. causa mort. l. quz dotis. num. 105. tit. 57.
 L 1. C. de infantib. expositis. l. diuortio. §. fin. 1. par. a. n. 59. tit. 58.

Lib. IX.

L neganda. C. qui accusare non possunt. l. viro atque vxore. n. 1. tit. 1.
 L quoniam Alexandrum. C. de adulter. l. viro atque vxore. n. 9 & n. 13. tit. 9.
 L quamuis 30. C. de adulter. l. 2. in princ. n. 117. tit. 9.
 L fin. C. de adulter. l. 2. in princ. num. 131. tit. 98.
 Auth. sed nouo iure. C. de adulter. l. 2. in princ. a. nu. 59. tit. 9.
 L castitati. C. de adulter. l. 2. in princ. num. 103. tit. 9.
 L vnica. C. quando actio ciuilib. praiudicet. l. 2. in princ. a. n. 138. tit. 31.
 L diuo Marco. C. de quzst. l. quia tale. n. 54. tit. 41.
 Auth. defuncto. Cad. Tertull. l. post dotem. n. 70. tit. 59.

Ex tribus Libris Codicis.

L Ex. 1. C. de fide instrument. & iure hæstæ fiscal. lib. 10. si mora. a. n. 58. & ibid. n. 60. & 61.
 L 1. C. de filiofam. & quemadmodum pater. l. 10. l. si cum dotem. §. transgrediamur. n. 10.
 Lex. 1. C. de iure fisci. lib. 10. 2. par. l. 1. a. n. 13.
 Ad rubr. C. de iure fisci. lib. 10. 7. par. l. 1. a. n. 7.
 L 1. C. de excusatio. artificum. lib. 10. 7. par. l. 1. n. 56.
 L vnica. C. de thesauris. lib. 10. l. diuortio. §. si fundum. 1.
 L susceptores noui. C. de susceptorib. lib. 10. l. diuortio. §. si vir. n. 51.

L quem-

Elenchus legum explicatarum.

- L.** quemadmodum. C. de agricol. & censit. lib. 11. in 5. part. l. 1. nu. 16
L. si Coloni. C. de agricol. & censit. lib. 11. l. si alienam, num. 41
L. cognovimus. C. de mancipiis & Colonis lib. 11. l. si filiosam §. final. nu. 42
L. quemadmodum. C. de agric. & censit. lib. 11. l. Lucius Titius, nu. 22
L. vilitas. C. de primipilo lib. 12. in 2. part. l. 1. nu. 21. & num. 23
Ad tit. de primipilo lib. 12. part. l. 1. nu. 1.
L. mulieres. C. de dignitatib. lib. 12. l. quia tale, nu. 26
L. 1. C. de Castr. pecul. lib. 12. l. quæ dotis, nu. 40

Ex Authenticis.

- A** vhen. vi liceat matri & aux. §. quia vero quædam collatio. 8 in 2. part. rub. a nu. 33
Authen. de nuptiis, §. sed etiam captivitatib. collat. 4 in 2. part. rub. nu. 70
Auth. de nuptiis, §. dotes, collat. 4 in 4. par. rub. nu. 4
Authen. de aequalitate dotis, §. his consequens, collat. 7 in 6. par. l. 1. nu. 12
Authen. de temporib. non solutæ dotis, §. si autem, collat. 7 in 6. par. l. 1. nu. 30. & nu. 35
Authen. de fratribus filii, §. illud, collat. 9. par. l. 1. nu. 44. & l. 2. in p. rin. num. 160
Authen. de restitut. & ea quæ parit. §. fin. collat. 4. l. 2 in prin. a num. 67
Authen. de equalitate dotis, §. illud quoque, collat. 7. l. 2. §. quod si in patris, nu. 17
Auth. de equalitate dotis, §. illud quoque, collat. 7. l. si constante, in prin. nu. 9. & nu. 11. & l. Gaius, nu. 7

Ex Institutionibus.

- §. Manet. Instit. de societate, 2. part. rub. nu. 51
 §. Non tamen. Instit. de perpetuis & tempor. actio. l. 2. in prin. nu. 126
 §. Si aduersus. Instit. de nuptiis, l. si ante nu. 33
 §. Thesauros. Instit. de rerum diuisio. l. diuortio. §. si fundum, num. 42
 §. Is vero. Instit. de rerum diuisio. l. diuortio. 2. part. num. 33
 §. 1. Instit. vi bonorum raptorum, in præludii, l. si mora, num. 11
 §. Præterea. Instit. quib. mod. re contrahit in prælud. l. si mora a nu. 3. ad fin. & seq.
 §. Fin. Instit. de actionib. in prælud. l. si mora, num. 38. & nu. 42
 §. Præiudiciales. Instit. de actionib. l. Titia, num. 7
 §. Finitur. Instit. de usufructu. l. si usufructu. §. 8. nu. 4

Ex libro Feudorum.

- C** ap. 1. §. 1. quib. mod. feudum amittatur, el. 1. l. 2. in prin. nu. 71
Cap. 1. §. ex eadem lege, de lege Conradi. l. 2. in 2. part. num. 43
Cap. 1. de Capitaneo qui Curiam vendidit. l. 2. in 2. p. num. 45
Cap. 1. §. his consequenter, hic finitur lex l. diuortio. in 2. part. nu. 16
Cap. 1. an agnatus vel filius. l. diuortio. in 2. parte, num. 17
Cap. 1. §. si Vassallus, hic finitur lex l. diuortio. §. final. 1. part. nu. 108. & nu. 112.

Ex Decretalibus.

- C** ap. si sepe. de restit. spoliato. l. si alienam 48. & seq. Cap. Odoardus, de solutio. l. maritum a nu. 2
Cap. 1. de donatio. inter virum l. maritum, nu. 44
Cap. quoniam Abbas de offic. delegat. l. quia tale, nu. 42
Cap. si diligenti. de foro compet. l. alia. §. eleganter, a num. 21
Cap. cum contingat. de iurciur. l. alia. §. eleganter, a num. 28
Cap. ex rescripto. de iurciur. l. alia. §. eleganter, a nu. 39
Cap. ex tenore. qui filii sint legitimi. l. si cum dotem, §. fin. nu. 17
Cap. per vestras. de donat. inter virum, l. si constantes, num. 12. & nu. 14
Cap. de his. de sepulturis, l. quæ dotis, nu. 89
Cap. tuam. de ordin. cognitio. l. Titia, num. 36. post medium.
Cap. prohibemus. de decim. l. Titia, nu. 45
Cap. cum Apostolica. de exceptio. l. viro atque vxore, nu. 17
Cap. super. de donationib. inter virum. l. usufructu, a num. 10
Cap. de illa. de diuort. 2. part. rub. a nu. 21.
Cap. final. de conuersio. coniugator. 2. part. rubric. num. 20.
Cap. 1. de donatione inter virum, 2. parte rubric. a num. 39
Cap. 2. de conuersione coniugator. 2. part. rub. a num. 82
Cap. fin. de sponsa duorum, 2. parte rub. a nu. 83
Cap. 1. de sponsa duorum, 2. part. rub. nu. 85
Cap. rursus. qui clerici vel vocantes, 2. part. rubric. a num. 91.
Cap. tanta. qui filii sint legitimi, 2. part. rub. nu. 110
Cap. de prudentia. de donatio. inter virum, 1. parte, l. 1. num. 49
Cap. cum contingat. de iurciurand. 1. part. l. 1. a num. 69 & §. part. l. 1. nu. 35. & nu. 73
Cap. cum haberet. de eo qui duxit in matrimon. 4. p. l. 1. a num. 67
Cap. peruenit. de emtione & vendition. §. parte. l. 1. num. 51
Cap. fin. de alienatio. iudicii autandi causa, 7. part. l. 1. num. 49
Cap. si subriter. de vsuris, l. 1. in princ. a nu. 40. & l. 1. de diuisione, a nu. 2.
Cap. præterea. de testib. l. 2. in prin. nu. 84
Cap. literis. de præsumt. l. 2. in prin. nu. 74
Cap. asserte. de præsumt. l. 2. in prin. nu. 83
Cap. plerunque. de donationibus inter virum, l. 2. in prin. nu. 53.
Cap. et si necesse. de donatio. inter virum, l. si ante, num. 33
Cap. tua. nōs, de decimis, l. usufructus a nu. 19.
Cap. quia circa. de priuilegiis, l. diuortio. §. quod in anno. nu. 15
Cap. super quibusdam. §. præterea. de verbor. signif. in verb. Salinaria. l. diuortio. §. si vir. nu. 31
Cap. cum Bertholdus. de re iudicat. l. diuortio. §. si vi. num. 58.
Cap. bona fides. de deposito. in prælud. l. si mora, nu. 27. & seq.

Ex Decreto.

- C** ap. integranda, §. quæstio. 1. l. si alienam, a num. 45

Elenchus legum explicatarum.

Ex libro sexto Decretalium.

- C**ap. 1. de voto in 6.2. par. rub. nu. 99.
 Cap. 1. de porro. de dispensat. in pub. in 6.1.2. §. si.
 num. 9
 Cap. si gratiose. de rescript. in 6.1. quia tale. nu. 87
 Cap. si iudex laicus. de sententia excomm. in 6.1.
 Titia. num. 26. & num. 30
 Cap. vnicum. de cleric. coniugat. in 6.1. Titia. nu. 33
 Cap. vnicum. de bigamis. in 6.1. Titia. nu. 33
 Cap. si iudex laicus §. fin. de sent. excomm. in 6.1. Ti-
 tia nu. 36. ante medium.
 Cap. vi inquisitionis. §. prohibemus. de heretic. in 6.
 l. Titia. nu. 37

Ex Clementinis.

- C**lement. fina. de rescriptis. l. diuortio. §. quod in
 anno. num. 18.
 Clem. 1. ad fin. de przbend. l. quæ dotis. nu. 119.

Ex legibus regni Portugallia.

- O**rdinatio lib. 4. tit. 7. in 2. part. rub. nu. 59
 Ordinatio lib. 2. tit. 47. §. 1. in 2. part. rub. nu. 110
 Ordinatio lib. 4. tit. 9. §. fin. in 4. par. rub. nu. 9
 Ordinatio lib. 3. tit. 28. §. 6. l. 1. in 1. par. nu. 61
 Ordinatio lib. 4. tit. 3. in 1. par. l. 1. num. 76
 Ordinatio lib. 4. tit. 13. in 3. par. l. 1. a nu. 61
 Ordinatio lib. 4. tit. 7. in 4. par. l. 1. nu. 43. & nu. 48
 Ordinatio lib. 4. tit. 6. §. 1. in 5. par. l. 1. nu. 36
 Ordinatio lib. 5. tit. 1. §. 3. l. 2. in princ. nu. 110
 Ordinatio lib. 5. tit. 1. §. 5. l. 2. in princ. a nu. 57
 Ordinatio lib. 5. tit. 17. l. 2. in princ. nu. 95
 Ordinatio lib. 5. tit. 15. §. fin. l. 2. in princ. nu. 100
 Ordinatio lib. 4. tit. 55. §. penult. l. 2. in princ. nu. 128
 Ordinatio lib. 4. tit. 6. l. 2. §. fin. nu. 26
 Ordinatio lib. 3. tit. 20. §. penult. l. diuortio. §. interdum.
 num. 31
 Ordinatio lib. 4. tit. 77. §. 2. ad fin. l. diuortio. §. fin. 1.
 part. nu. 99.
 Ordinatio lib. 4. tit. 6. §. 7. l. diuortio. §. 1. fin. part. nu.
 mer. 88
 Ordinatio lib. 4. tit. 6. §. 4. & §. 6. l. 1. in 5. part. num.

37

- Ordinatio lib. 5. tit. 16. §. 1. l. si ab hostibus. §. fin. nu.
 mer. 58
 Ordinatio lib. 5. tit. 16. §. 2. l. si ab hostibus. §. fin. nu. 64.
 Ordinatio lib. 3. tit. 71. §. fin. l. si alienam. nu. 19
 Ordinatio lib. 3. tit. 89. in princ. l. alia. §. eleganter. nu.
 57. ad fin.
 Ordinatio lib. 4. tit. 4. §. 2. leg. alia. §. eleganter. nu. 47.
 Ordinatio lib. 4. tit. 37. §. penult. l. si cum dotem. §. fin.
 num. 57
 Ordinatio lib. 4. tit. 46. §. fin. l. si constante. nu. 116.
 Ordinatio lib. 4. tit. 64. §. 2. l. alia. §. eleganter. nu.
 mer. 45.
 Ordinatio lib. 2. tit. 1. §. 1. §. 1. Titia nu. 31.
 Ordinatio lib. 4. tit. 14. §. penult. l. Titia nu. 33.
 Ordinatio lib. 5. tit. 2. §. fin. l. Titia. nu. 54
 Ordinatio lib. 4. tit. 75. §. 3. l. post dotem. nu. 76
 Ordinatio lib. 4. tit. 77. §. 13. l. si a stimatis. nu. 5
 Ordinatio lib. 4. tit. 64. in princip. l. usufructu. nu.
 mer. 26
 Ordinatio lib. 3. tit. 75. §. fin. l. usufructu. nu. 28
 Ordinatio lib. 4. tit. 64. §. penult. l. usufructu. nu.
 mer. 19

Ex legibus Ordinamenti.

- L**ex 4. tit. 2. lib. 1. Ordinamenti. 2. par. rub. nu. 112
 L. 8. tit. 8. lib. 5. Ordin. 4. part. 1. a nu. 25
 L. 1. & §. tit. 20. lib. 8. Ordin. l. 2. in princ. a nu. 57
 L. 8. tit. 9. lib. 5. Ordin. 4. part. 1. nu. 90. & nu. 97
 L. 5. tit. 9. lib. 5. Ordin. 1. par. l. 1. nu. 49
 L. 6. tit. 7. lib. 5. Ordinam. l. diuortio. §. fin. in 2. part. a
 num. 113
 Lex 4. & 7. tit. 16. lib. 5. Ordinamca. l. alia. §. elegan-
 ter. nu. 53
 L. 3. tit. 2. lib. 5. Ordin. l. quæ dotis. a nu. 82
 L. 4. tit. 7. lib. 5. Ordin. l. quæ dotis. nu. 116.

Ex legibus Partitarum.

- L**ex 4. ad fin. tit. 19. partit. 4. in 4. par. l. 1. nu. 41
 L. 7. tit. 2. partit. 4. l. diuortio. 2. part. nu. 11.
 L. fin. tit. 11. partit. 4. l. diuortio. §. fin. l. par. nu. 4.
 Lex 18. in fin. tit. 11. part. 4. l. si a stimatis. numer.
 39

PETRI

PETRI BARBOSÆ LV-
SITANI, IVRIS CIVILIS
EMERITI INTERPRETIS IN INSIGNI

Conimbricensi Academia, & a Consiliis invictissimi

Philippi II. Hispaniarum, & Lusitaniæ

Regis potentissimi;

COMMENTARIA AD TITULUM ff. SO-
luto matrimonio, quemadmodum dos petatur.

SVMARIA CONTENTORVM IN INTERPRE-
tatione Rubricæ ff. Solutio matrimonio.

- 1 Quid significet dictio, Infortiatum, & quare ratione id nomen huic volumini fuerit impositum.
- 2 Explicatio Alciati refertur, & reicitur, & aboruni multorum.
- 3 Alianona ponitur explicatio.
- 4 Quare ratione primus totus vocetur Digestum Verbum.
- 5 Verbum, quæritur, quid significet.
- 6 Opera doti, & matrimonio sunt annexa.
- 7 Verbum, Labor, & volumini Volumen, differunt.
- 8 Volumen, quid proprie significet.
- 9 Volumen ex accedens potest significare idem, quod liber, vel minus.
- 10 Codex idem significat quod volumen.
- 11 Diviso Digestorum in tres tomos, nona est.
- 12 Continuatio librorum non est necessaria.
- 13 Ab etymologia nominum propriorum non deducitur argumentum.
- 14 Si quis vocatur nomine proprio alicuius, utrum ex hoc solo presumatur esse eius filius.
- 15 Per quos actus quis constituitur in quasi possessione filiationis.
- 16 Late agitur de intellectu l. uxorem. infra de manumissis testamento.
- 17 Confessio matris facta in iudicio, quod quis sit eius filius, probat filiationem.
- 18 Natus ex uxore post divortium, non presumitur mariti filius.
- 19 Si mater deserviat intra triginta dies a divortio, se pregnantem esse, & maritus respondeat, ex se pregnantem non esse, quatenus filio preiudicatur.
- 20 Quæ fuerit ratio dubitandi in casu d.l. uxorem. infra de manumissis testamento.
- 21 Si constat, filium esse conceptum constante matrimonio, presumitur mariti filius, etiam si nascatur post divortium.
- 22 Filius expositus, quando habeatur pro vulgo quæsit.
- 23 Ex nomine familia virgentior colligitur presumptio, quam ex nomine proprio.
- 24 Ablatini ab soluti important conditionem.
- 25 Verba legum suorum respiciunt.
- 26 Ablatini ab soluti non semper resoluuntur in conditionem.
- 27 Iureconsulti libris ablorum Iureconsultorum solent, notas addere.
- 28 Et quid in his notis solent facere.
- 29 Distinguitur intellectus l. a testatore. infra, de cond. & demonstr.
- 30 Dictio, ut, quando modum importet.
- 31 In dict. l. a testatore, aperte probatur, fideicommissum esse conditionale, quid quid multis cavillemur.
- 32 Legatum existit nec morte illius, in cuius persona conditio erat adimplenda.
- 33 Circa quod tamen elegans assignatur resolutio.
- 34 Conditio importata per ablatinos, non impedit transmissionem in contrahibus.
- 35 In casibus, in quibus conditio in contrahibus impedit transmissionem; facilius etiam admittitur, quam in ultimis voluntatibus.
- 36 Quando ille, qui promittit sub conditione potestari, est aliquid acceptor, non impeditur transmissio in contrahibus, & tamen impeditur in ultimis voluntatibus.
- 37 Modus non impedit transmissionem ad heredem, & quæ sit ratio.
- 38 Modus nubendi impedit transmissionem legati.
- 39 Conditio importata per ablatinos ab soluti, non semper impedit transmissionem.
- 40 Conditio censetur inopleta, quando stat per eam, cuius interest non impleri.
- 41 Quando per obligationem verbalem censetur purificata conditio.

- 42 In ultimis voluntatibus sola oblatio sufficit ad acqui-
rendam alienationem de nouo.
43 Quando conditio inducit legatum.
44 Condicio importata per ablativos absolutos, utrumque
inducit ad dispositionem?
45 Refertur communis opinio, & reuocatur.
46 Item & alia Bald. resolutio.
47 Quædam acceptanda sunt ea verba, Acceptis cen-
tum, resolutio.
48 Et ostenditur male intelligi per Bald. & alios.
49 Causa equalitatis seruanda inter coheredes, cen-
setur ex utraque parte undellum fideicommissi-
sum.
50 Intellectus l. facta. 63. §. rescripto. ff. ad Trebel-
liam.
51 Et in quo d. s. forat decessu illius text. a. decessione, l. fi-
deicommissa. l. 1. §. cum esset ff. de legat. 1.
52 Verbum, Condictio, aliquando significat fideicom-
missum conditioale.

PRIMA PARS
Rubricæ.

VONTAM in hac rubrica multa tradunt interpretes, quæ maxime conferunt ad explanationem totius tituli, illorum aggredior declaranda in nomine inuidus Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti; nec non Deiparæ virginis Mariæ, & Besti Petri Apostolorum principis Patroni mei. Vt autem dilucidius procedamus, tractatum huius rubricæ in quatuor diuisione partes. In prima proponuntur aliquæ doctorum quæstiones, respicientes nomē libri, & notabilia quæ ex rubrica colliguntur. In secunda parte agemus de modis, quibus soluitur matrimonium. In tertia de distributione dotis, & de his, quæ ex illa inferuntur. In quarta & vltima, de quæstionibus Bartoli circa dotis materiam. Secundum igitur præmissam ordinem procedendo, in primis cum Accursio & Doctoribus in præsentem eam propono quæstionem. Quid significet hoc verbum. Infortiatam, & quia de causa id nomen huic volumini, siue in toto fuerit impositum? Et utique Accursius in præsentem variis modis propulit quæstioni constans est respondere: ea tamen responsio communiter approbata meruit, hoc nomen esse magistrale, atque ob id circa illius significationem minime esse elaborandum: quia huiusmodi disputatio pertinacibus & cerniculis hominibus relinquenda est. Hanc enim probat Bartolus num. 2. & magis communiter alii, ut afferunt Claudius numero 7. Vincent. numero 3. Ruy. zemon. 28. Corrasius lib. 1. epistolæ quarum quæstio-
nem, cap. 22. Ceterum hæc communis responsio magis terga dat difficultati, quam illam dissoluat. Nam & Cicero (quem Accursius suæ responsionis auctorem laudat) in Topicis tantum illud dicit: Cum intelligitur quid significetur, minus de nomine esse laborandum: prout & cum refert idem Accursius, l. 2. verb. vocabula. C. de consensu. pecun. Cum igitur nos prorsus ignoremus, quid significet verbum, Infortiatum, nec illius verbum ill. etiam vel notitia habemus, non frustra hæc suscipitur disputatio: imo vt notabiliter inquit Bald. l. liberti. num. 5. C. de oper. lib. ter. semper inquirendum est de significatione vocabulorum, cum omnis scientia a cognitione il-

lorum initium sumat: extollit Capolla in rubr. numero 103. infra de rei her. in significatione. Quamobrem Ripa hic num. 24. quondam expolitionem huius nominis, Infortiatum assignat, ridiculam tamen, & tanto viro insigniam: & aliam non minus ridiculam tradit Socius Junior hoc 2. part. num. 45. quædam & ceteri gratia protulisse fateatur idem in rubric. num. 150. infra, de noui operis notitia: & nonnullas alias recitat Bolognetus hic num. 77. vltra quæ, aliam etiam assignat Iosephus Operus tractat. de arte iuris, lib. 1. tit. de partitione Pandectarum: & aliam nouam Bernardus Walterius lib. 2. miscellaneorum cap. 5. & aliam Cæsar Costa lib. 1. de variis ambiguitatibus iuris, cap. 20. ad finem. Quæ tamen expositiones omnes sunt foiles & ridiculæ: & ideo Alciatus in proæmio dispositionum, magna auctoritate asseruit, hanc vocem esse barbaram, nullius sensus, & ab indocto aliquo literatore primo inuentam, quem alii quæque indociles & quiti sunt: quod etiam affirmat Zalius hic num. 2. inquit, vocabulum est barbarum, & ex Plutonis familia editum: & Spiegel in Lexico iuris, verb. Infortiatum, hanc vocem nihil præter barbariem olere dicit: quod & agnoscit Guiljelm. Pontanus hic numero 32. ad finem. Sed nihilominus idem Alciatus hic numero 1. §. lib. 4. perigon. ap. 25. hanc præter vocem Græcam esse agnoscit, illiusque sensum & originem prodit: cui assentitur Reynaldus Corfius lib. 1. indagatorium iuris, cap. 1. numero 2. Sed eam explanationem tanquam commentitiam expuldit Corrasius lib. 1. epistolæ quarum quæstio, cap. 22. & Bernardus Walterius lib. 1. miscellaneorum cap. 5. Verum enimvero, vt & nos in hac controuersia nostram aperiemus coniecturam, illud memorandum esse exillimus: nomen Infortiatum compilatoribus Pandectarum non fuisse inuentum, neque ab illis huic tomo siue volumini fuisse impositum: ipsi enim ex omni veterum iuris prudentia quinquaginta libros iussu Imperatoris Iustiniani composuerunt, & illis nomen Dig. storum, seu Pandectarum posuerunt, ut refertur l. 1. §. nostram antiquam. C. de veteri iure enucleand. & in proæmio Digesti Veteris, in princip. & obseruat. Guiljelm. Pontan. hic num. 32. Digestorum quidem, quia confuse & obscure tradita per antiquos digestæ & dilucide scripta in illis inueniuntur, vt tradit Alciatus in rubrica numero 1. C. de edend. ita, vt hi quinquaginta libri eius enucleatum, & ab omni obliuione & confusione sciuntum contineant, l. 1. verba de quoque subueni. C. de veteri iure enucleand. explicat & oss. penult. in rubr. supra de iustitia & iur. Butigela in rubr. num. 55. infra de verborum obligat. Præterea, & Pandectarum nomine hi libri nuncupati sunt, quasi omne genus doctrinæ complecterentur, l. 2. post princip. C. de veteri iure enucleand. Spiegel in Lexico iuris, verb. Pandecta. Nam verbum, Pandecta, Græcum est, & significat librum omni genere doctrinæ repletum, ut tradit Aulus Gellius lib. de iure iur. notissimum Africanum, cap. 9. in princip. & generis esse masculini, prout verbum, Poeta, præterea, lanista, & similia, generis sunt masculini, multorum antiquorum auctoritate comprobat doctissimus Antonius Augustinus in bello de nominibus propriis Pand. cæ Fiorentini, in capitulo de Pandectarum nominibus & genere. Vocabula igitur, Digesti Noui, & Veteris, & Infortiatum, noua sunt, & temporibus Pici, Azonis, & Bulgari inuenta, qui

(vt ego conicio) totam compositionem Digestorum in tres tomos diuidentes, vt facilius circumferrentur, in horum tomorum nomine imponendo voluerunt imitari antiquos: Nam sicut h. a primis verbis tractatus, siue libri nomen colligentes, illud toti tractatui siue libro imponebant, et colligitur ex l. infra, quoru legator. & ex l. infra, quod vi aut elem. & prosequitur Alciat. lib. 2. parergon. c. vlt. quod & apud Hebraeos fuisse obseruatum (post Originem) ostendit Nicephorus lib. 5. Ecclesiast. historie. c. 16. ita etiam & predictorum nominum inuectores a prima rubrica siue titulo tomi, siue voluminis nomen colligentes, illud toti tomo, siue volumini imponendum esse existimant. Cum igitur vltimus tomus Digestorum incipiat a titulo, siue rubrica de noui operis nuntiatione; ex eo titulo collegerunt nomen Digesti Noui, quod toti libro communicarunt, quasi dicerent: Tomus, siue volumen, quod incipit a titulo De noui operis nuntiatione, vt etiam agnoscit Bart. in rub. au. fin. infra, de noui operis. & ibi Cuman. in fine. Hermanot. Detur nomen penult. in fin. & Cesar. c. 18. lib. 1. de variis ambiguitatibus iuris. cap. 20. ad fin. quidquid leuiter dissentiant Alciat. d. rubr. de noui operis nuntiatione, num. 3. & ibi Socin. Junior num. 154. & Parisius num. 108. Cum autem nomen, Nouum, ex vi correlationis vetus presupponat, l. cum quid supra fieretum petat. & vltimo tomo nomen, Noui, imposuerint ob rationem, de qua supra, primo tomo nomen veteris magis conuenire existimant: facta enim collatione vltimi tomi (quem Nouum appellauerunt) ad primum, illum tomo Digestum Vetus nuncuparunt, scilicet respectu vltimi tomi, sub nomine Digesti Noui nuncupati. Vnde cauendum est a Socin. l. un. in rub. num. 153. infra, de noui operis nuntiatione. Guilhelm. Pontan. hic num. 32. Touchimo Operio lib. 1. de arte iuris, tit. de partitione Pandectarum, dum dicunt, Digestum Vetus fuisse appellatum, quasi primum in compositione, & inde deriuatum fuisse nomen Digesti Noui: non enim est verisimile predictum primum tomo, quasi primum in compositione Digestum Vetus inuectores horum nominum nuncupasse, cum in hoc coniunctim fiunt, non detur prius nec posterius. l. quidam. 14. & ibi Bart. infra, de peculo legato, nec etiam vlla est ratio, cur tunc magis tomo sequentem quam vltimum noui appellarent. Quibus rationibus etiam corrumpit, quod tradit Rebuff. l. i. in l. caduca. 30. §. noualis. col. 3. infra, de verb. signific. quod vltimus tomo appelleretur Digestum Nouum, quasi vltimo loco editum: Nam imo simul & eodem tempore omnes libri fuerunt editi & publicati, & eodem tempore confirmationem lustiniani habuerunt. l. §. fin. C. de veteri iure enucleat. & tandem agnoscit Guilhelm. Pontan. hic num. 15. & num. 32. Verius ergo dicendum est, vltimum tomo appellatum fuisse Digestum Nouum, a prima rubrica voluminis, vt supra dictum est: & inde emanasse, vt primo tomo nomen Digesti Veteris imponeretur. Porro predictorum nominum inuectores morem supra relatu sequuti, & considerantes, hunc medium tomo Digestorum incipere a titulo, Solutio matrimonio quemadmodum dos peritur; ac ita huc primum titulum incipere a matrimonio, cuius proprium est habere onera annexa, l. dotem. 16. inf. de castren. penult. §. propter hunc. C. de iure dotum. & salubriter de iuris. hunc tomo nomen Infortiati imponendum esse existimant, deducentes illud a verbo Græco,

ἐπιδο, quod significat onus, vel sarcinam: descendit enim a verbo Græco, ἐπιδο, quod idem valet quod onero, & ac si dicerent: Tomus Digestorum, qui incipit ab oneribus, scilicet, quæ matrimonio sunt annexa, & quibus dos defertur, l. dotem. infra, de castren. penult. Id quod agnoscit Corraf. lib. 1. epistolæ. num. questionum, cap. 12. ad fin. & Raynald. Corfius lib. 1. indagationum iuris. c. 1. ad fin. Qui tamen in hoc labuntur, dum dicunt, ideo predictum nomen fuisse imposuitum, quia in hoc tomo agitur de oneribus matrimonii, & de onere legatorum prastandorum, & de iure patronatus, & operis libertorum; nam cum hæc sint minor pars huius voluminis, incepte toti volumini a minore parte nomen imponeretur, contra regulam l. cum queritur. supra, de statu hominum, & obseruat Bart. hic num. 7. & ideo dicendum est, habito respectu ad primum titulum tomi predicti nomen fuisse imposuitum, vt supra dictum est. Et si quis obiciat, ad huc hoc nomen huius tomo incepte videri imposuitum, cum in primo illius titulo, siue in prima eius rubrica nulla fiat mentio onerum, facile responderetur, quod licet onera nominatim non sint expressa, tamen virtualiter sub nomine matrimonii includuntur: & id quod virtualiter continetur sub verbis, expressum esse censetur, l. prator ait. 20. §. iuncta gloss. verb. expressum. & ibi Ang. infra, de noui operis nuntiatione. Voluerunt enim huius nominis inuectores explicare naturam intrinsecam matrimonii, ita scilicet illi onera esse annexa, vt facta mentione matrimonii, virtualiter onerum illi annexorum videatur facta mentio. Vnde licet text. l. §. 5. infra, de dote prelegata, dicat, propter matrimonium maritum lucrari dotem: communiter tamen exponitur, id est, propter onera annexa matrimonio: quasi hæc duo sint correlatiua, & vnum in altero includatur, vt notabiliter probat Decius consilio 67. circa colum penult. ad finem. Tirag. l. si vnam. verb. donatione largitus. num. 25. C. de renouat. donatio. Regula. de iure dotis. questio. 4. num. 14. Et satis colligitur ex regula in hac materia celebri, quod ibi debet esse dos, vbi sunt onera matrimonii, l. si maritus. 46. supra famul. c. c. fin. l. actione. 66. §. fin. supra pro socio. l. si in qui Stichum. 38. §. ibi dos. supra, de iure dotum. quasi dos, & onera matrimonii, & consequenter ipsum matrimonium sint inuicem connexa, ita vt dictum in vno, & in alio debeat videri expressum. cap. translatio. de constit. tot enim onera matrimonio inherrent, vt fructus dotis vni illis ferendis & compensandis sufficiant. cap. salubriter de iuris. tradit Bald. l. hoc edictali. numero 3. C. de secundis nupt. notab. Parnorm. consil. 79. colum. 2. post medium. lib. 2. & prosequitur Tiraguel. l. si vnam. verb. donatione largitus. numero 18. alius num. 216. C. de renouat. donat. Petrus Tholosanus in synagmate iuris lib. 9. cap. 19. a num. 1. & melius Ripabac a num. 55. Item is tomus incipit a titulo, Solutio matrimonio, & restitutio dotis post solum matrimonium ex se maximum onus continet respectu mariti: dos enim deputata est ad alendos liberos, & sustinenda alia onera, l. dotem. 16. infra, de castren. peculo & soluto matrimonio, & dote restituta, tenetur maritus ex suo filios communes alteri. c. unica. si antea. vers. filius. C. de rei ux. actio. Bald. consil. 176. Cactia in fine, lib. 1. Item ex suo tenetur satisficere rei alieno, etiam contracto ratione matrimonii, l. si iudici. vers. apparebit. C. qui possit, impigner. dos enim semper integra & libera ab omni

onere vxori est restituenda. *l. fin. C. si de matrimonio. notat. vir doctissimus, & sacri palatii referendarius meritissimus Antonius a Gamma decisio. Luffitana 18.* His ita explicatis, succedit alia questio, quam etiam excitat Accursius in presenti, vtrum sit titulus. *Solutio matrimonii*, sit caput & principium libri? Et respondet, constare, caput libri non esse. Nam in proemio Digesti veteris, *§. ex collectione. & l. 2. §. post boni. C. de veteri iure conuoluto*, refertur, tractatum sponsaliorum, matrimonii, & dotium, tribus libris contineri, quorum tertius liber initium sumit a titulo. *de donatione inter virum & uxorem*, cuius libri sit titulus. *Solutio matrimonii*, tertius est in ordine. Ceterum, quamuis caput libri non sit, est tamen caput & principium voluminis, vt hic addit Balan. pr. cui subscribit Zaf. post prim. Guiliel. Pontan. 100. & nu. 25. & alii communiter, vt aliter Parisiunum. 117. ad finem, ex quorum mente colligitur, librum in hoc differre a volumine, quod liber significat partem operis, volumen autem significat vniuersi operis collectionem, multos sub se libros continentem; quod insinuat Vipianus Iureconsultus. *l. librorum. §. 1. §. 1. infra, de leg. 3.* Est tamen aduertendum, quod Laurentius Vallæ lib. 6. elegantiarum, cap. 43. contendit, librum quidem esse partem operis, vt omnis Virgilius diuiditur in duodecim libros, volumen autem minus esse quam librum, iuxta illud: *Plinius Iunioris libri tres, in sex volumina diuisi propter amplitudinem*; subscribit Calepinus in *Distionario*, verbo, *volumen*. Ex quo Vallæ, vbi supra, carpit decisionem Vipiani Iureconsul. in dict. *l. librorum. §. 1. de legat. 3.* Iam dicit, quod si cui libri Homeri centum legati sunt, centum volumina operis, scilicet integri, præstanda sunt; dupliciter enim secundum Vallam labitur. Primo, dum librum accipit pro toto opere, cum tamen operis pars sit. Secundo, quia præsupponit, volumen plus continere quam librum, cum tamen, secundum auctoritatem Plinii Iunioris supra relatam, minus contineat. Ceterum Alciat. lib. 4. de verborum significatiomb. num. 24. Vipianum saluat, quia in d. *l. librorum. §. 1.* non agit de propria vocabuli significatione, sed interpretatur verba testatoris secundum verisimilem eius mentem, qui sæpius improprie solet loqui. *l. non aliter. §. 1. supra, de legat. 3.* subscribit Mandolius in proemio regularum *Canonicarum* num. 5. Quæ tamen responsio, licet satisfaciat primæ difficultati, nos tamen satisfacit secundæ, quod volumen minus continet quam liber, cuius contrarium Vipianus præsupponit. Quare ad veram resolutionem huius articuli dicendum est, librum proprie significare eam partem operis, quæ auctor ipsius suo ingenio mensus est, ad libri scripturam sufficere: volumen vero significare, vel totius operis compositionem, vel eam partem, quam libranus, vel alius simul compexit, gratia facilioris gestationis, & euolutionis, vt colligitur ex *l. faciemus. 2. §. 1. in fin. C. de nupt. & in proemio Digesti veteris. §. & hoc iuncta glossa. verbo quorum. & ibidem §. hac autem iuncta glossa. §. 1.* Ex qua concordia inferitur, quod cum a verborum proprietate in dubio non sit recedendum, *l. non aliter. in princip. infra, de legat. 3.* si testator legauit libros Homeri, intelligitur sensisse de libris, quos auctor operis ad libri scripturam sufficere existimauit; quod voluit Paulus Iureconsultus. lib. 3. receptarum sententiarum, cap. 6. ad finem, versic. *libri legatis*. dum dicit, quod librorum legatorum

appellatione, non volumina cartharum, sed scæpturæ modus, qui certo fine concluditur, æstimatur. Neque repugnat dict. *l. librorum. §. 1.* quia Iureconsultus ibi procedit secundum verisimilem mentem testatoris, quam inde deduxit, quia testator habebat libros Homeri compaginos in vno volumine, & sic a consuetudine testatoris interpretatus est eius voluntatem, iuxta regulam, *l. si seruis plurim. §. 2. §. final. infra, de legat. 1.* vt aduertit Alciat. lib. 4. de verborum significatiomb. num. 24. seu potius, quia legando libros in genere, videtur intelligere de illis, qui in patrimonio reperirentur, *l. 3. & ibi Bart. infra, de vino, tritico. & l. Titia. 40. §. 1. infra, de auro & argento legato. & Alexand. l. legato generaliter. num. 4. ad fin. & ibi Lasin. num. 2. §. 1. infra, de legat. 1.* & sic præstabitur eo modo, quo in patrimonio reperitur, *l. si legat. 39. infra, de legat. 1.* & in materia clare probat, *l. librorum. §. 1. §. 1. Homeri corpus. & ibi Bart. & Florian. infra, de legat. 3.* Vnde si in bonis testatoris nullum corpus Homeri reperiretur, ita vt cessaret cõiectura, de qua supra, ac proinde emendi essent per heredes, iuxta *l. 3. in princip. infra, de vino, tritico. l. Titia. 40. §. 1. infra, de auro & argento legato*, standum esset proprietati verborum, iuxta supra tradita. Similiter per contrarium, si testator singulos libros Homeri separatim compaginos haberet, tunc de singulis libris videtur intellexisse, vt supra dictum est; quicquid inuoluit Paris. hic num. 118. Et quales tunc libri essent præstandi, declaratio erit heredis, iuxta regulam, *l. si quis a filio. §. si quis plura. infra, de legat. 1.* Inferitur etiam, quod si testator legauit volumen Homeri, in dubio de toto opere Homeri videtur intellexisse, quia volumen proprie totius operis compositionem significat, vt efficacie probat *l. librorum. §. 1.* Neque repugnat auctoritas Plinii Iunioris per Vallam adducta; quia respondendum est, volumen ex propria significatione, totius operis compositionem importare; ex accidenti autem posse idem significare quod liber, si contingat singulos libros in singula volumina compaginari, vt colligitur ex dict. *l. librorum. in princip. & l. penult. C. de verborum significatiomb. ibi: Non leue libri volumen extendere, & in proemio Digesti veteris. §. aliter. & §. ex collectione*. Poterit etiam minus significare, quam liber, si gratia commodioris gestationis vnus liber in plura volumina compaginatur, vt contingit in casu, de quo loquitur Plinius Iunior. Ea igitur erit differentia inter librum & volumen, quod legatum libri in dubio accipietur in propria significatione, vt tantum importet vnum librum totius operis, nisi aliqua coniectura contrarium suadeat, vt supra diximus, & probatur in simili, dict. *l. librorum. §. quod tamen Cassius*. Per contrarium autem legatum voluminis in dubio intelligitur de totius operis compositione, nisi aliqua coniectura contrarium suadeat; quia scilicet testator singulos libros in singula volumina compaginos habebat: argum. dict. *l. librorum. §. 1.* explicata vt supra. Inferitur etiam ex prædictis annotatio ad gloss. authent. de hered. & Falcidia, in princip. verb. *codicem. collation. tertio*, dum dicit, *codicem, & librum idem significare*: nam potius docere debuisset, *codicem & volumen idem significare*; nam & codex totius operis compositionem importat: vt constat ex rubrica *C. de Infirmis in Codice confirmando*, vbi omnium constitutionum Imperialium compositio

positio in duodecim libros diuisa Codex appellatur & est etiam bonus text. l. 1. §. idemque. C. de veteri iure emuland. quamobrem Sextus Decretalium & opus etiam Clementinarum potius volumina, vel codices, quam libri appellari debent, cum contineant totius operis compositionem distinctam in pluribus libris: de quo agunt Bonifacius cum additio. & Andreas Siculus in proemio Clementinarum. Denique inferitur, quod sicut quinquaginta libri Digestorum iussu Iustiniani simul fuerint compaginati, atque proinde totius operis compositio vnum volumen dicebatur, vt est expressum. l. 1. §. idemque. C. l. 2. vers. omnis igitur. C. de veteri iure emuland. notauit gl. in rubr. supra de iust. & iure. & post Ang. Politianum tradit Gualter. Pontan. hic nu. 32. tamen cum hodie vniuersa compositio in tres tomos diuersos sit diuisa, & huiusmodi diuisio consuetudine fuerit recepta, vt hic per Bolognet. a nu. 58. hodie tria dicuntur Digestorum volumina, ac ita propter predictum accedens, volumen idem significabit quod tomus: vnde optime dicunt supra relati, titulum hunc non esse caput libri, sed voluminis, siue tomi. Quibus ita premis, & habito pro indubitato, quod si titulus non sit caput libri, opponunt gl. & DD. quod hoc volumine debuit edici a capite, iuxta regulam largentarius. §. e. d. supra de edendo. & consequenter a titulo de donat. inter virum & uxorem a quo reuera incipit liber, & circa solutionem laborant, vt videre est ex traditis per Bart. hic nu. 3. Vincen. num. 25. Ripam. 22. Pontan. nu. 21. & lassus in Bolognet. a nu. 105. Sed ridicula videtur hanc obiectio: Nam cum certum sit, & omnes fateantur, hanc diuisionem voluminum non fuisse factam a compilatoribus Digestorum, vt hic tradit Bolognet. num. 52. sed recentiores librarios eam fecisse, vt commodius circumferri possent, vt tradit Alcia. in rubr. nu. 35. infra de non oper. nunt. siue, vt inquit Joachimus Operus de arte vris lib. 1. tit. de partitione Pandectarum, diuisio hanc non est vetus, neq. ab ipsius temporibus Iustiniani ducta, sed a recentioribus pro librorum commoda separationem excogitata, frustra suscipitur disputatio de eo, quod recentiores librarii ad libitum induxerunt. Quod patet ex eo, quia libri antiqui alio modo separabantur, quam nunc separati inueniuntur, vt asserit Alcia. in proemio diuisionum, & Corraf. lib. 1. epistoliarum question. cap. 24. Vnde non minus ridicula redditur disputatio, Quamobrem hoc volumen potius inceperit ab hoc titulo, quam a titulo de donationibus inter virum, qui erat caput libri? quam hic late contextit Bolognet. num. 6. Item & alia, Qua ratione moti librarii huiusmodi fecerint diuisionem? de quo agit Bolognetus hic numero 58. cum enim ad libitum id factum fuerit, frustra quaeritur de ratione, Glossa. 1. §. 1. verbo yatus, supra de postulando. Ex vtrique nulla alia videtur fuisse ratio, quia quod ita vniuersa compositio in tomos æquales diuidebatur gratia commodioris vti. Vnde etiam facile resoluetur alia questio Accursii in presenti: Qualiter is titulus prececedentibus annexatur? Et ipse duas refert opiniones, quarum prima communiter reprobat, vt hic asserit Alexan. num. 1. Secunda autem verissima est, quod continetur cum titulo de iudiciis, cum sint tituli eiusdem libri & materie, ac ita locum habeat regula. l. 2. supra de statu hominum. Quod ita esse receptum asserit Ripa hic num. 26. Quibus addendum est, quod si is titulus esset caput libri, frustra moue-

retur prædicta questio: quia licet eiusdem libri tituli sunt congrue connectendi, non sic liber cum libro: quia satis est, materias apte in illis coniungi: vt sensu glossa in rubr. in fin. supra de vendit. fortuita. tradit Alexand. in rubr. num. 4. infra, de nouopet. colla in rubr. num. 4. supra de A. Ed. edit. In fin. rubr. num. 1. infra de legat. 1. & in rubr. nu. 6. Instit. de actio. defendunt Paris. hic num. 116. Curt. Iunior in rubr. a num. 1. C. de edend. His ita explicatis, vt ex tactis per glossa. hic nihil vtile omittatur, ex ea (dum relict opinione illorum, qui dicebant, Infortiatum dici a nomine auctoris; ea ratione, quod hoc lit diuinare) colligendum est, interpretationes & explanationes diuinationem continentes minime esse admitendas: notat Guiselm. Pontan. hic nu. 31. Quam doctrinam tradit etiam glossa. l. quous. 41. verbum caluram supra, de v. s. in fin. gl. post prin. c. p. inuenit, qui filii sunt legumini & ibi notat Panorm. num. 4. cum similibus congeitis per Ripam, hic num. 6. Palac. rep. cap. per vestras. §. notab. §. 13. ad fin. pag. 144. c. 2. Aym. cons. 9. §. 8. num. 19. lib. 3. Ille autem dicitur intellectus diuinatorius, qui aliquid supplet, quod in litera non exprimitur: glossa. d. l. quous. verbum caluram. Nam ad veram legum explanationem, nihil suppleri debet ad illarum literam. Bald. l. 1. in fin. infra de curat. furiosis. & l. Gallus. §. videntur. §. notab. Causa tamen contrarietatis euitanda, & vt leges concordentur, licitum est diuinare. In fin. l. 2. §. prius. nu. 2. infra de vulgari. & l. huiusmodi §. si cum homo. ad fin. infra de legat. Et ideo, si aperta sit antynomia inter aliquas leges, ad eas concordandas, intellectus diuinatorius non est respondendus: vt tradit Bart. l. in stipulatio. nu. 27. vers. & si ponis mihi infra de verborum obligatoribus. Ripa l. 1. num. 22. infra de vulgari. Gomez. §. ex maleficiis. nu. 5. Instit. de alio. Hippolyt. Remm. §. 1. num. 55. Instit. per quas personas vobis acquiruntur adem Gomez. c. 1. a num. 17. de rescript. in 6. Viterius & ex glossa huius rubricæ, dum dicit, disputationem circa non en Infortiatum, ceruicosis esse relinquendam, colligendum est, disputationem circa nomē propriū alicuius rei, ceruicosis & pertinacibus esse relinquendam: quod & tradit glossa. l. 2. verbum vocabula. C. de cons. p. inuenit. c. quia verisimile. in fin. de præsumt. Similia adducit Infortiatum, sic itaque num. 9. & ibi Gomez. num. 19. Instit. de alio. Franciscus Nicomitus hic num. 70. quibus consonat Cicero lib. 1. de Oratore, inquit, quod verbi controuersia torquet homines contentiones cupidiores, quam veritatis & Bald. l. ex parte. num. 21. de appella. admonet, acumina verborum pertinacibus esse relinquenda, spiritus autem siue sensus sapientibus. Ex quibus colligebat Bart. hic nu. 5. quod licet valeat argumentum ab etymologia vocabuli, l. 2. §. appellata supra, si cert. petat. tamen ea argumentatio inualida erit, si habeat etymologia nominū propriorum: nam hæc cum ad libitum imponentur, l. ad 3. cognoscendos. C. de ingenuis. ex illis efficax argumentum deduci non potest: l. fin. §. penult. cum glossa infra, ad m. in cap. & subscribunt communiter DD. vt asserunt Vincent. hic num. 31. Nicomitus num. 62. Marc. Ant. in prin. Instit. de testam. col. 3. post prin. Enerrad. centur. legat. lib. 6. & ampliat notab. Dec. l. 2. §. appellata. vlt. l. e. num. 3. supra, si cert. petat. Est tamen aduertendum, quod licet doctrina Bart. in se vera sit, tamen exemplum ab eo propositum non est aptum, dum inquit, non sequi quod si quis cogit inuenire Petrus, quod ob id sit Petrus: Nam for-

mat argumentum ab etymologia affirmatiue: quod
vtrique argumentum ita conceptum, etiam in no-
minibus appellatiuis inualidum censetur: neque e-
nim argumentum ab etymologia valet in nomini-
bus appellatiuis, nisi negatiue concipiatur, iuxta
terminos dicti. l. 2. §. appellati. supra, si certum petatur.
vbi Iason in fin. ita in specie aduertit aduersus Bart.
in presenti. & idem Iason hic. num. 17. nisi Bartol. excu-
sa, ut hic tradit Ioannes Humbr. num. 22. 5. Præter-
ea colligendum est, quod cum disputatio nominis
proprii inutilis censetur, ex ea nullus utilis effe-
ctus resultare potest. L. nullo. C. de feruis. Quod licet
verum sit regulariter, tamen aliquos effectus, qui
ex nomine proprio producentur, congerit Gerar-
dus. §. 7. 5. l. hic. num. 1. 6. inter quos ille est me-
moriam perpetuo tenendus, quem ipse Gerardus po-
nit ibi post princip. quod si posthumus vocetur no-
mine proprio, quo pater vocabatur, ex hoc præsu-
mitur eius filius, donec contrarium probetur: alle-
gat l. uxorem. 29. infra. de manumissis. testamen. quam
singularem & alibi non reperiri, asserit Bald. c. inueni.
numero 6. de ordine cogniti. Ceterum in memorabi-
libus, verb. nobilitas. versicul. & idem. Gomez. §. si ita
que. num. 18. ad finem, insit. de actio. §. §. fuerat. num.
5. ad fin. eod. titu. Ioannes de Neuzanis consi. 34. num.
29. Alex. avit. & aduersus tractata de analogis. cap. 30. nu-
mero 39. defendit Alciat. lib. 4. dig. in fin. cap. 1. & Ce-
terum, quamuis prædicti Doctores ita teneant, ta-
men eorum opinio aperte repugnat iuris principis:
nam, etiam si quis vocet aliquem filium, non ex hoc
censetur probata filiatio, si de ea probanda princi-
paliter agatur. L. non nudis. 1. 4. C. de probationibus. Inque
professio. 5. C. de testam. tradit Dec. cap. per tuas. nu-
mero 7. de probationibus. Goz. ad. consi. 13. num. 15. Parisius
consi. 29. num. 96. lib. 2. etiam si hæc nominatio fiat
præsentillo, qui filius nuncupatur, ut asserit rece-
ptum Rym. consi. 52. num. 4. lib. 1. Ergo a fortiori non
probat, quem esse filium alicuius ex eo tantum,
quod nomine patris vocitur: nec enim sequitur,
quis vocatur nomine alicuius, ergo est eius filius;
vt de se patet: & in simili tradit Bartolus hic. num. 5.
Confirmatur, quia ex eo tantum, quod quis per ali-
quem vocatur filius, non solum non censetur proba-
ta filiatio quoad proprietatem, sed etiam neque
quoad quasi possessionem filiationis, nisi hæc nomi-
natio fiat principaliter ad indicandam filiatio-
nem. l. fin. §. fin. cum gloss. supra, de probatio. gloss. cap.
Michael. de filiis presbyterorum: vel etiam fiat inci-
denter, in actu tamen, qui soli filio competere po-
fiscin his enim duobus casibus, quamuis filiatio non
censetur probata quoad proprietatem, tamen saltem
censetur probata filiatio in quasi possessione
filiationis, donec de contrario constet, ut tradit
Bartol. l. quod Senatus. §. 1. num. 3. infra. de liber. agno-
scenda. subscribit Iason l. si posthumus. §. fin. num. 9. infra.
de liber. & posthum. & consi. 102. colum. 2. lib. 4. Goz. ad.
consi. 13. num. 52 & late persequatur Petrus Antonius
a Petra. de fidei commissis. quæst. 11. a. num. 259. Sed quan-
do quis tantum vocatur nomine paterno, nec potest
dici, id ibi principaliter ad indicandam filiatio-
nem: nec etiam incidenter super actu, qui soli filio com-
petat: nec enim ex eo, quod quis vocatur nomine suo
proprio aliquem, ob id sequitur, quod cum filium
vocatum vnus possit nuncupari nomine alicuius,
& tamen non esse eius filius, vt de se patet: & proba-

tur l. fin. §. penult. infra. ad multum. in fin. gl. verb. filium.
Ergo per prædictam nuncupationem, nec in quasi
possessione filiationis debet ille censeri constitutus.
Facit regula l. non hoc. C. unde legit. Et confirma-
tur, quia etsi ex eadem nuncupatione nominis pro-
prii contendas, aliquam præsumptionem colligi fi-
liationis, tamen non negabis huiusmodi præsum-
tionem esse incertam, & non necessario conclu-
dentem; vnde & coniectura, quod prædicto nomi-
ne filius sit vocatus, perfunctoria & non delibera-
ta existimanda est. Porro nominatio filii perfun-
ctorie facta, & non ex deliberato animo, neque in
quasi possessione filiationis nominatum constituit:
Innocent. cap. transmissa post princip. qui filius sit legiti-
mi. Bald. l. non nudis. num. 2. C. de probationibus. Iason
consi. 102. colum. 2. vers. si confirmatur. lib. 4. Præterea
& aduersus prædictam opinionem vrgit, quod li-
cet quis corporis lineamentis sit per similitudinem
alicuius, cuius dicitur filius, non ob id censetur probata fi-
liatio, neque quasi possessio illius. Bartol. l. Gallus. ad fi-
nem princip. infra. de liber. & posthum. 5. Alciat. de præ-
sumptionibus. reg. 3. præsum. 37. num. 4. Rymus consi. 33.
num. 9. lib. 5. & alii quos refert Menoch. lib. 2. de arbi-
trariis. c. 59. a. num. 97. & lib. 6. præsumption. 53. num.
47. Ergo multo minus præsumitur quis filius ali-
cuius, ex eo tantum, quod nomine ei sit per similitudinem.
Et retenta hac opinione, non obstat text. dicti. l.
uxorem. quia Iureconsultus non ex tantum nititur
ratione, quod filius nomine patris vocitator, vt
prædicti præsupponunt: sed illam addit, quod is a
matre & auia paterna agnitus est, & ideo merito ex
hoc censetur probata filiatio, cum sola agnitio ma-
tris ad id videatur sufficere. l. etiam matris. 16. num.
gloss. supra. de probationibus. Et ita in specie declarant Ia-
cobus de Arenis, Alber. & Benedictus de Plumbi-
no ante num. 1. dicti. l. uxorem. asserentes, in ea lege
totum fecisse agnitionem maternam: & quod ibi
quodammodo videatur proponi exemplum deci-
sionis dicti. l. etiam matris. quos referendo probat
Alexand. consi. 82. num. 10. in fine, lib. 7. & his non relatis,
etiam aduertit Iason hic numero 16. & Niconitius
num. 64. ad finem. Iason l. neque professio. num. 3. ad fin.
C. de testamentis. Fortun. l. Gallus. in princip. num. 117.
Et vltra eos, quod in specie dicti. l. uxorem. totum
fecerit agnitio matris, sensie etiam Bald. c. ex trans-
missa numero 4. de reuocatio. spolior. & cap. per tuas
numero 1. ad medium. de probationibus. Is tamen intel-
lectus mihi non placet: aduerto enim, quod ille fi-
lius, de quo in dicta l. uxorem. diu fuerat absens, ita
vt dubitaretur, vtrum in viuiorem esset numero?
vt ex litera constat: reuersus autem, fuit agnitus a
matre, & auia paterna, scilicet, quod esset ille fi-
lius, de quo dubitaretur, vtrum in viuiorem esset
numero? Illa ergo agnitio sola non potuit effice-
re, quod censetur esse filius illius, cuius nomi-
ne vocitator, & quod ob id præteritis irritaret
patris testamentum, cum prædicta agnitio ad hunc
effectum non expendatur per Iureconsultum, sed
ad effectum, vt credatur esse ille, de cuius vita du-
bitabatur: non autem quoad effectum, vt cen-
setur filius patris, & præteritis irritet patris testa-
mentum: ergo necessario dicendum est, hunc ef-
fectum ex eo processisse, quod nomine patris vo-
catus est, ut supra allegati numero deconterio
ad finem existimauerunt. Neque repugnat dictum

matris. *supra*, de probationib. quia textus ille agit de professione filiationis facta per matrem in actis publicis apud prefectos ararii, apud quos filiorum natorum solebant Romani nomina proficere, ut colligitur, ex l. *finali*, *supra*, de probationibus. & in specie Alciat. de presumptionib. reg. secunda. *presumt.* 4. num. quinto, & ante eum *Budens*. l. cum de etate *supra*, de probationibus. & ex *Iulio Capzolino*, & aliis comprobatur *Brassionius* lib. 1. antiquitatum iuris, cap. 5. & prosequuntur *Rebuffius*. 2. tomo ad legem Gallicam. tit. de regestris, artic. 2. gloss. 1. a. num. 1. pagin. 312. *Mandosius* regula Cancellaria, lib. 7. p. 9. a. num. 2. ac ita text. d. l. etiam matris, illud proprie probat, quod ex assertionem patris vel matris facta coram Iudice, quod quis sit eius filius, sufficienter probatur filiatione: quod resoluunt *Alexand.* conf. 38. nu. 11. lib. 7. Ceterum quod ex simplici agnitione matris facta extra iudicium, quis probetur filius iure non probatur. Præterea advertito, quod in specie, d. l. vxorem, filius ille irritat testamentum paternum, & sic præiudicat scriptis heredibus, & etiam venientibus ab intestato, quibus tanquam filius præfertur: quod utique efficere non potest sola agnitione materna; nisi ea agnitione potuit matri agnoscere præiudicare, non sic aliis, l. 3. ad finem principii. *supra*, de iure iurandi, post principium. *infra*, si mulier ventris nomine, & in specie tradit *Arctius*. per tuas num. 25. de probationibus. *Socius* conf. 39. num. 10. lib. 1. *Iuscon.* 106. colum. 2. num. 1. *Antonius Natta* conf. 473. nu. 24. ad finem lib. 2. *Gratus* conf. 62. nu. 10. lib. 3. *Gor.* ad conf. 15. num. 21. & alii adducti per *Mench.* lib. 2. de arbitrio. casu. 49. num. 72. sicut regula. l. *fin.* *supra*, de interrogat. *Arctius*. Ergo in specie d. l. vxorem, sola agnitione materna non potuit efficere id, quod prædicti exillimant. Illud sane ex d. l. vxorem, colligendum est, quod si quis diu fuerit absens, ita, ut dubitaretur de eius vita: si tamen reuersus agnoscitur a matre & a via paterna; ex hoc creditur esse ille, de cuius vita dubitabatur, propter diuturnam absentiam: quod est memoria tenendum. Ad veram igitur explicationem, d. l. vxorem, advertendum est, in ea lege duplicem fuisse dubitationem rationem. Prima est, quod ibi dicitur, vxorem prægnante diuortium fuisse factum. Plane quamvis natus ex coniugibus constante matrimonio, presumatur eorum filius, l. *si vicini*. C. de nupt. l. *filium* *supra*, de his qui sunt sui gl. 1. quia semper. *supra*, de in ius vocando, tamen natus ex vxore post factum diuortium non presumitur mariti filius, nec pater eum tenetur agnoscere, vel alere tanquam filium, l. 1. *idem* per contrarium. *infra*, de liber. agnoscen. notat Speculator (rationem huius differentie assignans) tit. qui filii sunt legitimi, num. 4. *Arctius* c. per tuas, num. 4. de probationibus. *Beros* conf. 162. num. 7. lib. 2. *Ryncon* conf. 52. num. 5. lib. 5. nisi mulier intra triginta dies computandos a die diuortii, denuntiaret marito se ex eo prægnantem esse. & ipse non contradiceret: tunc enim pater tenebatur natum post diuortium filium agnoscere, & eum alere. l. 1. *infra*, de liberis agnoscen. l. *neque filium*. C. de patria potestate. *Paulus* *Luce* consil. lib. 2. sententiar. tit. 2. 4. tradit gloss. l. 1. §. pena. verb. *vere*. *infra*, de liber. agnoscen. & ibi *Albericus*. num. 1. ad finem, explicat *Regius* diu lib. 5. variorum cap. 18. num. 3. *Cuiacius* lib. 29. obscuratio. cap. 40. *Anton. Rubens* *Leon* solum §. *moris* num. 503. *infra*, de non oper. Quinto in prædicto casu non potest pater filium agnoscere, & alere, extra ordinarie puniretur, l. 1. §.

pena. & ibi gloss. verb. *extra ordinem*. *infra*, de liber. agnoscen. l. *neque filium*. C. de patria potestate. *Mench.* lib. 2. de arbitrio. casu 396. a. num. 3. Dixi autem *supra*, si maritus non contradiceret, quia si contradiceret, dicendo vxorem denuntiantem esse se prægnantem non esse, tunc illa denuntiatio facta intra triginta dies a die diuortii, nihil prodest vxori, nec tunc maritus filium post diuortium natum tenetur alere vel agnoscere, ut probat. text. l. 1. §. pena. *infra*, de liber. agnoscen. *Bar.* *Leon* solum §. *moris*, num. 503. *infra*, de non oper. nuntiat. Cui tamen addendum est, quod si mater non fecit prædictam denuntiationem intra triginta dies a die diuortii, adeo præiudicat filio, ut non teneatur pater eum alere, nisi postquam in plenario iudicio proprietatis filius probauerit se esse eius filium, ut colligitur, ex l. 1. §. *si filius maritus*. *infra*, de liber. agnoscen. tradit gloss. l. 1. §. ex his, verb. *aliments*, & ibi in fine, nu. 2. *infra*, de liber. agnoscen. *Albericus*. l. *canon*, nu. 2. totum. Et tamen si mulier fecit prædictam denuntiationem, & propter contradictionem mariti effectus denuntiationis excluditur, non ita præiudicat filio, sed sufficienter summatim se probare filium, & tenebitur pater eum alere, donec intentetur vel finiatur plenarium iudicium super proprietate filiationis, gloss. l. 1. §. pena, verbo. *vere*. *infra*, de liber. agnoscen. & ibi *Albericus*. num. 2. *Bar.* dist. 5. ex his, additionem §. 1. Et videtur pro hac differentia text. l. si quis a liberis, §. si vel parent, *infra*, de liber. agnoscen. dum probat, quod ut filio decernatur alimenta, oportet summam constare cum filium esse, & si ita confliterit, pater cogetur filium alere, donec in iudicio plenario causa filiationis finiatur: concordat, l. penultim. *supra*, de his qui sunt sui, hanc enim iura necessario intelligenda sunt, quando filius non erat in quasi possessione filiationis: nam tunc ut et decernatur alimenta, debet præcedere ea summaria cognitio, de qua notabiliter agit, *Cuarus*. *practicarum*, questio. capit. secundo, num. 10. et alio. Nam si filius sit in quasi possessione filiationis, quamvis pater neget eum filium, tamen nulla præmissa summaria cognitione, interim cogetur eum alere: ut colligitur, ex l. 1. §. *idem* *Paulanus*, *infra*, de liber. agnoscen. cuius litteram emendat *Anton. August.* lib. 1. commendationum, cap. vlt. & *Mench.* lib. 2. de arbitrio. casu. 49. num. 33. Et hanc resolutionem in specie aperte tenet gloss. dist. 5. si vel parent, verb. *discernent*, gloss. fin. l. *fin.* C. de alendo liberis. & ibi *Silv.* *Arctius*, num. 2. *Bar.* dist. 5. *Leon*, num. 2. *infra*, de liber. agnoscen. *Gregor.* l. *sententia*, 19. part. 2. nu. 2. et penultim. *Arctius* igitur applicando decisionem dicti *Arctii*, dicitur, illud non videbatur, quod cum ibi agitur de filio, qui filius natus post diuortium, necque conficit matrem denuntiasse marito intra triginta dies a die diuortii. (Nam hoc tanquam in facto confitens præsumendum non est, l. *in bello*, §. *si filius*. *infra*, de capitiulis, quævisque §. *fin.* *supra*, de Publiciana. Et præterea non confluit, tantum non contradixisse denuntiationem vxoris, & ex hoc prædictus filius debet censeri excludi. 2. fusa quasi possessione filiationis, extra legem dictam: & consequenter eius præteritio non debuit irritare testamentum patris, quia ille solus filius præteritus irritat testamentum patrum, qui est in quasi possessione filiationis, l. *Lucius*, 12. *infra*, de conditionibus & demonstrationibus, tradit *Alcius* de presumptionibus, 3. parte principii, num. 4. Ergo dict. l. vxorem, contra-

rium probans non potest procedere. Secunda dubitandi ratio, in d. l. vxorem, ex eo procedit, quod in casu illius tex. filius fuit expositus per matrem: porro expositus consideratur tanquam vulgo quæsitus. Baldus, si quis iustitiam, num. 3. C. ad Orsicianum. Vulgo autem quæsitus nullum certum patrem videtur habere, §. vulgo quæsitus. Instit. de successio. cognator. Ergo saltem ex hoc capite, licet præteritus esset a patre non debuit eius testamentum irritare. Sed his rationibus dubitandi non obstantibus, non est recedendum a clara decisione dict. l. vxorem, & ad primam rationem dubitandi respondetur, supra deducta (quæ fuerit cauta per Senatuseonsult. Plautianum) procedere, quando interuenit diuortium eo tempore, quo adhuc non erat certum, vxorē pregnatē esse: nam si tempore diuortii id iam erat notum, neq; de hoc dubitatur; tenetur pater filium agnoscere & alere, etiam si mater formam Plautiani non oblerauerit, vt contingit in terminis, dict. l. vxorem. sibi. Pregnantem. Cum enim conceptus constante matrimonio præsumatur coniugum filius, etsi conslet vxorem fuisse adulteram, l. mila. 11. §. desinitio. infra. de adulter. iuxta hanc præsumtionem filius debet pro filio legitimo reputari, cum conslet de eius conceptione facta constante matrimonio, quantumcunque post diuortium nascatur. † Quod ita clare tenet Theophil. §. præindicialis. Instit. de action. Et confirmatur, quia postquam coactit, quem ex legitimo matrimonio conceptum fuisse, neque negligentia, neque confesso matris patris nocere potuit, §. si §. fin. & ibi gl. & Florian. supr. de probationib. Alciat. de præsumt. regul. 3. præsumit. 37. num. 4. Anton. Gomez. 1. Tauri. §. nu. 3. §. iustus lib. 2. communium opinione. 170. Et pariter nec negatio patris in prædictis terminis filio nocere potest, l. si §. si quis. infra. de Carbo. editio. sentit §. ver. b. probetur. l. si posthumus §. fin. infra. de liber. & posthum. quam ibi expendit Imol. & Alex. ad finem. Arctin. colum. 2. in princip. & extollit Roman. l. neque proffissio. num. 10. ad finem. C. de testamentis. De eorum cap. per mar. num. 4. de probationib. ita vt merito Bart. l. penult. num. 2. infra. de liber. agnoscend. & Salycet. l. fin. num. 2. C. de alien. liberis. dixerint, filium natum ex legitimo matrimonio, conscribi in quasi possessione filiationis, non obstante cuiuslibet negatione: Ex quo infertur, in specie dict. l. vxorem. nihil efficere quod filius fuerit natus post diuortium; nam satis est constare, constante matrimonio esse conceptum, vt censetur constitutus in quasi possessione filiationis, & consequenter, vt præteritus possit irritare testamentum patrum. l. Lucius. §. 2. infra. de conditionib. & demonstratio. Quod igitur expenditur, in dict. l. vxorem, filium vocitari nomine paterno, nihil facit quoad hanc primam dubitandam rationem: nam vt censatur filius constitutus in quasi possessione filiationis, sufficiebat constare, matrimonio constante ex coniugibus fuisse conceptum, iuxta supra tradita. Expenditur igitur prædicta qualitas quoad alium diuersum effectum, quem statim aperiemus. Non obstat secunda dubitandi ratio; quia licet expositus habeatur pro vulgo quæsitio, † & id verum sit regulariter non tamen prohibetur parentes expositos agnoscere pro suis; quia sequuta agnitione, censentur legitimi filii, & sui heredes patri vt efficitur per probat. dict. l. vxorem. & l. patrem. 16. C. de nup. & illis iuribus non citatis tradit Baldus, l. si qua iustitiam. num. 3. C. ad Orsicianum. quem sequitur Laco-

buz Putius libro. 1. decisio. 435. quamvis filium exponens incurat penas præscriptas, l. 2. cum gloss. C. de infantibus exposit. & c. vnic. de infantib. & longinus. de quibus per Menochium libro. 2. de arbitram. casu. 396. Facit quod Bartol. l. 1. num. 1. infra. ad municip. Quinimo videtur probare text. bene expensus dict. l. vxorem. satis parentes filium expositum videre agnouisse, si nomine paterno eum vocitarunt, dum pater vixit: ad hunc enim effectum videtur expendisse Iureconsult. in d. l. vxorem. quod tam pater, quam mater semper eum nomine paterno vocitarunt. Reciproca enim nominatio, tam patris, quam matris, multum facit ad cõstituendum quem in quasi possessione filiationis, c. per tuas de probatio. late Paris. consilio. 10. a. num. 13. lib. 2. Natta consilio. 473. num. 24. ad finem. lib. 2. Menoch. lib. 6. præsumt. 64. num. 33. Vnde ex d. l. vxorem. non est colligendum cum supra relatis, num. 14. quod ex eo quod quis vocatur nomine paterno, censetur eius esse filius: sed illud potius, quod vbi constat quem conceptum fuisse constante matrimonio legitimum, & sic esse filium illorum coniugum, & in tali possessione esse constitutum: licet ea quasi possessio videatur turbata; quia filius ille fuit expositus: tamen recuperatur, si a parentibus nomine patris vocatus sit: nam similitudo nominis affectionem auget circa descendentes. l. cum filius. 7. §. pater. infra. de legat. 2. & ibi notat Imol. Par. a. hic. num. 16. in fin. & aliquam præsumtionem inducit, gloss. l. §. pen. ver. b. nam filium, infra. ad municip. Bald. l. conuenticula. num. 7. C. de Episcop. & clericis. Et hanc in prædictis terminis quasi possessionem restitutam retinet etiam mortuo patre, prout est regulare, l. non ignot. cum gloss. C. qui accipiunt non poss. & Alex. consilio. 90. num. 7. lib. 6. Menoch. lib. 6. præsumt. 33. num. 23. Intelligendo tamen, non de nomine patris baptismali; vt male videtur intellexisse Bald. c. tuum. num. 6. ad finem. de ordine cognitionum. & Gerard. sing. 75. Iafon l. neque proffissio. num. 3. ad fin. C. de testamentis. sed potius de nomine Gentilico, siue familiar (id enim proprie significat nomen apud Romanos) vt in specie ad monet Alciat. lib. 4. diffinitio. cap. 1. & Viglius in §. nominatum a. num. 2. Instit. de exhered. liberis. Plane fortior colligitur præsumtio ex nomine appellatio familiaris, & acquisito ex accidenti, quam ex nomine patris baptismali, † vt in specie tradit Bart. l. hic nu. 4. & l. nu. 19. infra. ad municip. Felyp. in præmio Gregoriano, num. 29. Dec. l. 2. §. appellata. vlt. lect. num. 5. supr. si cer. pena. Nec etiam parum facit, quod in d. l. vxorem. dicitur, patrem prædictum filium nomine paterno vocitasse, dum vixit: nam nominatio sæpius repetita fortiorem inducit præsumtionem vt in materia tradit, Paul. non nudis. num. 3. C. de probatio. Paleotus tradit. de nobis & spiritus. c. 23. num. 2. Menoch. lib. 6. præsumt. 33. num. 44. & Alciat. de præsumt. 37. item. 6. His ita præmissis, deueniendo iam ad particularem explicationem verborum Rubricæ in primis ex illis verbis, Solutum matrimonium, colligecum Iafone hic, l. in princip. & 2. lecta. nu. 10. non videri veram opinionem per Bart. l. nu. 34. infra. de conditionib. & demonstratio. docentes, per ablatiuum absolutum induci propriam conditionem: nam hec rubrica ablatiuus absolutus incipitur, & tamen illi ita necessario resolui debet: si solutus matrimonii de præsentibus, vel sit solum in præteritis: antea enim dos peti non potest. l. 2. in princip. infra. eod. vnic. C. ad si dos constante matrimonio: Et plane conditio respiciens

ciens præteritum, aut præsens tempus, proprie conditio non appellatur, *l. cum ad præsens supra si certum petatur. l. cum in secundo, infra de iustis, sup.* Ceterum non est recedendum a prædicta doctrina Bart. quam esse communiter approbatum asserit Lafon hic, *§. rursus, nu. 2. Infr. de alio. Roland. conf. 50. num. 10. lib. 3. Othman. de cessione, Pedamonta, 145. num. 6. & 7. Celsus conf. 26. num. 76. & Aymo conf. 34. num. 22. lib. 5.* Et procedit, siue ablatiui absoluti proferantur a lege, siue ab homine, *Signorol. conf. 68. numer. 14. & late prosequitur Marcum A Cantua lib. 3. observationem, cap. 22. & ex ea multa infert Corral hic lecta. a num. 10.*

24. & *explicat Ruin. l. 1. nu. 15. §. de conditio. & demonstrationis.* Neque obstat ponderatio Lafon. ex verbis huius rubric. quia respondet ipse Lafon hic, *2. lectu, nu. 20.* prædictam doctrinam Bart. esse limitandam, nisi materia subiecta repugnet: tunc enim propriam conditionem ablatiui absoluti non inducent: ut colligitur ex hac rubrica. *expensæ ut supra;* & subscritbit Collector fallentiarum post Sacram fallentia. *in prima limitatione.* Sed verius respondendum est, quod prout dictio. Si, quæ de proprietate inducit conditionem, si referatur ad tempus præsens vel præteritum, inducit conditionem, de præsentis, vel præterito, *leg. cum ad præsens supra si certum petatur,* quæ proprie non dicuntur conditiones. §. conditiones. *Infr. de verborum obligatione,* pariter & ablatiui absoluti, si resoluantur in conditionem de præsentis, vel præterito propriam non inducent conditionem. Ceterum prout dictio. Si, relata ad futurum propriam inducit conditionem suspensivam a futuro pendentem, *l. qui promissit, supra de conditio. in debiti,* sic pariter & ablatiui absoluti relati ad futurum, resolventur in veram conditionem de futuro. Vnde infertur, quod cum illa verba generalia, *Solutio matrimonio,* contineant tempus præsens, præteritum, & etiam futurum, *l. cum querebatur, 23. infra, de verborum significatione,* & ibi *Alciat. numer. 4. l. si quis sit 57. infra eo. & ibi gloss. tradit etiam gloss. hic ad finem,* quæ parte respiciunt futurum, propriam inducent conditionem, *ut in specie advertunt Parisius hic, nu. 110. & Bolognet. num. 125.* Et confirmatur, quia hæc verba, *Solutio matrimonio,* fuerunt prolata a compilatoribus Digestorum. vnde futurum videntur respicere quia proprium legum est futura respicere, *l. leges, C. de legib. cap. si. de constit.* adeo quod verba legis quæ possunt referri ad futurum vel præteritum, in dubio debeant referri ad futurum, iuxta legis naturam, *Bart. receptus, l. omnes populi, nu. 58. sup. de iust. & iure.* Cum igitur verba huius rubricæ ad futurum videantur relata, propriam inducent conditionem: *ut hic advertunt Parpallia, nu. 1. & Parisius, nu. 110.* Consona, quia vera resolutio in hoc articulo est, quod aut ablatiui absoluti proferuntur in materia quæ in iure iam certam habet determinationem: & tunc non inducent conditionem, quæ presupponit incertitudinem, quod probat, *l. 3. de legat. 2. ibi. Neque conditio inest:* sed si proferantur in materia, quæ adhuc non habebat certam iuris determinationem, sed debet determinari per leges subsequentes, tunc resolventur in propriam conditionem. *Et ita Bald. l. in 11. oppositum, infra de legat. 2. cuius resolutionem esse communiter receptam asserit Lafon hic, 1. lectu. nu. 2. & 2. lectu. nu. 20. Ruin. l. si quis 91, nu. 10. l. de liber. & postulat. Cassan. conf. 22. nu. 8. Rol. conf. 2. nu. 16. lib. 1.* In hac autem rubrica proferuntur in materia adhuc incertum,

ta, & quæ per leges sequentes debebat determinari: ergo propriam inducunt conditionem, & a futura determinatione pendente quæquid latet existimaverit. Ceterum cum certum sit, ablatiui absoluti non tempore inducere conditionem, ut inquit *Mant. sing. 4. nu. 5. & varie resoluti solent, ut tradit Corn. l. nu. 12. ad fin. de condit. in testis,* prædicta communis conclusio, quod ablatiui absoluti resolvantur in conditionem, multas recipit limitationes, & de quibus per Laf. hic 1. lectu. a num. 8. *Alciat. a num. 7. Rupam. nu. 31. Cerraf. l. de l. 1. nu. 7. & Bolognet. nu. 126. Anclor fallentiarum, post requ. Sacram fallentia. 1. Alciat. cum querebatur, nu. 4. §. de verbor. signis. Horsicium l. ab emito, nu. 8. sup. de pactis, & nove. Ramal. Corsum lib. 1. indagatorum 1072 cap. 6. Mantuam lib. 3. observ. cap. 12.* Et qualiter ablatiui absoluti sint proferendi, ut resolvantur in conditionem explicat Peralta. *l. 1. nu. 99. §. de leg. 2. Signorol. conf. 68. nu. 18.* His autem omnibus prætermisissis, tantum agemus de intellectu text. præcipui in prædicta materia. *La restatore, tot. inf. de cond. & demon.* Ad cuius explanationem in primis est advertendum, quod gl. fin. ibi intellexit, eam iuris decisionem Claudii Iureconsulto esse accepto ferendam, cuius ingenium commendat & laudat Sæculo Iureconsulti auctor illi legis: & subscritbit Gost. ibi nu. 11. & Andr. Senlius c. dilecti, nu. 15. de iudiciis. *l. si cum mota, nu. 20. ad fin. c. de translatio. & ibi Padill. nu. 8. & prius Ball. omni populi, nu. 18. sup. de iust. & iure. Cypolla in nu. 116. §. de verbor. signis.* Sed verius est, in ea lege referri responsum Sæculo Iureconsulti. cui Claudius notas addidit, ut constat ex superscriptione, *Inque fidei com. 36. infra de legat. 3. in qua ita dicitur: Apud Sæculos lib. 18. Digestor. Claudius notat.* Vocabaturque is Claudius Tryphoninus, ut colligitur ex *l. qui negotiation. §. ad finem, principii, infra de administratione, iur. & tradit Renardus Lepim. Variorum cap. 13. ad finem.* Solebant enim Iureconsulti aliis notas addere, quas vulgo annotationes appellamus, vel additiones; ut colligitur ex *l. 1. vers. sed neque, C. de veteri iure enucleat. vbi* refertur Vlpianum, Paulum & Marcianum notas addidisse Papiniano. Quare dum in *d. l. restatore, ad finem,* additur ea verba: *Claudius & c. accipienda sunt,* ibi referri notam Claudii Iureconsulti ad responsum Sæculi, *ut in specie admonet Ant. Augusti lib. 1. c. 4. ad fin.* Præterea ex ea notâ videtur loqui ironice, quasi Sæculo responderet de re minime dubitabili: & ita Alciat. lib. 4. *Parerg. c. 1. & l. 1. responsum, nu. 9. C. de translatio.* Pro quo facit, quia Iureconsulti in prædictis notis solebant reprehendere, quod ab auctore cui notas addebant, decilum erat: *ut colligitur ex l. Mucius, 30. iuncta gl. 2. §. pro scio. L. iur. pro pupill. 29. §. si aduocatus gl. fin. §. de administratione. l. non solum, nu. 1. §. quancumque aduocatus gl. verborum autem, §. de iuribus, Boni text. l. metum, §. si quis quod met. caus. §. post princ. & ibi gloss. verbo notaret. C. de consensu manum. §. l. 1. §. sed neque C. de veteri iure enucleat.* Prædictam tamen declarationem Alciat. non admittit Duaren *l. qui Roma. §. Angerius, nu. 11. infra de verbor. obligationibus.* Et verius magis videtur Claudium ex animo ingenium Sæculi commendasse, qui brevisbus verbis non solum propoluit quæstionem absoluerit, verum etiam aperuerit veram decisionis rationem, scilicet, quod in casu ibi propolito fideicommissum esset conditionale: & agnosce in specie Federicus Scottus *respon. 31. numero quintus, libro primo, totus primus*

facit. l. Titia. §. 9. §. 1. in fr. de manum. testam. Neque obstat ratio de qua supra. quia advertendum est. notam idem significare quod signum. ut tradit Festus Pompeius lib. 12. & probat. l. heredes palam. §. 1. & ibi gloss. ver. b. sed est. sup. de testamen. atque ita in his notis nonnunquam reprehenditur ille. cui notæ adiungitur. ut probat iura supra citata: nonnunquam vero eius dictis additur. l. de co. 64. iuncta gloss. verbo notat. in fr. de donatio inter vivos. nonnunquam confirmat. l. §. 1. & ibi gloss. verbo. notat. sup. de exar. l. Marcellus. §. 1. in principio. & §. 1. iuncta gloss. in fr. de donatio causa mortis. gloss. fin. licet quod Sabinius. 17. §. fin. in fr. de heredib. instituend. aliquando determinant. l. §. fin. iuncta gloss. penult. sup. de offic. eius. aliquando etiam laudant ingenium auctoris. ut in d. l. testatore. Quibus ita præmissis. ad veram explicationem dictæ l. testatore. opponitur. quod verba ibi proposita sunt dubia. & verba in dubio magis videntur importare modum. quam conditionem. l. cum ab eo. §. 1. sup. de contrahend. emtio. l. quæ. §. 6. §. 1. inter locatorem. sup. locati. tradit Bart. l. cum mota. num. 2. C. de transactio. b. Aretium conf. 149. post principium. Ryn. l. Iulius Paulus. num. 3. in fr. de conditionib. & demonstrationib. notabiliter Molinab. 2. de primogen. cap. 12. num. 9. Angetur difficultas. quia in casu proposito. in d. l. testatore. testator fuit vltus dictione. Vt. quæ suapte natura importat modum. & non conditionem. l. quibus d. ebus. 40. §. fin. in fr. de condition. & demonstrationib. gloss. §. longe magis. Institut. de legat. gloss. l. 2. C. de his que sub modo. Vnde si sub modo videtur relictum. debuit respondere Iureconsult. quod est modum debens implere. antea decessit. nihilominus transmissit fideicommissum ad heredem. l. §. 1. e. §. 1. idem autem. adiuncta glo. verb. heredes. in fr. quando dies legat. cedat. Bart. l. quibus diebus. §. fin. num. 13. in fr. de condition. & demonstration. Bald. l. si puer. num. 25. C. de condition. in fr. Alex. & l. bonus modus. §. 1. in fin. in fr. de leg. 1. & afferit receptum idem Alex. l. si decem cum petiero. in fin. in fr. de verb. obligat. Alciat. l. num. 16. in fine. in fr. de legat. 1. Sed hac dubitanti ratione non obstante. contrarium determinat Sequola Iureconsult. in d. l. testatore. Imo quod si in casu ibi proposito ille. cui fideicommissum fuerat relictum ceterum datis coheredi. decessit antequam illa centum daret. exstinguitur fideicommissum. & consequenter neque illud ad heredem eius transmittitur. Ratio decidendi est: quia ablatui absoluti resolvuntur in conditionem. ut supra dictum est: ita succedit regula. l. unica. §. fin. autem aliquod. C. de caduc. tollend. Quam decidendi rationem ex mente Iurisc. confirmant Bart. & Paul. d. l. testatore. Bar. l. quibus diebus. §. fin. num. 2. in fr. de condition. & demonstration. Alex. l. cum mota. num. 3. ad fin. de transact. Aton. Gamma. de iussu. l. iussu. §. 1. num. 3. † Neque obstant supra adducta pro dubitanti ratione: nam ad primum respondetur. illam communem traditionem. quod verba in dubio importent modum & non conditionem. non esse veram: quia contrarium efficatier probat. d. l. testatore. & ibi notat. §. mol. num. 2. quem sequitur Alex. conf. 150. num. 2. lib. 6. Paris. conf. 19. num. 253. lib. 2. Sed quia non est facile recedendum a communibus traditionibus. secundo respondeo. quia in specie d. l. testatore. testator fuit vltus ablatui absolutis. quorum natura est resolveri in conditionem. ut supra diximus: atque ita illis appositus. non videtur esse in dubio. sed in casu claro. quod testator voluerit con-

ditionem inducere: & ita Alex. l. cum mota. num. 8. ad fin. C. de transactio. & ibi lasun. 20. Rinn. num. 5. Claud. num. 7. Curtius Junior. num. 17. Padill. num. 8. Item & tertio responderi potest. quod in specie d. l. testatore. heres. qui erat grauatus per fideicommissum restituere suam portionem coheredi. prius debebat accipere centum. quod cogeretur portionem suam restituere: & consequenter qui debebat dare centum. prius illa debebat dare. quam posset fideicommissum petere. Plane quando ex verbis testatoris constat. voluisse quem prius debere implere onus. quam fideicommissum posset petere. inducitur censetur & dicitio: cuius natura est. ut prius impleri debeat. quod legatum debeat. l. cum tale. §. 1. & ibi Bart. & Mol. §. de cond. & demonstrat. l. Thais. §. 1. Srichus. §. de fideicom. libertatib. tradit Aret. conf. 93. num. 11. Paris. conf. 17. num. 214. & num. lib. 2. Et eodem modo respondetur ad secundam difficultatem. quod licet dicitio. Vt. regulariter importet modum. etiam si addantur illa verba. Ea conditione. l. Mania. §. de manum. testam. Bart. l. quibus diebus. §. fin. num. 5. §. de condition. & demonstrat. Aret. conf. 93. num. 10. & alii adducti per Molinam. lib. 2. de primogen. cap. 12. num. 4. † tamen id non procedit. quando ex verbis testatoris constat. prius esse parendum oneri. quam legatum debeat. tunc enim non obstante dictione. Vt. inducitur censetur conditio. iuxta rationem supra relatam. Tradit Bart. receptus. l. quibus diebus. §. fin. num. 6. §. de condit. & demonstrat. Potest item responderi. quod ubi in dispositione inveniuntur expressi ablatui absoluti. inducitur censetur conditio. non obstante dictione. Vt. Et ita. d. l. testatore. interpretatur Bart. l. sub condit. num. 8. §. de finit. & l. quibus diebus. §. fin. num. 2. §. de cond. & demonstrat. lasun. 2. de legat. num. 20. & Corra. l. leitur. num. 10. Collector fallentiar. post Soci. fallentia. 1. in 3. ampliatio. Manina lib. 3. observatio. cap. 22. colum. 1. Ex quibus ita resolutis inferitur. nullo colore defendi posse opinionem Cuman. d. l. testatore. & fideicommissa. §. cum esset. §. de legat. §. 1. dum cōtēlit. d. l. testatore. non probare. fideicommissum esse conditionale: quia Claudius Iureconsult. in fine illud in dubium reuocat. in quibus dubitari posse. vtrum eo casu censatur inducitur conditio? Cum igitur simus in dubio. fideicommissum debet censeri modale. iuxta communem traditionem de qua supra: subscribunt Lancellot. Decius. d. l. cum mota. colum. 1. ad finem. & ibi lasun. numer. 20. C. de transactio. b. Corra. l. lib. 1. Epistolæ. num. 14. & ante omnes tentant Gofred. d. l. testatore. num. 11. Nam id falsum esse constat ex supra dictis. Neque obstat prædictorum ponderatio: quia Claudius. in d. l. testatore. in fine. non reuocat in dubium. vtrum legatum illud sit conditionale? Imo laudat ingenium Scæuolæ. qui breuibus verbis propositam questionem absolutæ. & subinde veram rationem decidendi aperuit. dicendo fideicommissum esse conditionale: de quo (remota determinatione Scæuolæ) merito dubitari potuit. Ad quod reducendus est Bologn. l. in quar. num. 184. in fin. in fr. ad leg. Falcat. dum dicit. in d. l. testatore. fuisse dubitatum. vtrum esset conditio vel modus? Nam potius dicere debuisset. in ea l. de cibus fuisse. fideicommissum esse conditionale: de quo ante decisionem Scæuolæ merito dubitari potuisset. † Ceterum ex d. l. testatore ita explicata tres colligende sunt conclusiones. Prima est: quod ablatui absoluti resolvuntur in conditionem. Sed dubitat Lancel. Dec. d. l. cum mota. col. 1. C. de transactio. cur magis

magis resoluantur in conditionem quam in modum; & nihil respondet. Sed Claud. ibi. num. 8. dicit rationem colligi ex doctrina Bart. l. 1. n. 34. j. de cond. & demonstr. quod participia absolute posita significant futurum tempus cum aliqua praeiudicatione: unde cum per illa actus ipse legandi suspendatur in futurum eventum, merito magis conditio, quam modus per predictos ablativos in ducitur. Secunda conclusio est: Quod ubi expressa est conditio, & illa deficit propter casum mortis contingentem in persona illius qui eam implere tenebatur, exlinguitur legatum, neque ad heredem transmittitur, & consequenter implementum conditionis non transit actiue ad heredem. Notat Salycet. l. si plures, in fine, C. de conditionibus infertis. Iafon. l. si decem cum petiero, num. 12. anfr. de verborum obligationibus. Menochius consilio 143. a numero 24. lib. 2. Concordat, l. unica, §. si autem aliquid, C. de caduc. tollend. Et procedit, etiam si conditio talis sit, quod pendat a voluntate, & potestate implere debentis; vt probat, l. si ita legatum, §. 8. in principio, infra de legat. 1. & l. si ita expressum, §. 8. infra de conditionibus & demonstratione notat Iafon. l. colum. 2. C. de institut. & prosequatur Barberan. l. si pater, num. 178. C. equit. Sed an idem erit, si conditio impleri non possit propter casum mortis contingentem in persona illius in qua debebat impleri? & sic vtrum conditio passiuè possit impleri in persona heredis? Et hoc. fin. dicta. l. a testatore, & ibi Imol. num. 3. Paulus, num. 2. in fin. exilimant in predicto casu non exlingui legatum, allegant l. legat. sub conditio. 4. anfr. de conditio. & demonstr. 7. quam extollit Alciac. l. 1. nu. 18. & Leon. filio, in principio, & num. 4. sup. de legat. 1. Et pro eis potest expendi, d. l. a testatore, dum vim facit in eo, quod Titia, quæ debebat dare, decessit ante implementum conditionis: neque expenditur, vtrum viueret coheres cui erat dandum: quasi inuauat, quod si Titia viua esset, posset adhuc implere conditionem; etiam si coheres, cui dandum esset, antea decesseret. Sed vtrique hæc conclusio vera non est, quia regula generalis est, quod si conditio sit implenda in alicuius persona, & illa decessat, antequam in eius persona impleatur conditio, exlinguitur legatum: quia dando alii non potest videri impleta conditio formaliter, l. cum ita datur, l. sub diuersis, §. fin. infra de condit. & demonstrat. & in specie tradunt, Bald. l. si plures, num. 31. & ibi Salycet. num. 6. C. de conditionibus infertis, Menoch. consilio 143. num. 27. lib. 2. Socinus consilio 193. num. 4. lib. 2. vnde d. l. legat. sub conditio. §. 4. infra de condit. & demonstratione, necessest debet intelligi, quando heres gratiatus sub conditione decessit ante conditionem causalem, vel aliam, quod non esset implenda in illius persona, tunc enim heredem relinquit obligat, ob rationem quam ibi assignat Imol. quam confirmat Peralta, l. omnia, in principio, num. 12. anfr. de leg. 2. Nam si in eius persona fuisset adimplenda, & illa decesseret antequam impleteretur conditio, non relinqueret heredem obligatum ad præstandum fideicommissum conditionale, quod in predicto casu celsetur exlingui: vt probanturia supra citata: & quis si exlinguitur legat. quando ille qui debebat implere conditionem, decessit ante illius implementum, vt apud omnes in confesso est: a fortiori debet celseri exlingui legat. si decessit ille in cuius persona erat adimplenda conditio: quia facilius conseruatur legat. quando decessit ille, qui conditioni parere debebat, quam quando decessit ille in cuius persona erat ad-

implenda, vt tradit Bart. l. si penum ad fin. anfr. quando dies leg. cedat, & l. si decem, num. 5. ad medium, anfr. de verbor. obligat. Vel pro concordia opinionum resolendum est, quod aut conditio erat implenda in persona illius, qui non erat heres testatoris, vel in persona heredis. Primo casu dicendum est, indistincte exlingui legatum morte illius in cuius persona conditio erat adimplenda, l. cum ita datur, §. de cond. & demonstr. l. legat. C. de condit. infertis. In secundo autem casu distinguendum est: nam aut dandum est heredi sub nomine appellatiuo heredis: aut expressio illius nomine proprio: primo casu, mortuo herede, impleri potest in persona eius heredis, quia censetur quoque heres testatoris, §. fin. C. de hereditatibus, & sic dandum illi, satis sit verbis conditionis. & in specie probat, l. cum ita datur, §. fin. j. de cond. & demonstrat. & l. si peculium, 20. §. heredi, anfr. de statulib. hereditatibus, Bart. l. si stipulatus fuero, per 10. nu. 5. j. de verbor. obligat. Salycet. l. si plures, num. 6. C. de conditio. infertis. Aretin. l. pater summas, ad finem, anfr. de vulgari, Iafon. l. si quis filium, §. fin. nu. 9. anfr. de acq. heredi. Dec. l. qui per successionem, post princip. & ibi Cuen. num. 5. anfr. de reg. iuris. Reus. consilio 26. nu. 12. lib. 2. Cephalus consilio 43. num. 8. lib. 1. Et hoc modo potest procedere, id quod sentit d. l. a testatore expensis, vt supra, num. 32. Nam erat dandum coheredi, & sic in persona heredis eius poterat impleri conditio: in secundo autem casu, cum celsetur ratio de qua supra, conditio de dando heredi, expressio nominis proprio, non poterit impleri in persona heredis ei, & consequenter mortuo illo cuius nomen expressum est, censetur exlingui legatum, l. cum ita datur, in princ. & l. sub diuersis, §. fin. anfr. de cond. & demonstr. ibi Bart. nu. 1. itare soluit, & Imol. d. l. a testatore num. 3. Henric. c. licet, num. 10. de voto. Socin. consilio 293. num. 4. lib. 2. Peralta resp. l. heredem, nu. 40. anfr. de legat. 2. Vltius queritur, vtrum prout conditio importata per ablatiuos absolutos impedit transmissionem legati, d. l. a testatore, ita etiam impedit transmissionem in contractibus? Et hanc questionem mouet Iafon. l. Epist. ol. §. si inter in princ. sup. de pactis, & per illum text. concludit, non impediri transmissionem in contractibus. Sed aduertendum est, quod aut Iafon intellexit de conditione casuali importata per ablatiuos absolutos: & tunc inanis redditur questio, cum conditio casualis etiam importata per d. l. conditionem, & non impedit transmissionem in contractibus, §. ex conditionali. Infr. de verbor. obligat. aut intellexit de conditione potestatiua, quæ etiam in contractibus impedit transmissionem, l. si decem cum petiero, ad finem, §. fin. & ibi Bart. anfr. j. de verbor. obligat. & Iafon. l. 12. l. qui Roma. §. Augerius, exat. Corraf. hic l. lecti, nu. 11. Cephal. consilio 43. num. 7. lib. 1. Menoch. consilio 143. num. 24. lib. 2. Tiracuell. lib. 2. vtr. rel. §. 1. glo. 6. nu. 15. & ampliat Reus. consilio 26. num. 12. lib. 2. & tunc prædicta differentia non est vera: quia in his terminis etiam conditio potestatiua importata per ablatiuos absolutos, impedit in contractibus transmissionem: neque enim quoad hoc potest celsitui differentia inter contractus & vltimas voluntates: vt aduertit Soc. l. qui Roma. §. Auger. nu. 4. & j. de verbor. obligat. Vnde potius Iaf. docere debuisset, quæ etiam in casibus, in quibus in contractibus propter conditionem impeditur transmissio, facilius admittitur, quam in vltimis voluntatibus, vt tradit Fulgos. consilio 109. num. 2. & Soc. l. Auger. nu. 5. 7. Et hinc est, quod si in contractibus præcedant verba dispositiua, & sequatur co-

ditio potestatiua, respiciens eandem personam, implementum illius conditionis transmittitur ad heredem; quia prout dispositio principalis facta per verba dispositiua, sine dubio ad heredem transmittitur ita etiam debet transmitti implementum conditionis potestatiue, tanquam quid accessorium principalis dispositionis. Ita colligitur ex text. *Idem proferre, 27. §. 1. siq. de receptis arbitris. tradit Bart. l. cum suis, dicitur, nu. 5. infr. de conditio. & demonstr. & l. si decem cum petiere, nu. 5. infr. de verb. obligat. Salyc. l. si plures, nu. 6. C. de cond. infertis, Corra. l. hic. l. de. nu. 11. Ant. Gomez. 2. tom. cap. 11. nu. 36. vers. vel aliter. Et tamen in vltima voluntate, etiam in eisdem terminis implementum conditionis potestatiue minime transmittitur ad heredem, vt efficaciter probat, l. si penum. infr. quando dies legat. cedat. & ibi Bartol. in fine annotauit hanc differentiam inter contractus & vltimas voluntates: & idem Bart. l. sub diuersis, §. fin. nu. 2. infr. de cond. & demonstr. & l. si decem, nu. 5. ad medium, infr. de verb. obligat. & ibi las. nu. 4. notabiliter Cornue. l. si plures, nu. 7. C. de cond. infertis, & rationem differentie assignauit Bart. d. l. a testatore, nu. 3. de quo est videndus las. d. l. si decem cum petiere, nu. 4. Anto. Gomez. 2. tom. cap. 11. nu. 6. vers. vel aliter & quarto, quamuis Cyn. & Salyc. in d. l. si plures, nu. 6. Eleuic. c. licet, nu. 5. de voto, contendunt etiam in vltima voluntate implementum conditionis potestatiue in prædictis terminis transmitti ad heredem: quorum opinio quoad effectum transmissionis omnino reiicienda est, licet quoad alios effectus multum intersit, vt cum legatum incipiat a verbis conditionalibus, vel a dispositiuis, & postea sequatur conditio, vt notabiliter tradit Alex. l. 1. §. item sita, n. 5. infr. ad l. Fale. Præterea quamuis in contractibus implementum conditionis potestatiue non transmittitur, vt supra dictum est: tamen si ille, qui conditionem potestatiuam tenebatur adimplere, ab eo in cuius persona conditio erat adimplenda, aliqd erat accepturus; tunc implementum conditionis potestatiue transmittitur ad heredem, l. 2. adiuncta gl. 2. C. de pact. inter emtor. l. si prodo. & ibi Bart. supra de in diem adiectio. tradit Bart. l. si decem ad fin. infr. de verb. obligat. & Leni fundus, in fine, infr. de conditio. & demonstrat. Imol. conf. 5. nu. 2. Paul. Castren. conf. 249. nu. 3. lib. 2. l. Epistola, §. si inter post princip. sup. de pact. & asserit receptum Boer. decalio 18. 1. nu. 22. Anto. Gomez. 2. tom. cap. 11. nu. 36. ad medium Corra. l. hic. l. de. nu. 11. Et tamen in eisdem terminis contrarium obseruatur in vltima voluntate, vt efficaciter probat d. l. a testatore. Nam illa Titia, que debebat conditionem adimplere, aliqd erat acceptura, scilicet, restitutionem partis hereditarie ad coheredem pertinentis: & nihilominus si Titia, que conditionem implere debebat, ante dationem moriatur, fideicommissum omnino extinguatur, neque conditio impleri potest per eius heredem: & ibi Bart. n. 3. annotauit hanc differentiam inter contractus & vltimas voluntates.*

36 Idem ¶ l. si decem cum petiere, nu. 5. ad medium, infra de verb. oblig. Salyc. l. 2. ad finem. C. de pact. inter emtor. Corn. l. si plures, nu. 7. C. de cond. infertis. quicquid inuoluat Imol. d. l. a testatore, col. 1. ad finem. Et hæc de secunda conclusione d. l. a testatore. Succedit igitur tertia & vltima conclusio, d. l. a testatore. Quod licet modus pro conditione habeatur, l. 1. C. de his quæ sub modo, tamen quoad effectum impediri transmissionem, multum differt a conditione. Nam conditio impedit transmissionem, si fideicommissarius, qui eam im-

plere debebat, decessit ante implementum conditionis. Et tamen in eisdem terminis diuersum erit in modo: neque enim impeditur transmissio, si legatarius decessit ante implementum modi. Quæ differentia aperte colligitur ex d. l. a testatore: nam inquit, ideo impediri transmissionem fideicommissi, quia ablatiui absoluti inducunt conditionem: ergo aperte sentit, quod si induxissent modum, non impediretur transmissio. Et est doctrina Bart. l. quibus diebus, §. fin. 12. infr. de conditio. & demonstr. Salyc. declarauit, l. si plures, in fine, C. de conditio. infertis. Henric. cap. licet, nu. 10. de voto, & asserit receptum Alexan. l. si decem, in fine, infr. de verb. obligat. Aymon. l. cum, filio, 2. parte, nu. 22. infr. de legat. 1. Quæ conclusio locum habet, siue modus nō adimpleatur propter causam contingentem in persona implere debentis; siue contingentem in persona illius, in cuius persona debebat adimpleri. Regin. conf. 167. num. fin. lib. 4. Vera autem ratio huius differentie est, quod vbi relinquatur sub conditione, pendente, non est orta actio, nec obligatio, l. legata quæ sub conditione, infr. de conditio. & demonstrat. Vnde cum legatarius pendente conditione nullum ius habebat questum, nihil etiam habet, quod transmittere possit ad heredem. Lonic. §. fin. autem aliquod. C. de caduc. tollen. Sed quādo relinquatur sub modo, ille non impedit ortum actionis & obligationis, l. 2. C. de his quæ sub modo. Ac ita hanc actionem & obligationem, quam habet legatarius ante impletum modum, transmittit, ¶ & ita Alexan. l. 1. nu. 5. C. de insti. & substi. Et hæc etiam ratio, si onus adiciatur per viam conditionis sub-

37 lato onere, non ob id legatum relictum sub eo onere conditionali censetur reuocatum, l. si quis seruum, infr. de conditio. & demonstrat. Et tamen si adiciatur per viam modi, reuocato onere modali, censetur etiam reuocatum legatum sub eo onere relictum, l. altemna. §. Sein. & l. si l. §. mari. §. de adimend. legat. tradit. Aret. conf. 93. nu. 10. & nu. 11. Ratio est: quia cum conditio omnino suspendat acquisitionem, non potest videri esse correlatiua acquisitionis sed magis illius impeditiua. & contraria: modus autem nō impedit acquisitionem, & ideo potest videri illius correlatiua: ac ita inducitur regula, quod sublato vno ex correlatiuis, & alterum censetur tacite sublatum, l. fin. infr. de acceptulatio. Lateri. infr. de adimend. legat. & ita in specie Imol. l. si quis seruum in prin. infr. de conditio. & demonstrat. Similiter licet conditio mixta deficiens per casum contingentem in persona illius, in qua impleri debebat, faciat deficere relictum, l. legat. C. de conditio. infertis, aliud tamen est in modo mixto, l. si Titio in prin. infr. de legat. 1. notat Alex. d. l. 1. nu. 5. C. de insti. Limitatur tamen prædicta conclusio, si relictum sit sub modo nubendi: nam si ille qui modum implere debebat, decessit ante illius implementum, non transmittit: neque enim modus nubendi, tanquam persone coherens, per heredem impleri potest, l. Lonic. §. ne autem. C. de caduc. tollen. quod in specie videtur probare text. l. Titio centum, §. Titio genero versic. ante nuptias, infr. de conditio. & demonstrat. ¶ Ita concludit Bald. l. §. 38

causam finalem; si antea decederet implere debens, non posset modum impleri per eius heredem: loquitur enim in modo continente quod quis testaretur; quod quidam coheret personae. *l. illa institutio supra de hered. institut.* & ideo non impletur per heredem, *l. omnia §. ne autem, C. de caduc. tollen.* Explicatis ita conclusionibus deductis ex *d. l. a testatore*, adhuc ad illius pleniori explicationem aduertendum est, quod dum probat, per ablatiui absoluti fideicommissum reddi conditionale, ac ob id transmitti non posse, quod in contrarium videtur text. *l. fideicommissum. 11. §. cum esset. infr. de leg. 3.* ubi fideicommissum propter ablatiui absoluti non redditur conditionale, sed ceteretur purum, & statim peti potest. Sed respondendum est, quod sub his verbis, (acceptis ceterum, restitue hereditatem Titiae coheredi) duplex continetur fideicommissum, scilicet, rogo vt restituas hereditatem Titiae coheredi, item rogo Titiam coheredem, vt tibi praestet centum; vt clare exprimitur, *in d. §. cum esset.* Primum igitur fideicommissum Titiae restituedum censetur conditionale, quasi relictum si centum dederit coheredi, *d. l. a testatore, in §.* Secundum autem censetur purum, *d. §. cum esset*, quod Bartol. ibi ad finem aperte sentit, & *d. l. a testatore, in §. 3. ibi Paulus, in 2. &* tanquam receptam resolutionem probant Vincentius, *lan raturae, 1. §. tamen si col. 3. infr. ad legem*

39 *Falci. Ruen. l. cum filio, in 77. infr. de legat. 1.* Ceterum haec communis resolutio nunquam mihi placuit: aduerto enim, quod ablatiui absoluti directo respiciunt illum, qui suam portionem Titiae coheredi debebat restituere: Titiam autem respiciunt in modo antecedentis necessari: quia acceptio necessario praesupponit dationem. Si igitur ablatiui absoluti inducunt conditionem in Titia, cuius personam directo non respiciunt, *d. l. a testatore, in fine*, a fortiori illam debent inducere in persona illius, qui restituere portionem debebat, cum illum directo respiciant, ut proinde dicendum est, quod prout fideicommissum Titiae relictum illi accipitur: Da centum Titiae coheredi, & si ei centum dederis, rogo ipsum Titiam, vt tibi restituat portionem suam, vt colligitur ex mente dict. *l. a testatore, &* ibi Bartol. *num. 3. explicat Huberin. l. 1. num. 26. C. de passu.* Sic pariter in persona primii debet accipi fideicommissum: Rogo Titiam, vt tibi das centum, si ei portionem tuam restitueris: quod frigidè tentauit Ioannes Hannibal *hic num. 13.* Neque contrarium probat, dict. *§. cum esset.* Neque enim legatario simpliciter concedit petitionem praedicti legati centum, sed tunc demum, postquam obtulerit separatim ad restituendum portionem suam: vt ibi aduertit Florianus ad finem. Et est ratio: quia quando conditio non impletur propter factum illius, cuius interest eam non impleri, quoad praedictum illius habetur pro impleta, *l. iure ciuili, infr. de conditionib. & demonstrationib.* Cum igitur conditio illa, *Si restitueris portionem tuam*, in praedictum nolentis recipere habeatur pro impleta, merito quasi purificatio iam legato, legatarius poterit petere centum sibi per fideicommissum relictum: ad quod est text. *l. cum fundus, 55. infr. de conditioib. & demonstrationib.* secundum Bartol. intellectum, *num. 4. ubi per quem Lason, l. si decem cum petero, num. 11. &* ibi Alciat. *num. 13. ad finem, infr. de verborum obligat. concludunt*, quod licet legatum conditionale non transmittatur, *l. vnicuique §. fin autem aliquando, C. de caduc. tollen.* si tamen legatarius qui tenebatur conditionem implere, obtulit pecu-

niam heredi, & ille noluit recipere, habetur conditio pro impleta, & sic legatum tanquam purificatio transmittitur. Et hunc esse verum intelleximus *d. l. §. cum esset*, conuincitur ex eo, quia idem text. probat, quod si ille cui restitutum da erat hereditas, & debebat dare centum, obtulit pecuniam, & alius noluit eam recipere, poterit offerens illum cogere, vt sibi restituat hereditatem re, vel verbo, *intra l. restituenda, 38. infr. ad Trebellian.* Tunc sic. Respectu illius, cui restituenda est hereditas, certum est fideicommissum esse conditionale, *d. l. a testatore, in fine*, & tamen oblata pecunia potest petere fideicommissum: ergo dicendum est ea ratione posse petere, quia propter obligationem pecuniae censetur purificata conditio. Idem igitur & in alio legato dicendum est; cum eadem militet ratio. Neque huic vero intellectui obstat, si obiciatur, quod ad purificandam conditionem, non sufficit obligatio verbalis, sed debet fieri cum re praesenti, *l. seruuus si heredi, 34. §. fin. infr. de statutis. docet Bartol. l. praeorator, §. si quis paratus, num. 1. infr. de noui oper. nuntiat. communiter receptus, vt asserit Alexan. cons. 330. num. 11. lib. 4. Negusian. de pignor. 2. parte, 3. membr. quanta pars principalis, num. 1. Ergo in specie, dict. *§. cum esset*, ad purificandam conditionem non debuit sufficere tantum verbaliter offerre hereditatis restitutionem; quia respondetur, quod quando ille cui offertur verbaliter, expresse dicit, se nolle obligationem recipere, per solam obligationem verbalem censetur purificata conditio: frustra enim requiretur obligatio realis, quam recipere debens declarat, se nolle recipere; vt in simili probatur, *cap. 2. de dolo, & contum. ac in 6.* quod ita tenet gloss. *fin. c. passor alio de offic. ordina. Baldus l. 1. num. 4. C. ne liceat in vna eademque causa, &* Alexand. *l. si moras, num. 6. infr. eod. §. l. si ita quis, §. Scia cauit, num. 9. infr. de verb. obligat. Boetii. decisio. 124. num. 26. Hippolyt. Riminal. cons. 3. num. 86. lib. 1.* Cum igitur in specie dict. *§. cum esset*, ille, cui debebat fieri restitutio hereditatis, dixerit se nolle recipere, merito sola obligatio verbalis sufficit, vt conditio pro impleta habeatur. Minus etiam obstat, quod ubi quis praetendit acquirere actionem de nouo, non sufficit obligatio, etiam realis; nisi simul interueniat depositio, & consignatio, *l. 2. aduulsi gl. penultim. &* *l. si a te, C. de passu inter emor. tradit Bartol. l. acceptam, num. 3. C. de usuris, &* Anchar. cons. 331. num. 2. Roland. cons. 73. num. 35. lib. 1. Additione. Mathebian. singul. 128. num. 9. Ergo & in specie dict. *§. cum esset*, ad acquirendum actionem de nouo non debuit sufficere sola obligatio: quoniam respondetur, praecedentem conclusionem tantum locum sibi vendicare in contrariis: nam in vltimis voluntatibus ad acquirendum actionem de nouo sufficit sola obligatio, *l. cui fundus, secundum intellectum Bartoli ibi, numer. 4. infra de conditioib. & demonstrationib.* Et ita hanc differentiam inter contrarius & vltimas voluntates constituit Bartolus, dicta *l. acceptam, num. 3. C. de usuris, &* ibi Baldus, *num. 15. Paulus ad finem.* Idem Paulus *l. 2. num. 7. C. de passu inter emorem.* Cassanici consilio 41. numer. 15. & pro illis est text. dict. *§. cum esset*, explicatus, vt supra, & *l. §. si tem si qua, infra, quando de es legatus cedat.* Facilius enim conditio habetur pro impleta in vltimis voluntatibus, quam in contrariis: vt eleganter prosequitur Cossal. *l. cum tale, §. si arbutus, limitatione, a numero et infra de conditioib. & demonstrationib.* His ita explicatis, vt nihil scrupuli remaneat in hoc*

articulo, aduertendum est, quod dictus, §. cum esset, probat centum videri relicta per fideicommissum illi, qui iubetur portionem suam restituere: prima facie secundum iuris principia videtur procedere non posse: nam illa verba, *acceptis centum restitue*, resoluuntur in conditionem, iuxta naturam ablatiuorum absolutorum: ex conditione autem dandi non inducitur legatum, *h. si quis sub conditione*, 8. infra, *si quis omnia causa. testamen.* sed tantum mortis causa capio, quia non ex testamento, sed occasione ipsius capitur, *l. 2. C. de iur. s. 4. in fine. infra de condition. & demonstr. ar. adit.* Paul. *quidam testamen. §. fin. infra de legat. 1. l. 1. Ruin. l. cum subo. num. 5. co. tit. facit. l. Paulus. 1. infra de reb. dubiis.* Propter hanc difficultatem DD. in varias scinduntur sententias: nam Bartol. dicit. §. cum esset respondet, quod licet conditio regulariter non inducat legatum, dicit. *l. si quis sub conditione*, hoc tamen fallit, quando conditio est implenda ab eo quem testator grauare poterat, id est, ab eius herede: nam tunc inducet legatum, dicit. §. cum esset, vbi Dyn. & Alberic. & Florianus etiam sentiunt. Bartol. d. l. a testatore. num. 3. & ibi Paul. num. 2. Barl. 1. §. videndum num. 2. infra ad Trebellian. Corn. 1. num. 13. C. de cond. insertis. Contra hoc l. de iura. num. 10. l. si seruo legato §. si testator. num. 7. infra de legat. 1. Ripa l. in quartam. nu. 71. & ibi Berengarius cap. 2. num. 40. Bolognet. numer. 183. infra ad leg. Falcid. Et si aduersus hanc solutionem replices ex verbis dicit. *l. si quis sub conditione*, vbi conditio dandi erat adimplenda ab herede per testatorem instituto, & tamen conditio ab eo implenda non inducit legatum, vt ibi exprimitur; respondetur ex mente Ripæ dicit. *l. in quartam*, num. 71. ad finem, quod aut testator heredem pure instituit, & postea eum grauauit sub conditione; & in his terminis procedet dicit. §. cum esset. Est enim tunc conditio implenda ab eo, quem testator grauare poterat propter puram institutionem, *l. ab eo. C. de fideicommissis*. Si vero heres instituitur sub conditione dandi, in his terminis procedet dicit. l. sub conditione. Cum enim anteam implendam conditionem heres non sit, neque etiam ante per testatorem grauari potuit. Hæc tamen responsio ita explicata mihi non placet: quia per eam nimis restringitur generalitas, dicit. *l. si quis sub conditione*. Item ea admissa, sequetur, quod si is, in cuius persona conditio implenda est, rursus grauaretur sub conditione aliquid dare (prout vtiq; grauari potest, *liquidum testamen. 10. §. fin. & ibi Bartol. infra de leg. 1. Ruin. l. cum subo. num. 5. co. tit. & est expressum. l. acceptis. 92. infra ad leg. Falcid.*) quod tunc conditio in eius persona induceret legatum; quia grauari potuit per testatorem: quod tamen aperte repugnat generali regulæ, dicit. *l. si quis sub conditione*. Succedit igitur secunda responsio, quod in hoc articulo fit facienda differentia inter conditionem importatam per dictionem, Si, & inter conditionem importatam per ablatiuos absolutos: primo casu ex verbis conditionibus nunquā inducitur legatum, dicit. *l. si quis sub conditione*. In secundo autem casu inducitur; quia ablatiuus absolutus magis assimilatur dispositioni, quam meræ conditioni, & ideo ex illis facilius inducitur legatum; & hac ratione procedat dicit. §. cum esset, quem ita intellexit Florianus ibi, & Paul. leg. in ratione, 1. §. tamen si, numero secundo, infra ad legem Falcidiam, & ibi Alexander & Vincent. vtrique ad finem, l. si in hoc 2. lectura, numer. 16. & numer. 24. Socin. l. iunior. 1. parte,

num. 17. Alciatus, num. 10. Iafon. l. seruo legato, §. si testator, num. 7. infra de legat. 1. Cornue. l. 1. numer. 13. C. de conditionibus insertis. Alciat. cum quærebatur, ad finem, infra de verborum signific. & l. Lucius. 2. num. 37. infra de heredib. 1. institut. Ripa l. in quartam, num. 72. & ibi Berengarius cap. 2. num. 40. ad finem, Bolognet. num. 184. infra ad leg. Falcidiam. Alexand. conf. 183. num. 19. libr. 2. Ruin. conf. 201. num. 3. lib. 2. & conf. 141. num. 12. lib. 3. Socin. l. iunior conf. 4. num. 7. ad finem, lib. 1. Roland. conf. 51. num. 6. lib. 3. Celsus conf. 93. numer. 5. Adde Bartol. hanc eandem distinctionem facientem, l. ex hæc scriptura, numer. 4. infra de donation. Neque obiciat, hanc responsum videri contra text. d. l. a testatore, vbi ablatiuus absolutus meram inducunt conditionem, quæ impedit transmissionem legati; quia loquitur respectu Titæ, cui expresse erat relictum fideicommissum hereditatis: nam cum respectu istius inueniatur expressum fideicommissum, ablatiuus absolutus respectu eiusdem frustra induceret fideicommissum, & ideo illius respectu inducitur meram conditionem. Ceterum in dicit. §. cum esset, agitur de eo, cui expresse nullum fuerat relictum fideicommissum: & ideo tunc ablatiuus absolutus respectu illius inducunt fideicommissum particulares: vt est de mente Bart. dicit. §. cum esset, & dicit. l. a testatore, num. 3. ex quo notabilem quæstionem determinat Ripa, l. in quartam, num. 73. infra ad leg. Falcidiam, quem, ibi sequitur Bolognet. num. 185. Sed neque hæc responsio ita explicata placet: & confunditur enim per text. 2. pertum, l. si in hoc, §. si rescripto, infra ad Trebellianum, num. 1. principio text. cum sine. Nam quævis Alberic. & Imol. ibi intelligant, in primo casu illius text. agi de dispositione concepta sub modo, & non sub conditione; tamen aperte falsum est; quia in d. §. rescripto, ponitur per omnia idem casus qui ponitur in d. l. a testatore, vbi exprimitur, eam dispositionem esse conditionalem, & non modalem. Et collat ex eo, quod in d. §. rescripto, præsupponitur, prius dandam esse pecuniam causa conditionis implende; quam ille, cui relinquitur fideicommissum, possit admittit ad eius petitionem: quod proprium est conditionis, & non modi, l. cum tale, §. 1. & ibi Imol. in princip. infra de condition. & demonstrationib. Bartol. l. quibus debet, §. final. num. 6. co. tit. l. i. Et in specie circa intellectum dicit. §. rescripto. ita obseruat Ioannes Hannibal hic num. 12. & Socin. l. iunior. 1. parte. num. 17. Quo præmisso, probat dicit. §. rescripto, quod si dispositio concipiatur per ablatiuos absolutos censetur conditionalis: & in fine dicit, idem esse, si dispositio concipiatur per conditionem. Si, ergo aperte probat in hac materia nihil differre, vtrum dispositio concipiatur per ablatiuos absolutos, vel per conditionem, Si, vt etiam expendunt Iaf. hic 2. lectura, num. 17. & Auctor fallentiarum post Socin. fallentia, 1. in primæ. Accedat, quod neque redditur congrua ratio differentie inter hos casus, quando scilicet concipitur dispositio per ablatiuos absolutos, vel per dictionem, Si, & ideo admittenda non est, vt in terminis admonet Ripa hic num. 34. & l. Centurio, num. 161. infra de vulgar. Succedit igitur tertia responsio, quæ fuit Bald. in rubric. num. 4. C. de instit. & substit. & admittens quidem differentiam inter conceptionem factam per ablatiuos absolutos, vel per dictionem, Si, prout & illam admiserit relati in secunda responsione; addēs tamen, quod tunc demum conceptio facta per ablatiuos absolutos inducet dispositionem, quando verba sunt explic-

exsecutus, & in effectu permittentia, quod ille cui danda erat pecunia, possit eam propria auctoritate recipere; tunc enim istius favore ablatui absoluti in debeat fideicommissum: & hac ratione procedet dictus, *§. cum esset*. Nam ibi ablatui absoluti concepti sunt per verba exsecutus, scilicet, *acceptis centum*; quæ grauius propria auctoritate retinere poterat ex portione, quam iubebatur restituere: & id eo tunc in fauorem illius inducent dispositionem, siue fideicommissum. Quare si in specie, *d. §. cum esset*, dictum fuisset, *Acceptis centum a Titia, vel datis centum a Titia*; non procederet, *d. §. cum esset*, cum tunc ablatui absoluti non sint concepti per verba exsecutus, permittentia illi, ad quem referebantur ut possit prædictam quantitatem propria auctoritate retinere: cum uerbi expressa clare importent, centum a Titia coherede esse recipiendæ: unde in his terminis admittenda est regula *d. l. si quis sub conditione*, *l. infra si quis omnia causa*, & *ita etiam Bald. §. cum esset* & *Fortianus* sub scribit *Corn. l. cum. 13. C. de cond. infer. tit. Alex. conf. 185. num. 19. lib. 2. & conf. 199. num. 4. eod. lib. 2. Aciat. hic. num. 10. & l. Lucius. 2. num. 38. infra. de heredit. inst. l. Reus. conf. 141. num. 12. lib. 3. Roland. conf. 51. numer. 8. lib. 3. Haber. l. 1. numer. 38. C. de pactis, & *plures quos refert A. quibus. l. Centurio. 4. parte, num. 279. infra. de vulg.* Sed neque hæc responsio placet, qui præsupponit, quod in specie, *d. l. §. cum esset*, illa verba, *Acceptis centum*, debeant intelligi, quod grauius restituere hereditatem, possit centum ex bonis restituendis per eum deducere, & illa propria*

47 auctoritate retinere. Quod tamen non est verum, si quia dict. *§. cum esset*, aperte præsupponit, quod ille, qui grauius erat restituere hereditatem, non potest illa centum propria auctoritate retinere. Patet, quia dicit, quod si offerat se paratum restituere, tunc illa poterit petere: ergo peticio ei competit, & non reiectio. Item, si retinere possit, minime esset necessarium, quo præstaretur se paratum esse restituere hereditatem, cum & absque ea protestatione semper retinere posset, ut aduertit *Cuman. dict. §. cum esset*, ad fin. & ante eum gloss. *l. dict. l. a testatore, infra. de condition. & demonstr.* Ergo dictum est, illa centum in specie dict. *§. cum esset*, a Titia coherede esse accipiendæ. Et confirmatur quia hæc verba, *Acceptis centum restituere hereditatem*, duplicem possunt habere sensum, scilicet, quod grauius restituere hereditatem, & retinere prædicta centum, vel quod illa accipiat ab eo, cui iubebatur restituere hereditatem. Et quamuis quando non designatur persona aqua sit accipiendum, primus sensus admitti solet, *l. acceptis, 92. in fin. infra. ad leg. Falcid. l. deducit, 38. §. 1. num. 1. infra. ad Trebellian. & ibi gloss. & Alexand. columna 2. ante medium, §. si quis vna, Insti. de fideicommissi heredit. notat. Gloss. edui. l. N. annuus, numer. 7. infra. ad leg. Falcidiam*, id tamen limitandum est, nisi subiecta materia repugnet: tunc enim accipitur secundus sensus. Plane in specie dict. *§. cum esset*, subiecta materia fuit, quod ea conceptio in prædicto secundo sensu accipiat, cum ibi dubitatur, utrum oblatu restitutione hereditatis possit illa centum petere a coherede? Frustranea namque redderetur ea dubitatio, si non a coherede debebat eam quantitatem accipere, sed possit propria auctoritate eam retinere; ut in specie aduertit gloss. *l. 1. d. l. a testatore*. Item quia satis videtur designata persona illius qui debet, cum text. dicitur, *per persona*

Titie fideicommissum esse conditionale; quasi illa centum ipsa debeat dare coheredi. Quibus præmissis, iam aperte corrui Bal. consideratio: cum enim in specie dict. *§. cum esset*, verba fideicommissi illi accipiendæ de ceterum dandis a coherede, cui erat restituenda hereditas, minime ablatui absoluti debuerant in ducere legatū: ut & ipse Bald. & siquæ facientur: & tamen contrarium probat, *d. §. cum esset*, quare necessario alia responsio querenda esset. Ad veram igitur responsionem in primis est aduertendum, non apte aduersus decisionem *d. §. cum esset* opponi per DD. de regula *d. l. si quis sub conditione, l. infra si quis omnia causa*. Neque enim fideicommissum de centum præstatis colligitur ex eo, quod Titia coheres sub conditione dare debebat ceterum coheredi: Nam si inde colligeretur, fatendum esset, illud induci ex illis verbis, *si centis acceptis restituere hereditatem*, quæ tamen verba minime apta esse ad inducendum fideicommissum, in terminis probat text. *l. facta, 63. §. referripio in fin. infra. ad Trebell.* Pro vera igitur explicatione aduertendum est, quod *d. §. cum esset*, loquitur in coheredibus inuicem gramiis, ut notat gloss. in ratione, *11. §. tametsi, infra. ad leg. Falcid. & ibi sequitur Bar. ad §. latius comprobatur Gloss. d. §. cum esset*. Idem Bar. d. l. a testatore, num. 3. Alex. l. d. d. l. si quis accipit, col. 2. post prius. vers. item præmittit, *infra. ad Trebellian. ac ita, d. §. cum esset*, tantum probat, quod quando vni coheredi relinquitur fideicommissum, si quid degerit coheredi: tunc etiam in persona coheredis censetur inducitur fideicommissum: nec ratione, quia cum istos testator pariter honorauerit in institutione, pariter etiam videtur eos equalis reddidisse circa fideicommissum: argum. *l. Lucius, 78. §. pater, infra. ad Trebellian. & l. C. de impuber. & alius, & est doctrina Bart. l. fin. num. 2. infra. ad Trebell. & minime recepta ex Curtio lumore conf. 11. ad fin.* Cum igitur in persona vnius cui restituenda est hereditas, consistat de fideicommissum illi relicto: quamuis de eodem fideicommissum non consistit ita clare in persona illius qui pecuniam debet accipere; tamen ut aequalitas videatur seruata inter prædictos coheredes, etiam in persona illius qui accipere debebat pecuniam, fideicommissum inducitur: ut in simili considerat Bart. l. Centurio, num. 41. & ibi Galean. num. 191. *infra. de vulgari, & Curtius l. minor conf. 70. nu. 1. faciunt que Ayro. conf. 133. a nu. 7.* Pro quo intellectu expendo dict. *§. cum esset*. Nam in omnibus æquiparat fideicommissum ex utraque parte, & vult, quod ut in persona illius cui testator expresse iussit restitui hereditatem, fideicommissum ceteretur conditionale, *d. l. a testatore in fin.* ita etiam & fideicommissum accipiendo pecuniam censetur esse conditionale: ac prout in utroque dicit, quod ut fideicommissum peti possit, oportet interuenire obligationem, ut conditio habeatur pro impleta, ut supra declarauimus, num. 40. Ex quo intellectu primo infero elegantem explicationem ad regulam dict. *l. si quis sub conditione, l. infra si quis omnia causa* testis, ut generaliter procedat, nec ille repugnet, *d. §. cum esset*, quia ibi non ex verbis conditionalibus inducitur fideicommissum, ut declarauimus num. precedentibus, sed inducitur ex coniectura supra tradita: Nam fideicommissum certum est ex coacturis induci, etiam si recte videantur deficere, *l. penult. j. d. leg. 1. & l. vnum ex famulis, §. fin. infra. de leg. 2. l. cum vtrum. C. de fideicommissis*, quamuis circa concordiam prædictorum iurum, vtra supra allegatos, multum laboret Goffredus, d.

l. si quis sub conditione. num. 20. & anu. 23. Infertur secundum, quod cessante coniectura de quasupra, nunquam inducitur fideicommissum, si tantum verba conditionis inueniantur expressa sed potius observabitur regula, d. *l. si quis sub conditione. arguatur G. ff. de i. l. Nescimus. num. 7. infra ad l. Falcidiam. & Signorol. cons. 19. num. 6.* & in terminis videtur probare text. *l. facta 63. §. rescripto. infra. ad Trebell.* Nam ibi heres fuit rogatus hereditatem Titio restituere, acceptis ab eo cētum: & quia Titius non erat coheres, præsupponitur centum non esse in legato. † sed in mera conditione iuxta regulam, d. *l. si quis sub conditione. Quod patet ex eo, quia in dict. §. rescripto, præsupponitur, in potestate Titii esse, quando velit illi conditioni parere, quia agebatur de fideicommissio, quod cum obliget recipientem, *l. si. C. ad Trebellianum* non cogitur implere conditionem quam primum possit, ut per *Cuman. l. hoc conditio. 2. num. 1. ad fin. & ibi Socin. col. 2. in 3. limitat. infra de conditio. & demonstrat. Aut. R. ubi non solum §. morte. nu. 126. infra. de nati. oper. & ideo in dict. §. rescripto, præsupponitur, in arbitrio fideicommissarii esse, quando impleat conditionem potestatiariam, neq; ad illius implementum cogi possit: iuxta regulam, *l. cum ab eo. si. supra. de contrab. action. & ibi glossa.* Item in dict. §. rescripto, expressum est, quod licet Titius tardius dederit centum, non ob id vires pecunie ab eo exigi possunt; quia scilicet pecunia danda, erat in conditione, & non in legato: & pro eo quod adhuc non debetur, vires peti non possunt, *l. si. §. si. §. de verb. obligat.* Ex quibus colligitur notabiles differentias inter conditionem, d. *§. cum esset*, & decisionem d. *§. rescripto.* Nam in specie d. *§. cum esset*, cum centum videantur esse in legato, ob rationem de qua supra; si ille offret restitutionem hereditatis, si qui sub conditione cētum dare debet, poterit ex legato agendo, eum cogere ad solutionem pecunie; quasi per obligationē sit purificatum legatum; ut probat dict. *§. cum esset.* Vnde etiam ab eo tempore vires pecunie legata propter retardatam solutionem sibi debentur, *l. si. cum ibi notatis. C. de usuris & fructibus legator. & tamen in specie dict. §. rescripto, cum centum prestanda non fiat in legato, sed in mera conditione; etiam si rogatus restituere hereditatem, illius restitutionem offerat, non ob id poterit cogere eum qui tenetur dare pecuniam, ut inuitus illam tradat: neque habebit actionem ad illam petendam; cum illa in legato minime esse videatur, ac proinde sit obliuanda regula, quod nemo cogendus est ad implementum conditionis, *l. cum ab eo. si. supra. de contrab. action. & ibi glossa. i. exo. nat. Per alia. l. i. num. 4. infra de legat. 2. & in notabilis casu tradit Socin. laque. cum. num. 7. infra. de conditio. & demonstrat.* & pariter nūquam rogatus restituere hereditatem, vires pecunie dande prætere potest, d. *§. rescripto. & supra dictū est.* Quas differentias veras esse intelligas respectu illius, qui sub conditione pecuniam dare iubetur: Nam si is qui dare debebat, offerat pecuniam grauato restituere hereditatem, si ille nolit recipere, quasi purificata conditione potest cogi, ut iuxta fideicommissum expressē sibi inunctum, restituat hereditatem: & sic in hac specie inducitur, dict. *§. cum esset*, cum sit eadem ratio. Ex quibus colligitur in specie dict. *§. rescripto*, magnam esse differentiam inter eum, qui ex fideicommissio tenetur restituere hereditatem, & inter eum, qui sub conditione pecuniam dare de-***

bebat. Ratio differentie est; quia primo casu adest expressum fideicommissum: ad quod agi potest, si conditio pro impleta habeatur: in secundo autem, cum pecunia in legato non sit, non potest dari casus in quo pecunia non legata peti possit. Tercio & ultimo ex prædictis infertur explicatio ad dict. *leg. a testatore. in fine*, dum dicit, fideicommissum hereditatis videri Titio relicto, sub conditione, si centum dederit; Nam addendum est, quod & præterea illa centum rogata censetur coheredi dare sub conditione, si ille sibi hereditatem restituerit: vt est expressum, in dict. *§. cum esset*, ob rationem supra traditam. Vnde in dict. *leg. a testatore*, illud verbum, *Conditionem*, large videtur accipiendum; vt non solum significet conditionem, sed & fideicommissum conditionale, quod censetur ab eo relicto, si coheres ei restituerit hereditatem, dict. *§. cum esset.* Neque nouum est, verbum, *Condicio*, significare etiam fideicommissum conditionale, ut probatur, *l. i. C. de pactu. tradunt. Bartol. & Ioual. l. si quis seruum. infra de conditio. & demonstrat.* Et iuxta hæc venit explicandus text. *l. in quartam. 90. versiculi. sed quod adimplenda. infra ad legem Falcidiam*, ubi appellatur fideicommissum causa conditionis implende, DD. ibi mirantur, quia ratione illud, quod datur causa conditionis implende, iure consulte appellauerit fideicommissum: cum certum sit, illud quod datur causa conditionis implende, neque legatum neque fideicommissum esse, d. *l. si quis sub conditione. d. infra. si quis omnia causa testamenti.* & varie respondent, vt videtur et ex traditis per *Berenarium. d. in quartam. c. 2. numer. 40. & Corra. d. filium. num. 153. C. famul. et c.* Sed ex supra dictis dicendum est, posse etiam dari fideicommissum causa conditionis implende, quando scilicet relicto est fideicommissum sub conditione dandi, vel restituendi hoc enim fideicommissum dicitur relicto causa conditionis implende, vt constat ex d. *l. a testatore. & d. §. cum esset*, explicatis, vt supra.

SUMMARIA.

1. Romanis ob certas causas permisi diuortium inter Romanos.
2. Subellum non potest se eximere a potestate superioris.
3. Mulieribus lex 12. ad nuptiarum permisi diuortium facere.
4. Diuortia apud Romanos certis adhibitis solemnitatibus fiebant.
5. Romani libenter diuortii rsi non sunt, a principio.
6. Diuortia bona gratia, quando fieri debebant.
7. Matrimonium per nigrescunt religionis non dissoluitur quoad vtrumque sed tantum quoad thorum & mutuam cohabitationem.
8. Apud Romanos non licebat diuertere sine causa.
9. Et per diuortium apud eos dissoluebatur matrimonium etiam quoad vinculum.
10. Apud Christianos autem imo neque hodie apud Gentiles licita sunt diuortia quoad vinculum, si matrimonium fuerit copula consummatum.
11. Principes secularium tenentur tollere prauas consuetudines subditorum inducentes ad peccatum.
12. Poterunt tamen illorum punishmentis dissimulare ad evitanda maiora mala.

12. Qua.

- 13 Qualiter olim fuerit intellecta auctoritas diuina, Quos Deus coniungit, homo non separet.
- 14 Diuortium duplex est, perpetuum, & temporale.
- 15 Etiam propter adulterium matrimonium copula consummatus non dissoluitur quoad vinculum.
- 16 Quidquid multis contrarium existimauerint.
- 17 Papa non potest statuire, ut matrimonium copula consummatus dissoluitur quoad vinculum.
- 18 Separatio quoad thorum non est permessa, nisi ob adulterium, vel ob probabile vite periculum.
- 19 Ob adulterium spirituale licita est separatio quoad thorum.
- 20 Fidelis non tenetur hereticum emendatum recipere ad cohabitationem, etiam si in seculo remaneat.
- 21 Agitur de intellectu, e. de illa de diuort.
- 22 Hereticus occultis secretis reconciliandus est Ecclesie.
- 23 Constituitur differentia inter adulterium carnale, & spirituale.
- 24 Si uxor infideliter uita mariti, etiam hodie licita est separatio quoad thorum.
- 25 Separatio propter adulterium multum differt, ab ea, que conceditur propter probabile vite periculum.
- 26 Idque multis exemplis verum esse demonstratur.
- 27 Uxor redditur marito in eam sententiā, data cautione sufficienti de ea non offendenda.
- 28 Uxor non tenetur cohabitare cum marito furioso.
- 29 Uxor non tenetur cohabitare cum marito infecto morbo Gallico, vel lepra, cum probabili vite periculo.
- 30 Uxor potest recedere a marito propter probabile anime periculum.
- 31 Propter Sodomianum, mariti, uxor licite ab eo recedit.
- 32 Si maritus uerberat uxorem, utram sit licita separatio quoad thorum?
- 33 Et quid iure authenticorum, circa hoc fuerit statutum.
- 34 Quod notabiliter declaratur.
- 35 Maritus ob iniuriam causam licite uxorem uerberat.
- 36 Et eorum possit tunc eam acriter uerberare.
- 37 Et notabiliter ponitur resolutio.
- 38 Si diuortium quoad thorum, fiat ex culpa unius ex coniugibus, licum habent penam scriptam, l. consensu, §. 1. C. de repud.
- 39 Propter huiusmodi uxor amittit dotem.
- 40 Explicatur intellectus, e. de donat. inter uir.
- 41 Maritus non restituit dotem uxori, nisi post factam separationem.
- 42 Si mulier habuit seorsum a marito sine iudicio Ecclesie, verum dos ei restituenda sit?
- 43 Maritus non tenetur alere uxorem propria auctoritate extra domum mariti cohabitantem.
- 44 Nisi culpa mariti seorsum habuit.
- 45 Maritus tenetur uxori prestare impensam necessariam ad vitam super ducendum matrimonio.
- 46 Explicatur, §. 1. C. de repud.
- 47 Maritus ex dote lucrata propter culpam uxoris, nihil tenetur prestare.
- 48 In Regno Hispania quid circa predicta obseruetur.
- 49 Si matrimonium soluitur culpa mariti, postea per eum quaestio communicatur cum uxore, non auctoritate canonica.
- 50 Socius intempestiue remittens societati, liberat socium a se, non autem se a socio.
- 51 Explicatur, §. manet. Infi. de societate.
- 52 Et notabiliter in materia ponitur resolutio.
- 53 Et ex ea notabiliter inferitur conclusio.
- 54 Interpretatio cohabitatio sufficit in Regno Hispania ad communicationem lucrorum.
- 55 Post separatam matrimonium iudicio Ecclesie, utrum sit locus predictae communicationis lucrorum.
- 56 Et vera assignatur resolutio.
- 57 Explicatur, l. 1. §. 1. j. unde uir & uxor.
- 58 Per diuortium etiam inutile reuocata censetur dato inter coniuges.
- 59 Declaratur Ordinatio Portugalesis, lib. 4. tit. 7. §. 1.
- 60 Et eius vera assignatur ratio.
- 61 Maritus cuius culpa soluitur matrimonium, non ob id amittit diuinitus lucrorum quositorum consistentem matrimonio.
- 62 Uxor secundum leges Hispanie propter adulterium amittit bona propria non sic maritus.
- 63 Iure civilis uxor non uidetur esse in matrimonio, si maritus sit captus per hostes.
- 64 Reuersus ab hostibus iure postliminii non recuperat matrimonium, sed nouo consensu opus est.
- 65 Uxor tamen non potest transire ad aliud matrimonium, aliter incurreret penas diuertentibus sine causa impositas.
- 66 Explicatur, l. si ab hostibus, in prin. §. eo.
- 67 Utrum si uxor sit capta per hostes, dos statim repeti possit?
- 68 Et ascenditur repeti non posse ante mortem captiua.
- 69 Agitur de intellectu, l. si quis sit, §. 7. cod.
- 70 Et multa ex eo inferuntur.
- 71 Utrum, hodie iure civilis per captiuitatem soluitur matrimonium?
- 72 Iure canonico per captiuitatem non soluitur matrimonium.
- 73 Utrum per mortem spirituales, id est, ingressum religionis soluitur matrimonium?
- 74 Matrimonium copula consummatum, non dissoluitur per ingressum religionis.
- 75 In matrimonio duplex vinculum reperitur, coniugalitatis scilicet animorum & corporum.
- 76 Assignatur ratio, cur ob ingressum religionis dissoluitur matrimonium de presenti, copula non consummatum.
- 77 Quae confirmatur auctoritate diuina Thome.
- 78 Per contractum nemo transfert potestatem sui corporis in alium.
- 79 In matrimonio de presenti sit traditio corporum ad potentiam copulae.
- 80 Non tamen ob id uidetur contrahi vinculum carnale.
- 81 In matrimonio consensus habet se per modum principalis.
- 82 Assignatur vera ratio ad e. 2. de conuersione, coniugator.
- 83 Agitur de intellectu, e. §. 1. de dispensa duorum.
- 84 Matrimonium maxime accedit humano contractui & ideo differt ab aliis spiritualibus.
- 85 In matrimonio de presenti verum uideatur interuenisse traditio corporum.
- 86 Per contractum regulariter quis non potest transferre suum consensum in alium.

- 87 Matrimonium de presenti non dissolvitur per suspensionem sacrorum Ordinum.
- 88 Item si non sunt tria vota substantialia religionis.
- 89 Matrimonium contractum post suspensionem sacrorum Ordinum non valet, & qua sit ratio.
- 90 Depensis coniugati qui susceperit sacros Ordines.
- 91 Nunquam licetis clerici post Sacros Ordines uxores ducere.
- 92 Votum simplex religionis licet impediat matrimonium contrahendum, non tamen impedit cōsuetudinem & qua sit ratio.
- 93 Simplex votum, castitatis non impedit matrimonium, etiamsi votum ducat, se tradere in famulusum Dei.
- 94 Pollicitatio facta Deo, obligat pollicentem.
- 95 Dicitur, vel traditio facta Deo, exigi a quem, qui more humano eius nomine accipit.
- 96 Et ideo transiens a per votum simplex in famulusum Dei, ante acceptationem, more humano fit famulus, et non dominum suum.
- 97 Non requiritur inhabilitas quando acceptatio fit nomine presentis, sed tantum quando nomine absentis.
- 98 Votum silentii tantum acceptatur per Episcopum, vel superiorem religionis approbata.
- 99 Explicatur c. 1. de voto in 6.
- 100 Faciens votum in religione non approbata, non amittit dominium sue voluntatis, & corporis.
- 101 Habens uxorem, si suscipiat sacros Ordines, uxore mortua cum alia contrahere non potest.
- 102 Virum idem, si peccatum frangere votum simplex, vel solvere.
- 103 Matrimonium copula non consummatum potest dissolvi per Summam Pontificem ex iusta causa.
- 104 Dispensatio duobus modis sumi potest.
- 105 Papa potest declarare, unde solubilitatem matrimonii de presenti non habere locum in aliquo casu particulari.
- 106 Matrimonium de presenti quid significet? & quid matrimonium copula consummatum?
- 107 Sponsalia de futuro quando transiunt in matrimonium de presenti per copulam.
- 108 Copula ante matrimonium fornicaria est, & illicita.
- 109 Explicatur dictum Bald. c. fin. ad fin. de translatio. prelati.
- 110 Fuit c. tanta qui filii sunt legitimi, non inducitur in favorem coniugum delinquentium.
- 111 In Regno Portugallie non communicantur bona inter coniuges copulam.
- 112 Explicatur l. Tauri. §. 2. quia hoc est §. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinamenti.
- 113 Verbum quemadmodum, in hac rubric qualiter sit accipiendum.

SECUNDA PARS Rubricæ.

Expedita Prima parte rubricæ ex ordine deveniendum est ad secundam, in qua promissimus agere de modis, quibus soluitur matrimonium. Pro introductione autem sciendum est, apud Romanos matrimonia iam contracta tribus modis dissolvi: scilicet diuortio, vel captivitate, vel alio genere servitutis superveniente, vel morte: ut refertur, l. 3. de diuortio, in quibus modis verificantur verba huius rubricæ,

Solutio matrimonio. De illis igitur separatim nobis agendum est. Et quo ad declarationem primi modi est sciendum, quod apud Romanos matrimonium suapte natura erat perpetuum; vt colligitur ex illius definitione posita, l. 1. sup. de ritu nuptiarum, & in prin. Insti. de patria potestate. Nihilominus Romulus, primus Romanorum Rex, ob evitanda maiora mala, lege sanxit, vt liceret marito repudiare uxorem ob tres causas: scilicet si in veneficio liberorum deprehenderetur, vel in adulterio, vel etiam claus adulterasset: quod si extra has causas maritus uxorem repudiaret, copiarum eius partem uxori repudiatae dari, & partem aliam Cereri sacram effusuisse, vt tradit Pinitarchus in vita Romuli, pag. 11. & ex eo refertur Calpurnius Rodiginus lib. 28. antiquarum lectionum, c. 26. & Alexander ab Alexand. lib. 4. gemalium dierum, cap. 8. Corras lib. 5. miscell. c. 10. in prin. Brecheus, l. inter diuortium, 191. nu. 4. inf. de verbor. signif. Soto in 4. distictio. 23. quest. 2. artic. 2. in princip. Et quamvis Conarr. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 4. nu. 2. ad finem, dicat, tertiam causam, propter quam Romulus permittit repudium satis leuem fuisse; tamen non leuem censens, si consideres, claus fore adulterii ad res domesticas furandas, & marito adimendas: quod gravissimum est, præsertim inter coniuges, inter quos societas debet esse, aduersus. c. de crimine, expliare hereditatis, cui omnino repugnat clauium adulteratio, id est illud ad quod claus adulterii solent, vt aduertit Conarr. lib. 8. comment. c. 12. nu. 2. ad fin. Brecheus linter diuortium, 191. nu. 5. inf. de verbor. signif. Et est diligenter aduertendum, quod Romulus permittit quidem maritis uxores repudiare propter prædictas causas, non tamen e contra permittit uxoribus ob aliquam causam maritos repudiare, vt annotauit Calpurnius Rodiginus lib. 28. lectio. antiquarum, c. 10. post principium. Rebuff. linter stuprum, 101. §. diuortium, col. 2. inf. de verbor. signif. Corras lib. 5. miscell. c. 10. in prin. Nec citra rationem Romulus videtur prædictam differentiam fecisse, si consideres mulierem naturaliter virgo esse subiectam, tanquam gubernatori, c. 1. de virg. §. 5. & non debet licere subiecto propter aliquam causam a regimine administratoris se subtrahere, argu. l. 1. c. de seru. fugitiuis, & in notabili casu tradit Afflictis, de c. 307. num. 10. Rationi ergo naturali videtur repugnare, quod liceat uxori a mariti subiectione per diuortium se subtrahere, vt in terminis, inquit, Thomas in summa contra Gentiles, lib. 3. cap. 123. num. 2. Nam & hac eadem ratione Moyses permittendo Iudeis diuortia, Deuteronomio c. 24. propter duriciam scilicet, cordis eorum. Matth. 19. & Marci 10. & refertur c. hac ratione, 31. q. 1. permittit quidem maritis, repudiare uxores, si eis displicerent propter fornicitatem, non tamen permittit uxoribus maritos repudiare, primo etiam dimissam a marito, si nubat pollutam & abominabilem esse censet: quod annotauit Soto in 4. distictio. 33. q. 2. artic. 3. Alexan. ab Alexand. lib. 4. gemalium dierum, cap. 8. col. 3. Conarr. lib. 8. comment. c. 12. num. 5. & Truquellus, l. 1. consubiali, gloss. 1. num. 43. ad finem. Et ita hanc consonantiam inter legem Moysis, & legem Romuli annotauit Corras lib. 5. miscell. cap. 10. nu. 5. ad finem. Nihilominus apud Romanos prædicta differentia non fuit antiquata, & consuetudine fuit inductum, vt etiam mulieri liceret repudiare maritum ob iustam causam, vt asserit Conarr. d. lib. 8. cap. 12. num. 2. ad finem, ad quod Seneca lib. 3. de beneficiis, c. 1. dixit, l. 1. o tempore

tempore nullam mulierem erubescere misso repudio, postquam illustres quidam ac nobiles foeminae non consulum numero, sed maritorum annos suos computant; & exeunt matrimonii causa, nubunt repudi. Tamiu istud timebatur, quamdiu rarum erat. Quia vero nulla sine diuortio acta sunt, quod saepe audiebant, facere didicerunt. Vel etiam, ut ego exillimo, fuit sublata per legem duodecim tabularum, quae etiam permittit diuortia, & penas diuertentibus sine causa constituit, ut ex Cicerone Philippica 2. deducit Cuiacius lib. 1. observatio. c. 3. Illustre constitutionem recitat Alexand. ab Alexand. lib. 8. gemalium dierum, cap. 10. colum. penult. quae etiam mulierib. videtur permisisse diuortia ob iustas causas, Alfonsoa Veracruce in speculo coniugior. 2. part. artic. 12. in 5. conclusio. Nam exinde pro indubitato fuit habitum, etiam mulieribus licere diuertere ob iustas causas; neque id sine veneratione. Nec enim aequalis esset societas viri atque uxoris, si viro liceret diuertere ab uxore, & uxori non idem licuisset: imo tunc ex parte mulieris quidam dura servitus videretur incurra, ut etiam tradit Dinius Thomas dictis summa contra Gentiles, lib. 3. c. 123. num. 2. Et hac ratione apud Christianos quoad materiam diuortii vir & vxor a pari iudicantur, c. si quis uxorem. 1. 32. q. 1. & c. 1. offensus. 32. q. 7. c. 2. de diuort. & ibi notatur gl. fin. & post Dinium Thomam praefiguntur Soto in 4. dist. 3. 6. q. unica, artic. 4. quamuis ad multa alia vir & vxor a pari non iudicentur, ut praefiguntur Tirac. l. 1. communib. gl. 1. a. num. 42. Nec est omitterendum, quod ut diuortia valida censentur, oportebat illa fieri ex lege, ut probat text. 1. pen. infra de adulteris. Et quamvis Cuiacius lib. 1. observatio. c. 36. intelligat de lege duodecim tabularum, verius est, referri de bere ad legem Iuliam, ut colligitur ex d. l. penult. aduocatus rubr. & est expressum l. unica, in fin. infra unde vir & vxor, quae vtiq. in diuortii faciendis quandam formam induxit, quae refertur Lullum, supra de diuort. 1. & quae explicat Cuiacius lib. 8. observatio. c. 26. Aciat. licet. 51. §. paternus, num. 1. infra de verb. signific. Brech. l. inter diuortium. 19. 1. num. 1. infra de verb. signific. Petrus Tholosanus in synagmate iuris, lib. 9. cap. 1. a. num. 11. Quam quidem formam ideo fuisse introductam, quia apud Romanos ob certas tantum causas repudia permittiebantur (ut constat ex l. consensu. C. de repud.) existimat Soto in 4. distinct. 3. 3. q. 2. art. 2. col. antepenult. post medium. tamen non est verum, quia diuortium apud Romanos fieri poterat ob quamcunque causam, licet esset punibile, si ob causas iure non permittas fieret, ut observat Alex. ab Alex. lib. 6. gemalium dierum. c. 10. Et ideo verior ratio est, ideo praedictam formam fuisse praefcriptam in diuortii faciendis, quia ut diuortium valeret, oportebat fieri cogitato, & deliberate, non autem calore iracundiae, vel ex alia causa leui, in qua non sit verisimilis perseverantia, 3. q. 1. si punitur. 7. supra de diuort. Ut igitur de hoc animo deliberato constaret, requirebatur, quod testato fieret coram septem testibus, dicit Lullum, supra de diuort. Petrus Tholosanus in synagmate iuris, lib. 9. c. 1. a. num. 10. Preterea & solemnia quaedam verba interueniebant, quae referuntur, l. 2. supra de diuort. quae explicat Tirac. post leges conubiales, gl. 1. num. 2. Cuiacius nouell. 22. colum. 3. Item & uxori repudiatae clauis adimebantur, ut ex Cicerone Philippica 2. adnotat Cuiacius lib. 1. observatio. c. 36. & Petrus Tholosanus, c. 1. a. num. 3. Neque est praetermit-

tendum, quod licet haec diuortia fuerint permittita Romanis, tam ex lege Romuli, quam ex lege duodecim tabularum, ut supra dictum est, tamen praedicta licentia Romani libenter vti non sunt: Nam ad sexcentisimum fere annum ab vrbe condita, nulli apud Romanos diuortium celebrati est; & primus Spurius Carbillius diuortium fecit cum vxore ob sterilitatem; quem alii postea libenter sequuti sunt; ut tradit Plutarchus problemata 13. Dionysius lib. 2. antiquitatum Romanarum pag. 70. Aulus Gellius lib. 4. noctium Atticarum c. 3. & lib. 17. c. 21. ad fin. & praefiguntur Conarr. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 4. num. 2. cui adde Cuiacium lib. 1. observatio. cap. 39. Petrus Tholosanus d. lib. 9. c. 15. a. num. 15. Et praedicto tempore actiones rei vxoris capessit esse in vfu, inquit Gellius lib. 4. noctium Atticarum, c. 3. Quod intelligendū videtur de rei vxoris actione, quae competere, solum matrimonio per diuortium; nam si morte vel alio modo solueretur matrimonium, certum est, semper rei vxoris actionem competisse. Vterius & ad explicationem huius primi modi, quo soluitur matrimonium, ille sciendum est, quod apud Romanos duobus modis dicebatur celebrari diuortium; scilicet bona gratia, vel mala gratia. Bona gratia dicebatur celebrari, quando fiebat per occasionem rationabilem superuenientem. Exemplum habes, l. vxores. 6. supra de repud. auth. de nupt. §. sed etiam capitiutatis collat. 4. Aliud habes, l. vxor. C. de repud. & alia colliges ex l. vtriusque. 61. cum l. seqq. supra, de don. inter virum. notat Cuiacius nouell. 22. & Petrus Tholosanus lib. 9. c. 1. §. num. 16. & num. 28. Et pro huiusmodi diuortii bona gratia factis nulla poena erat imposita sed impune fieri poterant, ut probat l. vxores. 6. in fi. supra de diuort. 1. Quod vtiq. apud Iureconsultos in vfu fuit. Ceterum, post latam l. consensu. C. de repud. in qua causae licite diuertendi fuerunt expressae, cum praedictae causae, propter quas bona gratia diuortium fieri poterat, ibidem non fuerint expressae, non potuit amplius propter illas causas licite & impune dici matrimonium. Et ideo Iustinianus auth. in de nupt. §. distrahuntur collat. 4. tantum repudium bona gratia admisit, si vtroque coniuge expresse consentiente celebraretur: quod & admisit Iustinianus, l. vnic. §. si. C. de rei vxor. aut. confirmando legem Anastasii, de qua l. si constante. 9. C. de repud. quae hac tantum causa diuortium bona gratia celebratum, impunitum & licitum esse voluit, auth. ut liceat mariti & aui. §. qui vero ex consensu collat. 8. a qua desumpta est auth. sed bodie. C. de repud. notat gl. 1. l. & ideo. 23. supra de donat. inter virum. Permittit tamen Iustinianus huiusmodi diuortium bona gratia, si causa religionis ingrediendū celebratum esset inter coniuges; quem casum etiam admisit Ius Canonicum, ut constat ex cap. cum fin. & c. significauit. de conuer. sconiugati. l. 2. tit. 10. part. 4. explicat Brunell. tract. de sponsalib. 30. conclusio. num. 4. & 9. Non intelligas autem per ingressum religionis, hoc casu dissolui matrimonium, quoad vinculum quia matrimonium copula consummatum, non dirimitur quo ad vinculum ingressu religionis, ex publico de conuersu. coniuga. Censetur igitur tantum directum quoad thorum, & mutuum cohabitationem & seruitutem, ut cap. iuni. qui. & cap. si quis coniugatus. 27. quae 2. Decreti consil. 140. & Palae. rep. rubr. §. 7. 1. Soto in 4. distinct. 17. q. 1. art. 1. o. pen. Et ultra eos censetur etiam directum quoad vsum carnis; nam impediens voto religionis, non possunt

amplius se committere. *dist. authent. ut liceat matri §. quia vero ex consensu collat. 8. c. ministrum. adiuncta gl. 1. si. dist. 1. et c. proinde proles ex prædicto coitu suscepta. illegitima censetur; quantumcunque matrimonium daret inter eos quoad vinculum: luno. & Panorm. ad finem. cap. carissimus. de consensu coniugator. Dominio. c. 1. in 1. o. de voto. in 6. Roman. sing. 521. Brunellus de sponsalib. conclusio. 30. in 7. & amplius notat hinc Dec. cons. 140. Et hæc de diuortio bona gratia facta. Diuortium autem mala gratia factum dicebatur, quando vno tantum volente diuortium celebrabatur, altero inuito: quod quidem diuortium potuisse fieri absque aliqua causa. & ex mera voluntate, videtur probare text. 1. 2. C. de iur. stipul. & l. neque ab initio. 1. C. de nuptiis. sensu gloss. l. consensu. §. fin. verb. fin. autem dicitur. C. de repud. & significat. Seneca lib. 3. de benef. cap. 16. & in specie agnoscit Imol. hic num. 6. quem sequitur Salmo. num. 3. Sed in contrarium virget, quod imo nunquam diuortium celebrari potuisse apud Romanos, asserit Plutarchus problemate 50. Quod intellige, scilicet sine causa, sed tantum ex causis lege duodecim tabularum permittis, quas refert Alexander ab Alexand. lib. 6. genial. diuortium, cap. 10. eorum penult. alias enim actio pœnalis aduersus diuerterem absque causa legibus approbata concedebatur. *l. luno. ut a patre. 8. in fin. infra de capitiis. notat Cuiacius nouella 22. colum. 3. ad finem.* Et ita in specie prædictam Imol. traditionem impugnatur. *l. luno. si quis a liberis. §. si quis ex his. num. 67. infra de liber. agnoscend. facili §. fin. stipulatio. 19. infra de verborum obligat.* Pro concordia opinionum dicendum est, quod causæ propter quas licet diuortium celebrare nulla lege certa fuerunt enumeratæ, sed potius arbitrio iudicum videntur relicte: nam & propter leues causas legitimæ diuortia licite fuisse celebrata, *ut refert Corraf. lib. 3. miscell. c. 10. nu. 4. & hic 1. text. num. 4. & 2. l. 1. num. 6. Patrus Theologus in synagmate iuris, lib. 9. cap. 15. num. 25.* quæ deinde fuerunt expressæ & limitatæ per *l. consensu. C. de repud. & ab eo tempore ob nullas alias potuit diuortium licite & impunè celebrari: si autem nihilominus de facto celebraretur extra prædictas causas, incurreretur quidem pœnæ expressæ in *dist. l. consensu.* Ceterum nihilominus per diuortium censetur esse solum matrimonium, etiam quoad vinculum: ut colligitur ex *l. l. consensu. §. fin. & authent. ut liceat matri & anie. §. quia vero quodam collat. 8.* quidquid contrarium præsupponat quædam Veracrux in *speculo coniugiorum. 2. part. artic. 12. in 7. conclusione.* Si igitur quis diuerteret propter causas legibus approbatas, laude dignus exstimatorum: & præterea dotem mulieris lucrabatur, *l. 1. tut. 16. de repudiis. lib. 3. Codicis Theodosiani.* si vero præter dictas causas diuerteret pœnis afflictebatur: & nihilominus per diuortia solubatur matrimonium, *ut supra dictum est.* Hæc tamen iure ciuili Romanorum obtineuerunt: nam Christus reducens matrimonium ad sinceritatem suæ primæ institutionis & originis, præcepit matrimonium ob nullam causam posse dirimi quoad vinculum: quia quos Deus coniungit, homo separare non potest, *Matth. 19. & 19.* Idque maxime esse consentaneum rationi naturali: eleganter ostendit Diuus Thomas lib. 3. aduersus Gentiles. 33. quæst. 2. artic. 2. Quam diuinam sententiam sequentes Summi Pontifices, & recedentes a iure ci-**

uili, constituerunt, matrimonium copula consummatum, ob nullam causam posse dirimi quoad vinculum, *cap. ex publico. de conuersio coniugator. c. fin. de transact. & cap. 2. de transact. prælat. cap. gaudemus. de diuortio.* Vnde iura ciuilia permittentia diuortia ob plures causas, minime obtinet in Republica Christiana, *ut expressum est cap. an quod. 33. quæst. 2. & cap. fin. 28. quæst. 1. notat gl. l. diuortio. supra de negot. gest. gl. 1. & eorum quidem. infra, de alio. verum amotuum. gl. 1. in princip. verb. interuenit. infra de dote præleg. cum similibus, de quibus per Niconitum hic numero 156.* Quinimo, si post Christi oraculum Gentiles diuortium celebrent, per illud non dissoluitur matrimonium; & si cum aliis contrahant, magis erit adulterium, quam matrimonium: nam cum Christus declarauit indissolubilitatem matrimonii esse a Deo; consuetudo contraria iuri diuino, obistere non potest, *c. fin. de consuetudine. & in specie colligitur ex ca. gaudemus. de diuortio. & late deducit Affonsus a Veracrux in speculo coniugiorum 2. part. artic. 13. in 5. conclusio. & qui ibidem 1. artic. in 5. conclusio etiam concludit,* 10
quod licet apud Iudæos propter permissionem cis factam *Deuteronomio. 22.* ante aduentum Christi matrimonium dissolueretur per repudium, hodie minime dissoluetur, propter declarationem factam per Christum. Vnde inferitur, quod licet Gentiles ante aduentum Christi diuortia celebrantes non peccarent; quia indissolubilitatem matrimonii non procedit ex principiis per se notis, sed ex illis deducitur per remotas consequentias; ignorantia illius iuris non inducebat peccatum: *ut late probat Affonsus a Veracrux dist. speculo coniugiorum, 2. part. artic. 12.* tamen hodie peccabunt, cum iam lege diuina illud inueniatur prohibitum. Vnde a fortiori peccabunt Christiani diuortia celebrantes, neque per illa soluetur matrimonium quoad vinculum: & consequenter cum aliis contrahendo, magis erit adulterium, quam matrimonium, *ca. cum habere. de eo, qui duxit in matrimonium.* Vnde vix excusari possunt Imperatores Christiani, qui aduersus diuinam doctrinam diuortia suis legibus permiserunt: eos nihilominus excusat Horolius *l. omnes populi. anie. 82. supra, de iustis. & iure. quasi prædicti non permittunt diuortia quasi licita iure poli, sed vt maiora mala euiterentur, & aliquid licentiz suorum temporum condonarent: subscribit l. si quis a liberis. §. si quis ex his. num. 68. infra, de liber. agnoscend. & ante eam etiam Corrafus hic 2. lectu. num. 7.* Aduersus tamen hæc saluationem illud virget videtur, quod princeps secularis ex præcepto iustitiae tenetur abolere prauas consuetudines subditorum, eos deducens ad peccata mortalia: alias quasi consentiens peccato, grauitur peccat, ex ratione text. *c. error. 13. dist. 1. & c. negligere. 2. quæst. 7. text. optimus, cap. p. et al. 17. quæst. 4. facit c. 2. de heretic. & cap. quædam. de sentent. excommunicat.* Et ita in terminis Ricardus in 4. dist. 1. 15. artic. 5. §. 5. & Othman. decisio. Pedamontana 137. nu. 18. neque propter scandalum veritas omittenda est, *cap. qui scandalizauerit. de regul. iuris. cap. 2. de non operi nuntiat.* Placet nihilominus prædictorum saluatio ex traditis per Diuum Thomam *12. quæst. 93. artic. 3. ad 3.* quod lex humana dicitur aliquid permittere, non quasi illud approbans, sed quasi ea dirigere non potens: non tamen potest approbare ea, quæ lex diuina reprobatur, *ca. sunt quidam. 21. quæst. 1.* Dicendum igitur est, Imperatores Christianos non appro-

approbasse diuortia, sed tantum permisisse ad eu-
tandam maiora mala, *argumen. cap. verna. §. fin. 12. di-*
stincta. Vt enim notabiliter inquit Diuus Chrylo-
stomus *homilia 32. super 19. cap. Mathias*, per mitti-
mus, quod nolentes indulgemus: quia prauum ho-
minum voluntatem ad plenum prohibere nō pos-
sumus; permittitur ergo fieri mala, ne fiant peiora,
refertur cap. hactatione. 31. quest. 1. Imperatores igitur
Christiani, non approbantes, sed permittentes
diuortia, illa ad certam normam redegerunt, vt cō-
stat ex *l. consensu & l. fin. C. de repud.* quod licite face-
re poterunt: nam & Diuus Thomas 2.2. *quest. 78. artic. 1. ad 3. inquit*, Imperatores Christianos nō per-
misisse vsuras tanquam licitas, sed in foro ciuili pœ-
nam remisisse, & impunitas reliquisse, propter eu-
tandam maiora mala. Neque obstat ratio supra adduc-
ta in contrarium, quia respondetur ex traditis per
Soto in 4. *distin. 35. quest. 2. artic. 2. colum. penul. post*
princip. resoluendum, quod Princeps, qui potest ma-
las consuetudines abolere, & mores subditorum e-
mendare & reformare; si id negligat, quasi consen-
tens peccabit, *cap. 1. de offic. deleg.* Si tamen non spec-
tat, licet perficere possit, poterit dissimulare, propter
euitandam maiora mala: † & in specie Nauari. in *ma-*
nuali cap. 25. num. 8. in fin. dictum Ricardi supra re-
latum intelligit, quando prædictæ malæ consuetudi-
nes possunt tolli absque scandalo: non autem quā-
do tolli non possunt, nisi cum scandalo, & periculo
totius Reipublicæ coniuncto: quamuis enim pro-
pter scandalum non sit omittenda veritas, vt pro-
banti iura supra citata: tamen propter scandalū eui-
tandum potest peccumari & dissimulari id, quod sit
contra veritatem, *cap. quia circa de consanguinitat. &*
affinitate, eleganter Adrian. in 4. tit. de correptione fra-
terna. colum. 20. verfic. ad obiecta N. guar. cap. non in-
ferenda. 32. quest. 3. num. 14. facienti tradita per Felin. c. 2.
ad finem de heretic. Inuenio etiam, quod alio & di-
uerso modo prædictos Imperatores Christianos
de sententia Alciati lib. 6. *paragon cap. 20. & 60. non re-*
lato Boscheus lib. 2. de legitimis nuptiis. num. 5. Duare
gratias. sicut matrimon. tit. al. de diuort. ad fin. & Corral
hic 2. lect. mon. 2. afferentes in primitiua Ecclesia di-
uinum illud oraculum (Quo Deus coniunxit, homo
non separet) ita fuisse intellectum, vt homo dicatur
separare, quando quis humanis affectionibus du-
ctus diuerteret: non vero quando ex legitima cau-
sa, & apud Episcopos provinciales probata diuerteret:
quod ita dicunt fuisse declaratum in Concilio A-
gathensi, relato cap. seculari 3. quest. 2. & quod idem
sensit Ambrosius in l. Paul. ad Corinthios cap. 7. vbi
disputat Erasmus: postea autem Ecclesiæ magis pla-
cuit interpretatio Augustini, quam ille duobus in
Pollentium libris defendit. Vnde secundum eos nō
est arguendus Iustinianus, si sui seculi scientia con-
tentus, nihil vltius cogitauit, & temporis suo con-
gruentes leges proposuit. † Vnde inferebat Alciat.
vbi sup. quod Papa poterit leges Iustiniani diuortia
permittentes approbare: quia receptum est, posse
Pontificem aduersus ius diuinum, non adeo cer-
tum & indubitatum propter varias interpreta-
ones dispensare: iuxta notata per Hostiens. cap. 1. de
ponsa diuor. num. quod & repetit Alciatus hic num. 14.
& linter sup. num. 101. num. 2. infra de verborum signi-
ficatione. Adde Connanum lib. 8. commentarior. cap. 12.
colum. penult. post medium, afferentem tempore Ius-
tiniani diuinum oraculum, ita fuisse intellectum,

vt ex causa fornicationis, & aliis legitimis causis li-
citum esset coniugibus dissoluere matrimonium,
etiam quoad vinculum: & videtur expressum, *cap.*
quod Deus. 32. quest. 2. Sed vtrique hæc exculatio iusta
non est: quia post Evangelicam veritatem nunquā
dubitatum fuit apud Catholicos, diuortia esse illicita,
neque per illa posse dissolui matrimonium quoad
vinculum, vt *consil. ne. ex cap. 32. quest. 7. & cap. fin.*
de translatio. cap. 2. de translatione. probatur, cap. 2. de di-
uort. notat, Iacobus Concenanius lib. 2. quest. 1. iuris. c.
1. a numero 10. ac proinde receptum sit, Papam nō
posse dissoluere matrimonium copula consummatum,
cap. ex publico & ibi Pavan. in fin. de conuer-
sio. conuogator. Conarr. de sponsa. 2. par. cap. 2. §. 1. in fin.
Neque obstant Alciationes: nam ad uile, *electio-*
lato. 32. quest. 1. respondetur, duplici esse diuortium,
scilicet, perpetuum, etiam quoad vinculum, vt pro-
pter impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis,
vel frigiditytis item diuortium temporale, non
quoad vinculum, sed quoad thorum, & mutua ser-
uitia: quod permittitur ad tempus certum, vel in-
certum, vt tradit *Pann. mutui. in rubr. de diuort.* Probat
† igitur *dist. cap. seculari*, vtrumque diuortium
non posse celebrari ex sola partium voluntate & au-
thoritate, sed causis debere allegari & probari apud
Iudices Ecclesiasticos: qui pronuntiant, v-
trum sit locus prætensi diuortii, nec ne. Tantum
igitur *dist. cap. seculari*, excludit cognitionem secu-
larium, item & separationem propria auctoritate
factam, *cap. porro de diuort.* non autem permittit
diuortia fieri extra casus iure diuino vel Canonico
expressos: vt aduertit *Turrecremata dist. cap. seculari*
ad fin. & sic nihil facit pro Alciato. Non obstat
secundum de dicto Ambrosii relato, *cap. 1. vtr. 32.*
quest. 7. Nam in primis est aduertendum, Ambrosi-
um non loqui generaliter de diuortii, sed tantum
de diuortio, quod propter adulterium celebratur:
propter quā causam Christus illud expressim per-
misit fieri, *Matth. 19.* Dubitatur igitur sancti
Doctores, vtrum ex separatio permitti oib. causam
adulterii, & est intelligenda de separatione quoad
thorum & mutua seruitia: Et Diuus Ambrosius vi-
detur existimasse, permissam esse separationem, et-
iam quoad vinculum: quod & sensus rueri multi alii,
quorum nomina & rationes recitat Sylua in *nuptialis*
lib. 1. a num. 107. & magis probat Corral lib. 3. §. 1. in fin.
cap. 10. ad fin. & hic 2. lect. numero 14. Sed magis com-
munis sententia sanctorum Patrum & eorum ex-
stimat, iuno propter adulterium tantum esse licitam
separationem, quoad thorum & mutua cohabit-
ationem: non vero quoad vinculum: & e proinde
separatio matrimonio propter prædictam causam,
non posse culpabilem vel non culpabilem, cum alia
matrimonium contrahere, vt declarant *Diuus Pan-*
lus 1. ad Corinthios 7. cuius auctoritate hæc interpre-
tatio per Ecclesiam fuit recepta, vt refertur *cap. 2. &*
seq. 32. q. 7. & c. gaudemus. de diuortio. ca. inter de præ-
sentatione & cap. per venerabilem. qui huius fin. legitimi
post sanctos: Dilectus probat Coloniense Concilium, tit.
de Sacramento matrimonii. §. hanc itaque pag. 18. Solo
in 2. distin. 36. questio. unica, articulo 5. (Conarr. de
sponsa. 2. par. cap. 7. §. 6. num. 13. † & alii qui refert
Sylua in nuptialis lib. 1. a numero 14. & late Perez. tit. 1.
lib. 5. §. 1. de nuptiis. pag. 18. & eleganter defendit Pe-
trus Th. Iohannes in synagoga iuris lib. 9. caput. 16. a
numero 3. Gutierrez, in questionibus Canonici, cap.

25. num. 4. & *Condenantur lib. 2. questionum iuris, cap. 1. a. num. 10. probat l. 2. ad finem. tit. 10. part. 4. hodieque ita decisum est a Concilio Tridentino, sess. 24. titu. de Sacramento matrimonii, canonis 7. & sic cessat omnis dubitatio. Neque obstat dict. c. vxor. 32. quæst. 7. Nam sunt, quid dicant, illud dictum Ambrosii fuisse de prauitatem per hæreticos, ut refert Gratianus c. quod proposuisti 32. quæst. 7. Item Ambrosius vult, vxori diuertenti ob adulterium mariti, non esse licitum alteri nubere, dum viuunt primus maritus: & quauis subdat, diuersum esse, si maritus repudiet vxorem propter adulterium, tamen prædicta differentia iure non subsistit: nam si propter adulterium, verum esset ditium matrimonium quoad vinculum, tam maritum, quam vxori licitum esset conuolare ad alias nuptias: sed non licet mulieri, quia non dissoluitur matrimonium quoad vinculum, ergo pariter neq; licebit marito, ut est expressum c. preceptum 32. quæst. 5. Et ita etiam prædicta illa differentia Ambrosii a reliquis sanctis Doctoribus explosa fuit, ut refertur notabiliter c. 2. Apostoli. 32. q. 7. & eleganter deducit Colonienſe Concilium tit. de Sacramento matrimo. §. finis. par. 189. Ergo ex dicto Ambrosii communiter reprobat, efficax argumentum deduci non potest, ad excusationem Iulianiani. ¶ Quinimo & admissa Ambrosii opinione, adhuc non bene defenditur Iulianianus: nam Ambrosius tantum agit de diuortio propter causam adulterii: Iulianianus autem & alii Imperatores Christiani permiserunt per diuortium dissolui matrimonium quoad vinculum, ob multas alias causas, constituentes, vt si ob causas legibus expressas fieret diuortium, posset maritus statim ducere aliam vxorem; mulier vero post annum, ad tollendam incertitudinem fobolis: si vero fieret ob alias legibus non comprehensas, diuerſentes in eide bene in penas legum; sed nihilominus in eorum iure valebat diuortium, etiam quoad vinculum, & maritus poterat statim ducere aliam vxorem, mulier vero poterat alteri nubere post quinquennium: ut Theodosius & Valentinianus Imperatores Christiani constituerunt. l. consensu. §. vix quoque. C. de repud. authentic. de nupt. §. si mulier collat. 4. Quæ quidem constitutiones, neque ex dicto Ambrosii, neque ex alia ratione colorari possunt, ac proinde non esse tolerandas, inquit Brecheus, l. inter diuortium. 191. solum penult. ad finem infra de verb. signific. Vnde pariter venit reiciendum, quod infert Alciat. supra relatus, scilicet, Papam posse statuere, vt valeret diuortium secundum leges Iulianiani: nam cum huiusmodi leges aperte repugnent veritati Evangelicæ, valere non possunt etiam ex approbatione Papæ, sicut quidem 25. quæst. 1. & ita illud Alciat. dicitur tanquam temerarium improbare, c. conu. de sponsalib. par. 67. §. 4. num. 2. Othonianus tractat. de v. s. lib. 2. cap. 3. pagin. 143. & ex opinione Alciat. non bene excusat Iulianianum magnocrit Horoscus, l. c. minus populi. nu. 523. de iustis & iure. ¶ Magis ergo fatendum est, errasse in hoc Iulianianum & alios Imperatores Christianos; & non tamen ob id impictatus esse damnandos: vt enim eleganter inquit Ioachimus Operius tractat. de ar. etur. tit. de nuptiis, ad finem nihil impedit, quominus veræ religionis nomen recte tueatur Republica, quæ licet ad consummationem illam, & expleta perfectionem non deuenit, & propter imbecillitatem humanæ naturæ in*

nonnullis deficit perignorantiam, & non pernaciter; tamen his imbuta est præceptis, quibus præcipua causa veræ puræque religionis continetur. Hæc ita visâ ad complementum istius articuli illud refert disputandum, præsupposito, quod hodie diuortium nunquam sit licitum ad tollendum vinculum matrimonii; & tamen ob multas causas fieri possit etiam homine quoad thorum, & mutua feruitutia; ut tradit Pavoratman. in vrbale diuorti. Et probat Concilium Tridentinum sess. 24. titu. de Sacramento matrimonii, canonis 8. Vtrum hodie propter causas expressas, l. consensu. C. de repud. sit licitum licita separatio quoad thorum, & mutua cohabitationem? Et Origines super c. Matthei. 19. in ea est opinio, vt exstimeret, propter alia crimina adulterio paria, veluti veneficium, parricidium, & cetera id genus, matrimonium esse dirimendum quoad mutua cohabitationem: cui subsciberet Brecheus, l. inter diuortium. 191. num. 6. infra de verborum signific. solum sentit Ripam rubeo. num. 15. & 19. de iure. Traque nella 16. conuulsiu. num. 37. & postea Lara id pro constanti tenet, l. si quis a liberis. §. si quis ex his. auum. 7. & infra de liber. agnom. c. m. Sed vtiq; falla est hæc opinio: ¶ nam ex præcepto Christi non potest dimitti vxor, etiam quoad thorum, & mutua feruitutia, nisi ob causam adulterii. Matthei. 19. & refertur c. preceptum. & c. preceptum. 32. quæst. 5. Et idcirco, quamuis vxor grauissima committat crimina, non potest dimitti a thoro mutui feruitutis, nisi adulterium committat. c. in coniugio. 32. q. 1. c. 2. de diuorti & ibi notat gloss. 3. notat & Alciat. l. c. num. 16. & notat super Prepositi. c. de illa. num. 5. de diuorti. Vnde quamuis iure civili possit dimitti vxor, si data opera abortum faciat, l. fin. ad fin. C. de repud. authentic. de imp. §. hanc itaque causas. collat. 4. quod & Leo Iunior in quadam constitutione expresse, quem retulit Hermenopolis in promptuario iuris lib. 4. tit. 1. c. 2. solum. 1. ad fin. tam in hodie ob eam causam non permittitur diuortium, etiam quoad mutua feruitutia, c. aliquando c. seq. 32. q. 2. notat Petrus Tholosanus in synagmatis iuris lib. 9. c. 616. num. 17. Quare verius resolendum est cum Soto in 4. dist. 1. 46. q. unica art. 1. ad fin. separatio quoad thorum, & mutua feruitutia ob duas tantum causas hodie permitti. Scilicet, ob adulterium, Matthei. 19. vel, quia mulier probabiliter timet vite periculum, sicut marito habet. Nam ob hanc causam permittendum esse separationem quoad thorum, c. litem. ad fin. de ressi. sponſator. & ibi Panorm. vltim. notabili. extollit Gerias d. sponſal. 65. ita, vt peccati marito restitutionem vxoris, obſtet prædicti exceptio, quod probabiliter vxor timet mortis periculum, si viro restitatur, ut colligitur ex c. 4. litem. ad fin. notat Ripam mater alter. §. nihil commisit. num. 24. infra de acquir. posses. Francisc. Mare decisio 73. ad fin. in 2. part. De his igitur duabus causis nobis sigillatim agendum est. Et quoad primam causam dicendum est, sub nomine adulterii venire, tam adulterium carnale, quam spirituale: vt potest, quia aliquis ex coniugibus incidit in hæresim, vel idololatriam; Nam & propter hanc causam etiam hodie licitum esse diuortium, probat, c. 2. de diuorti. c. idolatria. 28. q. 2. ¶ bonus textus cap. fin. de conuersio. contra 19. gator. & ibi notat Panorm. nu. 1. Brecheus l. inter diuortium. 191. num. 8. infra de verborum signific. Villadiego de heretic. quæst. 15. num. 16. & Alciat. l. c. num. 16. Silu. esset vt & diuortium. num. 1. obat l. 2. tit. 10. part. 4. de que

potest contra ceteros *argum.* Leuclenter. *infr.* de excep-
tionibus. *re. indicat.* tradit *Panorm.* cap. *litem.* num.
de *diuor.* *Felice.* *Lator.* num. *g.* de *indicio.* Postremo
illud tenebis menti, quod licet supra aequiparaueri-
mus adulterium carnale & spirituale; tamen in eo
est differentia, † quod propter adulterium semel
commisum, adultera statim omnis sui amitti-
tur: non sic propter adulterium spirituale; quia, ut
incurratur pœne impositæ hæreticis, oportet,
quod adesse perscuerantia cum pertinacia in hæresi

porro, de summa Trinitat. Clem. 1. §. fin.
d. conf. 210 n. 1. Vnde antequam ad-
ia, non potest dici maritus ius suum
aliquam aliam poemam incurrisse ex
ticitis: quo dicitur in specie post Diuum
arat Soto in 4. distict. 36. quasi. vnica,
n. 3. & Alfonso in 4. Veracrine in speudo
artic. 2. conclus. 4. & ita est explican-
de, de leonardi c. 4. verbe. et noltra

prorem. Et hac de prima causa, propter quam ho-
die permittitur separatio quoad thorum & mutua
seruitutem. Succeditigitur secunda, quando quis non
potest cohabitare cum coniuge absque probabili
vite corporalis periculo, nam & propter hanc cau-
sam concedenda est separatio: quod probat, cap. le-
ueras. ad fin. de reſtit. ſp. ubi. & ibi notat. Panor. mi. num.
7. & id. m. probat cap. ex tranſmiſſa de reſtit. ſp. ubi. &
ibi notat. Panor. mi. num. 2. gloſſ. 2. de Benedicte. 3. q. 1.
Hypoſiti. fin. num. 21. c. de ſicurijs. Pariſ. conſil. 54.
num. 1. lib. 4. Conuicti de ſponſa. 2. part. 5. q. 1. num. 1.
Franciſcus & Marcus deſcripti. 73. ad finem. in 2. parti.
Gutierrez in queſtione. 6. anonijs. queſt. 24. numero 2.
Vnde dum diſt. 1. conſenſu. Cadeſup. probat, mari-
tum poſſe diuertere. ſi vxor vite eius inſidiatur, et-
iam hodie obtinebit, quoad effectum concedendi
ſeparationem quoad thorum; ut conſtat. ex ſupra di-
ctis. & tradit. Panor. mi. diſt. cap. literas. num. 7. Ioannes
& Andr. Panor. mi. & Propoſiti. cap. 1. de diuor. Gerard.
ſup. 65. T. eſſanruſi deſcripto 130. num. 3. notabiliſſe Palu-
dum. ad diſt. 35. queſt. 1. a. num. 4. quod quid ſignificet
gloſſi. & 2. cap. 2. de diuor. ijs. declarando tamen, et
per Panor. cap. quem admodum. ſ. fin. ad fin. de iure iu-
rando. 7. Sed aduerſus iſtam ſecundam cauſam illam
4 ſortiter videtur vrgere, quæ ex præcepto Domini
relato Matthæi 19 non eſt licita ſeparatio etiã quoad
thorum, niſi ex cauſa adulterij, ergo propter nullam
aliã permittentia eſt, cap. dixit Dominus. 32.
queſt. 1. & ibi gloſſ. verb. ſuſcipio. c. Dominus. 32. queſt.
7. & ibi gloſſ. rationem aſſignat. Id quod videtur agnoſcere
Alex. 4. cum dicit. ſ. i. maritus. in ſ. i. eod. dum
aperte ſentit, quætiſſi vnus coniux inſidiatur vite alterius,
non admittitur ſeparatio quoad thorum, quia
Iure Canonico per mortem tantum ſeparatur ma-
trimonium, cap. 2. de tranſlat. prelat. Et idem etiam
agnofcit Duaren. in tractatu ſoluto matrimonio. tit. de di-
uor. ad fin. & de hoc miratur Panor. mi. c. literas.
num. 7. de reſtit. ſp. ubi. Sed non eſt recedendum a
recepta conſeſſione. Neque obſtat diſcultas ſupra
mota: quia vltra reſponſionem Gutierrez in que-
ſtione. 6. anonijs. queſt. 24. nu. 21. reſpondetur, quod
ſeparatio matrimonio iſta quoad thorum, quæ ſic pro-
pter cauſam adulterij, multum differt ab ea, quæ ſit
propter probabile vitæ periculum, de qua noſ agi-
mus: nam prima ſeparatio eſt perpetua, & admiſſa
ex eo, quod adulterium directo impugnat bonum
matrimonij: tollit enim certitudinem prolis, & frã-

git fidem datam in matrimonio: vnde maritus neque vxori tenetur fidem feruare, & *permuta. de iur. et ad. ad. merito* igitur propter predictam causam separatio est perpetua, quasi adultera omnino & perpetuo amiserit ius suum. Diuerfum est in ea separatione thorii, quæ fit propter probabile vitæ periculum: nam illa non est perpetua, sed temporalis, & tantum durans, dum durauerit hoc vitæ periculum probabile: quinimo cessat, si vir prælit idoneam cautionem mulieri de non faciendo ei malum, *dist. cap. literas. ad fin. de res. spolia. Item neq; conceditur quasi amissum sit ius petendi debitum & cohabitatio, sed tantum suspensio illorum iurum exsequutio, dum duret prædictum periculum: vnde cum hæc separatio quoad thorum omnino diuersa sit ab ea, de qua *Matthias decimo* nono, non debet censi prohibita per Chriflum, *texta regulam l. fin. supra de calumniator. †* Ex hinc est, quod cum separatio ob adulterium fit perpetua, & quasi propter illud adultera ius suum amiserit, non tenetur maritus eam, etiam emendatam, recipere: *argumenti. qui eam tenet. infra de furtis. & est in specie expressum, cap. de benedictis. 32. quasi. 1. cap. de adulterio de conuersis. conu. ator. & ibi Panorm. num. 3. gloss. 3. cap. pleniusque de conu. ator. inter vtrum Franciscum & Marcus decif. 73.9. num. 3. in 2. part. & tamen separatio facta propter probabile vitæ periculum, non durat, nisi quando durauerit hoc periculum, ac ita sit confect, coniugem emendatum esse, debet reintegrari cohabitatio: *argument. cap. cum celante de appellat. & inter terminis Soto in 4. dist. fin. 39. gloss. unica. artic. 4. col. fin. Item & hinc est, quod cum propter adulterium adultera omne ius coniugale amiserit, potest maritus ea inuita ingredi religionem. c. 6. *Agatholus. 27. q. 2. notat gloss. antequam p. c. de benedictis. 32. quasi. 1. Panorm. c. fin. num. 6. de adulter. Brunellus de sponsalib. 3. conclus. num. 11. Maior in 4. dist. fin. 27. q. 2. col. 2. Sylua in optulib. lib. 1. num. 156. Et eadem ratione ea inuita poterit promoueri ad sacros ordines: *argument. cap. sine de conuersis. conu. ator. & tenet Paludan. in 4. dist. fin. 27. quest. 3. Syluester verb. diuortium. num. 28. & alii relati per Genuerres in Canonici questio. cap. 25. num. 5. quauis ipse a. num. 13. contrarium defendat. Et tamen diuerfum est in separatione, quæ fit propter probabile vitæ periculum: Nam cum tunc ius coniugale non sit amissum, sed tantum eius exsequutio sit temporaliter suspensa, non potest, etiam non culpabilis, altero inuito ingredi religionem: *† in texta regulam eadem. & cap. cum fin. de conuersis. conu. ator. Denique hinc etiam est, quod propter adulterium potest maritus propria auctoritate denegare debitum vxori, quia certus est, in texta præceptum Christi Matthæ 19. se esse liberatum ab ea obligatione. Nauar. in manuali cap. 22. num. 21. ad fin. Ex quauis propter adulterium, etiam quod dicitur notorium, non possit eam expellere a cohabitatione propria auctoritate, cap. porro de diu. not. adulter. Comar. de sponsal. 2. par. c. 7. §. 5. num. 2. Soto in 4. dist. fin. 36. q. unica. art. 3. quidquid dicat Iulius Clarus in praxi criminali, §. adulterium. num. 12. in fin. tamen in foro conscientie id faciens non censetur peccare, ac proinde licite potest proficisci ad longinquas regiones, & sic per indirectum se ab adultera cohabitatione separare quia in conscientia ad nullum debitum coniugale adultera tenetur: *† vnde vbi tractat Soto in 4. dist. fin. 36. q. unica. artic. 3. Ni*******

num. 23. ad fin. Quinimo & in foro exteriori poterit se propria auctoritate a cohabitatione separare, si adeo sit notorium adulterium, vt inficiationi non sit locus, & significasti de adul. tradit. Panorm. c. plenius. num. 4. in fin. de donat. inter virum. Siluester verb. diuor. num. 11. Catellani. in memorabilib. verb. v. xor. scripta. Cusar. & Soto supra citati. Quinimo et si ita notorium non sit, dummodo se separet sine scándalo, & vxor non curet petere mariti restitutionem. Soto d. art. 3. colum. pen. ad fin. Diuersum tamen erit in separatione facta propter probabile vitæ periculum: neque enim denegari potest, debitum non amissum, sed suspensum. Similiter neque licitus est recessus propria auctoritate, quantumcunque periculum vitæ sit notorium, dummodo maritus paratus sit prestare cautionem, quod nihil mali faciet vxori, c. 1. vt lite non contest. auct. de monachis. §. sancimus. collat. 1. Burfatius conf. 2. 07. num. 26. lib. 2. & num. 30. nisi adeo vergeat vitæ periculum, vt non videatur tutum mulieri, si se committat fragilitati cautionis, tunc non est concedenda restitutio. et si vxor propria auctoritate se a cohabitatione mariti separauerit, vt probat. c. litera. in fin. de restit. spoliat. & neque enim cautio maleuolam animum mutat. §. fin. Instit. de suspens. in iorib. c. accedens. 2. vt lite non contest. & in terminis tradit glossa antepen. ad fin. c. de benedictio. 32. quest. 1. & proposit. c. 1. ad fin. de diuor. Hippolyt. l. fin. num. 21. C. de fideiur. & notabiliter prosequitur Aym. conf. 31. num. 4. post Bald. conf. 240. sicut. lib. 1. & Gutierrez in Canonica questio. lib. 2. 24. num. 3. & 4. dummodo de hac mariti fuit iudicium clare constet: eleganter Forerius conf. 203. num. 3. in 1. volum. & per testes omni exceptione maiores: Roland. conf. 30. num. 1. & num. 12. lib. 2. Defensa igitur hoc modo prædicta secundum causas, iam videndum est de ratione, ob quam Ecclesia premissit hanc separationem temporalem, quoad thorum & mutua seruitia, ob prædictam causam: & ea quidem fuisse videtur, quia quis non tenetur satisficere his, ad quæ obligatus est, cum probabili vitæ suæ periculo, capit. officii. & ibi Communis de pariter. c. remiss. Vnde neque tenetur satisficere debitis coniugii cum in periculo probabili amissionis vitæ, & proprii subiecti. Caieta. in summa. §. ofus matrimonii. versic. primus pag. 199. & sententiæ Card. & Præpositi num. 4. cap. 1. de coniugio leproforum. Quæ distinctio pariter admittenda est in laborate morbo Gallico, quia eadem est ratio: & ita in specie Alciat. hic n. 16. & notabiliter Antonius Naua conf. 2. 2. a. m. lib. 1. ¶ vel etiam in laborate peste: neque enim tenetur alteri coniugi reddere debitum, vel etiam cum eo cohabitare, propter probabile vitæ periculum: quia Deus tentandus non est, cap. si nulla. 2. §. 2. & in specie Ripa tract. de peste. tit. de privilegio contractuum. num. 201. faciunt bene, quæ Felin. c. ex transmissa. n. 3. de prescription. Addendo tamen, quod licet in prædictis casibus liberetur coniux a redditione debiti, & cohabitationis, propter probabile mortis periculum, non tamen liberatur ab aliis oneribus & seruitiis quæ inter coniuges præstari possunt, absque vitæ periculo, vt recte explicat Ripa vbi supra num. 102. Inferitur tertio ex prædictis explicatio ad dict. Paludani in 4. distinct. 39. q. 1. num. 14. dum dicit, quod mulier potest discedere a marito latrocinis dedito, & incorrigibili, propter quod ipsa periclitatur omni horæ: cuius mente deduxit Nauarra. in manuali c. 22. num. 22. quod mulier potest discedere a marito furtis dedito, & nolente a furtis se abstinere: quæ tamen collectio non est vera, neque enim propter delictum viri vxor potest a marito recedere, cap. 2. de diuor. iur. Neque Paludanus contrarium sentit; quia addidit ea verba: Si vxor propter furtum mariti periclitatur omni hora: vt etiam refert Siluester verb. diuor. iur. num. 9. concludentes generaliter, quod vbi coniux non potest aliter consilere securitati vitæ suæ, nisi dimittendo coniugem, non tenetur debitum reddere, neque cum eo cohabitare cum periculo sui corporis Et exemplificari poterit, quando timet vxor, ne quasi contentiens furtis viri, & furtorum receptatrix puniatur, iuxta mutata l. 2. C. de furtis. Inferitur quarto, quod etiam coniux licite recedere potest a consorcio viri, si addit probabile periculum perditionis animæ: & sic vitæ spiritalis: ¶ nam tanto maius censetur hoc periculum, quanto animæ præstat corpori, cap. ult. 22. q. 1. & cap. quædam. 12. q. 1. & quia, si cum periculo corporis non tenetur cohabitare, multo minus cum periculo animæ suæ, c. si habuit ad finem. 2. 4. q. 3. Et hac ratione si fidei inducitur a marito ad inhonestatem, iuste ab eo reced-

accipiendi sunt de furorē modo, de quo supra explicato: item quod soluitur tunc matrimonium, quoad thorum & mutua cohabitationem, non autem quoad viniculum: quia per furorē contrarium iam matrimonium minime soluitur, l. patre furioso. supra, de his qui sunt sui. Et pari ratione, quantum propter morbum lepræ coniux non possit a coniuge recedere, nec ei denegare debitum, c. 1. & 2. de coniugio leproforum. Brancellus tractat. de spons. l. c. conclusa. num. 7. quod etiam recipiendum est, quando alter coniugum infectus est morbo Gallico, quantumcunque contagioso: neque enim denegandum est debitum, vel separanda cohabitatio, argum. cap. si vxorem. c. 1. horrendum. 32. q. 5. Nauarra in manuali. cap. 22. num. 22. ¶ tamen hæc locum sibi non vendicabunt si Medicorum iudicio probabiliter timeatur periculum contagionis & infectionis: nam cum ex hoc resulteret etiam probabile vitæ periculum, nõ tenebatur vxor reddere debitum prædictis, iuxta supra tradita. Ita enim d. c. 1. & 2. de coniugio leproforum limitat Caietanus in summa. §. ofus matrimonii. versic. primus est. pag. 199. & sententiæ Card. & Præpositi num. 4. cap. 1. de coniugio leproforum. Quæ distinctio pariter admittenda est in laborate morbo Gallico, quia eadem est ratio: & ita in specie Alciat. hic n. 16. & notabiliter Antonius Naua conf. 2. 2. a. m. lib. 1. ¶ vel etiam in laborate peste: neque enim tenetur alteri coniugi reddere debitum, vel etiam cum eo cohabitare, propter probabile vitæ periculum: quia Deus tentandus non est, cap. si nulla. 2. §. 2. & in specie Ripa tract. de peste. tit. de privilegio contractuum. num. 201. faciunt bene, quæ Felin. c. ex transmissa. n. 3. de prescription. Addendo tamen, quod licet in prædictis casibus liberetur coniux a redditione debiti, & cohabitationis, propter probabile mortis periculum, non tamen liberatur ab aliis oneribus & seruitiis quæ inter coniuges præstari possunt, absque vitæ periculo, vt recte explicat Ripa vbi supra num. 102. Inferitur tertio ex prædictis explicatio ad dict. Paludani in 4. distinct. 39. q. 1. num. 14. dum dicit, quod mulier potest discedere a marito latrocinis dedito, & incorrigibili, propter quod ipsa periclitatur omni horæ: cuius mente deduxit Nauarra. in manuali c. 22. num. 22. quod mulier potest discedere a marito furtis dedito, & nolente a furtis se abstinere: quæ tamen collectio non est vera, neque enim propter delictum viri vxor potest a marito recedere, cap. 2. de diuor. iur. Neque Paludanus contrarium sentit; quia addidit ea verba: Si vxor propter furtum mariti periclitatur omni hora: vt etiam refert Siluester verb. diuor. iur. num. 9. concludentes generaliter, quod vbi coniux non potest aliter consilere securitati vitæ suæ, nisi dimittendo coniugem, non tenetur debitum reddere, neque cum eo cohabitare cum periculo sui corporis Et exemplificari poterit, quando timet vxor, ne quasi contentiens furtis viri, & furtorum receptatrix puniatur, iuxta mutata l. 2. C. de furtis. Inferitur quarto, quod etiam coniux licite recedere potest a consorcio viri, si addit probabile periculum perditionis animæ: & sic vitæ spiritalis: ¶ nam tanto maius censetur hoc periculum, quanto animæ præstat corpori, cap. ult. 22. q. 1. & cap. quædam. 12. q. 1. & quia, si cum periculo corporis non tenetur cohabitare, multo minus cum periculo animæ suæ, c. si habuit ad finem. 2. 4. q. 3. Et hac ratione si fidei inducitur a marito ad inhonestatem, iuste ab eo reced-

dit, cap. 2. & cap. quæstio de divor. & cap. adolairia. 28. quæst. 1. & pariter si vnus inducit alterum ad peccatum mortale, quod petim vitam animæ, & c. c. c. f. i. t. u. & cap. omnia de peniten. dist. 1. tunc enim propter periculum sue fragilitatis licite recedere poterit a marito, vt peccatum mortale effugiat. Paludanus in 4. dist. 1. 29. q. 1. num. 1. s. subseribit. Nam notabiliter exemplificans in manuali c. 22. num. 22. Vnde si maritus vult abire vxorem, & eam inducere ad peccatum contra naturam, licite ab eo recedere potest, & adolairia 28. quæst. 1. Innoc. 3. de adulter. Syluester verb. diuortium. num. 10. & Andr. Sicul. conf. 64. an. mero 3. lib. 1. Dec. l. 1. num. 2. C. de secum nupt. Alciat. hic num. 16. Conar. de sponsalib. 2. part. cap. 8. §. 3. num. 6. notabiliter & Alfonso a Veracruce in speculo coniugio. 3. part. art. 1. in 2. conclus. quamuis contrarium senuat gloss. c. omnia caus. fauente verb. Sodomita 32. quæst. 7. Quod si maritus illud delictum cum aliis committat, licite etiam ab eo vxor recedere potest: Nam si propter adulterium mariti licite ab eo recedit, c. 1. de hie non comest. a fortiori propter delictum Sodomitæ, per quod magis videtur laesum sedus matrimonii, cap. adulterii malum. 32. quæst. 7. & in specie videtur text. cap. omnia caus. fauente 32. q. 7. & ibi gloss. verb. Sodomita in princip. & dist. receptum. Panor. mita. cap. maritus. num. 3. de adulter. Francisc. Marcus de c. 73. num. 4. in 2. parte. Et secundum hanc opinionem consultiu. Andr. Sicul. conf. 64. a num. 10. lib. 1. subseribit Julius Clarus in praxi criminali. lib. 3. §. Sodomita. num. 7. Soto in 4. dist. 1. 36. quæstio unica. art. 1. colum. 3. Syluester verb. diuortium. numero 10. f. quidquid videtur repugnare Innoc. cap. de adulter. Quinto & vltimo inferuit vera resolutio ad eam dubiam quæstionem, vtrum, si maritus verberat vxorem, hæc sit iusta causa, propter quam inter eos debeat fieri separatio. quoad thorum & mutuam cohabitationem? Et prima facie videtur dicendum, concedendam esse, cum hæc fuerit iusta causa reputata, per quam diuortium lute Ciuili inter coniuges concederetur, etiam quoad vinculum, vt probatur l. consensu in fin. princip. C. de repud. & authen. de nupt. §. miorer. collat. 4. & ita in specie tenet Bar. l. cum satis. numero 7. C. de agricul. & consensu. lib. 1. & Alexand. (si modo verbera fuerint grauia) conf. 115. a num. 24. lib. 4. Hippolyt. Lexima num. fin. C. de rapin. virginum. Conar. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 3. num. 1. & Telsarius alios referens de c. 1. Pedemont. 130. num. 1. adeo, quod Bald. l. 1. num. 9. & ibi la. num. 4. C. de legat. dicant, quod si maritus verberat vxorem, licite ab eo recedit, & maritus tenetur ei prestare alimenta extra domum: quod est intelligendum, quando acriter verberat, Guid. conf. 127. in fin. & decilio 439. num. 6. Peguera de c. 1. criminali 20. a num. 7. & in c. de Franc. de c. 24. in fin. & colligitur ex Ioan. Andr. c. 1. de diuor. Gutierrez in quæst. Canonice c. 24. num. 1. Sed horum fundamentum tutum non est, quia causa expressæ dict. l. consensu non sunt hodie sufficientes ad concedendam separationem quoad thorum, ut supra probauimus: & ideo illorum dictum tantum videtur admittendum in eo sensu, scilicet, quâdo propter verbera probabiliter potest timeri periculum vitæ, quod ex illis facile resultare potest, arg. c. fin. de homicid. in 6. & ideo cum tunc timeatur probabile vitæ periculum, licite potest fieri separatio iuxta hunc secundum casum, quem explicauimus & ita aperte Cardinal. conf. 9. num. 6. ad finem. Vnde colligitur, tunc

demum locum esse huic conclusioni, quando ex qualitate verberum id periculum probabiliter timeri potest, alias sicus, ut est de mente Baldi conf. 176. Caelia num. 2. lib. 1. & Baptista Ferrer. conf. 203. num. 3. f. Colligitur etiâ, quod licet propter verbera præterita mulier non incurreret mortis periculum, si tamen in futurum timeatur prædictum periculum, concedenda est separatio, quia prædicta separatio, non solum conceditur propter scuitiam præteritam, sed etiam propter futuram, quæ verisimiliter timeatur, arg. c. semel malus de regulis iur. in 6. & in specie probat. c. ex transmissa de resit. spoliat. & ibi not. ad Panor. num. 2. Cardin. conf. 9. in princip. Conar. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 3. num. 1. ad fin. Telsarius de c. 1. Pedemont. 130. num. 3. Gutierrez in quæst. Canonice cap. 24. num. 9. Item colligitur, quod si propter verbera contracta est inimicitia capitalis inter coniuges, concedenda est separatio, quia tunc probabiliter etiam timeatur vitæ periculum, c. accedens. 2. v. l. te non testis & in specie Cardinal. conf. 9. in princip. notabiliter Ar. conf. 1. num. 4. & Menoch. conf. 299. num. 3. lib. 3. & in histerminis accipit. f. in text. & ex transmissa & c. l. t. ad finem, de resit. spoliat. dum dicunt, quod si maxima est viri scuitia in vxorem, ita, vt non debeat se committere fragilitati cautionis, tunc non sit vxor viro restituenda; hoc enim proprie verificatur in casu, de quo supra, vt constat ex c. accedens & ibi gloss. verb. inuicem, c. l. te non testis, & tradit Ar. d. conf. 3. num. 4. & Menoch. d. conf. 299. num. 1. lib. 3. & Gutierrez in Canonice quæst. c. 24. num. 3. Denique colligitur elegans interpretatio ad authent. ut liceat mari & auie §. quia vero quoddam. ad fin. collat. 8. a qua defumta est authent. sed non in re. C. de repud. quæ probant, iure nouo Authenticorum non posse celebrari diuortium inter coniuges propter verbera illata vxori, sed solum maritum illam verberantem eam pœnam incurrere, vt teneatur ex propria substantia pro ea contumelia præstare vxori etiam constante matrimonio, quâtum valere potest tertia pars donationis propter nuptias mulieri factæ per maritum; quæ iura ad hoc extol. lit. Lucas de Penna. l. quicquid. col. 3. ad fin. C. de re milit. lib. 12. Roman. l. ex iudicata. §. 1. m. s. infra cod. Boer. in consuet. Bituricensi. rubr. 1. §. 4. colum. 3. ad medium. Francisc. Mart. de c. 762. num. 2. & num. 7. in 2. part. Tabiana summa, verb. vxor. num. 2. ita vt perilla videtur derogatum aliis iuribus, permittentibus diuortium propter verbera illata vxori, vt agnoscit gloss. auth. de nuptiis §. miorer. verb. flagellus collat. 4. Paris. conf. 54. num. 39. lib. 4. Cuiac. nouell. 22. colum. 4. Petrus Tholosanus in tagm. iuris. lib. 9. c. 15. in 22. Vnde pariter videtur, quod neq; propter prædictam causam Iure Canonico sit permittenda hodie separatio quoad thorum, sed tantum maritus propter illata verbera incurrat pœnam supra relata. Sed respondendū est, prædicta iura procedere, quando simpliciter illata sunt verbera vxori: nam licet talia sint, vt ex illis non timeatur probabile vitæ periculum, quia tamē verbera aliena sunt ab ingenuis mulieribus, vt inquit d. l. consensu ad fin. princip. C. de repud. & Cato facriligii insular putabat, mulierē verberare, teste Telsario de c. 130. num. 2. ad fin. propter illa incurrit maritus prædictam pœnam, & non erit locus diuortio, nec lute Ciuili, nec Canonico. Ceterum, si verbera talia sint, ex quib. probabiliter timeatur mortis periculum, concedenda est separatio, iuxta supra tradita,

dita, neque tunc erit locus prædictæ pœnæ, quæ lo-
 34 co diuortii deçgati videtur esse imposita. † Vnde
 ex prædictis iuriis ita explicatis colligendum est,
 quod propter sola verbera, ex quibus non timetur
 mortis periculū, maritus incurrit pœnam supra re-
 latam. Vnde cauendum est a Ioan. Andr. in additione.
 ad Specular. titu. de iniuriis. in rubr. versic. est questio
 de vxore, dum dicit, quod si maritus verberat vxor-
 em, licet vxori non detur actio iniuriarum aduer-
 sus maritum, quia actio iniuriarum infamata, l. i. sup.
 de his, qui notantur infam. vnde non debet dari aduersus
 maritum, ex ratione l. 2. infra, de actio. verum amota-
 rum. tamen conceditur vxori actio in factum ad-
 uersus maritum, vt soluat æstimationem iniuriæ sibi
 illatæ propter verbera: subscribit Alexan. l. diuortio.
 §. si vir. num. 3. infra eod. Castellia in memorabilib. verb.
 actio iniuriarum. & verb. vxor atrociter. Tiraquell. l. i.
 connub. gl. 1. num. 24. Francisc. Marc. dec. 762. in finem
 2. par. Conar. de spons. 2. par. c. 7. §. 5. num. 1. Nam cum
 hoc casu pro prædicta conumelia inueniatur im-
 posita pœna marito, vt teneatur statim reddere vx-
 ori ex propriis bonis, quantum vallet tertia pars do-
 nationis propter nuptias vxori factæ, vt probant iu-
 ra supra citata, succedit regula l. sita stipulatio. 19. in-
 fra de verb. obligatio. quod pœnis legalibus de-
 bemus esse contenti. Quinimo expendit, quod dicit
 auth. vt liceat matri & auie. §. quia vero quedam. ad
 fin. collat. tunc demum imponit pœnam illam ma-
 rito, quando verberat vxorem extra causas, ob quas
 poterat eam licite repudiare: nam si ob has causas
 illam verberet, præsupponit eum iuste hoc fecisse,
 ac ob id nullam pœnam incurrit, gloss. authen. vt li-
 ceat matri & auie. §. si quis autem. verb. sufficere. collat.
 35 7. Francisc. Marc. dec. 762. num. 2. in 2. part. &
 num. 6. † Tunc sic. Primus casus necessario intelli-
 gendus est, quando maritus acriter verberat vxor-
 em: nam si modice, licite id facit, argument. l. unica.
 C. de emendatione propinquorum. l. rei indicata. 16. §. 1.
 infra eod. & ibi notat Roman. num. 5. resolut. Dec. l. vt
 vim. num. 22. supra de iust. & iure. Hippolyt. in prat. §.
 de pœdior. num. 31. Tiraq. l. connubial. gloss. 1. num. 22.
 Vnde pro eo, quod iure suo facit, nullam pœnam de-
 bet incurrit, l. Gracchus. C. de adulter. expresse Pa-
 norm. in e. quemadmodum. §. 1. col. 2. de iureiur. & ex
 transmissa. num. 3. de re iud. spoliator. & cap. cum contin-
 gat. num. 20. de foro compet. Si igitur primus casus est
 intelligendus, quando maritus atrociter verberat
 vxorem, vt si primus casus differat a sequenti, intel-
 ligendum est, quod si maritus verberat atrociter vxor-
 em propter causam, per quam ea potest disce-
 dere, quod nullam pœnam incurrit, quasi suo iure
 licite id faciat: neque tenetur cauere, quod non cor-
 rigat malos vxoris mores. Bald. cons. 176. Cacia. nu.
 1. lib. 1. Vnde videtur esse text. ita expensus pro no-
 ua opinione. Paris. cons. 54. a. num. 3. lib. 4. qui tenet,
 maritum licite posse vxorem etiam acriter verbera-
 re, si qualitas culpæ hanc grauem castigationem exi-
 gat, quod & tenet Menoch. dec. 299. nu. 6. & num. 9.
 lib. 3. Communis tamen opinio tenet contrarium.
 Imo, quod licet culpa vxoris sit grauissima, non ta-
 men potest maritus acriter vxorem verberare: quia
 huiusmodi castigatio relinquenda est iudici; neque
 ipse propria auctoritate illam potest facere, argum. l.
 5. §. 6. supra ad leg. Aquil. l. prætor edixit. 7. §. 1. vers.
 præterea infra de iniuriis. † Et ita post alios Panorm.
 in e. quemadmodum. §. 1. col. 2. de iureiur. Alexand. cons.

115. num. 3. lib. 4. l. in lamila. §. qui indicati. num. 7. in-
 fra de re iudic. Felin. cap. cum contingat. num. 7. de foro
 compet. post Panorm. num. 20. idem Felin. cap. illud.
 num. 11. in fin. de presunt. Dec. ad. vt vim. num. 22. supra
 de iust. & iure. Boer. in consuetud. Bismar. rub. 1. §. 4.
 col. 3. Horel. l. 1. num. 12. supra. de his qui sunt sui. & late
 Francisc. Marc. dec. 762. a. num. 4. in 2. par. & Gutier.
 in quest. Canon. q. 24. a. nu. 12. & Tiraquell. dec. Pe-
 damon. 130. nu. 3. Pro concordia dicendum est, quod
 si maritus deprehendit vxorem in adulterio, vel mul-
 lier infidiatur vitæ mariti; ita vt etiam hodie possit
 ab ea diuertere, vt supra diximus, post Ioan. Andr. cap.
 1. de diuortio. tunc etiam si atrociter eam verberet, nul-
 lam pœnam incurrit, vt efficaciter probat d. §. quia
 vero quedam. in fin. inductus vt supra. Quod confir-
 matorie auctoritate Caieta. in tract. 27. questionum. q. 26.
 ad si qui resolut. ad maritū spectare corrigere vxor-
 em non bene moratam, non solum verbis, sed fac-
 to, id est, verberibus & fustibus, & vt aliis remediis
 congruis ad illius castigationem & emendationem:
 si autem talis causa non sit, quantumcunque grauis
 videatur, admittenda est communis opinio, de qua
 supra, vt si acriter verberet vxorem, pœnam incur-
 rat. Vnde etiam si maritus inueniat literas amatoria-
 as penes vxorē, si eam acriter verberet, incurrit præ-
 dictam pœnam; quia acriter verberando, semper vi-
 detur quoad ius attinet, grauius castigasse, quā causā
 meretur: vnde merito propter excessum incur-
 ret pœnam, argum. l. 5. §. fin. supra ad leg. Aquil. & ibi gl.
 fin. Dec. l. vt vim. num. 22. supra de iust. & iure. & ibi Hip-
 polyt. Riminald. nu. 269. Quæ opinio ex prædicta ra-
 tione vera videtur, quicquid contrarium in specie
 sentiat Paris. cons. 54. num. 3. lib. 4. Et eadem pœna in-
 curretur, si nulla causa probabili maritus castiget
 & verberet vxorem, etiam modice, quia l. unica. C. de
 emendat. propinquorum. exigit causam probabilem
 ad castigandos coniunctos; si ergo nulla probabilis
 causa adsit, neque modice castigare potest. Panorm.
 e. quemadmodum. §. 1. col. fin. de iureiur. In his igitur
 duobus casib. tantum maritus incurrit pœnam præ-
 scriptam, d. §. quia vero quedam. ad fin. expenso, vt su-
 pra. † Ad complementum autem istius articuli illud
 vltimo loco restat inquirendum, vtrum pœnæ præ-
 scriptæ loci sensu. §. 1. C. de repud. illi, cuius culpa causā
 fuit diuortium, quoad vinculum, habeant et-
 iam in eo locum, cuius culpa fit diuortium quoad
 separationem thori & cohabitationis? Et resolu-
 dum est, prædictis pœnis loci esse; quia huiusmodi
 diuortium quoad thorum & cohabitationem, suc-
 cessit loco diuortii iuris ciuilis, quod fiebat quoad
 vinculum: atque ob id eisdem debet habere effe-
 ctus, iuxta regulam, §. fuerat. In fin. de action. & ita in
 specie l. l. l. num. 2. vers. 4. & ibi Dec. nu. 10. C. vnde vir
 & vxor. Ripa hic nu. 26. & Aciat. nu. 19. Rip. l. 2. in prin.
 nu. 31. supra eod. Sylua nuptialis lib. 1. nu. 133. Mantua.
 cons. 64. nu. 2. lib. 2. Socin. iunior cons. 3. 2. nu. 4. lib. 2. &
 notabiliter Purpur. l. 2. §. creditum. nu. 38. supra si certi
 potest. Ex quibus inferitur, quod quemadmodum iure
 ciuili, si propter culpam vxoris dirimebatur matri-
 monium, maritus lucrabatur dotem, & recuperabat
 donationem propter nuptias, quam dederat vxori,
 l. consensu. §. 1. C. de repud. ita etiam hodie, si propter ad-
 ulterium vxoris fiat diuortium quoad thorum &
 mutam cohabitationem, maritus lucrabitur dotē,
 & recuperabit donationem propter nuptias, vt est
 exprellum c. plerumque, de donat. inter virum & profe-

quintur. *Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 287. a. num. 22.*
 38 ¶ quicquid sentiat Panorm. *c. fin. num. 3. de conversio. conjugato.* Et per contrarium, si propter adulterium mariti dirimatur matrimonium, vxor recuperabit dotem, & lucrabitur donationem propter nuptias, *intra d. l. consensu. §. 1. C. de repud. quod est expresse auct. de nuptiis. §. mutores. vñ si iugur. collat. 4. c. 1. ut late non contest. & ibi notat Panorm. num. 3. tradit idem Panorm. c. plerumque. nu. 6. de donat. inter virum. & c. fin. num. 3. de adulter. Palac. rep. rub. §. 20. nu. 3. late Rolan. cons. 90. a. num. 5. lib. 1. Vincent. de Franchis dec. 244. a. in 2. par. in 2. par. quatuor. Guido Papæ sing. 85. in fin. & post eum Tiraq. l. 1. conubiali. gloss. 1. nu. 4. ad fin. existimauerint, quod maritus propter proprium adulterium non amittit donationem propter nuptias, neque illam vxor lucratur; tamen aperte confunditur ex supra dictis, & quia quoad huiusmodi penas maritus & vxor a pari iudicantur, *authen. ut fratrum filius. §. fin. collat. 9. cap. indignatur. 3. 2. questio. 6.* Licet enim, quoad accusationem criminalem fiat differentia inter virum & vxorem, *l. 1. C. de adulter.* tamen quādo agitur chiliter ad separationem thorii, nulla differentia est inter maritum & vxorem, sed a pari procedunt, *c. 8. ibi omne. vt late non contest. N. guar. c. consideret. in princ. num. 9. de penult. dist. 5.* Inferius secundo, quod cum adulterium carnale & spirituale equiparentur, *ut supra diximus*, quemadmodum propter adulterium carnale vxor amittit dotem, ita etiam illam amittit propter adulterium spirituale: & ita Bartholomæus Brixiensis *questione venerabili. 16. in fin. assensens*, vxorem propter hæresin amittere dotem, & simul donationem propter nuptias sibi factam per maritum. ¶ In eo nihilominus erit differentia, quod propter adulterium carnale, dos amissa applicabitur marito in compensationem iniuriæ sibi factæ per vxorem, ob violatum sedus matrimonii, *c. plerumque. de donatione inter virum.* sed propter adulterium spirituale, cum cesset prædicta ratio, dos amissa non applicabitur marito, sed per solum auferetur, *argu. a. quinque legibus infra de bon. damnator. & c. vergentis. de heret. & ita in specie declarat. Couarr. de sponsal. 2. par. c. 7. §. 3. nu. 5.* Inferius tertio, quod si dirimatur matrimonium propter scuitiam mariti, quia scilicet propter illius scuitiam timetur probabiliter periculum vite mulieris, *intra supra tradita*, quod etiam tunc vxor dotem suam recuperabit; & præterea lucrabitur donationem propter nuptias; cum enim hoc casu ob culpam mariti diuortium prædictum interuenit, debet induci decilio *d. l. consensu. §. 1. C. de repud.* & in specie tenent multo, quos refert Gutierrez in *questio. Canonici. c. 2. num. 1.* Vincent. de Franchis dec. 244. in 2. par. num. 3. Pro qua illatione videtur text. in generalitate sua, *c. 1. de donat. inter virum.* Ad cuius interpretationem aduertendum est, text. illum duos habere intellectus: primus est, quod procedat, quando soluitur matrimonium ex dispositione iuris, propter causam consanguinitatis, tanquam inualidum: & ita Ioan. Andr. & Panorm. ibi num. 4. & hunc esse magis commune intellectum, asserit Couarr. de sponsal. 2. par. c. 6. §. 8. m. 26. Item intelligitur, quando matrimonium validum fuit directum inter coniuges quoad thorium ex aliqua iusta causa permittente id diuortium fieri: & ita intellexit Ripa *huc num. 26. Palac. rep. rub. §. 6. a. nu. 10.* Et secundum istum intellectum ex d. c. 1. colligendū est, qd si matrimonium soluitur quo-*

ad thorii, dos tota restituenda est vxori in quo text. ille sentit, quod licet matrimonium duret quoad vinculum, tamen nihilominus facta separatione, dos plenarie restituenda est vxori: ¶ notat *Dec. cons. 212. a. n. 3. Ripa l. 2. in prin. n. 3. 1. infra eod. Hieron. Gabriel. cons. 161. m. 2. Vincent. de Franchis dec. 244. nu. 3. in 2. par. 1.* Nam & eadem ratione, si propter adulterium mariti dirimatur matrimonium quoad thorium, dos plenarie restituenda est vxori, licet matrimonium adhuc videatur durare quoad vinculum, *c. 1. ut late non contest. tradit Alex. l. 2. in prin. nu. 10. & ibi Parpalia nu. 4. 5. infra eo.* Quinimo, prout hoc casu certum est, vxorē præterea lucrari donationem propter nuptias, *d. c. 1. ut late non contest. a. & ibi notat Bal. n. 3. ad fin. etia idē admittendum est, quando propter scuitiam mariti, & probabile vite vxoris periculum, conceditur separatō; quia eadē militat ratio, & ita expresse Martia. cons. 64. nu. 25. lib. 2. & Vincent. de Franchis d. dec. 244. in 2. par. m. 2. & ad hunc modū debet ampliari, d. c. 1. de donat. inter virum.* Præterea expendē verba d. c. 1. Nam cum statim iubeat in prædicto casu dotem mulieri restitui, significat, quod licet maritus ad res mobiles dotales restituendas, habeat anni dilationē, *l. vnic. §. ex actio. C. de rei vxor. actio.* tamē quando culpa mariti dissoluitur matrimonium quoad thorū, nō gaudet maritus prædicta dilatione, sed statim tenetur restituere, propter regulam *Lausculum an si supra, de morib. & equia frustra de usur. & ita Panorm. d. c. 1. nu. 2. Palac. rep. rub. §. 9. a. nu. 10. Hippolyt. l. fin. nu. 2. C. de sciscariis.* Quinimo in verbo, *Totam dotē*, significat d. c. 1. quod maritus ratione pacti in prædicto casu nihil retinebit ex dotē; quia cum eius culpa directum sit matrimonium, succedit regula *Lab. hysib. 11. §. fin. infra eod. & ita post Bal. Alex. l. 2. in prin. nu. 11. infra eod. Bolognin. in cons. 23. nu. 7. Socin. Inuor. cons. 27. in fin. lib. 1. Rolan. cons. 50. a. nu. 10. lib. 1. vbi late exornat.* Denique expendē d. c. 1. ibi, *A viro separatē.* Nam duo significat, dotem non restitui vxori, nisi postquam concessa fuerit separatō, & sic postquā maritus noluit dare cautionem de securitate mulieris; vel talis erat eius scuitia, vt per cautionem non esset consilium mulieri: nam his duobus casibus propter scuitiam mariti conceditur separatō: alias enim præstita cautione per maritum de indemnitate mulieris, cessat separatō, *d. c. literas. ad fin. de restit. sponsal. c. 1. ut late non contest. & cōsequenter cessat dispositio d. c. 1. de donat. inter virum.* & in specie Alexand. cons. 78. num. 2. & num. 3. lib. 5. expresse inquit, quod si maritus non præstat cautionem vxori de securitate, vel alias per cautionem mulieri non potest esse consilium, tenetur maritus vxori restituere dotem: & est verissimum, declarando vt supra, quicquid inuoluit Paris. cons. 54. nu. 38. lib. 4. Significat secundo d. c. 1. in prædictis verbis, qd dos nō est per maritum restituenda vxori, antequam facta sit separatō, scilicet iudicio Ecclesiæ: quæ enim, cū matrimonium videatur consistere antea omnia, non tenebitur maritus dotem restituere, ex regula *l. 2. in princip. infra eod.* quod ita tenet eleganter Paulus Castren. cons. 65. num. 4. lib. 1. declarando tamen, vt notabiliter per Bald. *N. onell. de dote. 7. parte specia. l. 11. m. 7.* Vnde colligas, non esse veram traditionem Bald. *l. fin. ad fin. C. de sentent. que sine certā. dum tenet,* quod si mulier propter culpam mariti scormis ab eo habitat, iuxta terminos, *cap. ex transmissa de restit. sponsal. tenetur maritus dotem vxori restituere* quia eccle.

conferatur proprium patrimonium mulieris. l. 3. §. si
virum. in ff. de minorib. subseribit Alex. l. si cum
dotem. §. si autem. nu. 7. in fin. infra eod. & afferunt re-
ceptum Socii. l. 2. in prin. nu. 3. ad fin. & ibi Vascen. nu.
3. & Pappan. nu. 36. infra eod. & alii quos refert Tirag.
liber. retract. §. 10. glo. mea. nu. 1. 3. asserens esse verissi-
 42 *mi. l. 1. & consulendo probatur Riminal. conf. 184.*
nu. 4. lib. 1. & fym. conf. 11. num. 6. & perpetuo menti
tendum assentit Paul. de Montepio. auth. preterea.
nu. 22. C. unde vir & uxor. & late defendunt Corra. l.
qui liber. nu. 227. supra. de ritu nuptiar. Pala. rep. per
vestras. 1. notab. nu. 4. & 24. 19. Sed hæc opinio ex præ-
cedentibus confunditur; antequam enim concessa
fit separatio iudicio Ecclesie; maritus licite dotem
retinet; neq; cogendus est illam vxori restituere; vt
constat ex supra traditis; & tenet expresse Ioan. And.
in addit. ad Speculat. tit. de restituenda dote post diuor-
tium. in l. 1. ad ar. & in specie prædictum dictum Bald.
improbat Alex. l. 2. in prin. nu. 10. infra eod. & subseri-
b. prædictum nu. 39. Rip. nu. 29. Alciac. nu. 26. & Pontan.
nu. 14. & ita consilium Paul. conf. 63. col. pen. lib. 1. Alex.
conf. 27. nu. 2. lib. 3. Vnde potius Bald. & sequaces do-
ctores debuisse quod licet maritus nō teneatur, vx-
ori seorsim a se habitanti alimenta præstare: nam
cum ipsa teneatur in domo obsequia præstare ma-
ritum; licet. cum §. fin. infra de oper. liberi. si non facit
id, quod debet; neq; debet recipere id; quod ei per
maritum debetur. l. talianus. §. afferri. supra. de alimen-
tum. l. aduoc. 13. in fin. & ibi §. fin. supra de alim. ad l. 1. &
ita in specie Cyn. quod in vxorem. num. 1. C. de neg. gest.
Guido de off. 133. num. 6. & Alex. ad. conf. 78. num. 13. lib.
3. & ante omnia glossa ad fin. cap. significasti de diuor. &
receptam esse conclusionem per Doctores assentit
Gregat. conf. 17. num. 7. lib. 1. notabiliter Socii. consilio
216. num. 5. lib. 2. & Peguer. de off. criminata. 20. a. num. 1.
 Ac proinde si mulier separatim habitat, & petat ali-
 menta a marito, non est audienda, sed potius cogenda
 cum eo habitare. Cum en. conf. 1. Guido conf. 1. 17.
 num. 1. Rebuff. ad leges Gallicarum. l. 1. tit. de sentent.
 43 *provisio. in artic. §. glo. 1. in num. 26. l. 1. tamen sic in-*
telligentidum, quando mulier sine culpa mariti, sed
ex propria temeritate seorsim habitat: Nam si
propter seuitiam mariti, & eius culpa seorsim habitat;
tenebitur maritus vxori alimenta præstare: quia cū
culpa mariti seorsim habitat, iuris censura perinde
habendum est, ac si cum eo habitaret, iuxta regulam
l. labeo. §. supra de contrah. em. & in materia probat
l. Marcia. §. in prin. infra de annua leg. act. & l. Gato. §.
Imperator. in fin. infra de alimen. & ob ar. legat. & ita
expresse docet Cyn. quod in vxorem. num. 1. C. de ne-
got. §. Bald. in num. 3. C. de legat. & ibi l. in numero 4.
Cusan. conf. 175. Domin. a. num. 3. & Anr. Sicul. post
Bald. e. penult. num. 32. de consuetud. Palac. repet. rub. §.
6. l. 1. num. 1. Hippolyt. unicus. num. fin. C. de rapto virgi-
num. Guido conf. 127. num. 3. & alii quos refert Larr. l. si
quis a liberis. §. si quis ex his. nu. 34. infra de liber. agno-
scens. Gutierrez. in Canonico. question. 8. 24. num. 7. &
notabiliter Peguer. de off. criminata. 20. a. nu. 4. Quæ ra-
tiō vincit, id procedere, etiam si maritus vxorem
sine dote receperit; nam cum nihilominus teneatur
ei necessaria administrare, l. fin. C. de repud. Alexan. l.
scum autem. §. fin. autem. num. 3. infra eod. vtiq; hæc
eadem obligatio manebit, si eius culpa seorsim ha-
bitet, iuxta supra dicta, & ita in specie tenent mulei,
quos refert Marien. l. 2. tit. 9. lib. 3. ordin. gl. a. num. 30.
 Quinimo prædicta alimenta sunt præstanda vxori

seorsim habitanti sine culpa sua, etiam si neque ma-
 riti culpa considerari possit. Pone enim vxorem ha-
 bitare seorsim a marito propter eius furorem; iuxta
 supra tradita, vtiq; mulier licite habitat seorsim a
 marito, & tamen sine culpa considerabili ipsius ma-
 ritus; & nihilominus alimenta sunt præstanda vxori,
 quia sitis est sine culpa sua seorsim habitare; & ita in
 specie Perez. l. 4. tit. 1. lib. 3. ordinament. pag. 164. col.
 3. & Larr. l. si quis a liberis. §. si quis ex his. num. 3. & fym.
 de liber. agnoscent. l. Proponiturque aliud notabile ex-
 44 *emplum a Paul. conf. 45. in fin. lib. 1. addendo tamen,*
quod ad constituendum, cuius culpa mulier seor-
sim habitat, semper vitima culpa inspicienda est: iux-
ta regulam l. illud. l. super de peric. & commodorei vend.
 Ac proinde si mulier a principio propria temeritate
 recessit a marito, & hac de causa interim maritus
 ei seorsim habitanti non teneatur alimenta præstare;
 tamen si per seuitiam ducta, velit
 ad consorium mariti redire, & ille nolit recipere,
 exinde tenebitur vxori alimenta præstare; quia hæc
 vitima culpa ei nocere debet, talia. supra de peric. &
 commodorei vend. & ita glossa ad finem, & significasti de
 diuoritis. Alex. conf. 78. num. 1. lib. 3. Et per contrari-
 um, si culpa mariti vxor seorsim habitat, & ille velit
 eam recipere, præstata cautione de securitate, iuxta
 cap. litera. ad fin. de restit. spoliat. & ca. l. re non con-
 test. & vxor nolit recipere cautionem, neque redire,
 tunc illa vitima culpa ei nocere; & exinde maritus
 ei non tenebitur alimenta præstare seorsim ha-
 bitanti: quod colligitur ex glossa. l. in fin. significasti de
 diuoritis. nisi tanta sit mariti seuitia, vt per cautionem
 mulieri cautum non videatur, iuxta cap. litera. in fin.
 Cum enim tunc in muliere non redeunt culpa co-
 siderari non possit, cogitur adhuc maritus ei seor-
 sim habitanti culpa mariti necessaria subsidium prestare.
 Baptista Ferrer. conf. 34. num. 18. Ex his igitur ita de-
 ductis constat opinionem Bald. & sequacium supra
 relatum, tenentium in prædictis casibus dotem esse
 restituendam, minime veram esse, sed resoluendam
 esse, et supra diximus. Poterit tamen admitti prædi-
 ctorum opinio in eo sensu, vt mulieri agenti ad se-
 parationem thori, teneatur maritus ex dote neces-
 sarias expensas ad litem prosequendam præstare, ne
 alias amittat ius suum; argum. ex parte de accusat. &
 l. fin. C. de ordine cognit. & l. extraneos. infra de vici-
 tre in possessio. in ten. tenos Guido Pap. de off. 3. num. 1.
 6. Affili. de off. 1. Baptista Ferrer. conf. 1. num. 2. &
 conf. 235. l. Et notabiliter prosequitur Rebuff. a. num. 45
 ad leges Gallicar. tit. de sentent. pro non a lib. ar. §. glo.
 1. a. num. 17. Gutierrez. in Canonico. quest. cap. 34. num.
 7. Peguer. de off. criminata. 2. num. 5. Item poterit et-
 iam admitti in eo sensu, quod ab eo tempore, quo
 mulier culpa mariti ab eo recessit, non faciet mari-
 tus fructus dotis suos: nam cum non subeat onera
 matrimonii, idq; culpa sua prouenierit, succedit re-
 gula l. ab hostibus. 1. §. fin. infra eod. Neg. vult mari-
 tus considerari tanquam bonæ fidei possessor, & cum
 officium pietatis non impleuerit, argum. l. de his
 quib. et indign. & ita in specie Bald. in rubr. nu. 1. ad fin.
 C. de primogen. subseribit Alex. conf. 38. num. 1. lib.
 3. Riminal. conf. 184. a. num. 17. lib. 1. Quæ sane in-
 telligitur, quando maritus vxori seorsim habitati
 nulla alimenta præstitit; tunc enim proprium locum
 habent supra relatæ rationes: nam si alimenta præ-
 staret, vt tenebatur, & cogi poterat per supra di-
 ctas, cessant prædictæ rationes, & si licet super sit ex
 C 3

fructibus, suum maritus facit, cum ante separationem verus dominus dotis esse videatur, ut supra diximus, quod expresse tenet Paulus consilii 65. eodem penult. vers. 2. quod non est verum. lib. 1. cum quo transit a sym. consilii 1. num. 6. Denique saluari potest prædictorum opinio in terminis, si in C. de repud. ubi probatur, quod si maritus accipit uxorem indotatam, & eam expulsa a domo sua sine causa, debet ei dare maritus ex propria substantia quartam partem, si licet flatum, ut textus sentit, & exprimitur authent. 46. ut liceat matri & eius, si quia vero legem. 2. collat. 1. & tradunt Paulus de Montepico, authen. præterea. n. 2. & ibi Fabius num. 14. unde vir & vxor. Palae. repet. cap. per vestras. 3. notab. num. 4. ad fin. pag. 191. Sed est aduertendum, quod d. l. fin. C. de repud. cum similibus, loquitur, quando maritus expulsa uxorem a cohabitatione, mittendo ei repudium, ut ex illis constat, & observat Curt. lun. d. authent. præterea. num. 4. In quibus terminis & nos fatemur, quod si interueniat diuortium, ea quarta pars substantiæ mariti applicabitur mulieri, cum neque dos ei restitui possit, quæ data non est; neque etiam possit habere ex bonis mariti donationem propter nuptias: quia dos data non est, authent. sed que. C. de secund. nup. Unde ne culpa mariti remaneat impunita, præstabitur prædicta quarta pars bonorum mariti vxori indotata, d. l. fin. ad finem. C. de repudiis. Ceterum si nulla adhuc facta est separatio, & quarta pars non debetur vxori, sed tantum maritus ex seorsum habitati culpa mariti, necessaria subministrabit, per tradita supra, & diuortio demum sequuto, ea quarta pars concedetur vxori, ut colligitur ex supra traditis. Et ad hunc modum explicanda sunt tradita per Paul. de Montepico circa hunc articulum, authent. præterea. n. num. 22. Com. vir. Concludas igitur ex omnibus supra traditis, maritum non teneri dotem restituere vxori, nisi postquam separatio facta est, ut in finem d. l. de donat. inter virum, expensum ut supra: quo casu, restituta dote vxori, nulla superest questio, utrum maritus ei aliquid aliud teneatur dare. Sed pone pronuntiatum esse, culpa vxoris solui matrimonium; ac ita applicatam fuisse dotem marito iuxta supra tradita; questionis est, utrum in his terminis etiam post separationem maritus teneatur vxori necessaria subministrare? Et Iulius Clarus in praxi criminali, §. adulterium. nu. 17. dicit, maritum adhuc tenei vxori necessaria subministrare: Nam cum adhuc superfit vinculum matrimonii, & sic debet vxor sit, ei necessaria subministranda sunt allegat Præposit. allegans hoc communiter esse receptum a Doctores in cap. ex parte. nu. 11. de sponsalib. Sed cauendum est, quia verius & receptius est, si maritus lucratur dotem, quia diuortium interuenit culpa vxoris, non teneri ei aliquid dare, vt colligitur ex mente l. consensu. §. 1. C. de repudiis. & tradit Panormitan. cap. fin. num. 3. de adulter. Bolognes. consilii 23. num. 7. Parisius consilii 54. nu. 57. lib. 4. Baldus consilii 176. Cecilia. num. 4. lib. 1. Roland. consilii 50. num. 6. lib. 1. Hypolyt. Riminald. consilii 274. num. fin. lib. 3. Garzia Gallaceni tractat. de expensis cap. 2. num. 56. Neque pro Iulio Claro faciunt tradita per Præpositum, d. l. cap. ex parte. num. 11. de sponsalib. Nam licet ipse asserat, Doctores cap. si vir de adul. illud tenere, tamen ipse cum Federico contradicit. Præterea, neque est verum, Doctores d. cap. si vir. sentire id, quod dicit Præpositus: Nam tunc quærant, utrum maritus ex causa pietatis vxori ad-

ulterz. & nondum emendatæ, alimenta præstare possit? Et concludunt, posse, reclamante Panormit. ibi num. 2. Ergo magis sentiunt, quod ex necessitate minime illi alimenta præstare compellitur. Et hinc etiam est, quod licet vxor ex bonis paraphernalibus maritum in opem teneatur alere, vt resolut Alexan. l. si cum dotem. §. si autem in suis finibus. num. 3. infra, etiam si separetur matrimonium culpa mariti, vxor inopi marito, neque ex fructibus paraphernalium, neque dotis, teneatur amplius succurrere, ut possit alius resolut Laxal. §. qui alibi. §. si quis ex his. num. 12. & num. 20. infra, de liber. agnoscend. His tamen explicatis, ad complementum matris videndum est, utrum supra resoluta obtineant locum in regno Hispaniæ? Ex ratio dubitandi ex eo procedit, quia, quæuis in re communi, quæ sita constante matrimonio, in solidum pertineant ad maritum, vt argum. l. Quintus supra de donat. inter virum. Roman. l. rei iudicatæ. §. si cetero. num. 3. & ibi Arcin. 3. notab. infra cod. notabiliter Conar. de sponsalib. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 5. tamen secundum leges Hispaniæ, omnia quæ sita constante matrimonio, communicantur inter coniuges, l. 2. & l. 4. ut. §. 9. lib. 5. ordinarum. Quæ communicatio in regno Portugalliæ extensa est ad ipsa capitalia, ita vt omnia bona, quæ habent coniuges tempore contracti matrimonii, vel in futurum acquirunt, inter eos communicantur. Ord. lib. 2. tit. 47. §. 1. & lib. 4. tit. 7. §. 1. In prædictis igitur regis certum est, quod si culpa mariti separatur matrimonium quoad thorum, & mutuam cohabitationem, in Castella quidē dos restituetur mulieri, & donatio propter nuptias, & præterea dimidia pars acquiritorum constante matrimonio, iuxta supra resoluta, & tenentur reliqui per Gutierrez in questionibus. Canonice. §. 14. num. 1. & in regno Portugalliæ sua dimidia omnium bonorum integre vxori restituitur, ut tradit Palae. repet. rub. §. 64. num. 10. & in hoc nulla est difficultas. Tantum igitur ex eo difficultas consistit, utrum etiam separate matrimonio, ea, quæ maritus (cuius culpa soluitur est matrimonium) acquisierit, debeat communicare cum vxore? Et pariter in regno Portugalliæ acquisita post solutum matrimonium dicto modo debeat communicari cum vxore? Et communis sententia Doctores Hispanorum tenet, etiam factio diuortio ob culpā mariti, ea, quæ acquisierit maritus, communicari vxori; non autem e contra istto casu acquisita per vxorem, communicari cum marito: Ita enim tenet Palae. repet. rub. §. 64. nu. 10. & l. Tauri. lib. 16. num. 35. Gomez. Arias. l. Tauri. 12. nu. 15. Perez. l. 4. tit. 4. lib. 5. ordinarum. pag. 164. col. 2. & eandem opinionem probauit Casan. in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 1. verbi. Et acquiesce. num. 16. pag. 341. Anton. Gomez. l. Tauri. §. 1. nu. 72. Segura l. 1. num. 1. de familia. §. sed est fundum. a. num. 27. infra, de legat. 2. Conar. de sponsalib. 2. parte. cap. 7. §. 1. nu. 4. ad fin. Gomez. Leonius responsi. 1. nu. 20. Gamboa decisi. 357. ad med. Matienzo l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinarum. glossa. 1. nu. 42. Gutierrez, de iuramento confirmatorio. l. part. cap. 1. num. 61. & in questionibus. Canonice. cap. 24. num. 19. Præcipuum huius opinionis fundamentum est, quod tam in regno Castellæ, quam Portugalliæ, censetur contra facta quædam societas inter coniuges, quæ tacita societas, cum originem habeat a matrimonio, illius debet sequi naturam, arg. d. l. de imponend. lucras. de scriptis. lib. 10. & consequenter prout matrimonium censetur contra factum inter coniuges, vt perpetuo duret, est, dum ipsi vixerint. in pr. infra.

de patria potestate. ita etiam & tacita societas censetur contracta, vt in perpetuum duret, id est, dum ipsi vixerintque vtique societas valida censetur, l. i. supra pro socio. c. l. i. in fin. l. i. non solum, s. si centum, nu. 8. supra de condit. et deb. c. 7. quodam, nu. 41. Instit. de actio. Dec. conf. 205. nu. 2. Succedit igitur regula, qd ubi societas contracta est ad certum tempus, si alter ex sociis illi renuntiat ante tempus, liberat quidem socium a se, vt quod postea acquisierit, non teneatur cum illo communicare; nō autem se liberat a socio, ac proinde non obstante intertemporalia renuntiatione, quicquid acquisierit tenebitur cum socio communicare, l. actio. 66. s. item qui supra pro socio. c. ubi notantur glof. verb. sine dolo. glof. fin. ad med. l. fin. C. de actio. & obligatio. Oldr. ad conf. 228. nu. 1. resoluit receptum Paris. conf. 82. nu. 27. lib. 1. & probat, l. i. tit. 10. part. 4. ¶ Ergo si maritus ante tempus diuerit a matrimonio, & sic a tacita societate, liberabit quidem sociam vxorem a se, vt scilicet quod ipsa postea acquisierit, non teneatur marito communicare, Bal. l. i. vxor. nu. 6. in fine, C. de conditio. insertis, Dec. l. i. in 2. C. de vir & vxor. expresse Pene. l. i. C. de bon. mater. 1. parte, nu. 58. Matenco l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. glof. l. i. nu. 33. non autem liberabit se ab vxore socia, & sic non obstante sua renuntiatione, quicquid acquisierit tenebitur cum vxore communicare, vt tenent supra allegati. Et per contrarium si culpa vxoris solum sit matrimonium, utpote propter adulterium per eam commissum, vel quia infideliabatur vitæ mariti, tunc quoque ipsa postea acquisierit communicabit marito; maritus autem nihil tenebitur ei communicare, vt contrarium idem sit iudicium, l. fin. s. fin. infra de legat. 3. c. v. Palac. l. i. Tauri. 16. nu. 32. Segur. d. l. vnum ex familia, s. sed est fundum, nu. 36. inf. de legat. 2. Matenco d. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. glof. l. i. nu. 54. Gutierrez. in Canonici questionibus. cap. 24. nu. 4. Neque nouum est, renuntiationem vel actum censeri nullum respectu vnus, & respectu alterius, qui nullam admisit culpam, iudicari validum, l. i. iuliana. s. si a pupillo, supra de actio. omni. c. prosequitur Oldr. conf. 324. nu. 5. T. Tray. lib. 1. retr. aff. s. 26. glof. 2. a. nu. 8. Sed non est omittendum, hanc receptam cōclusionem ita explicatā tres magnas pati difficultates: prima est, quod socius renuntians in tempore societatis, ita demum se obligat, & liberat socium, si id dolo malo fecerit, utpote quia idem renuntiauit societati, vt acquisitionem iam pendente, in solidum in se transfereat. Nam si acquisitio tunc non pēdebat, sed post renuntiationem societatis de nouo superueniat; quia huius acquisitionis respectu videtur cessare dolo, renuntians in solidum sibi illa quærit; neque tenetur cū socio communicare, text. est l. actio. 66. s. diximus supra pro socio, cum quo concordat, s. manet. ¶ Instit. de societate. ¶ Ergo & maritus renuntians societati coniugali, illud quod post renuntiationē ex noua causa acquisiuit, non tenebitur cum vxore communicare. Secunda difficultas est, quia dissolutio matrimonii, & consequenter tacite societatis, facta fuit ad requisitionem ipsius mulieris; ergo male inducitur supra supra citata, quæ loquuntur, quando socius, id est, ipse maritus prædictæ societati renuntiauit. Tertia difficultas est, quia vt in regno Castellæ sit locus prædictæ communicationis, & sic tacite societatis, oportet quod coniuges simul cohabitent, vt probat lex styli. 205. c. 1. 2. i. 2. g. lib. 5. ordinamenti. ibi. De confusio. c. ubi A. quodam, nu. 14. notat Pala. rep. ubi.

§. 62. nu. 1. c. seg. c. l. 16. Tauri. nu. 12. c. ubi Cifuentes, nu. 1. c. Ant. Gomez. l. Tauri. 30. nu. 72. Conarr. de hon. sal. 2. parte, cap. 7. s. 1. nu. 6. Idque ita etiam apud Gallos consuetudine esse receptum asserit Boer. decif. 22. nu. 33. c. refert Perez. l. 4. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. pag. 164. colum. 1. Ergo facta separatione cohabitationis inter coniuges, non potest introduci prædicta communicatio. Ab his nihilominus difficultatibus recepta cōclusio defendi poterit. Nam ad primam respondetur, distinguendum esse autem enim simpliciter cōtrahitur societas inter aliquos, nullo expresso tempore, tacite vel expresse; aut verò cōtrahitur societas ad certum tempus tacite vel expresse. Primo casu procedit, l. actio. 66. s. diximus, supra pro socio, c. s. manet. Instit. de societate. ¶ In secundo autem casu procedit, d. l. actio. 66. s. item qui supra pro socio, vbi glof. verb. sine dolo, hanc præsentit distinctionem, & eam probat Bald. in d. d. asserit Paris. conf. 82. nu. 27. lib. 1. probat l. i. tit. 10. part. 5. Ratio huius differentie est, quia quando simpliciter cōtrahitur societas, nullo expresso tempore tacite vel expresse, videtur celebrata societas sub ea tacita conditione, quamdiu socii vixerint, arg. s. manet. in princ. Instit. de societate. Neque enim tunc partes videtur se obligare ad perseverandum in societate, Bar. l. si pecuniam, nu. 9. supra de conditio. ab cassam. c. l. fin. 2. de iur. C. de actio. & obligatio. l. i. tit. 10. part. 5. Quoniam tamen in omni dispositione dolo tacite videtur exceptus, l. creditor. s. l. actio. supra a mandati, accipitur prædicta tacita cōditio, dummodo dolo non interueniat; & hac ratione procedit distinctio, d. s. manet. Instit. de societate. cum similibus. Ceterum quando tacite, vel etiam expresse declaratum est tempus, intra quod debet durare societas, tenentur socii vsque ad illud tempus persistere in societate; prout se obligauerunt. Nam dies pars obligationis censetur, l. i. 8. editiones, supra de edicto. Si igitur vnus in tempore recedat, non adimplendo id, ad quod se obligauit, tunc procedet, d. l. actio. 66. s. item qui supra pro socio, explicata, vt supra. Et in his terminis locum habet elegans decisio Iureconsulti, l. si conueniens, i. supra pro socio c. probat, d. l. i. tit. 10. part. 5. tradit Gutierrez. de iuramento confirmatorio, 1. parte, c. 58. nu. 1. Cum igitur coniuges videantur cōtrahere societatem ad tempus, scilicet, quamdiu vixerint, l. i. supra pro socio, vt supra declarauimus, vsque in his terminis debet sibi locum vindicare regula, d. l. actio. 66. s. item qui supra pro socio, & ita explicanda sunt tradita in terminis per Pala. rep. ubi s. 64. nu. 5. Gomez. Leonium responsa. i. ad fin. Matenco l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. glof. l. i. nu. 47. ¶ Non obstat etiam secunda difficultas, quia respondetur, quod cum maritus dederit causam huic diuortio, iuris interpretatione ab eo videtur factū, quantumcūque ad requisitionem mulieris fuerit concessum, arg. cap. fin. de iniuriis, c. ubi Comar. post alios de sponsalib. 2. par. c. 7. s. 1. nu. 6. in fine, & pro hoc adduco bonum text. 2. quod T. Tray. 33. q. 2. c. l. dixit Dominus, 32. quod l. i. ibi. Formatione se a marito separauit. Bonustext. auth. vt liceas matri & auis, s. quia vero plurimus, vers. si ergo. colla. 8. & ideo non consideratur ille qui diuortium fecit, sed ille qui diuortio causam dedit l. fin. C. de repud. ant. h. si pater. c. diuortio, f. i. apud quem l. 3. tit. 19. par. 4. Et hinc est, qd si culpa mulieris soluit matrimonium, ipsa debet impere filios & non maritus, ne culpa mulieris maneat impunita, d. auth. si pater. c. diuortio f. i. Gl. ant. vt liceas matri, s.

illud, verb. *alantur collat. i. gloss. alamentum. verb. mater-*
na. C. de negot. i. ubi Bart. num. 1. Paul. num. 3. A-
lexand. num. 6. qui dicit receptum, & Boer. conf. 17. nu-
11. probat. l. tit. 19. parit. 2. Syluester in summa, verb.
filii, num. 24. qui quid possit vel contradiat vide-
de Valde. consultatione 92. a. n. 10. nam communem
optime defendit Cordubas si quis i. liberis, §. si mater.
num. 1. infra de libe. agnosce. Gutierrez in quest. Cano-
nica. c. 24. num. 29. Ad tertiam autem difficultatem re-
spondetur, quod licet ad hanc communicationem
requiritur cohabitatio, tamen iuris interpretatione
habetur pro cohabitante ille, qui cohabitare nō po-
test propter alterius culpam, arg. l. l. abeo. 50. supra de
contrab. emtio. & in materia bonus tex. l. Matienus
prin. sup. de annu. legat. & l. Gais. §. Imper. in fin. in
fra de alim. & cib. legat. Alex. conf. 71. num. 2. lib. 5.
Et hæc interpretatio cohabitatio sufficit, vt quæ
acquisierit maritus in prædicto casu, teneatur cum
uxore communicare: & ita post Seguram, in specie Co-
uar. de spons. lib. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 6. ad finem, faciunt
que Peraltia resolu. l. l. vna cum testamento, §. si ea. nu. 2.
infra de legat. 2. & ita est explicandum Azevedus, l. 2.
tit. 9. lib. 5. ordin. nu. 14. Quam cohabitationem inter-
pretatiuam etiam sufficere ad communicationem ca-
pitalium, quæ fit in regno Portugallie inter coniu-
ges, tradit Gamma dec. 377. post principium. ¶ A quo
tamen eundem esse, dum pro constanti habet, ne-
cessariam esse mutuam cohabitationem inter con-
iuges, vt locus fit communicationi capitalium, quæ
inter eos fit in regno Portugallie: nam in contrarium
est Ord. lib. 2. tit. 167. §. 1. vbi ad illam communica-
tionem sufficit matrimonium ad valas Ecclesie con-
tractum cum copula: licet quando matrimonium
prædicto modo contractum non probatur, ad præ-
dictam communicationem exigitur cohabitatio cum
fama publica matrimonii, notat in specie Gomez. Le-
onius respons. 1. num. 10. Ad veram nihilominus huius
communis conclusionis illa defensæ resolutionem
adducendum est, quod Segura, vnum ex familia, §.
sed est fundum, num. 39. infra de legat. 2. eam dicit ve-
ram esse, quando mulier habet foris cum marito
propter eius culpam, & tamen adhuc separatio facta
non est per Ecclesiam: tunc enim quod acquisierit
maritus, nihilominus communicabit uxori, iuxta
rationem supra allatam: sed si tam sit solutum matri-
monium, & sic sit soluta tacita societas, non est ferè-
dum, quod ille qui iam socius non est, teneatur quid
communicare cum uxore, iuxta ea quæ vadi. Dec. l.
si socius, nu. 4. supra si certum petatur. Et hanc declara-
tionem Segura probat Didacus de Castilio. l. Tauri
16. in gl. magna. Auendan. respons. 20. col. fin. Gomez in
Leonius respons. 1. num. 12. Contrarium tamen opinio-
ne, imo quod cōclusionis de qua supra, sit etiam lo-
cus, postquam separatam est matrimonium iudicio
Ecclesie: quia non est æquum, vt propter culpam
mariti mulier separata priuè lucro legis, id est, me-
diatate acquiritorum, teneat Palac. rep. rub. §. 64. num.
30. & l. Tauri. 16. num. 25. Couar. de spons. 2. part. c. 7. §. 1.
num. 6. Et hæc esse receptissimam opinionem asse-
rit Matienus, l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinament. gloss. 1. num. 21.
& Gutierrez in Canonici quest. lomb. cap. 24. num. 15.
 55 Pro concordia dicendum est, ¶ quod si interuenit
 tantum separatio iudicio Ecclesie facta, & tamen
 bona adhuc remanent communia, & in diuisa, iuxta
 Latione. 66. §. si post. supra pro socio. procedat secunda
 opinio: quia hæc separatio facta per iudicem ob cul-

pam mariti, perinde iudicatur ac si ab ipso marito
 facta esset, *Job causam. l. de iustitia. Cum igitur ante*
tempus videtur tenuisse societatem, locum habet
bit regula, l. latione. 66. §. item qui, supra pro socio. & su-
pra tradita, faciunt quæ in simili Palac. rep. rub. §. 62. num.
25. Ceterum si non solum sit facta separatio, sed et
iam bona fuerint diuisa, & cullibet pars ipsa iustissi-
gnata, quam quilibet separatim administrat, quoad
illos iam omnino videtur soluta societas consensu
vtiusque, ac proinde ex tunc non potest considera-
ri aliqua communicatio, text. est l. l. l. tit. 9. lib. 5. supra pro
socio. quam ad id excollit Alexand. conf. 92. num. 3. lib. 2.
Menoch. conf. 12. num. 27. lib. 1. facti in simili. l. fin. C. de
auctoritate prestantia. In his igitur terminis procedit
opinio Seguræ & sequacium: quam in eisdem aperte
probat Pala. rep. rub. §. 64. num. 2. ad finem, & Gutier-
rez, de iuramento confirmatorio, 1. part. cap. 1. num. 75. A-
zevedus l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinament. num. 14. ad finem.
 Vnde in regno Portugallie quamvis maritus non
 possit alienare bona immobilia sine vxoris consensu
 Ord. lib. 4. tit. 6. neque pro illis possit agere in iudicio
 sine vxoris consensu. Ord. lib. 3. tit. 7. tamen
 postquam interuenit separatio matrimonii, & bona
 sunt diuisa inter coniuges, quilibet de parte sua ad
 libitum disponere potest, iuxta regulam *l. in re man-*
datis. C. mandati, vt asserit Anton. Gamma dec. l. l. l. tit.
16. lib. 5. ordinament. & latissime disputat. Gutierrez, de
iuramento confirmatorio, 1. part. c. 1. a. n. 5. & 7. faciunt
bene tradita per Tiraq. lib. 1. retrat. §. 10. gl. vltima, nu.
17. in fine. Quinimo si separatio ita facta sit, vt nulli
culpa imputari possit, tunc post separatam matrimo-
nium cessabit communicatio, etiam si adhuc bona
non sint diuisa. Exemplum erit, quando coniuges
facto voto calitatis, de comuni consensu foris
habitant: Nam cum tunc tacite videatur etiam soluta
societas, cessabit communicatio, etiam si bona adhuc
sint indiuisa, iuxta text. elegantem, l. latione. 66. §. si post,
supra pro socio, quia in his terminis cessat ratio supra
assignata: quod ita tenet Segura. d. §. sed est fundum, 3.
num. 38. Didacus de Castilio. l. Tauri. 16. gloss. magna. col.
ultima. & ibi Palac. num. 34. Matienus l. 2. tit. 9. lib. 5.
ordinament. glo. 1. nu. 17. Quod & in similibus casibus
erit admittendum, de quibus supra. Vnde a fortiori
 finita societate per mortem alterius ex coniugibus,
non fiet communicatio, vt late probat Matienus l. 2. tit.
9. lib. 5. ordinament. glo. 1. nu. 13. quicquid contrarium
tenuerit Pala. rep. rub. §. 62. num. 25. Gregorius l. 9. tit. 10.
part. 5. gl. 1. ad fin. & contrarium dicat receptum Aze-
ued. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinament. nu. 15. quorum opinio
tantum admitti poterit, quando mortis vxore, mari-
tus cum filiis vel heredibus videatur tacitam con-
traxisse societatem: quod quibus casibus contingat,
explicat notabiliter Matienus, vbi supra num. 19. Et
ex his ita resolutis inferunt intellectus ad l. 1. §. 1. infra
vnde vir & vxor. vbi probatur, quod si inter coniu-
ges interuenit diuortium, nō possunt inuicem suc-
cedere ex eo titulo, etiam si tale sit diuortium, per
quod non sit solutum vinculum matrimonii, vt po-
te, quia propter prohibitionem legis, vel deest etiam
solemnitatis non valuit, notat Tiraq. lib. 1. retrat. §.
10. gl. vlt. nu. 17. in quibus, quod si interueniat inter
coniuges separatim quoad thorum, non succedat in-
uicem ex titulo. Vnde vir & vxor. quod etiam trad-
it Guillelm. c. Rayn. verb. & vxorem, dec. 3. nu. 23.
 Sed id ex supra dictis declarandum est, vt verum sit
 in eo, qui dedit causam diuortio: Nam si cum in le-

gem deliquerit, eius non vtetur beneficio, l. *auxilio*
non, in fin. supra de minoribus, sed alter, qui non fuit
 culpa diuertendi, succedere poterit; quia iuris inter-
 pretatione videtur cohabitare cum diuertente, arg.
 l. *Gauo, §. Imperator, infra de alimentis & cibis legat. & ita*
in specie declarat Dec. l. 1. nu. 10. vers. primus casus,
& unde vir & vxor, quem ibi sequitur Curt. Junior. nu.
14. & tandem Turag. lib. 1. retr. act. §. 10. glo. vnica. nu. 17.
Costa cap. si pater, l. 1. par. verb. uxorem, nu. 23. de testam.
in 6. & facit in simili tradit per Grammat. dec. 103.
a. num. 28. Et ex his colligitur elegans explicatio, ad
 d. l. 1. §. 1. ¶ dum inquit, quod si liberta repudium de-
 dit patrono, cui tamen secundum leges illud mitte-
 re non potuit, l. *si supra de diuoritiis*, non succedit pa-
 trono tanquam vxor; quia quantum in se fuit, di-
 uortium fecit, & propter hanc malam mentem, pa-
 trono succedere non poterit, arg. e. *fin. de bigamis*, &
 cap. si relictus, in princ. de electio. in 6. late Turag. lib. 1.
 retr. act. §. 26. glo. 2. a. nu. 8. & quia cum prædictum ius
 succedendi competat ratione matrimonii, l. 1. *C. vn-*
de vir & vxor, & liberta, quantum in se fuit, illud im-
 pugnat, succedit regula, e. ex eo de regul. iur. in 6. ut
 in specie aduertit Bologn. conf. 23. num. 7. ad finem, facit
 l. *fin. infra si quis a parente fuerit manumissus*. Ceterum
 patronus qui nihil commisit, nihilominus libertæ
 succedere poterit; quia iuris interpretatione cum li-
 berta cohabitare videtur, ut supra dictum est. Quia ra-
 tione etiam quando vxor de facto diuertit a viro, se-
 parando se propria auctoritate a cohabitatione ma-
 riti, prædicta differentia ad mittenda est; quia eadem
 militat ratio. Neque repugnat tex. l. 1. *& ideo §. 3. fin.*
supra de donatio inter vivos, ubi probatur, quod si li-
 berta fecit donationem patrono marito, & deinde
 ab eo diuertit de facto, donatio illa censetur reuoca-
 ta, & perinde habetur ac si facta non fuisset: Nam lo-
 quitur de donatione facta inter coniuges, cuius cō-
 firmatio pendebat a voluntate donantis; quia igitur
 liberta diuertens, etiam de facto, ostendit se non esse
 bene affectam erga patronum, l. *fin. supra de diuor.* &
 uocata censetur donatio: nos autem loquimur in
 38 successione, quæ defertur ex dispositione legis, ¶ in
 qua obseruanda est distinctio, de qua supra. Quinimo
 illa distinctio supra facta, circa communicatio-
 nem ratione societatis, in his terminis non videtur
 admittenda: Nam prædicta successio non provenit
 a tacita societate, sed provenit ex dispositione legis,
 ratione matrimonii, d. l. 1. *C. unde vir & vxor*. Cum
 igitur in nostro casu adit vinculum matrimonii, &
 interpretatiua cohabitatio, in distinctæ prædictæ suc-
 cessioni locus erit in fauorem illius, qui culpam non
 admisit, iuxta supra tradita. Et iuxta hæc venit expli-
 canda Ord. lib. 4. tit. 69. dum requirit cohabitationem
 inter coniuges, vt sit locus dictæ successioni. Nam vi-
 detur discedere a cōmuni traditione, quæ habet ad
 inducendam prædictam successiōem, satis esse inter
 coniuges matrimonium fuisse contractum de præ-
 senti, et si inuicem non cohabitauerint, vt colligitur
 ex l. 1. *C. unde vir & vxor*, & ibi Curt. Junior. nu. 9. as-
 serit receptam, & ab eo lib. tradit. de successio. ab intest.
 art. 4. nu. 2. Sed vt iura iuribus concordentur, dicen-
 dum est, quod habitatio, quam Ord. requirit, sit præ-
 cipienda in eo sensu, vt nulla inter eos interueniat
 separatio etiam de facto: Nam si interueniat, non ha-
 bebunt locum prædicta successio, iuxta d. l. 1. §. 1. *infra*,
unde vir & vxor explicatam, ut supra. Sed si prædicta
 separatio non interueniat, sufficit matrimonii abf-

que cohabitatione & copula, ut tradit Fel. de tercio loci
 post princ. de presumpt. Item ex prædictis venit decla-
 randum id, quod in Senatu Lusitano refert iudicium
 Gamma dec. 197. quod flante dispositione Ord. lib. 4.
 tit. 7. §. 1. scilicet, quod mortuo marito, vxor remaneat
 in possessione bonorum, ita vt heredes & legatarii ab
 eius manu debeant bona hereditaria accipere, vt illa
 non procedat, si tempore mortis mariti inueniatur
 separati propter diuortium; ¶ quia prædicta Ord.
 59 requirit, quæ vt illi prærogatiua sit locus, con-
 iuges cohabitent. Nam ex prædictis videtur dicen-
 dum, quod si culpa mariti facta sit ea separatio, vxor
 adhuc prædicta prærogatiua vtetur; quia iuris inter-
 pretatione cum marito videtur cohabitare, l. *Me-*
nia in princ. infra de annuis legatis. Alexan. conf. 78. nu.
2. lib. 5. Vnde videmus, quod licet secundum leges Ca-
 stellæ, vt iura communicentur inter coniuges, re-
 quiratur cohabitatio, l. *lyli. 205 & l. 2. nu. 9. lib. 5. ardi.*
 tamen sufficit prædicta interpretatiua cohabitatio,
 ut supra diximus. Similiter quamuis vt sit locus suc-
 cessioni, unde vir & vxor, requiritur, quod non in-
 terueniat separatio, d. l. 1. §. 1. *infra unde vir & vxor*,
 tamen sufficit, quod iuris interpretatione non cul-
 posus censetur cohabitare, ut diximus supra. Pro
 concordia tamen videtur sequenda distinctio, quam
 supra posuimus, num. 55. quod si factio diuortio bona
 adhuc sint communia, & non diuisa, locum habeat
 prærogatiua Ord. lib. 4. tit. 7. §. 1. quando diuortium
 culpa mariti interuenit: si vero iam tunc bona erant
 diuisa in distinctis, non sit locus prædictæ prærogati-
 uæ. Et est ratio differentie, quia cum secundum leges
 Portugallicæ, omnia bona communicentur inter con-
 iuges, apud quemlibet ex coniugibus dominium
 prædictorum bonorum, & possessio videtur esse pro
 in diuisio, l. 1. *cum glo. supra pro socio*. Et quamuis
 propter ius administrandi marito competens secū-
 dum naturalem rationem, dominium & possessio
 mulieris non sit in consideratione, sed quodammo-
 do videatur tantum apud eam esse in habitu, dum
 constat matrimonium; ¶ tamen eo soluto exit in
 actum, id est, in veram & actualem dominii, & posses-
 sionis continuationem, ut notabiliter explicat Car-
 60 rolus in consuetudin. Paris. §. 25. num. 2. Tilius l. Tarr.
 16. nu. 10. Vnde merito, cum soluto matrimonio do-
 mina & possessor cessatur prædictorum bonorum,
 diuisio bonorum & traditio ab ea petenda est. Quæ
 ratio adhuc durat, quamdiu bona sunt communia,
 & vxor iuris interpretatione videtur cum marito
 cohabitare: sed postquam bona sunt diuisa & sepa-
 rata inter eos, cessat prædicta ratio: inducitur ratio
 decisio, l. *itaque, §. supra pro socio*. Vltimo in hoc arti-
 culo illud tenebis mente, quod tradit Gamma dec. 197.
 234. nu. 3. & 4. quod si culpa mariti diuortium fa-
 ctum est, mulier non solum lucrabitur donationem
 propter nuptias, siue arras, sed et eam dimidia par-
 tem bonorum, quæ secundum leges Lusitanicæ marito
 censetur quita propter tacitam societatem, inter con-
 iuges contractam, citans ad hoc Panor. l. 1. de Dec.
 qui tamen hoc non dicit, & melius pro eius opinio-
 ne facit Ord. lib. 5. tit. 15. §. 5. ubi mulier cōiuncta de ad-
 alterio, non solum amittit dotem, sed et omnia bona,
 quæ aliunde habet. Ergo idem dicendum est in ma-
 riti, cuius culpa soluitur matrimonium, quia quoad
 has penas vxor & maritus a pari procedunt auct. ut
 fratrum filius, §. *fin. colla. 9.* Sed cauendum est, quia prædicta
 conclusio aperte falsa est: ex eo constat, quod si culpa

mariti solvatur matrimonium, ipse tamen non amittit dimidiam partem lucrorum quæstorum constantem matrimonio, secundum leges Castellæ, sed illam retinet. Ita pro constanti tenet Segura, l. *unum ex familia*, §. *sol et si fundum*, num. 39. infra de legatis 2. inquis, quod ubi culpa mariti dirimitur matrimonium, quod medieta lucrorum quæstorum constante matrimonio, ad vxorem pertinebit, cap. 61. 2. adiuncta gloss. 1. de donationibus inter virum, et admonens advocatos vxoris separare, vt non tantum dotem repetant, sed & medietatem lucrorum quæstorum: cui subscribitur Palacios repet. rubric. §. 64. numero 10. Didacus de Castille l. Tauri. 16. gloss. magna, in fine, & ibi Palacios numer. 35. Anton. Gomez. l. Tauri. 50. num. 72. Conarradus de spon. lib. 2. parte. c. 7. §. 1. num. 6. Matuenco. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinam. l. 1. num. 47. Gutierrez, in Canonici questio. cap. 24. numer. 4. Ergo de meret prædictorum est, quod alia dimidia lucrorum apud maritum debeat remanere, quantumcunque eius culpa matrimonium fuerit directum. Et elatio, quia prædicta lucra comunicantur propter communem industriam, & ratione societatis, secundum leges Castellæ, quæ inter coniuges censetur contracta, & ideo respectu coniugum non debent considerari tanquam lucra, argum. de fideicommissi. C. de transactio. b. & que tradit Paul. l. si pater puella. in fine C. de inoffic. testam. & in specie relati per Matien. l. 6. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. gloss. 2. num. 2. & ideo quasi quæsitum est causis onerosa, maritus amittere non debet propter diuortium sua culpa factum, vt in terminis tradunt Conar. de spon. lib. 2. parte, cap. 1. n. 8. ad finem, Pinell. l. 1. C. de bonis matern. 1. parte, num. 37. Matuenco aliorum referent. l. 5. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. gloss. 9. num. 1. Ergo pari ratione neque in regno Lusitanie maritus in prædicto casu debet amittere dimidietatem bonorum, quæ ratione societatis mutue sibi videtur quæsitæ, secundum leges Portugallie. Et pariter si propter culpam vxoris maritus ab ea diuertat, retinebit vxor dimidiam partem lucrorum: nam adhuc militat hæc ratio, quicquid contrarium tenet Palacios rep. rub. §. 64. num. 1. & Matien. post alios, l. 2. tit. 9. lib. 5. ordin. gloss. 1. num. 2. & Gutierrez, in quest. Canonice. cap. 24. num. 18. & de iuramento confirmatorio. 1. par. c. 1. nu. 18. in fin. Quorum opinio tantum admitti potest, quando sit separatio propter adulterium: nam tunc mulier amittit arrhas & omnia bona, l. 1. tit. 20. lib. 5. ordin. & declaramus, nu. seq.

Neque obstat Ord. lib. 5. tit. 15. §. 5. quia loquitur, quando mulier accusatur criminaliter per maritum de adulterio: nam tunc probato delicto, non solum dotem amittit adultera, sed & alia quæcunque bona. 62 Inde igitur inferri non potest ad maritum, qui per vxorem de adulterio accusari non potest, l. 1. C. de adulter. Rationem assignat Iaso. l. ex ea parte, §. 1. num. 3. infra de verbor. obligatio. & Beruini cap. 1. num. 39. de iuratis. Traguell. in l. connubiali, num. 46. Baldus. §. seruus. Instit. de her. institum. Vnde videmus, quod & in regno Castellæ si maritus accuset vxorem criminaliter de adulterio, & eam conuincat, acquirit medietatem lucrorum, quæ ad vxorem pertinebat. l. 5. tit. 20. lib. 5. ordinamenti. & l. Tauri. 82. quinimo & omnia alia bona vxoris. l. 1. tit. 20. lib. 5. ordinamenti, obseruat Ant. Gomez. l. Tauri 80. num. 47. ad finem, & Matuenco. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinamenti. l. 1. num. 55. Et tamen si vxor diuertat viro propter adulterium ab eo commissum, cõsequetur quidem dimidiam par-

tem lucrorum quæstorum constante matrimonio, non tamen partem lucrorum ad maritum pertinentem obtinebit, vt 7. diximus; quia scilicet, vxor maritum criminaliter accusare non potest. Quinimo si maritus ciuilitè agat, vxor quidè amittet arrhas, & plerumq. de donat. inter virum, non vero lucra media tempore quæsitæ, per rationem, de qua supra nu. 61. Et hæc de primo modo, quo matrimoniū soluebatur apud Romanos.

Succedit secundus modus, scilicet si superueniat captiuitas: nam per captiuitatem iure ciuili soluitur matrimonium, l. 1. sup. de diuort. Ratio ponitur, auth. de nupt. §. sed etiam captiuitatis, colla. 4. quod inæqualitas superueniens æqualitatem in nuptiis manere non sinit: quæ dicit, quod cum captiuus efficiatur seruus hostium, §. seruus. Instit. de iure person. seruitus superueniens dissoluit matrimonium; quia ius ciuile seruorum matrimonium non admittit, l. humilem. C. de incestu nuptiis. Ex qua ratione ita explicata infertur primo intellectus, ad lin bello 12. §. medio autem tempore, in si. inf. de captiuis, vbi tex probat, quod vxor captiui, etsi maxime velit, & in domo mariti remaneat, tamen non videtur esse in matrimonio: ratio enim colligitur ex supra dictis. Neq. repugnat tex. l. vxore. 63. de diuort. dum probat, quod vxor captiui non potest transire ad alias nuptias: nisi post transactum quinquennium: tunc enim impune alteri nubere potest: vt etiam probat auth. de nupt. §. sed etiam captiuitatis, colla. 4. Et sic videtur probare, merito iure in prædicto casu consistere matrimonium: nam alias posset vxor captiui impune alii nubere, si per captiuitatem mariti dissolutum videretur matrimonium: Nam respõdetur, prædicta iura non negare, vxori captiui mero iure competere facultatem celebrandi alias nuptias, cum per captiuitatem reuera sit prius dissolutum matrimonium: & in specie probat, lin eo. 45. §. fin. sup. de ritu nuptiarum, sed tantum dicunt, quod si hæc vxor captiui cõuolet ad alias nuptias ante quinquennium, incurrat easdem penas, quas incurreret, si cum marito libero diuortium faceret sine causa legitima: post quinquennium autem impune poterit alii nubere. Non igitur in prædicto casu durat matrimonium, nisi causally: quia mulier metu incurrendi penam, alteri non nubet: & hoc respectu videtur durare matrimonium, vt inquit, de l. vxorei, in princ. & notat gl. d. lin bello §. medio autem tempore. in matrimonium, infra de captiuis. Socin. Junior hic 2. parte, num. 114. in fine, & præsequitur Cuiac. nonell. 2. col. 2. Infertur secundo ex prædictis intellectus ad legem, cum dua. 1. 4. in fine, infra de captiuis, vbi text. inquit, quod licet reuerfus ab hostibus, iure possimini recuperet omnia iura, quæ habebat ante captiuitatem, non tamen recuperat vxorem, sed oportet, quod nouo consensu redintegretur matrimonium: & ratio enim est, quia matrimonium propter captiuitatem directum est, vnde vt redintegretur, consensu opus est, l. nuptus, infra de regul. iur. qui quidem consensus in facto quodam consistere videtur, l. consensu, §. fin. infra de curator. furiosi. Plane per possimini recuperatur ea, quæ in iure consistunt, non autem ea, quæ in facto vt est text. l. cum heredes, §. infra de acquiren. possessio. l. denique, supra quibus ex causis maioribus, & ita in specie Crotus, l. 2. in princ. nu. 29. infra eodem. Vnde merito Iureconsult. l. non vt a patre, & infra de captiuis, inquit, quod non prout pater filio reuerso acquiritur sui patris possessio, ita etiam, &

vxor

uxor acquirat matrimonium marito reuersi: sed tunc illud de quaerit, quando voluerit, id est, de nouo consensu, ob rationem, de qua supra. Addit Iureconsultus, quod si uxor marito reuersi noluerit consentire de nouo, incidit in: *ponit per scriptas diuerti sine legitima causa*; nisi mulier id non consentiat, quia post legitimum tempus alteri nupti, id est, post quinque annos, iuxta *d. uxor. l. 6. in fine, supra de diuortio*. Nam tunc si uxor recusat redire ad matrimonium, & sic in nullam incidit potestatem. Cauendum igitur est a Connano, *lib. 3. commentariorum, cap. 10. numero 2. dum inquit, captiuitate dissoluit matrimonium, quatenus ad ius civile attinet, ceterum quoad ipsos coniuges uideri durare, nisi animorum consensu interueniat*: nam id ex supra dictis confunditur: neque enim etiam quoad ipsos coniuges uidetur durare, neque postliminio redintegratur, nisi nouus consensus adueniat, ut constat ex *supra dictis*. Bonus text. *l. in cod. 45. §. fin. supra de iur. nuptiarum*, quoniam propter metum incurrendi penam, qui in ciuitate manet, ad alias nuptias conuolare non possit, *d. l. uxor in principio, supra de diuortio*. Quod non satis percepit Concanianus *lib. 2. quaeritur. c. 1. nu. 5*. Infertur tertio intellectus ad *l. si ab hostibus, in prin. infra cod. vbi text. inquit, quod si ab hostibus sit capta filia, quae nupta erat, & dotem a patre profectam habebat, & ibi decessisse, perinde esse obseruanda omnia, ac si nupta decessisset: quod uidetur repugnare supra resolutis. Nam si capta fuit, solum censetur matrimonium, & consequenter impossibile est, quod nupta videatur decessisse. Sed respondendum est, quod ille text. loquitur, quando filia decessit apud hostes; quo casu locum habet fictio legis Corneliae, per quam captiui uidentur decessisse, tempore quo capiebantur, *in omnib. l. 1. infra de captiuis. l. lex Corneliae infra de uoluntariis*. Vnde cum fingatur ante captiuitatem decessisse, merito in matrimonio uidetur decessisse: *Scita gl. d. l. si ab hostibus, & ibi Bart. & Alex. nu. 4. in ultimis. Goffred. l. in insulam, in prin. nu. 13. infra cod. Connan. lib. 3. comment. c. 10. nu. 2*. Neque est omittendum, quod ex praedictis infert *d. l. si ab hostibus*, scilicet, quod si filia capta, quod decessit apud hostes, non erat in potestate patris, sed emancipata: quod tamen ea mortua, dos profectitia reuertitur ad patrem: quod fallum esse uidetur, quia ubi filia est emancipata & mortua, dos a patre profectita ad eum non reuertitur, sed pertinet ad heredes mulieris, *gl. si pater filia, 2. uerb. uno casu, supra de exception. communiter recepta, ut asserit Vincentius l. post dotem, num. 31. infra de eodem, & Paulus de Montepiccolo l. in quartum, nu. 23. 4. infra ad legem Falcidiam*. Huic difficultati respondet Alexander *doct. l. si ab hostibus, num. 4. ad fin.* mentem dicit, *l. si ab hostibus*, eam esse, ut de reuertitur ad patrem, qui habet filiam in potestate, secundum veritatem, vel secundum fictionem iuris, id est, legis Corneliae. Quae tamen responsio non placet, quia secundum hunc sensum Iureconsultus male dixisset, filiam non esse in potestate patris, cum per fictionem legis Corneliae sub ea uideatur: & ideo uerius est, *d. l. si ab hostibus*, scilicet, quod etiam, quando filia est emancipata, dos profectitia reuertitur ad patrem, si morte filiae dirimitur matrimonium, ut clare etiam probatur, *pater filia, 7. de uoluntariis. & Lirius succurrit, 7. in prin. ubi redditur ratio, de iure dot. & post Connan. probat Ruy. d. l. si ab hostibus, Anton. Godean. lib. 2. diuort. l. c. 4. & rorlatius probatur, l. 2. §. quod si in parui, 7. eo*, significatque Iurecōs-*

in *d. l. si ab hostibus*, mortem hanc fictam, quae indugitur per *l. Corn. eodem operari effectus*, quos uera; ac ita dotem profectitiam datam filiae emancipatae, ad patrem reuertitur: quae tamen ad eum reuertitur tantum in casu, quo morte filiae soluitur matrimonium: scilicet si per diuortium vel alio modo, ut significat, *l. si filia, 3. supra de diuortio, & l. filia mea, 6. eo*. Neque est praetermittendum, quod in sinatu *d. l. si ab hostibus*, quod licet filia sit capta ab hostibus, tamen pater non potest petere dotem, nisi postquam consulerit, filiam apud hostes esse mortuam: quod ita ex *d. l. si ab hostibus, colligit gl. si quis sic, 17. uerb. vel ancilla, infra eo. & probat Paul. hic nu. 3. adducens etiam text. *l. si quidem, §. solut. mar. subscritbit Alex. hic nu. 10. & rorlatius in prin. nu. 29. infra eo. Connan. lib. 3. comment. c. 10. num. 2*. Contrarium tamen, imo dotem statim repeti posse, quia cum per captiuitatem soluitur matrimonium, inducenda est regula, *l. 2. in prin. supra eo*, tenent Alex. hic nu. 17. Socin. Junior. 2. parte, nu. 114. Partium, nu. 16. late Nicoticius a nu. 52. Guliel. Pontan. nu. 44. Campesada dote, 3. parte, qu. 4. qui pro hac secunda opinione dicunt esse text. expressum, *l. si quis sic, 17. infra cod. l. ex tenendo hanc sententiam*, quod iura adducta pro contraria parte facile poterit responsa derinam ad primum de *d. l. si ab hostibus*, respondent Paris. hic nu. 105. & Soc. Junior. 2. parte, nu. 114. in eo textu referri casus cōtingentiam, quia non licet argumentum sumere, iuxta doctrinam *gl. l. uxor. c. quando non petent pater*. Sed non placet haec responsio, quia imo Iureconsultus *d. l. si ab hostibus*, sentit, patrem ante mortem filiae apud hostes, dotem datam pro filia repetere non posse: & ideo melius respondetur, in *d. l. si ab hostibus*, patrem non posse petere dotem eo praetextu, quod filia sit mortua; antequam consuleret eam esse mortuam apud hostes: non tamen negat, quod si pater uelit dotem repetere eo praetextu, quod per captiuitatem matrimonium sit solum, non sit adducendus. Non obstat secundum de *l. si quidem, §. solut. matrimonio*, quia eo casu frater captiui, si quam eius heres repetebat dotem, & ideo merito non auditur: nam quādiu captiui uiuit apud hostes, non censetur habere heredem. *Uxor non §. de postum. reuer. si*. Secus igitur esset dicendum, si frater non tanquam heres, sed ratione pacti, vel ex alia iusta causa dotem repetere, tunc enim audiendus esset, *d. l. si quis sic, 17. infra cod.* Sed his non obstantibus, opinio Pauli Castrensis & sequacum uerior uidetur, quam efficacie uidetur probare text. *l. si ab hostibus, in infra cod. sic* inducitur. Text. ille in prima parte loquitur in filia in potestate, in qua certum est, quod quocumque modo dirimatur matrimonium, dos ad patrem reuertitur, *l. ad a patre, §. solut. matrimonio, pater filia, 7. supra de uoluntariis*. & sic solum matrimonium per captiuitatem, dos debuit reueri ad patrem: & tamen *d. l. si ab hostibus*, sentit ad eum non reueri, nisi postquam consulerit, filiam esse mortuam apud hostes, ergo efficacie probat Paul. opinionem. Neque praeter obstant rationes supra adductas pro contraria opinione: Nam ad primam de regula, *l. 2. in prin. infra cod.* respondetur, quod licet per captiuitatem sit solum matrimonium, ita tamen solum est, ut necessitate causa iura matrimonium illud sit redintegrandum, quia alias reculans incidit in caspunas, quas incurrit ille, cuius culpa soluitur matrimonium, ut constat ex *l. uxor. l. c. 4. de diuortio, & l. uxor a patre, §. in fine, infra de captiuis*, & ideo prome hanc probabilis ipem redintegrandi matrimonium, interim*

dos non repetetur. *arg. l. p. v. x. r. j. eo. sed retinebitur per maritum*, vt ex ea in necessariis vxori captiue succurrat, & intendat eius redemptioni & libertati. *vt aduertit Commar. lib. 3. comment. c. 10. num. 2. Non obstat secundum de l. si quis sic. 57. j. eo. quia in eo text. pacto de reddenda dote fuerunt addita ea verba vniuersalia. Si quo casu nuptia esse desierint: &c. ut ea aliquid operentur, intelligitur pactum, etiam quando nuptia mulier esse desinit per captiuitatem; & ita Barto. l. quinquie legibus. num. 1. ad medium, *infr. de bonis damnator. Christophorus (Astellioneus) rep. l. si cum dote, in pr. num. 22. infr. cod. Alciat. hic num. 16. Crot. l. 2. in princ. num. 29. infr. eo. Duaren. l. si quis sic, infr. eo. Commarius lib. 3. comment. c. 10. num. 3. Et confirmatur is intellectus; quia ea verba, *Si quo casu, desinit exponi id est, si aliquo casu, iuxta traditionem gl. 13. §. si pupillus, verb. cum quo supra. de tutel. & sic verbi vniuersalis natura, etiam casum captiuitatis comprehendit*, pet quem re vera mulier nupta esse desinit, vt aperte colligitur ex ratione expressa, *de l. si quis sic. 57. infr. cod. Vnde pari ratione idem est recipiendum, quando pactum conceptum est modo expresso, l. 2. supra. de pactu dotali & l. si extraneus, & supra de condition. ob causam, scilicet, vt dos redderetur, quocumque modo solutum esset matrimonium; quia militat prædicta ratio. Ex quo inferitur, quod si pactum non fuisset celebratum per verba vniuersalia, sed per verba indefinita; vt quia dictum esset, quod soluto matrimonio dos redderetur, non procederet, *d. l. si quis sic. 57. infr. eo. sed potius opinio Pauli hic num. 3. quim defendimus; quod sentit Bart. l. si ab hostibus. in princ. 3. oppositio, infr. eo. & probat Paris. hic num. 166. ad fin. & faciunt tradita per Nouell. de dote. 7. par. specia. l. 1. n. 4. ad med. Et facit etiam, quia ea verba, Soluto matrimonio dote reddi, tacite subintelliguntur, etiam si non exprimentur, *scum querebatur, 228. j. de verbo. signif. & gloss. hic. Vnde cum exprimentur eo modo, quo tacite inerte, nihil operabitur expressio: sed prout cessante pacto, dos non erat restituenda, nisi quando nulla necessitas precisa, neque causatiua esset redintegrandi matrimonium, vt diximus supra pactum etiam eodem modo expressum ita accipietur. Neque nouum est, plus operari pactum conceptum per verba vniuersalia, quam per verba indefinita, vt in notabili casu tradit Bart. l. generalis, §. vxoris, ad fin. infra de vssu. leg. Aret. l. Pantoni. §. re per duellum col. 2. infr. de acq. heredit. & prosequuntur Couarr. res. lib. 2. c. 5. num. 3. vers. 2. Pinell. l. 1. C. de bonis matern. i. part. nu. 43. & faciunt in similib. trad. per Soc. cons. 32. n. 12. lib. 1. Et ad hunc modum poterunt concordari opiniones; vt opinio Alexand. & sequacium procedat, quando pactum conceptum est per verba vniuersalia, iuxta terminos, *l. si quis sic. 57. infr. eo. sed quando nullum pactum expressum est, vel pactum fuit conceptum per verba indefinita, præcedat opinio Pauli quam defendimus. Ex iuxta hæc venit etiam explicandum, quod tradit Bart. l. si quis sic, in fine, infr. eo. dum tenet, sub prædicto pacto vniuersali contineri casum quo matrimonium soluitur quoad thorū propter culpam mariti: quamvis enim mulier non desinit esse nupta quoad vinculum, cum tamen quoad omnia alia, & quoad affectionem non censeatur nupta, vniuersalitas pacti hunc casum debet comprehendere: & subscribunt Ripa hic num. 26. Alciat. num. 9. Bolog. num. 116. Corra. l. 2. in prin. a num. 4. infr. eo. Boschesius lib. 2. de nupt. num. 3. Aliud tamen erit dicendum, si pactum per verba******

indefinita fuerit conceptum: nam cum verba in priori significato sint accipienda, l. 1. *supra si ager vellet galin. pactum indefinitum non comprehendit casum, quo mulier proprie nupta esse non desinit, cū adhuc supersit matrimonii vinculum. Vltimo ad complementum istius secundū modi, quo soluitur matrimonium addendum est, hodie etiam iure civili per captiuitatem non solui matrimonium. Itavidetur text. *auth. de nupt. §. sed etiam captiuitatis colla. 4. per quem ita tenet gl. 2. l. si quis sic. 57. infr. cod. & ibi Bart. & alii gl. l. in bello. 12. §. medio. ver. in matrimonium, inf. de captiuit. gl. l. ab hostibus. in prin. infr. cod. & tradunt Ripa hic num. 26. Alciat. num. 16. Bolog. num. 110. Christophorus (Astellioneus) l. si cum dote, in pr. num. 23. infr. eo. Boschesius, lib. 2. de nupt. num. 3. Sed non placet, quia d. §. sed etiam captiuitatis, non probat prædictam conclusionem: immo sentit per captiuitatem solui matrimonium, & tantum quoad eum est. Et cum retineri, ne ille qui remansit in ciuitate, interim possit alterius nuptias optare impune; vt & iure antiquo cōstitutum erat, vt constat ex l. vxoris. §. si pr. de duor. & l. non vt a patre, §. in §. j. de captiuis. Verū est, quod Leo Junior nouella 20. constituit, non posse vxores captiuorum aliis personis nubere: etiam si diu essent captiui, neq. ab eis aliquam testationē receperint: cuius meminit Hartmenopolus in promitt. vxoris, lib. 4. tit. 12. col. 1. ad fin. Cuius nou. 22. col. 1. ad fin. Sed & hæc constitutio non euincit, mero iure per captiuitatem non solui matrimonium, sed tantum illud emendauit, quod licet post quinque annos iure antiquo licitum esset vxori captiui impune alii nubere, *d. l. vxoris, supra. de duor. hodie impune non licebit: in quo tamen non constat, illam constitutionem Leonis vsu fuisse receptam. Verius ergo resoluenū est, q. hodie attentio iure canonico per seruitorem nō soluitur matrimonium. Nam ius civile cōtrariū statuit, & ratione fundatur, quia seruus non poterat cōtrahere matrimonium, vt supra diximus, sed iure canonico seruus potest contrahere matrimonium, & de coniug. seruo. Ergo cum iuris ciuili ratio sit correctā, & ipsum ius civile debet censei correctum, iuxta traditionem gl. l. j. de legat. i. vt aduertit Nizius hic num. 176. In materia autem matrimonii, vel spiritualis ius civile cedit canonico, c. si de secund. nupt. gl. §. fin. in fin. de gradib. & gl. cap. possessor. de regul. iuris in 6. bonis tex. cap. Euthemius. 2. quest. 3. Vnde hodie vxor captiui non potest matrimonium cōtrahere, nisi postquam acceperit certum nuntium de morte mariti, cap. in presentia de sponsalib. & text. optimus cap. 2. de secund. nuptiis, de cuius intellectu notabiliter agit Couarr. de sponsalib. 2. parte, cap. 7. §. 3. a num. 3. Et eadem ratio hodie non procedet, *l. si quis sic. 57. infr. cod. quia parte probat per captiuitatem, vel seruitutem solui matrimonium, ac ob id verificari pactū, de quo ibi: contrarium enim est dicendum attenta dispositione iuris canonici, §. Secus. Inuor. lib. 2. parte, numer. 115. Et tenebis menti, quod licet per cap. in presentia. de sponsalib. hodie contrahatur de iussu, l. vxoris, & supra de duor. & auth. de nuptis, §. sed etiam captiuitatis, colla. 4. qua parte probant, vxorem captiui posse impune matrimonium contrahere postelapsam quinque annis a captiuitate mariti; q. hæc correctio tantū procedit respectu matrimonii cōtrahendi: agit enim de damno irreparabili, si mulier marito adhuc viuo alteri nubat, & id eo ad illud contrahendum requiritur certitudo mortis mariti.****

*Bart. l. 2. §. si dubitetur. num. 1. ad fin. infra. quem edo-
stamen. aperiantur. Si autem agatur de luccessione
bonorum, & sic de damno reparabili, si de vita ca-
petui per quinquennium expectatio non consistet, suc-
cedetur in eius bonis tamquam presumptum mortui.
vt arguuntur prædictorum iurum concludit Bart.
trattat. testimonia. numer. 32. post medium addito Ca-
pelle Tholofana. 312. infra. A. exord. conf. 4. numer. 7.
lib. 2. Socin. iunior conf. 26. nu. 5. lib. 2. A. etia conf. 241.
num. 2. lib. 2. quod est notabile ad limitationem. l. uic
nos. c. de post. l. i. reuerfu.*

Ex hæc de secundo modo, quo soluitur ma-
trimonium. Succedit igitur tertius & ultimus modus,
scilicet, quod soluitur matrimonium per mor-
tem alterius ex coniugibus. *cap. fin. de secundis nupt.*
quæ quidem directio a natura ipsius matrimonii
prohbitur, quia matrimonium contrahitur ad perpetuam
coniunctionem viuorum, vt colligitur ex eius
definitione posita. *l. i. sup. de ritu nuptiarum. & in
prin. l. i. de patria potest. cap. beatæ Mariæ ad fin.*
27. *questio. 2.* Interveniente ergo morte exiungitur
obligatio matrimonii quod de plano procedit,
quando interuenit mors corporalis siue naturalis,
quæ omnia soluit. *auth. de nupt. §. deinceps colla.*
4. Sed quid si interuenit mors spiritualis, quæ con-
trahitur per ingressum religionis? *c. placuit. 2. 16. que-
stio. 1.* Et distinguendum est, quod si fuit contra-

ctum matrimonium per verba de presenti, & co-
pula non interuenit, soluitur per ingressum religio-
nis, etiam quoad vinculum. *cap. 2. & cap. ex publico.
de conuerso. coniugator. l. 4. tit. 10. par. 5. notat Pa-
norm. cap. proposuisti. in fin. de probato. Nauar. in Ma-
ria. l. 2. cap. 2. nu. 21. & c. numer. 26. & Guierrez. in Ca-
nonicis. *questio. 1. cap. 7. a. n. 2. tradit Dico. Thom. 22. q. 88.
& in 4. distinctio. 36. Conar. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 4.
n. 6. & decisio in Concilio Tridentino sess. 24. de
Sacramentis. in 1. canone 6. & quidem videtur in
de Nauar. conf. 1. nu. 1. de conuerso. coniugator. quæ-
quid existimet Corral. lib. 2. l. 1. tit. 1. nu. 12. Nade
cum prædictum matrimonium etiam quoad vin-
culum censetur solutum, qui remanet in seculo,
ad alias nuptias conuolare potest. *cap. 2. & cap. ex
publico. de conuerso. coniugator. tradit Soto in 4. distinctio.
77. q. 1. artic. 4. colum. 4. vers. circa conclusio. & ampliat
notabiliter Franciscus Marc. decisio. 750. in 2. part.***

Quod si matrimonium sic copula consummatum,
tunc per mortem spirituales, id est, ingressum religio-
nis, minime soluitur. *cap. de Agathia. & cap. sunt
quidam. 27. questio. 2. cap. ex publico de conuerso. coniuga-
tor. & est communis omnium Theologorum senten-
tia, vt afferit Soto lib. 7. de iustis. & iura. *questio. 2. ar-
ticul. 5. & Matien. l. 1. lib. 5. ordinamentum. in rubric. glossa.
num. 73. Vnde dum text. in prin. c. de Episc. &
clericis. videtur probare, matrimonium copula con-
summatum per ingressum religionis relaxari, vt ex
eo colligitur Paulus in numer. 2. & Roman. l. 1. etiam do-
ctum in prin. numer. 14. infra eo. quod etiam videtur
probare text. *auth. de iurissim. Episc. 7. & spon-
salibus. colla. 9. tamen ex iuribus supra citatis dicen-
dum est, illa esse correctæ per ius canonicum, vt est
text. expressus. cap. sunt quidam. 27. questio. 2. Eciam ma-
teria matrimonii iussu dedit canonico. glossa. §.
fin. in fin. de gradibus. A. etia. l. si cum doctum. in
prin. numer. 12. infra. eod. cap. fin. de secundis nuptiis. Vel
etiam possunt intelligi prædictæ leges civiles, vt
matrimonium. copula consummatum per ingres-***

sus religionis non soluitur quoad vinculum, sed
tantum quoad thorum & mutuum cohabitationem,
obseruata distinctione. *cap. cum fin. cap. exor-
at. de conuerso. coniugator.* quo sensu prædictas le-
ges civiles accipit glossa. *cap. 2. de conuerso. coniugator.*
*Parorm. conf. 1. colum. fin. lib. 1. & Alex. l. si cum doctum.
in prin. numer. 11. infra. in tot. Soto in 4. distinctio. 27. que-
stio. 1. artic. 4. colum. 4. vers. ad primum. Ceterum,
cum tam matrimonium carnale, quam matrimo-
nium de presenti, habeat indissolubilitatem a Deo.
*cap. de voto. in 6. videndum est, cur prædicta diffe-
rentia inter ea matrimonia fuerit constituta? Et va-
rias quidem rationes huius differentie refert glossa.
cap. 1. quapropter. 27. questio. 2. quam sequitur Fraucif.
Marc. decisio. 745. numer. 3. in 2. part. alios Soto in 4.
distinctio. 27. *questio. 1. artic. 4. & ibi Durand. que-
stio. 2. idem Soto lib. 7. de iustis. & iure. *questio. 2. ar-
tic. 5. A. sponsum a Veracruce in speculo conuerso. 2. part.
articul. 28. Ledesma in 2. quart. *questio. 63. articul.
3. colum. 2. & Matien. l. 1. lib. 5. ordinamentum. in rubric.
glossa. numer. 69. & numer. 73. Conar. de sponsalibus. 2.
part. cap. 7. §. 4. numer. 6. Guierrez in *questio. 1. in
Cantacuz. cap. 17. a numer. 26. Sed nulla pro-
fus tollit difficultatem, & ideo ad veram ex-
plicationem tria vltra Doctores præmittenda
sunt.******

Primum, in matrimonio duas inueniri coniun-
ctiones, & consequenter duo diuersa vincula indissolubilia:
Prima est coniunctio animorum ad perpetuam
vitæ consuetudinem item & coniunctio
corporum ad prolis procreationem, quod probat
*cap. de bitum. de bigamis. & c. in omni matrimonio. 27.
q. 2. notat glan. prin. verb. coniugator. In fin. de iure na-
turali. c. Bald. notabiliter. c. ex transmissa. n. 7. de iustis
sponsator.*

Item secundo est præmittendum, quod con-
iunctio animorum contrahitur, ubi primum con-
tractum est matrimonium per verba de presenti,
quomodo adhuc copula non interuenit, vt sic tra-
dit Roch. nam. 355. ad finem. Nam cum animus sit
quid spirituale & inuisibile, vinculum etiam ani-
morum inuisibiliter contrahitur, abque alio facto
exteriori. *cap. fin. in fine. 27. questio. 2. tradit Paoir.
cap. fin. in fin. de sponsa. duorum. & ideo text. c. in omni
matrimonio. 27. questio. 2. appellat hoc vinculum spiri-
tuale; coniunctio autem corporum fit per com-
mixtionem sexuum per copulam carnalem. c. de bi-
tum. de bigamis. per quam efficiuntur vna caro. *cap. 1.
lex domine. 27. questio. 2. cap. ex publico. de conuerso.
coniugator. Et hoc ratione dicitur vinculum carnale
quod notabiliter docet Bald. c. ex transmissa. n. 7.
de iustis. spol. in quibus, quod per consensum effi-
ciuntur coniuges vnum & idem voluntate, & per
commixtionem corporum efficiuntur vna caro.**

Tercio est præmittendum, matrimonium ex sui
natura habere tacitam conditionem resolutionis,
nisi mors sequatur, glossa. *ver. b. sub conditione. cap. non
solum. 32. questio. 8. & colligitur ex mente Dico. Pau-
li ad Corinthios cap. 7. dum inquit. A. vider, vine-
te viro. allegata est leg. si vero mortuus est maritus eius,
soluta est iuge viro, reuertitur. cap. licite. 32. questio. 7. Ex
quibus ita præmissis dicendum est, inter prædicta
matrimonia eam esse rationem differentie, quod
per matrimonium de presenti tantum contrahitur
coniunctio animorum, siue vinculum spirituale, in
quo ex natura ipsius matrimonii subsistit genus*

conditio tacita resolutiva, nisi mors sequatur, scilicet spiritualis. *argum. l. nihil tam naturale. infr. de regulis. cap. 1. & cap. omnia res. 27. question. 2. ¶* Sed per votum solemnne religionis quis moritur spiritualiter, ergo merito per illud votum soluitur matrimonium de presenti.

Antecedens autem, quod profitemus religionem dicatur mori spiritualiter, probatur ex eo, quia per obedientiam propriam maculat voluntatem, ut inquit text. *cap. sciendum. 3. question. 1. & illam a se tollit & transfert in Deum, vel eius ministrum. cap. si religiosus. de electio. in 6. cap. non datus. 12. question. 1. Item abrenunciavit seculo, totaliter se de Deo servitio mancipando, & assumendo statum perfectionis, ut inquit Thomas. 2. 2. question. 88. articulus. 7. in corpore. & articulus. 11. in corpore. & ideo Divus Paulus ad Colossenses capitulo. 3. appellat eos mortuos, & vitam eorum esse absconditam cum Christo. *refertur cap. placuit. 2. 16. question. 1. Ceterum, quando intervenit copula, quia tunc ultra vinculum spirituale, accedit etiam vinculum corporale, & professus religionem tantum censetur mortuus quoad spiritum, non autem quoad corpus. glossa. autem. ad eum. c. de bonis, que liberis. non veritatem hoc casu tacita conditio resolutiva, quæ videtur inesse ex natura matrimonii, cum mors corporalis non contingit, & in vim istius vinculi, quod non dissolvitur, aliud etiam spirituale retinetur. argum. l. si communem. supra quemadmodum servit. amicitia. *legi patri. in fine. infr. de acquir. heredit. Bonus text. l. si scriptum. §. regula. & ibi Bartol. & Baldanus. de liber. & posthum. Quam rationem differentie in specie colligit ex mente cap. 2. de consensu. coniugator. & eam expressit Divus Thomas in 4. distinctione. 27. question. 1. in responsione ad 1. questionem. cum dicit, inter coniuges ante copulam esset tantum vinculum spirituale, & post copulam accedere etiam carnale, & quod, prout carnale solvit morte naturali, ita etiam & spirituale solvit per ingressum religionis, per quem ingrediens mori videtur spiritualiter; quod & repetit ibidem in responsione ad tertiam questionem, dicens, quod sicut vera corporalis mors solvit vinculum matrimonii, ita etiam post mortem spiritalem sponsi poterit vxor cuiuslibet nubere. cap. 2. de consensu. coniugator. ¶ Et idem Thomas in 4. distinctione. 31. question. 1. ad tertium. inquit, matrimonium in hac vita separari non possit, sed tantum per mortem separari; siue corporalem, si interveniat carnalis coniunctio; siue spiritalem, si tantum intercessit vinculum spirituale, quod & tradit idem in 4. distinctione. 39. articulus. 4. ad 2. & subseribit Durandus in 4. distinctione. 27. question. 2. num. 3. Silvester. verb. divorcium. num. 2. & 7. Est tamen advertendum, adversus hanc rationem Divi Thomæ duas imagines virgere difficultatem.***

Prima est, quod Divus Thomas fatetur, per matrimonium de presenti maritum in vxorem transferre suum consensum & voluntatem, propter quod dicitur contrahi vinculum spirituale. Tunc sic. Si maritus iam transiit voluntatem suam & consensum in vxorem, ingreditur religionem, non potuit transferre in Deum voluntatem, quam iam non habebat; nemo enim transfert in alium, quod non habet. *cap. quod autem. de iur. patronat. Augetur difficultas quia per illam translationem pro-*

prie voluntatis in vxorem maritus remansit obligatus ad consummandum matrimonium per copulam carnalem. *cap. super eo. de conditio. apposit. & ibi Panormitan. cum. 2. Extravag. antiquam. fin. de voto. Joan. XXII. Non igitur debet esse in potestate mariti, ab hac obligatione se eximere per propriam voluntatem & factum, scilicet, sponte ingrediendo religionem; neque enim iuris rationes patiuntur, ut sit in potestate debitoris, se eximere ab obligatione, quæ tenebatur. l. si cum. C. de actio. & obligatio. l. 3. supra. de eo. quod citro loco. Præterea licet in aliis contractibus partes possint se obligare personaliter; non tamen possunt (etsi maxime velint) dominium sui corporis & voluntatis in alium transferre, ita ut transferens sit videatur esse in dominio illius, ad quem voluit transferri. l. qui rogatus. 13. ubi ponitur ratio. *infr. de fidei. com. liberia. l. liberis. C. de libera. l. causa. tamen in contractu matrimonii speciale est, quod coniuges in invicem possunt transferre dominium corporum, ita ut transferens iam sui corporis non habeat dominium & potestatem, sed illa sit alterius coniugis, ut clare dicit Divus Paulus. 1. ad Corinth. capitulo. 7. obicitur glossa. caput. ex transmissa. de residuo. spoliato. Dominus. consil. 2. num. 7. Panormitan. 4. distinctione. 26. question. 4. colum. penult. vers. ad quartum. Et in specie hac differentiam inter matrimonium & alios contractus agnoscit Victoria in relatione de matrimonio. numerus. 1. vers. sed contra. Quod vique verum est, etsi tantum matrimonium de presenti contractum sit; nam cum tunc coniuges se in invicem tradant, & mutuo se suscipiant. *cap. 1. in fin. de sponsa. duorum. cap. fin. in 27. question. 2. necessario etiam corporum traditio ad copulam matrimonialem videtur intervenire, quod tradit Soto in 4. distinctione. 73. question. 1. articulus. 3. colum. 6. vers. contra. & est de mente Thomæ 2. 2. question. 88. articulus. 7. in corpore. ad primum. & Panormitan. cap. fin. colum. fin. de sponsa. duorum. dum dicit, quod ex matrimonio de presenti plenum ius acquiritur coniugibus; ita ut copula postea superueniens nihil addat prædictæ translationi, & infra latius dicemus. Tum sic. Si per matrimonium de presenti etiam sit traditio corporum, videtur etiam intervenire vinculum corporale quod per ingressum religionis dissolvi non potest. Et tunc confirmatur, quia si per matrimonium de presenti vxor acquirit dominium corporis mariti, id ius sine illius consensu & collatione non potuit. *ad. quod nostrum. infra. de regul. iuris. Sed his difficultatibus non obstantibus, non est recedendum a ratione Divi Thomæ: quæ optime comprobatur ex supra traditis. Neque obstant supra dictæ difficultates; nam ad primam respondetur, quod prædicta translatio consensus facta in vxorem non fuit simplex & absoluta, sed limitata ad copulam matrimonialem; unde ex natura ipsius matrimonii subintelligitur conditio resolutiva, nisi mors spiritualis interveniat, ut supra diximus.****

Ea igitur conditione adveniente per ingressum religionis, illa translatio celebrabitur resoluta, *maxima regulam l. qui absentis. §. infr. de acquir. poss. & l. 2. cum glossa. de in d. iur. adiecto. Et confirmatur, quia maritus restringens consensus traditionem ad copulam matrimonialem, tantum videtur velle, quod si in seculo*

summato, quod etiam probat cap. si inter. de sponsalibus. cap. fin. 27. questione 2. notat. Dec. l. nuptias. num. 2. & 6. inf. de regim. iuri. & de illorum iurium materia late agunt Dec. conf. 613. a numer. 3. Conarr. de sponsalibus. 2. part. cap. 3. §. 3. nu. 1. Patitur autem text. illius decisio magnam difficultatem, ex regul. l. quoniam. C. de rei vend. ut advertit gloss. 1. dict. cap. fin. de sponsalibus. ubi Præposit. num. 3. varias refert Doctorum responsiones, & Matien. l. tituli. lib. 5. ordina. in rubr. gloss. 1. numer. 70. & huius controver-
sæ minime etiam Rota decisio. 2. de locatio. num. 2.

83 in antiquis. † inter quas ea responsio maiorem colo-
rem habet, quam reddit Panormitan. cap. fin. ad fin. de sponsa duorum. quod matrimonium quatenus Sacramentum est, censetur quod spirituale. Clem. dis-
pendiosam. de iudic. & in spiritualibus ex solo titulo absque traditione plenum ius transfertur. cap. si tibi
absent. de prebend. in 6. & ideo primus actus in spiri-
tualibus secundo præferri solet, etiam si in secundo
interueniat traditio. cap. suggestum. de iur. patronat.
& ibi Panormitan. numer. 1. subscripti Franciscus
& Marcus decisio. 744. numer. 7. in 2. part. Barbatu
conf. 270. num. 22. lib. 2. & est recepta traditio, ut asse-
rit Couar. var. resol. lib. 3. cap. 16. num. 1. Hæc tamen
responsio mihi non placet. Primo, quia etiam in
spiritualibus non videtur recedendum a regu-
la traditionibus. C. de pactis. & ideo si quis se offerat
Deo, non transfert sui dominium in Deum,
nisi se tradat, & sit, qui nomine Dei sole-
mniter recipiat. cap. 1. in fine. de voto. in 6. & infra
dicemus. Neque repugnat cap. si tibi absent. de
prebendis. in 6. quia loquitur in beneficii collatione,
per quam non transfertur dominium, quod semper
remanet penes Christum. §. nullum. cum gloss.
Instituit. de rerum diuision. notabiliter Paulus Castren-
sis confusio 287. columna 2. post principium. lib. 1. sed tan-
tum transfertur administrandi ius. cap. 2. de do-
nation.

Item quamvis recepta illa traditio posset recipi
in aliis spiritualibus, tamen in matrimonio recipi
non debet: Nam licet in se sit Sacramentum, plu-
rimum tamen accedit humano contractui; & ideo
licet Papa non possit subtrahere, nec inhabilita-
re materiam aliorum Sacramentorum, potest ta-
men subtrahere & inhabilitare materiam Sacra-
menti matrimonii, subtrahendo & inhabili-
tando personas ipsas matrimonium contrahen-
tes; quia nimium accedit humano † contra-
ctui. cap. super eo de cognatione spiritum. cap. non debet.
de consanguinit. & affinit. cap. 1. & ibi Dominicus. num. 4.
de voto in 6. & Adrian. in tit. de Sacramento Confirmati-
onis. articulo 3. versic. ad rationes antem. pagina 26.
Paludanus in 4. distinction. 26. questione 4. colum. penult.
versic. ad quartum. Conarr. de sponsal. 2. part. cap. 6.
§. 10. numer. 17. ad finem. Alosius a Veracruce in spe-
culo coniugii. 1. part. articulo 44. versic. secundum no-
tandum. Matien. tituli. lib. 5. ordinamenti. in rubric.
gloss. 1. numer. 38. ac proinde ut dominum corpo-
ris transferatur, debet interuenire traditio, quæ in
aliis contractibus exigitur, quod videtur colligi ex
cap. ad finem de sponsa duorum. & cap. 27. questione 2.
Idque post Diuum Thomam & alios, pro constan-
ti habet Couarr. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 4. item 3.
dum inquit, ideo matrimonium copula consum-
matum non dissolui per votum solennæ religionis.

cap. ex publico. de conuersione coniugator. quia interue-
niente copula, interuenit etiam corporum traditio.
capit. cum societas. & capit. institutum est. 27. questione 2.
quod & sentit Medina de resis. questione 3. causa 8.
ad 3. dicens, quod licet matrimonium ratum sit;
interim tamen dum non fuerit copula consummata,
non est alter alteri sui corpora debitor, & ideo per ingressum religionis soluitur, quod et-
iam tradit Soto lib. 7. de iustis. & iur. question. 2. arti-
culo 3. columna 1. Et ideo ultra alios ego in prædi-
cta difficultate duas assigno responsiones con-
ducentes.

Prima est, quod licet proxime citati pro constan-
tanti teneant, per matrimonium contractum de
præsentis non transferri dominium corporum, nisi
postquæ interuenit copula; & idem teneant alii,
quos refert & sequitur Matien. tituli. lib. 5. ordina-
menti. in rubr. gloss. 1. numer. 70. tamen longe verius est,
in matrimonio de præsentis censi interuenisse
traditionem, per quam dominii corporum trans-
fertur ad potentiam copulæ; & vt colligitur ex cap. 1.
ad finem. de sponsa duorum. & cap. fin. in fin. 27. questione 2.
& tenet Adrian. in 4. tituli. de Sacramento matrimonii.
pagin. 193. vers. ad quartum. & sentitur etiam, quos
retulimus & probauimus super. num. 78. Quo præha-
bito, dicendum est, ideo primum matrimonium
de præsentis præferri secundo copula consumma-
to; quia cum ex primo matrimonio dominium
corporis ad potentiam copulæ sit translatum in vx-
orem, non potest ille, qui iam dominus non est sui
corporis, illud in aliam vxorem transferre ad can-
dem potentiam copulæ. argum. e. quod autem de iur.
patronat. & ideo merito primum matrimonium
præfertur; nam & dict. l. quoniam. C. de rei vend. non
procedit, si primus prius adeptus est dominium
rei; nam tunc præfertur, etiam secundus dominium
& possessionem postea habuerit. Ita colligitur ex l. si
eares. 32. §. fin. super. de adre. em. ibi: Cui primum tradi-
ta sit, aduentia l. si fundum. 16. super. de fund. dotali. & ibi
gloss. 1. notat gloss. fin. l. si ager. de rei vend. & tradi-
tus Valasc. de emphiteusis. questione 1. 4. num. 7. post medium.
ita vt dum dict. l. quoniam. in fin. C. de rei vend. dicitur,
præferendum esse eum, cui prius poss. sit tradita
est, debeat exponi possitio. 1a est, proprietatis, 2a
interdum. in fr. de verb. signis. expresse gloss. fin. l. 2. C. de
seruit. & hoc etiam modo debet declarari Ordina-
tio. lib. 4. tit. 28. in fin. princip.

Secunda responsio sit, quia licet admittamus,
per matrimonium de præsentis dominium corpo-
rum ad potentiam copulæ non censi trans-
latum, illud tamen incitari non potest, ma-
trimonium de præsentis inducere coniuncti-
onem animorum, vt supra diximus numer. 75. in eo
quidem sensu, vt quamvis in aliis contracti-
bus, qui cum alio contrahit, obliget quidem se illi
personaliter, non tamen in eum transfert suam vo-
luntatem & consensum; quia est maxime vult,
non potest prædicta a sua persona abdicare. argu-
ment. l. penultima. super. de officio præsid. & notat Bald.
rep. l. 1. ad fin. C. de sacrosanct. ecclesie. Nemo enim
potest ligare voluntatem, siue liberum arbitrium
sibi innatum, quod est potissimum inter animi po-
tentias vt tradit Peralta. l. si qui. in princip. num. 131.
in fr. de leg. 3. facti l. Lucina. deo. §. fin. & ibi notat gloss.
fin.

fin. infra. de fideicommissis lib. 1. quod autem. §. penultim. supra. de donat. ante. verum. Nihilominus speciale est in contractu matrimonii, ut quatenus pertinet ad individuum vite consuetudinem, coniuges inuicem voluntates suas videantur transferre, ut notat Baldus cap. ex transmissa. numer. 7. de restitut. spūat. & colligitur ex Paul. ad Corinthios cap. 7. cuius dictum refertur. cap. quidam. in fine de conuers. coniugator. cap. non debet de consangu. & affin. c. penultim. de raptoribus. Prout & speciale est in matrimonio, ut coniuges dominium suorum corporum inuicem transferant, ut supra diximus num. septuagesimo octavo.

Cum ergo maritus contrahendū matrimonium de presenti, iam non sit dominus voluntatis suae, quatenus pertinet ad individuum vite consuetudinem, contrahendū cum alia, non valet matrimonium propter deficientem consensum & voluntatem; unde copula, & quae inde sequuntur, valere etiam non debent, ut expressum dist. cap. final. de sponsa. doctum. & cap. sufficiat. 27. questum. 2. In aliis autem contrahibus cum non militet haec ratio, & contrahens adhuc sit dominus suae voluntatis & consensui, & praeterea dominus rei, antequam tradat, merito ille, cui prius facta fuit traditio, & sic in quem prius translatum dominium fuit, venit praefereudus. dist. l. quoniam. c. de rei vendit. cuius haec est verba ratio, ut aliter Coutaruius resoluit. lib. 2. cap. 19. post princip.

Tertio principaliter ex supra dicta ratione inferret intellectus ad Extraneam. antiquae. de voto Ioannis XXI. ubi text. expresse probat, matrimonium de presenti non dissolui per susceptionem sacrorum Ordinum, quod & tradit i glossa. cap. de sponsa. in 27. questum. 2. glossa. cap. ex parte. 2. de conuers. coniugator. glossa. cap. 1. verbi sacri. de voto. in 6. & dicit indubiatum Aretius. conf. 99. numer. 1. Coutaruius de sponsa. lib. 2. part. cap. 7. §. 4. numer. 9. Capella Tholosana questum. 361. Si uisus verbi diuortium. numer. 7. Et tamen lib. 2. tit. 1. lib. 5. ordinum in glossa. in 72. ac ita colligitur notabilis differentia inter votum solemne religionis, & susceptionem sacrorum Ordinum; nam primo casu soluitur matrimonium de presenti, dist. cap. 2. de conuers. coniugator. non sic in secundo. notat Gutierrez in Canonicis questionibus. cap. 25. numer. 17. & cap. 17. numer. 29. Ex ista ratio differentiae, quia per votum solemne religionis quis moritur spiritualiter, & ideo per hanc mortem spirituale videtur extinctum vinculum spirituale, quod contrahitur per matrimonium de presenti; supra diximus numer. 76. Quae ratio cessat in eo, qui suscipit sacros Ordines; neque enim iam moritur spiritualiter, cum neque voueat absolutam obedientiam; neque transferat voluntatem suam in superiorem, neque etiam voueat paupertatem; imo neque etiam votum castitatis emittit ex natura sacrorum Ordinum, sed ex consuetudine Ecclesiae, quae iussit clericos serare castitatem, propter quod magis potest dici mutilatus, quam mortuus spiritualiter; ut aduertit D. de ac. in 4. dist. 27. questum. 2. Si uisus verbi diuortium. numer. 7. Brunellus in tract. de sponsa. lib. 2. conclus. 30. numer. 3. Unde cum non videtur mortuus spiritualiter, matrimonium de presenti minime dissoluitur, cum (remota morte quasi spirituali) indissolubile sit matrimonium de presenti. cap. aut. de vot. in 6. cap.

quanto. de diuort. & hac ratione procedit text. cap. ex parte. 2. in fin. de conuers. coniugator. ubi si mulier facit votum solemne castitatis, & assumit habitum certe religionis; & tamen non facit ista vota substantialia religionis; coequetur cum marito, cum quo contraxit per verba de presenti, cohabitare; quia cum propter praedictum votum non possit dici omnino mortuus spiritualiter, succedit regula dict. cap. 1. de voto. in 6. & Aretius. conf. 99. numer. 13. Et i similiter quamuis maritus, qui contraxit matrimonium de presenti, efficiatur Episcopus, non ob id censetur solum matrimonium de presenti antea contractum; quia Episcopus non potest dici mortuus spiritualiter, cum neque obedientiam absolutam, neque paupertatem voueat; ac ob id in eo militat eadem ratio, quae in clerico suscipiente Ordines sacros post matrimonium de presenti, quod probat cap. ex parte. 2. de conuers. coniugator. ubi Anton. in fin. addit, quod licet quis iuste efficiatur Episcopus; ut quia vxor conficitur, & ingressa est religionem, iuxta cap. sane. de conuers. coniugator. adhuc matrimonium de presenti non censetur solum quoad vinculum, quia adhuc militat ratio supra assignata, & tradit Aretius. conf. quinquagesimo nono. numer. tertio. Brunellus de sponsa. lib. 2. conclus. trigesima. numer. decimoquarto. Coutaruius alios referens, de sponsa. 2. part. cap. 7. §. 4. numer. 9. ad finem. Macien. in lib. primo. lib. 2. quanto ordinament. in rebr. glossa. prima. numer. septuagesimo secundo. & Gutierrez in Canonicis questionibus. cap. decimo primo. numer. trigesimo. Quod verum credo, quando mulier remanet in seculo, vel ingreditur religionem, & non facit professionem; alias si eam fecit, inducitur. cap. 2. de conuers. coniugator. de quo vide Dominicus. cap. primo. numer. decemotertio. de voto in 6. Ex quibus ita deductis iam colligitur, in hac materia multum interesse, utrum matrimonium de presenti praecesserit susceptionem sacrorum Ordinum, vel susceptione sacrorum Ordinum praecesserit matrimonium de presenti; Nam primo casu praevalet matrimonium, dist. Extraneam. antiquae. de voto Ioannis XXI. in secundo autem casu praevalet susceptio sacrorum Ordinum, & matrimonium postea contractum per verba de presenti nihil valet. cap. presbyterus. 27. dist. 2. cap. 1. qui clerici vel vouent. cap. primo de cleric. coniugator. cap. primo de votum in 6. & dist. Extraneam. antiquae. Ratio est, quod i primo casu matrimonium praecedens, per susceptionem sacrorum Ordinum non dissoluitur, taxat. rationem supra assignatam numer. octuagesimo septimo. Stante igitur matrimonio valido, suscipiens sacros Ordines in illis non potest administrare; quia huiusmodi administratio est incompatibilis cum matrimonio; nam matrimonium exigit debitum reddendi vxori, & administratio sacrorum Ordinum ex constitutione Ecclesiae requirit perpetuam castitatem, & scilicet abstinentiam ab vxore cap. 2. de cleric. coniugator. Vnde in his actibus incompatibilibus praevalet primus, qui reuocari non potest. in operu. 26. supr. locati. Et expendes, quod serio diximus, coniugatos suscipientes sacros Ordines non posse in illis administrare; nam susceptio sacrorum Ordinum etiam per coniugatum merito valet, & in anima imprimatur character; quia de substantia sacrorum Ordinum non est castitas, sed tantum illa requiritur ex constitutione Ecclesiae. c. Nicana. 31. dist. 1. c. cum

olum. de cleric. coniugatis. *Thomas 2. 2. q. 88. articulo. 1. in corpore. ad fin.*

Susceptio ergo prædictorum Ordinum merito iure valebit, & tantum eorum executio impeditur propter constitutionem Ecclesiæ, dum vivit vxor. Mortua igitur vxore, non poterit cum alia contrahere, quia superest susceptio sacrorum Ordinum merito iure valida, quæ impedit matrimonium postea contractum. *dicitur Extraneus antiqua. Prout & faciens votum simplex, mortua vxore, non debet cum alia contrahere, quasi debitor, qui petuenit ad pinguorem fortunam.* *Assensus a Venerabili in speculo coniugator. 1. part. articulo. decimoquingiesimo. 2. dubitatione.* Unde receptum est, quod mortua prædicta vxore, maritus ille non poterit cum alia valide contrahere matrimonium, *utradunt Ioannes & Andr. & Panormitanus numer. septimo. cap. placet de conversion. coniugator. & assertus receptum a Arctino conf. quinquagesimo nono. numer. septimo. ad finem. Brunellus de sponsalibus. conclusio. 17. §. prima. numer. 3. & infra decimus numer. 191.* Non poterit tamen ille in prædictis Ordinibus ministrare, neque ad superiores ascendere, nisi per dispensationem; nam hæc pena imponitur vxorato, qui sacros suscepit Ordines. *Extraneus antiqua. prosequitur Summa in Carolic. infirmis. titulo. quadragesimo. numer. 14.* Adde, quod si vxor viua consentiat, maritum promoueri ad sacros Ordines, maritus etiam in illis poterit administrare. *cap. seriati. articulo. 32. distinction. cap. ex parte. 2. de conversion. coniugator. tractat. gloss. cap. quæ sunt. 28. distinction. gloss. etiam. cap. vxoratus. de conversion. coniugator. notabiliter a Arctino. conf. 59. numer. 2. & Gutierrez in questio. Canonica. 15. numer. 17. quicquid ipse dubitet. cap. 17. numer. 29.* Et ostendo, quia vxor prædictum consensum præstans videtur renuntiasse iuri petenti debitum; & ideo cum maritus possit castitatem servare, merito Ecclesiæ exigit constitutio, merito in sacris Ordinibus poterit administrare; quia cessat secunda ratio supra assignata. *numer. 89.* Verum autem etiam exigatur, quod hæc mulier consentiens, postea votum castitatis teneatur emittere; explicat Panormitan. *cap. 1. numeri. 8. & cap. vxoratus. numeri. 3. de conversion. coniugator. a Arctino. conf. 59. a numer. 8.* Franciscum Marc. decif. 734. numero. 5. in 2. part. In secundo autem calce principali, quando præcessit susceptio sacrorum Ordinum, matrimonium postea contractum ex ratione non valebit, quia licet suscipiens Ordines sacros, non videtur mortuus spiritualiter, *ut supra probauimus. numer. 89.* tamen is re vera mutat statum, & transfert se in famulatum Dei, tradens ei corpus suum, castum futurum, & pudicum, secundum constitutionem Ecclesiæ, quod Episcopus censetur suscipere nomine Dei; hoc enim delingat illa solemnitas voti. *Thomas 2. 2. questio. 88. articulo. 7. dicit. cap. vincum. de voto. in 6. Vnde cum transfulerit se totaliter in famulatum Dei, non potest se tradere vxori, cum iam non sit suus, & nemo possit transferre in alium, quod iam non habet. iuxta regulam cap. quod autem. de iure patronat. & ita a Assensu a Venerabili in speculo matrimoniali. 1. part. articulo. 31. & Matien. titulo. 1. libro. 5. ordinam. in rubr. gloss. 1. nu. 157. & infra decimus numer. 93.* Et hæc ratione nunquam apud Christianos licuit clericis in sacris constitutis vxores ducere, *ut patet*

per Canonem Apostolorum 25. quævis coniugatis &

postea promotis id licuit in primitiis Ecclesiæ, & hodie etiam licet in Ecclesiæ Græcæ; & possunt hæc in sacris Ordinibus ministrare. *cap. de Syracusana. 28. distinction. cap. cum olim. de cleric. coniugatis. l. cum. qui. in fin. C. de Episcop. & cleric. tradit. Conuentionis de sponsalibus. 2. part. cap. 6. §. 3. numer. 1. Neophorus lib. 8. Ecclesiastic. l. ystor. cap. 19. ad fin.* Vnde in his terminis susceptionem sacrorum Ordinum, & votum solemnem religionis merito æquiparat. *cap. 1. de voto. in 6.* quia in prædictis terminis cadem in utroque militatio, *ut infra etiam dicemus latius.* Quarto & vitimo ex supra dictis inferunt explicatio ad e. *ruarus. qui clericus, vel vouens. cap. presbyterus. 27. distinctio. cap. vincum. in fin. de voto. in 6.* in quibus probatur, propter votum simplex castitatis impediri quidem matrimonium contrahendum; quia metu frangendi votum ablinebit vouens a nuptiis; non tamen impediri contrahendum; quia non obstante voto valebit matrimonium. Quod prima facie videtur procedere non posse; Nam videmus, quod si contrahatur matrimonium de præfenti, aliud matrimonium postea contractum, & copula consummationem non valet. *cap. fin. de sponsa duorum.* quia per matrimonium de præfenti videtur coniuges inuicem tradere voluntates, & dominia corporum, *ut supra diximus a numer. 85.* Ergo idem pariter videtur recipiendum in voto castitatis præcedente matrimonio; Nam pariter vouens admittit se potestatem faciendi actum contrarium voto, & illam in Deum transfert. Quinimo quoad prædictum effectum seruandi votum castitatem, videtur dominium sui corporis transferre in famulatum Dei, qui omnium dominus est. *cap. non dicatis. 12. questio. prima. capit. si religiosus de electionibus. cap. fin. in princip. de refectione. in 6. tradit Thomas 2. 2. questio. 88. articulo. 7. in corpore. & Soto lib. 7. suprema. de iustis & iure. questio. quinta. articulo. quarto.* Ergo prout in matrimonio non valet secundum postea contractum, & ob rationem, de qua supra, pariter & in voto idem videbatur admittendum, quia militat eadem ratio, quod admittit Scotus in 4. distinction. 38. in quibus, quod homo per propriam voluntatem dominium sui habet; unde per eandem voluntatem poterit illud in alium transferre. Cum igitur per votum castitatis promittat in effectum, quod non contrahet matrimonium, non valebit matrimonium, quasi per votum dominium sui prius in Deum transfulerit. Ceterum, cum contrarium expressum sit iuribus supra citatis, ab illorum decisione nullo modo est recedendum. Neque obstat difficultas supra mota, quia in specie *cap. fin. de sponsa duorum.* interuenit traditio voluntatum & corporum, quoad potestatem copulæ carnalis, tempore, quo contrahitur matrimonium de præfenti. *cap. primo. de sponsa duorum. cap. fin. 27. questio. 2.* & ideo maritus transferre in alium non potest illud, quod iam non habet; qui autem simpliciter vouit castitatem, tantum promittit, non autem tradit se; unde cum adhuc suæ voluntatis, & corporis dominus sit, poterit illud transferre in vxorem, cum qua postea contraxit. *Thomas in 4. distinctio. 27. questio. 2. ad fin. & distinctio. 31. §. 1. Soto lib. 7. de iustis & iure. q. 2. articulo. 5. col. 2. & seq. in 4. distinctio. 28. q. 1. articulo. 1. §. 2. Conuentionis de sponsalibus. 2. part. §. 5. & 4. numer. 7. a Assensu a Venerabili in speculo coniugator. 1. part. articulo. 15. Matien. titulo. 1. libro. 5. ordinam.*

IN RUBR.

in rubr. gloss. l. i. num. 70. ita ut votum simplex castitatis, magis assimilatur sponsalibus, quam matrimonio de presenti: & ideo prout matrimonium post sponsalia contractum valet, *cap. finiter. de sponsal. fin. 27. quæst. 2.* sic etiam valet matrimonium contractum post simplex votum castitatis, *et ita Thomas in 4. distinct. 3. quæst. 2. ad 1.* Quæ tamen responsio non videtur tollere difficultatem; quia ille, qui vovit castitatem, debet videri, in Deum transiisse dominium corporis; cum istud sit necessarium antecedens ad castitatem: ac ita succedit regula, *l. 2. sup. de iurisdic. omnium indic.* Item pone, vouentem non solum promississe seruare castitatem, sed etiam addidisse, quod hoc se tradebat Deo, & transferebat in eius famulatum: *¶* hoc vobis casu cessatio supra assignata: & tamen nihilominus huiusmodi votum non impedit matrimonium postea contractum, *cap. vniuersi, qui clerici, vel vouentes.* Quintimo & si quis faciat tria vota substantialia alicuius religionis approbatæ; & tamen non in manu superioris illius Ordinis, non obstante illo voto, valet matrimonium postea contractum: ut colligitur ex mente *cap. vniuersi, ad finem. de voto. in 6. notat Panor. min. cap. rursus ad finem, qui clerici, vel vouentes.* Sed nihilominus ego prædictam responsionem veram esse existimo; ex penitissimis iuris ciuilibus principiis eius veritatem deducendo. Est igitur præmittendum, quod Deus non acceptat more humano: cum enim acceptatio sit quidam animi motus, in Deum cadere non potest, in quem nullum accidens cadit: & ideo quatenus pertinet ad actus humanos, acceptatio Dei non considerabitur uti talis; *ut tradunt. Rapa in rubric. numero 21. & ibi Iacob. Niger num. 78. ad finem. infra de verborum obligat.* Qui ex hoc inferunt, quod licet promissio, quæ sit præsentis, censetur ab eo acceptata, *l. qui patitur. sup. mand. ac proinde transit in pactum; ut traditur in rubr. C. de pactis.* tamen promissio facta Deo, nunquam transit in pactum, sed semper remanet sub nomine pollicitationis: quia scilicet in Deo non potest considerari acceptatio, *et semus. 12. quæst. 1. & l. 2. §. voto. infra de pollicitatione. licet speciale sit, ut ex huiusmodi pollicitatione vouens obligetur, & cogi possit ad reddendum votum Deo. ad l. 2. §. voto. infra de pollicitatione. cap. magna de voto. gloss. d. c. semus. 12. quæst. 1. & probatur, c. ex parte de censibus. & ibi notat Anton. num. 2. Cuiusmodi lib. 12. obseruatio. c. 28.* Ego vero infero, quod in actibus humanis, in quibus pro substantia non requiritur acceptatio, promissio facta Deo valebit. Exemplum erit in pollicitatione, quæ est solius offerentis promissio, *l. 3. infra de pollicitatione.* & sic non exigit acceptationem: hæc enim facta Deo valebit, & obligabit pollicentem, *ut supra dictum est.* In illis vero, in quibus pro substantia requiritur humana acceptatio, si fiant cum Deo, non valent, nisi sit aliquis, qui more humano, nomine Dei eam acceptationem faciat. Vnde si quis dicat, se donare Deo, non valet, *et donatio, nisi sit aliquis, qui nomine Dei eam donationem accipiat. gloss. l. illud. verba aliam fin. C. de sacrosanct. Ecclesie.* Quam in hoc sensu accipit Bartol. numero fin. Bald. numero 2. ad fin. & assertit communiter receptum Ruin. consil. 13. numero 1. lib. 4. Couarr. in rubr. de testament. 3. part. numero 13. Et quamuis gloss. & Bartol. loquantur in donatione facta Ecclesie, vel pie causæ; tamen idem erit admittendum in donatione, quæ directio sit Deo:

Nam donatio facta Ecclesie, vel pie causæ, cõtemplatione Dei videtur facta, & breui manu per Deum in Ecclesiam, vel piam causam translata, *l. sed si plures. §. in arrogato. infra de vulgari. etrogasti. in fine testamenti.* & in specie colligitur ex Bald. *liberatus ex dict. in fin. infra de heredit. institum. C. etiam. in memorabilibus. verba aliam fin.* Et est ratio conclusionis principalis; quia donatio pro sua substantia requirit acceptationem illius, cui fit, *l. ab finem. 10. infra de donat. gloss. l. nec ambigi. C. etiam. ibi.* & est recepta traditio, *ut assertit Jul. Clar. §. donatio. g. 12. n. 2.* Neque enim potest videri datum, quod non si acceptum, *ut inquit Cuiusmodi lib. 12. obseruatio. c. 28. & prius Cicero in topicis inquit, donationem sine acceptatione intelligi non posse.* Vnde cum is actus requiritur pro substantia acceptationem, & Deus non acceptet more humano, oportet ad validitatem actus aliquem adesse, qui more humano nomine Dei accipiet; alias neque valebit ut donatio, neque ut votum, *intra reg. aliam. l. 1. §. si quis na. infra de verb. obligat.* Quod pariter recipiendum est in eo, qui vult aliquid tradere Deo, vel in eum transferre: nam & traditio ex vi correlationis pro substantia requirit acceptationem, *si ergo. supra si certum petat. ac ita militat eadem ratio, quæ in donatione.* *¶* Si ergo nullus sit, qui eam traditionem Deo faciat, more humano nomine Dei accipiat; talis translatio non valet; quia sola voluntate, neque domitium transfertur, neque amittitur, *l. si quis vi. §. differentia. infra de acq. poss. Quintimo translatio ex sui natura habet tacitam conditionem, si modo queratur illi, in quem fit translatio; alias transferens retinet dominium, quod non potest esse in pendenti. l. neque vitem. 20. sup. quibus ex caus. maior. l. vir uxori. 20. §. 1. sup. de donat. inter vi. rum. & ibi notat gloss. Fulg. si legatum. & ibi P. And. num. 7. sup. de negat. gestis. Alex. And. l. quod seruus. n. 2. infra de acq. ren. poss. Ex quibus ita præsuppositis iam colligitur elegans defensio ad rationem cõmuniem sup. relatam: Nam aut intelligis, quod vouens castitatem habuit solû voluntatem promittendi obseruantiam castitatis, nõ habuit aut animum transferendi voluntatem suam, vel corpus in famulatum Dei; & prædicta ratio optimo iure procedit: ut vero intelligis, quod etiam habuit animum transferendi voluntatem, & corpus suum in famulatum Dei; & quia nullus adfuit, qui more humano eam acceptet translationem nomine Dei, ea translatio nihil valet, neque transferens desit habere dominium suæ voluntatis & corporis, ut antea: & ideo cõtrahendo postea matrimonium, illa potuit transferre in vxore: & hæc ratione vxor videtur præferenda, *intra reg. l. quatuor. C. de rei vend.* Et ex his facile intelliges verâ differentiam inter votum simplex, & matrimonium de presenti: Nã in matrimonio semper adest persona, quæ more humano recipiat traditionem; & ideo cum ex ea dominium voluntatis & corporis inuicem videtur translatum, procedet, *c. si de sensu duorum.* sed in voto simplici nõ adest persona, quæ more humano recipiat traditionem; & ideo ex ea dominium voluntatis, vel corporis minime amittitur. *¶* Vnde inferitur, quod si tempore voti aliquis adfuit, qui more humano recipiet nomine Dei traditionem, quæ per illum videtur facta; quia tunc ea traditio faceret dominium videri translatum in famulatum Dei, matrimonium postea contractum non valeret; & hæc ratione procedit text. c. 1. de voto an 6. cum similibus.*

Est nihilominus aduertendum, huic subtili considerationi duo adhuc videbunt obflare. Primum est, quod ea admissa videatur sequi, quod licet adsit, qui nomine Dei more humano traditionem accipiat, adhuc non videtur translatum dominium in famulatum Dei: quoniam quando quis nomine alterius recipit translationem: tamen translatio non acquiritur ei, cuius nomine translatio fuit recepta, nisi ille habeat ratam eam translationem suo nomine factam, *l. h. ego. & ibi gloss. & Doctor sup. de negot. gestis Panormi. consil. 15. numero 5. ad finem, lib. 1. Armon. consilio 261. post princip. etiam si translatio accipitur nomine principis, vel fisci. Beroum in rubric. num. 77. de iudic. sed certum est, rati habitationem more humano non cadere in Deum: ergo et si quis recipiat translationem nomine Dei, adhuc dominium non debet videri translatum in Dei famulatum. Secundo obstat, quia ut matrimonium postea contractum non valeat, non sufficit cuiuslibet acceptatio facta Dei nomine: nisi ea acceptatio sit solemnitas, utpote recepta per Episcopum, qui confert sacros Ordines, vel per superiorem religionis approbatum, in qua fit professio; ut clare deducitur ex *d. c. unico, ad finem, de voto in 6. aduenit. c. fin. de regular. in 6.* Ergo prædicta ratio non videtur vera. Sed nihilominus eam defendendo, utpote consonam iuris principis, ad primam difficultatem respondetur, eam procedere in translationis acceptatione facta nomine absentis; tunc enim verum est, requiri rati habitationem absentis, ut in eum transferatur dominium, *l. committis seruus. 42 § fin. & ibi gloss. fin. infr. de acquiren. possessio. Ceterum si acceptio translationis fiat nomine præsentis, acquiritur præsentis dominium, absque alia rati habitatione, *l. quod statim. 41. in fine. infr. de donato causa mortis. l. si quis. 44. § sed si. infr. de iuris. Nam & in simili videmus, quod actio qua sita per procuratorem absentis, in eum non transit, nisi mediante cessione procuratoris, *l. possessio quoque. 49. § si anfr. de acquiren. possessio. & tamen si quærat actio per procuratorem præsentis, absque alia cessione domino præsentis acquiretur. § tur. § si procuratori præsentis. 79. infr. de verbor. obligationib. & ibi lasus numero 1. Alciat. numero 2. fuit l. si dictum. 56. § si præsentis. sup. de emptionibus. Sed Deus ubique est præsens: ergo per acceptationem translationis, nomine Dei factam, acquiritur dominium Deo, absque alia rati habitatione. Ad secundam difficultatem respondeo, distinguendum esse; nam aut fit translatio alicuius rei, & tunc sufficit acceptatio cuiuslibet facta Dei nomine, *gloss. l. aliud. verba. in fin. c. de sacro. iur. Eccles.* & in his terminis procedunt supra tradita: & tamen si agatur de translatione voluntatis, & domini corporis in famulatum Dei, & sic de mutatione status, tunc ut hæc translatio Deo quærat, non sufficit cuiuslibet acceptatio, sed requiritur solemnitas acceptatio, scilicet per eum, qui Ordines confert, vel per superiorem religionis approbatum, in qua fit professio, *d. cap. 1. ad finem, de voto in 6.* & ratio redditur a Dominice. 1. numero 10. de voto in 6. alia colligitur ex Thoma, 2. 2. quæst. 88. art. 7. in corpore. Sed clarior est ratio, quam reddit Soto libro 7. de iustitia & iure, quæst. 2. art. 3. colum. 3. post princip. quod cum tradere hominem voluntatem suam, & corpus in famulatum Dei, & sic mutare statum, sit res maximi momenti, fieri non debet sine magno iudicio, & exa-****

mine: quod quidem iudicium & examen non est committendum illi, qui vult, neque cuiuslibet alii, sed tantum Ecclesie, quæ exploret, an qui se tradere vult, idoneus aptusque sit ad illum statum, quem de nouo vult accipere: & hac ratione Ecclesia neminem admittit ad professionem religionis, nisi eaplo anno approbationis, *cap. ad Apostolicam de regularibus. neque ad sacros Ordines, nisi prius examine, inactum. de eme. & quali. 1.* Quod vique examen, utpote arduum, noluit Ecclesia cuiuslibet committere, sed specialiter illud commisit Episcopo conferenti Ordines, vel superiori religionis approbatum, in qua fit professio; ut colligitur ex *d. cap. unico, aduenit. c. fin. de regular. in 6.* Cum ergo alie personæ tacite videantur prædictam translationem, si persona inhabilitata eam acceptationem faciat, per eam tanquam nullam, dominium Deo non quæretur: & sic adhuc obtinet locum ratio supradicta. Si vero sit acceptata per personas, quas Ecclesia deputauit; cum tunc valeat, & per eam dominium quærat Deo, non potest valere matrimonium postea contractum, *intra supra tradita.* Et ex his facile componitur illa controuersia Doctorum, utrum vota illa duo solemnitas, de quibus in *d. c. unico, de voto in 6.* Irritent matrimonium postea contractum, ex constitutione Ecclesie, vel ex dispositione iuris naturalis? Nam dict. cap. unico videtur probare ex sola constitutione Ecclesie id fuisse inductum, & ibi notat Dominicus, numero 10. Panormian. c. rursus, numero 6. & ibi Propositus, numero 7. ad finem, q. clerici, vel videntes. & desinit Caietan. 2. 2. quæst. 88. art. 7. Assensum a Veracriter in speculo conuictor. 1. part. art. 31. Sed imo iure naturali matrimonium postea contractum irritum esse, post alios probat Soto in 4. dist. 38. quæst. 2. art. 2. de iustitia & iure, lib. 7. q. 1. art. 3. colum. 3. *Contra de sponsalib. 2. part. cap. 7. § 4. numero 7.* quia suscipiens Ordines sacros, vel faciens professionem in religione approbata mutat statum, & voluntatem: & corpus transfert in famulatum Dei. Thomas 2. 2. quæst. 88. articulo 7. in corpore. Ergo ratio naturalis dicat, quod id, quod non habet, non possit contrahendo cum vxore in mulierem transferre, ut diximus supra. Neque repugnat text. *d. cap. 1. de voto in 6. ibi: Ex sola Ecclesie constitutione, neque enim dicit text. ex constitutione Ecclesie, votum faciente irritare matrimonium postea contractum;* sed illud tantum, quod Ecclesia constituit, quod nam votum diceretur faciente: & disponit, quod ex solemnibus votis duo tantum irritent matrimonium postea contractum, § scilicet solemnizatum per susceptionem sacrorum Ordinum, vel per professionem factam in religione approbata. Ratio autem, cur hæc duo irritent matrimonium postea contractum, procedit ex ratione naturali explicata, ut supra: alia autem vota irritant matrimonium postea contractum; quia in illis non mutatur prædicta ratio: neque enim per illa mutatur status, neque vouens amittit dominium propriæ voluntatis vel corporis, & ideo postea contrahendo illud transferre poterit in vxorem. Qua ratione cum matrimonium mero iure valeat, debet præferri votum, quantumcumque solemnitas postea facta; quia cum matrimonium mero iure validum, sit indissolubile per Deum, & votum prædictum solemnitas sit indissolubile constitutione Ecclesie, matrimonium tanquam

tanquam fortius præferri debet. Ex quo inferitur, quod quantumcunque votum fiat publice, & cum magna solemnitate, non irritabit matrimonium postea contractum; quia ad illud irritandum requiritur, quod publice fiat, & sit solemnne vno ex duobus modis supra expressis: i. quod notat Dominicus.

d. c. i. numero 10. versic. quare. & D. Thomas 2. 2. quæst. 28. artic. 7. ad 3. Navarr. in manuali. cap. 12. numero 32. Quinimo, & si professio fiat in religione non approbata, non irritabit matrimonium postea contractum; quia noluit Ecclesia hanc translationem plenariam, posse recipi nomine Ecclesiæ, nisi per eum, qui religionis approbatus esset superior. cap. fin. de regular. in 6. Si ergo talis non sit, propter suam inhabilitatem, illa receptio translationis erit nulla, & consequenter ac si non interuenisset, vouens adhuc retinet dominium suæ voluntatis, quod contrahendo matrimonium in vxorem transferre poterit, ac ita valebit matrimonium, vt aperte colligitur ex mente d. c. i. in fin. de voto. in 6.

100 ¶ Circa quod tamen notabis elegantem differentiam, circa votum solemnne per professionem, vel per susceptionem sacrorum Ordinum: nam faciens professionem in religione non approbata; tenetur tamen obseruare castitatem, quasi ex simplici castitatis voto: vt colligitur ex d. cap. fin. de voto. in 6. Et est ratio, quia qui facit professionem, principaliter facit votum castitatis. *Thomas 2. 2. quæst. 28. artic. 1. in corpore. Quamuis igitur non valeat, vt solemnne; tamen valebit vt simplex, argum. cap. 1. §. porro de dispensatione impuber. in 6. & est expressum. c. quidam. & c. placet de conuersio. coniugator. Et tamen diuersum erit in eo, qui inualiter suscipit sacros Ordines, (vt pto a non Episcopo).*

Is enim neque quasi ex simplici voto tenebitur ad obseruantiam castitatis: nam qui suscipit sacros Ordines, non facit votum castitatis principaliter; quia huiusmodi obligatio sacris Ordinibus non inest pro substantia; sed tantum illud videtur, facere in consequentiam, propter constitutionem Ecclesiæ. Si ergo ipsum principale non valet, id est, susceptio Ordinum, neque votum castitatis, quod tantum in consequentiam Ordinum susceptorum videtur venire, aliquæ effectum producere potest, *l. 3. §. fin. suprà de seruus. rusticor. prædictor. l. eam principalis. in fr. de regular. in 6. Vnde diuersum erit, si susceptio Ordinû sacrorum valet meri iure; Nam tunc votum castitatis subsistit, vt solemnizatum; quantumcunque suscipiens prædictos Ordines ab illorum exercitio suspendatur. Exemplum erit, quando quis sine consensu sui Episcopi Ordines suscipit, iuxta cap. 1. & 2. de tempor. ordinat. in 6. vel quia eos factiue suscipit, iuxta cap. 1. & c. fin. de eo qui fornice Ordinibus. Nam cum susceptio Ordinum his casibus mero iure valeat; valebit etiam solemnne votû castitatis, quod in consequentiam prædictorum Ordinum censetur emissum propter Ecclesiæ constitutionem: quod ita declarat Paludanus.*

in 4. distinctione §. 8. quæst. 2. num. 10. Similiter cum habens vxorem, & ea iniuncta, Ordines suscipiat, nihilominus mero iure valeat Ordinum susceptio, vt supra probauimus numero 89. quamuis suscipiens non possit in illis ministrare, dum vxor vixerit, & vt ibi diximus: tamen cum Ordinum susceptio mero iure valuerit, ea mortua, remanebit obligatus ad seruandam castitatem, quasi ex voto solemnizato per susceptionem sacrorum Ordinum: ac proinde si mor-

tua prima, cum alia contrahat matrimonium postea contractum, ipso iure non valebit, quasi contractum post votû emissum valide a marito, & solemnizatum per susceptionem sacrorum Ordinum, vt supra tradidimus numero 89. & tenet Panorm. c. placet. num. 7. de conuersio. coniugator. & tamen in eisdem terminis, si quis iniuncta vxore ingreditur religionem, & ab ea repetens monasterium egreditur, si ea mortua cum alia contrahat, validum erit matrimonium: quia illud votum tantum valet vt simplex, vt supra diximus numero præcedenti, quod non irritat matrimonium postea contractum. cap. rursus, qui clericus, vel vouens. Et ita expresse Panormitan. c. quidam. ad fin. de conuersio. coniugator. Et est ratio differentie inter prædictos casus quia in eo, qui suscipit sacros Ordines, votum castitatis emissum a marito, potest valere vt solemnne: quia nuptiæ non repugnant substantiæ sacrorum Ordinum; sed tantum exercitio illorum suspenditur, dum durat matrimonium; vt supra probauimus numero 89. Votum autem religionis emissum a coniugato, non potest valere vt solemnne; quia nuptiæ repugnant substantiæ religionis, c. cum ad monasterium. in fin. de statu monachor. Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 11. in corpore. ad fin. Et ideo nuptiæ repugnantens voto solemnni religionis, non finient illud valere tanquam solemnne, sed tanquam simplex, quod non irritat matrimonium postea contractum: & ita Paludanus in 4. dist. 38. quæst. num. 10. & Innoc. & Panor. c. placet. num. 7. de conuersio. coniugator. Ex quibus ita deductis aperte colliges, quod licet pariter peccet ille, qui frangit votum solemnne, & votum simplex, c. 1. qui clericus, vel vouens. Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 7. ad primum. tamen quoad effectum irritandi actum contrarium, plus operatur votum solemnne, 102 quam simplex; vt constat ex supra traditis.

Quinimo grauius crimen censetur, maiusq; scandalum communiter sequitur ex voti solemnnis transgressionem, arg. c. præcipue. 11. q. 3. & c. homo. 40. dist. 1. tradi. Navarr. in manuali. c. 12. num. 32.

Vltimo ad complementum materię adde aliam notabilem differentiam inter matrimonii de presenti, vel copula consummatum: Nam matrimonii copula consummata non potest dissolui, etiam per dispensationem summi Pontificis: Nam cum a Deo huiusmodi matrimonium vnitatem & indissolubilitatem accepit, Papa contra id venire non potest, c. sunt quidam. 23. q. 2. & in specie colligitur ex c. ex publico. de conuersio. coniugator. & ibi notauit gl. fin. quam asserit receptam Capuall. nuptias. n. 2. inf. de reg. iur. Felin. c. quæ in Ecclesiis. num. 23. de consensu. & alii plures, quos referunt, & sequuntur Conarr. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 4. num. 15. & Mancenc. tit. 1. lib. 5. ordinat. in rubric. gl. i. n. 76. & Bonifac. cons. 207. num. 8. lib. 2. Berol. c. quæ in Ecclesiis. n. 1. §. 105. de consensu. quamvis referant multos tenentes, etiam hoc matrimonium ex causa iustissima posse dissolui per summum Pontificem: quibus adde Dec. cons. 112. ad fin. Syluam nuptialium lib. 1. a num. 135. Hippol. sine. 165. Riccio. hic. num. 161. Alciat. num. 15. Corraf. 2. lect. num. 11. & Portum cons. 134. num. 14. & Menoch. lib. 2. præsumt. 10. num. 31. Prima tamen opinio sine dubio verior est; & horum opinionem intolerabilem errore appellat Alfonso a Vera cruce in speculo coniugator. 2. part. artic. 4. ad fin. Guierrez in Canonice quæst. cap. 17. num. 21. Si autem hoc matrimonium non copula consummatum, tunc Canonice communiter concedunt, illud posse dis-

301

solui ex causa iusta per summum Pontificem: ita gl.
fin. d. c. ex publico. quam ibi asserit receptam Panorm.
ad fin. *Proposit. c. fin. in fin. de sponsa duorum.* & magis
probat Syluester verb. *duorum.* num. 7. in fin. Felin.
c. que in Ecclesiis. num. 20. de consuet. & ibi Beronius
num. 104. Idem c. super eo. num. 3. de usuris. & subscri-
bunt Nicome. lib. num. 157. & Alciat. num. 15. Et se-
cundum istam opinionem consulto Socin. consilio
28. a. num. 6. lib. 1. Felin. consilio 28. a. num. 10. *Dei consilio*
112. & consilio 603. num. 7. *Gratus consilio 31. lib. 2. Go-*
ad. consilio 2. a. num. 5. late Portius consilio 154. a. num. 7. &
Natta consilio 290. lib. 2. per totum. Tirag. de penis tem-
perandis in praesentione. num. 47. refert alios idem tenen-
tes. de sponsa lib. 2. part. 1. c. 7. §. 4. a. num. 13. cui addit
Gregori. 5. tit. 10. part. 4. verb. Orden. Phancius de lu-
cro dotis par. 69. in 5. Brunell. de sponsa lib. 30. conclus. nu.
1. Menoch. consilio 15. num. 9. lib. 1. & lib. 2. prescriptio 10.
num. 37. & etiam altera parte inquit. Curt. l. un. con-
silio 170. num. 1. Et ex Theologis probant Dicus An-
toninus 3 part. tit. 1. c. 21. §. 3. colum. fin. quem vide: &
late Caietan. de sententia in opusculo. 27. quest. questionis 25.
& Ambrosius Caietan. lib. 6. aduersus Caietan. c. 3.
Nauarr. in manuali. c. 22. num. 21. asserens, hanc opi-
nionem communiter obsequari. & quod Paulus III.
& Pius V. matrimonium hab copula non consumma-
ta dissoluerunt quod & asserit idem Nauarr. in re-
sponsis. num. 4. sub tit. de frigid. & maleficiat. & consi-
de conuersio conuicator. Curt. l. un. consilio 170. a. numero 9.
& questionem in virgine partem late disputat Bor-
gatus tract. de irregularitat. 6. part. de sponsa lib. & ma-
rimonio. a. num. 6. Communis tamen opinio Theo-
logorum tenet contrarium, imo neque hoc matri-
monium de presenti posse dissolui per summum
Pontificem, etiam ex iustissima causa, ut refert, &
late defendit Soto in 4. distinctis. 27. quest. 1. artic. 4. col. 5.
& sequitur. & lib. 7. de iust. & iure. quest. 2. artic. 5. col. 3.
Cui opinioni magis accedit Panorm. d. c. ex publico.
in fin. de conuersio conuicator. & veriorum & recep-
tiorem asserit Bursat consilio 207. num. 18 lib. 2. Conarr.
de sponsa lib. 2. part. 1. c. 7. §. 4. num. 14. ad fin. & Corra. lib. 2.
lect. num. 10. & sponso a Detrahere in specul. conuicio.
2. part. artic. 28. conclus. 3. ad fin. & Matienzo. tit. 1. lib. 5.
Ordinamenti, in rubr. glossis. num. 77. Gutierrez in Ca-
nonicis quest. c. 17. a. num. 13. Præcipuum fundamen-
tum huius opinionis est, quod indissolubilitas & v-
nitas matrimonii fuit inuoluta 3 Deo in Paradiso
terrestri, antequam copula esset consummatum, &
omnis de voto. in 6. ergo a Papa dissolui minime po-
terit, iuxta regulam. c. sponsum quidam. 25. quest. 1. Sed his
non obstantibus, prima opinio verior est. Neque
obstat fundamentum contrarie opinionis: quia vlt-
ra responsiones Decii consilio 112. num. 6. pro vera so-
lutione aduertendum est, verbum, Dispensatio, duo-
bus modis sumi: primo pro relaxatione iuris: se-
cundo pro interpretatione iuris, ne habeat locum
in casu quodam particulari, propter aliquam ius-
tam causam occurrentem; & dicitur dispensatio,
attentis generalibus verbis; quamuis quoad inten-
tionem non sit legis relaxatio, sed illius explicatio:
104 & colligitur ex Thom. 1. 2. quest. 100. artic. 3. in corpo-
re Si dispensationem primo modo accipias, illa tan-
quam locum habet in iure positum, cap. de multa. de
prebend. Concilium Tridentinum, sessio 25. tit. de refo-
rm. c. 18. non autem potest locum habere in dispo-
sitione iure diuino, vel naturali: in his enim non cadit
predicta dispensatio, etiam si fiat per Papam, & sunt

quidam. 25. quest. 1. Thomas 1. 2. quest. 97. artic. 4. ad fin.
Si autem sumas dispensationem secundo modo, illa
potest habere locum in iure diuino: & ita expresse
tradit Maior in 4. distinctis. 24. q. 12. col. 1. *Parise. consilio*
num. 200. & num. 264. lib. 4. Fortunius l. veluti. num. 25.
supra de iust. & iur. Conarr. qui alios refert. de consilio 2.
part. c. 6. §. 9. num. 4. & ante eos Panorm. c. quatuor. num.
5. in fin. de diuortio. Et hoc est, quod dicitur episcopi,
per quam declaratur, legem generali in non com-
prehendere aliquem casum particularem, scilicet,
quoad mentem. Soto lib. 4. de iustitia & iure. q. 7. artic.
cul. 3. & tunc proprie dicitur locum habere, quando
ratio legis cessat negatiue, & contrario modo in eo
casu particulari. Cuius 2. 2. quest. 120. artic. 1. Nam si
cesset tantum negatiue in casu particulari, necessa-
ria est propria dispensatio, cap. de multa. in fin. de pre-
bend. Concilium Tridentinum, sessio 25. tit. de refo-
rm. c. 18. & Soto ubi supra, quidquid contradicatur, &
inuoluat Menchaca illius primam questionem. cap. 25. a. num.
11. Et in hoc sensu accipiendi sunt gloss. fin. C. si con-
trarius. & canon est de voto. & gloss. c. quanto. de iur-
iur. Felin. in c. que in Ecclesiis. num. 19. de consuet. &
consilio 26. a. numero 5. Ancharan. consilio 373. reuocatur. nu-
mer. 2. & 3. Panorm. c. fin. num. 3. de consuetud. Gratius
consilio 31. lib. 2. dum dicunt, Per partem ex iusta causa
posse dispensare in casu particulari aduersus ius
diuinum; nam debent inter ligi de dispensatione se-
cundo modo sumta. Syluester verb. Papa. num. 16. ad
fin. Mendoca de beneficiis, incompensabilis. 2. part. num.
6. quam tamen solus Papa facere potest; quia ei soli
permittitur declarare mentem iuris diuini. c. memo-
ria. de baptismo. c. per venerabilem. quæsi. 3. §. 1. legit. Et
enim Dei Vicarius in terris. c. 2. de translatio. prælati.
vide ei tantum permittitur, mentem Dei declara-
re. Summa Angei. verb. Papa, numer. 2. Ioan. Andr.
c. de multa. colum. 5. de præbendis. Ex quibus ita præ-
suppositis inferendo ad verum solutionem prædi-
cti argumenti, respondetur, illud concludere quod
ad dispensationem primo modo acceptam, non autem
quoad dispensationem secundo modo sumtam.
Potest igitur declarare Papa in dissolubilitate, quæ
habet matrimonium de presenti iure diuino, d. c. 1.
de voto. an 6. non debere habere locum in aliquo ca-
su particulari, propter aliquam iustam causam.
¶ Quinimo dicit Hostiens. cap. ex publico. colum. pe-
nit. ad finem, de conuersio conuicator, quod si uterque
sponsus consentiat, potest Papa dissolvere matri-
monium de plenitudine potestatis, etiam nulla cau-
sa subsistente: sed si vnus tantum petat dissolutionem;
tunc non poterit illud dissolvere, nisi ex iusta
causa. & sequitur Ioan. Andr. ibi colum. finali. & Pa-
normitan. num. 14. & hanc esse communem resolu-
tionem asserit Socin. consilio 28. numero 6. libro 1. Natta
consilio 290. colum. 2. ad fin. lib. 2. Neque vidisse contra-
dictorem dicit Felin. consilio 26. ad fin. Gozad. consilio 21.
num. 14. & Curt. Junior consilio 176. num. 28. Gregori. l. 5.
tit. 10. part. 4. verb. Orden. Neque displicet Diuo An-
tonio in summa. 3. part. tituli. c. 2. §. 3. colum. finali. ne-
que Syluestro verb. diuortium. num. 7. ad fin. Sed ver-
ius est, in utroque casu sine legitima causa non
posse Papam dispensando solvere prædictum ma-
rimonium; cum ius diuinum non possit declara-
re, neque interpretari, nisi iusta causa subsisten-
ter per Felin. c. que in Ecclesiis. num. 19. de consuet.
tut. & hoc magis probat Gozad. consilio 2. numero 4.
Curtius Junior consilio 170. numero 9. & Menoch. ad re-
uers

§. si arbitratu. ultima ampliatio. nu. 19. infra de cond. & demonstr. & Menoch. lib. 3. præsumptio. 16. a. n. 4. Et confirmatur, quia cum ad prædictos effectus requiratur copula matrimonialis, & illa, quæ præcessit matrimonium, non fuerit talis, sed potius fornicaria & illicita, ex ea non potest dici, matrimonium esse copula consummatum: argum. *Lin debet* §. i. sup. de uxori. l. i. & in simili ita arguit Bald. l. i. §. i. sponso. ante fin. C. de donat. ante nuptias. Vnde hac ratione receptum est, quod dum. l. i. Tauri. §. 2. quæ hodie est. l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinem. disponat, quod sponsa lucretur dimidium donatorum per sponsum, si ab eo fuerit osculata, intelligatur, quâdo osculum interuenit post contracta sponsalia: secus si antea: Nam prædictum osculum ante sponsalia est illicitum: glo. Clem. ad nostram. verb. septimo. de heret. & glo. l. i. infra de extrar. crim. & ideo propter illud nihil debet lucrari sponsa. Palac. l. i. Tauri. §. 2. a. num. 8. & ibi Anto. Gom. num. 6. in fine. Arias a. num. 9. & ante eos Bald. l. i. §. i. sponso. ante finem. C. de donat. ante nuptias. Matenco. l. 4. tit. 2. libro 5. Ordinem. glo. §. 3. num. 3. Conarra. de sponsi. part. 4. §. 1. num. 14. & Gutierrez §. 3. p. ad ill. Reg. a. 4. n. 7. & ibi A. Cueda nu. 13. Similiter quomuis matrimonium sub conditione contractum, censetur purificatum per copulam; quasi per illam videatur a conditione recessum, cap. de illis. & per tuas de conditio. appositis. tamen nõ idem erit, si copula præcesserit matrimonium, ut colligitur ex supra tractat. & notat Palac. l. i. Tauri. §. 2. nu. 8. & 9. & Anto. Gom. bi num. 6. in fine. sicut etiam traditur per glo. fin. ad finem. cap. fin. de coniug. seruo. Et retinetur hac opinio, non obstat fundamentum contrariæ opinionis de dicto Bald. cap. fin. ad finem. de translatio. prelati. Nam Baldus loquitur, quando in continenti post copulam subsequetur est matrimonium: ut quia quis comprehendit virginem inuitam, & ut ei satisfaciatur, statim eam duxit in uxorem: cum enim id, quod in continenti fit videatur ineffic. l. i. l. i. v. s. de decem. supra si certum petat. prædicta copula debet censeri matrimonialis: & ita in specie aduertit Niconic. hic num. 159. Phatnicus de lucra dotis, pagina 70. num. 6. Sed neque hoc dictum Baldi prædicto modo intellectum videtur admittendum, cum semper verum sit dicere, copulam, quæ præcessit, non fuisse matrimoniam, sed fornicariam. Neque obstat regula d. l. i. l. i. v. s. de decem. quia ea regula procedit per fictionem, quod effectus iuris: & nusquam legitur, quod lex aliquid fingat in fauorem delinquentium & fornicantium, l. siue hereditaria. supra de negot. gest. l. i. que sollo. infra de furto. §. i. & ita in specie prædictum dicit in Bald. explicatum, ut supra improbauit Cost. l. cum t. §. i. si arbitratu. ultima ampliatio. num. 20. i. p. de conditio. & demonstrat. Vnde secundo loco responderi potest Bald. ibi supra locut. non solum quando matrimonium in continenti sequitur est post copulam, sed etiam quando mulier ex ea copula concepit: Nam cum tunc proles fingatur nata ex copula matrimoniali, & ita quæ sita sunt legimus in consequentia fingitur, copula fuisse subsequenter matrimoniam; & ita Niconic. hic num. 50. Sed neque dictum Baldi ita explicatum verum est, quia adhuc militat ratio supra assignata, & ita in specie contrarium tenet Ang. l. i. Paulus. numero 4. supra de statu hominum. Neque repugnat cap. tanta. Nam aduertendum est, quod per subsequens matrimonium filii antea concepti, ex illo tempore censentur vere

legitimi: ceterum ut retro videantur legitimi a tempore conceptionis, siue natiuitatis, id fieri non potest, nisi mediante fictione translatiua de tempore ad tempus, ut ex mente dict. cap. tanta. educit Fortun. l. Gallus. §. 1. quid sit tantum numero 270. Conarra. de sponsi. l. 2. part. cap. 4. §. 1. num. 26. Matenco. o. l. i. tit. 2. lib. 5. Ordinem. glo. §. 3. num. 16. quibus adde Cephal. consil. 72. a. num. 68. & consil. 1. a. num. 10. lib. 1. Quamuis igitur prædicta fictio, de qua in d. cap. tanta, qui filii sunt legitimi. in fauorem prolis admittatur, quæ non deliquit, l. final. C. de natur. lib. l. i. beris. non ob id sequitur, admittendam quoque esse in fauorem delinquentium, & fornicationem admittentium, contra regulam, l. siue hereditaria. supra de negot. gestis, & in simili tradit Telus. l. i. Tauri. 6. a. numero 7. quod licet in terminis, cap. extorres, qui filii sunt legitimi, filius propter ignorantiam vnius ex parentibus succedat etiam illi, qui sciuit impedimentum: tamen in filio non succedit. Neque nouum est, vnam & eandem rem diuerso iure censeri, si militet diuersa ratio. Bald. l. numero 4. C. de seru. fugitiuis. vel etiam si diuersis respectibus consideretur. Menoch. de recuper. possessum. l. i. remedia. numero 36. ¶ Vnde videmus, quod proles censetur legitima, attempto tempore conceptionis, vel natiuitatis, pro ut ei fuerit vtilius, in princip. iussu. de ingenuis. Conarra. de sponsi. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 2. Diuinus regul. 150. in 19. ampliat. Qui tamen fauor non conceditur parentibus fornicationem committentibus: ac proinde si consanguinei incestum committant, & ante partus editionem obtineant dispensationem a Romano Pontifice, proles censetur vere legitima, ex t. dictum princip. iussu. de ingenuis. & in specie Gregor. l. 2. tit. 15. parte 2. in glo. Sicut et ipso. colum. 2. ad iacem. & tamen certum est, ipsos parentes tanquam committentes incestum accusare posse, iuxta authentic. incestus. C. de incest. nupt. cuius poenam minime tollit dispensatio Pontificia ad confirmationem matrimonii imperata. Bald. authentic. ex complexu. in fine. C. de incest. nupt. facit. l. si seru. supra de iure dotum. Gamma decis. 312. num. 3. Ac ita patet illud de Baldi quocunque modo intellectum verum non esse; ac proinde super illo non posse fieri fundamentum. Vnde & illa decisio Senatus Lusitani, quam retulit Gamma decis. 124. numero 2. & non memimus supra numero 107. aperte videtur corruere: Cum enim fundetur in illo dicto Baldi. cap. final. in fine de translatio. prelati, quod verum non esset propter ostendimus, sublatum fundamentum, corruit & edificatum. cap. cum Paulus. l. i. quæstione 1. & patet ex eo, quod Ordinatio libri 2. titulo 47. §. 1. ubi bona communientur inter coniuges, requirit copulam matrimoniam. Cum igitur illi, quæ præcessit matrimonium, sit fornicaria, per illam non potest videri satisfactum verbis prædictæ Ordinationis. Quod ita in specie magis probat Cost. l. cum tale. §. i. si arbitratu. ultima ampliatio. numero 2. infra de conditio. & demonstrat. Quæ etiam ratione non placet, quod tradit Gamma decis. 124. num. 1. quod si mulier fuerit traducta ad domum viri, & antequam per eum cognoscere, mortua est, quod habebitur pro cognita, argu. l. penult. infra de iust. testum. & conuenit neque inducitur prædicta communicatio: ad quod allegat Syluester in terminis, i. cum te in fine. C. de donat. ante nuptias. quem sequitur Jaf. l. diuorior. §. 1. ob donatorem. num. 16. infra a eod. Soc. i. cum sollo. colum. fin. infra de conditio.

conditio & demonstr. Felin. c. tertio loco num. 3. ad fin. de
presumpt. Hoppel. sigill. 106. ad medium. Alexan. conf.
129. num. 7. lib. 7. Necnon. hic num. 192. Roland. de lucto
dotis. quest. 106. item 37. **111** Contrarium enim verius
est: nam cum predicta ordinatio conditionaliter
requirit copulam ad predictam bonorum com-
municationem; si huic conditioni formaliter praedi-
cationem non sit, non potest esse locus praedictae Ordina-
tioni, vt fere in terminis colligitur ex Bald. Inon.
sine post princip. C. de bonis qua liberis. & c. capellanus.
de testis. quem sequuntur Ropa hic num. 69. in fine. &
plures quos refert Roland. de lucto dotis. quest. 106. Ne-
que recipiatur regula, si penult. in fr. de mul. testam. quia
illi respondere potest ex traditis per Tiracolum. post leg. conubiales. gloss. 2. a. num. 26. Illud sane ad-
mitti poterit, quod in terminis illius Ordinationis,
si per uxorem fletierit, quo minus per maritum co-
gnosci possit, locus erit praedictae Ordinationi, ac si
vere cognita fuisset; quantumcumque ea ordinatio
conditionaliter copulam requirit, et argum. l. i. de
censu. in fr. de cond. & demonstr. & l. in exsecutione. §. fin.
in fr. de verbor. obligat. tradit in terminis Bald. Inon.
sine post princip. C. de bonis qua liberis. Paul. conf. 154.
in fine. lib. 7. Alexan. conf. 129. num. 2. lib. 7. Palac. rep.
rub. §. 51. num. 10. Ita vt in hac materia vera videatur
resolutio Bald. confisso. confutatio. lib. 2. quod si per
tulpam mulleris fletierit, quo minus copula interue-
nit, in eius praedictum habebitur pro facta: se-
cus si culpa ei imputari non possit; quod & in nota-
bili casu tradit docin. conf. 5. numero 6. lib. 7. Et per
contrarium. si per maritum fletierit, quo minus co-
pula interuenient, nulla eis eo videbitur facta com-
municatio. argum. l. ab his sub. in §. final. in fr. eodem.
Imo si interfit mulieris, in praedictum mori ma-
trimonium considerabitur, ac si copula fuisset con-
summatum, argum. in ant. sed quod nihil. C. de pa-
tulis conuentis. Vltimo ex supra traditis inferunt re-
solutio ad eam controuersiam Doctores Hispani-
corum circa explicationem, i. Tauri. 32. quae hodie
est leg. 4. titulo secundo, libri secundo Ordinationem.
112 Disponunt enim illae leges, quod si quid spon-
sus donauit sponse, & matrimonium non fuit co-
pula consummatum, propter osculum sponsa con-
sequetur dimidiam partem donatorum per spon-
sum: si vero matrimonium copula fuerit confirma-
tum, tunc omnia donata per sponsum lucrabuntur.
Dubitatur igitur, utrum si osculo praecesserit spon-
salia, debeat sponsa aliquid lucrari? Et certum est,
nihil lucrari, per supra traditum num. 106. quamvis illis
legibus locus sit, siue donatio illa praecesserit oscu-
lum, siue etiam sequatur, cum enim semper fiat spon-
sa, in utroque casu militat eadem ratio, vt contra
Castillo probat Anton. Gomez. l. Tauri. 30. numero
8. & asserit receptum Matienzo l. 2. tit. 2. lib. 5. Or-
dinationem. gloss. 3. in princip. Sed quaestio est, utrum
idem erit adnotandum, si donatio facta sit sponse post co-
pulam? Quod controuersum est apud Doctores:
nam Palac. l. Tauri. 32. num. 2. in fine. existimat, non
esse locum praedictis legibus, quae loquuntur de
sponsa: & post copulam, iam non dicitur sponsa,
sed vxor, cui quae fuerint de spon. lib. 7. Vnde donatio
postea facta, tanquam facta vxori, non valebit a
principio, sed oportet more mariti confirmari,
iuxta Leon. hic §. 1. in 33. supra de donation. inter viros.
Quam Palacii opinionem probat Castillo, dicit. l. 32.
Tauri. verba hanc. & Gomez. l. Arias numero 20. &

nam quoque sequitur Gregor. l. 3. tit. 1. in part. 4. verb.
Befado. & esse magis commune opinionem, & o-
mnino tenendam asserit Matienzo l. 4. tit. 1. lib. 5.
Ordinationem. gloss. 3. numero 2. Contrariam tamen o-
pinionem, imo valere donationem a principio, et-
iam post copulam factam, dummodo adhuc non
interuenerint velaciones, tenet Anton. Gomez. l.
Tauri. 30. numero 8. Antequam. lib. 1. de exsecutione
mandati. cap. 5. numero 6. in fine. Ayora de partu om-
nibus. l. part. cap. 7. a. numero 37. & l. quid. l. 4. tit. 2. lib. 5.
Ordinationem. num. 12. Gomez. l. 3. part. ad l. R. §. 1.
quest. 4. a. numero 3. Et ratione moti, quod secundum
consuetudinem Hispaniae, sponsa dicitur etiam
post copulam, si illa interuenit ante velaciones: &
secundum illum commune vsum loquendi verba
praedictarum legum accipienda sunt, Librorum.
30. §. quod tamen Cassius. in fr. de leg. 2. Pro vera resolu-
tione aduertendum est, quod donationes factae sponse per verba de pre-
senti a principio valere; quamvis secundum ius
commune praedicta donatio non valeat a princi-
pio; inquam facta vxori, vt est textus expellens, l.
penult. §. de donation. inter viros. l. 3. tit. 1. part. 4. &
ibi Gregor. in gloss. 2. Cum igitur sequuta copula, ante
velaciones nomen sponse retineat, valebit do-
natio; quamvis reuera vxor sit. Ex omnium at-
te allegatorum mente aperte colligitur, praedictas
leges tantum locum habere in donationibus factis
sponse: si igitur factae sint velaciones, & sit sequu-
ta copula, donatio postea facta non valebit, sed
morte confirmabitur, Gregor. l. 3. tit. 1. part. 4. ver-
bo, Befado. Neque etiam tunc habebit locum id;
quod disponunt praedictae leges, quod sponsa, cui
promissae fuerint archas, non potest lucrari donationes
et archas, sed alteris debet esse contenta; quia lo-
quitur in donatione a principio valida; & nos agi-
mus de ea, quae morte mariti est confirmanda: in
quibus terminis nulla est, quae prohibet vxor-
tem obtinere archas, & praeterea donationes morte
mariti confirmatae. Vltimo sequitur in rub. Quem-
admodum das legatur, quae verba interrogantur esse
accipienda existimat Bart. hic numero 15. & Alex.
numero 19. ac ita exponunt Quemadmodum, id est, v-
trum. Cui interrogationi responsio redditur, l. 2. in
fr. eodem. Sed utique hae expostio verbum, Quem-
admodum, improprie: neque est verisimile, quasi in
dubium reuocari, utrum soluto matrimonio dos re-
peti posset, cum id attenta dotis natura sit expedi-
tissimum. Quare Imola hic natura 8. dicit, hoc ver-
bum, Quemadmodum, stare in hac rubrica determi-
natio, siue de reptione, vt inquit Bald. in fine, ac ita
debet exponi: Quemadmodum, id est, quod dos peti-
tur; subiectum Lancelot. Dec. co. num. 1. ad finem.
Cland. num. 13. Vltim. num. 61. Pontan. numero 48. Ri-
pa num. 39. §. 1. in primis. 2. part. num. 106. Cui tamen
expolitioni etiam obstat, quod verba rubricae non
solum ponit ad aliquid determinandum, sed tantum
ad indicandum, quid author in nigro tractare in-
tendat. Patet in rubric. num. 1. In fr. de action. Vltim.
ergo est illud verbum, Quemadmodum, stare de-
monstrative, siue propositiue & debere exponi, id est
qualiter, prout & hoc modo accipitur in rubric.
infr. quemadmodum est am. aperitur. & l. si pater. l. 2.
ad fin. prin. 17. §. de pact. dotalis. vltima gloss. verbo
quemadmodum, facit l. 1. §. si in iud. §. 1. in fr. et
edict. 7. §. quod autem. in fr. de iur. iud. l. 2. §. vltim.

*infr. de iur. et alij. primato. Quæ expositio est de mente gloss. pen. hic, & eam probat Pontan. numer. 46. ad fin. Zafius num. 7. Joan. Hammil. num. 34. 2. Bojog. num. 135. Corra. l. de l. m. 21. & 2. de l. m. 15. Per hoc igitur verbū voluerunt indicare auctores huius rubricæ, in hoc titulo non solum tractari de dotis restitutione, sed etiam de modo repetitionis & restitutionis faciendæ, scilicet, utrum statim soluto matrimonio, vel post annum, bimum, trimam diem, inext. l. vncam. §. cum autem. C. de rei uxoria alt. Item utrum in solidum, vel quatenus maritus facere possit. l. maritum. cum il. legu. inf. cod. Item utrum retentio dotis propter expensas, vel alias causas concederetur, l. vncam. §. suseat. C. de rei ux. alt. Denique insinuantur omnia alia dubia, quæ possunt accedere circa dotis repetitionem, & illius restitutionem, in hoc titulo tractari, ut videbimus l. 2. in prin. inf. eo. Multas autem alias significationes huius dictionis, *Quemadmodum*, vide per Albericum in dictionario, verb. *Quemadmodum*. Et hæc satis circa hanc secundam partem Rubricæ.*

SYMMARIA.

1. De inter donationes contineretur.
2. Agitur de distinctione dotis.
3. Revertitur ratione, utrum dot sit quid diuersum a rebus dotalibus.
4. Genus non est in hominum commercio.
5. Explicatur l. verum mixtura. 30. infra de officap.
6. Res subiecte vni nomini, qualiter se habeant, ad illud.
7. Quæ dicatur oratio vniuersalis, & quæ generalis.
8. Agitur de intellectu. l. si ut. infr. de iur. & arg. leg.
9. Partes realiter considerate non differunt a suo toto.
10. Doti qualiter consideretur tanquam res vniuersalis.
11. Doti vere & realiter consideratæ, non differit a rebus dotalibus.
12. Actio dotis quando censetur vniuersalis.
13. Res particulares iuris vniuersalis quando vendicari possint.
14. Quando vniuers datæ in dotem, utrum dicatur ius vniuersale.
15. Vniuersitas ex filiis corporibus constans, certum numerum requirit.
16. Non sit vniuersitas consistens ex viribus & corporibus.
17. Hereditas sine corporibus consistit.
18. Agitur de intellectu. l. si ut. quæ. §. quod dicitur, super. de iur. dotum.
19. De quantitate ad quantitatem admittitur compensatio.
20. Impensa necessaria non minuit corpora dotalia.
21. Propter impensas necessarias, in quo sensu doti reueri possit.
22. Quod si impiet, propter impensas non minui corpora dotalia, sed vniuersitatem dotis.
23. Corpora dotalia propter necessarias impensas diminuantur, quo ad estimationem.
24. Et defenditur communis traditio aduersus Roin.
25. Explicatur l. quod dicitur. §. vers. ubi ergo. infra de impensu in rebus dotalibus.
26. Non valet pactum, quod propter necessarias impensas non agatur.
27. Agitur de intellectu. l. dot. §. infr. de dote præleg.
28. Et explicatur, quomodo in ea propter impensas necessarias, promittitur doti prælegata reuerio.

29. Agitur de intellectu. l. 1. Maximo. 42. §. a me. inf. de legat. 2.
30. Et offenditur, quam differentiam ibi Inreconf. voluerit assignare.
31. Quando doti retinetur propter necessarias impensas, fructus non computantur in iurim.
32. Lucet aliud sit, quando retinetur propter vitiosas impensas.
33. Si impensa necessaria æquipollent fundo dotis, de fin. esse dotalis.
34. Sed eo casu videtur esse antinomia inter Inreconf. sives: & reuertitur Doctorum concordia.
35. Differentia est inter conditionem suspensivam, & resolutivam.
36. Propter culpam mulieris fundus dotalis potest distingere esse dotalis.
37. Si mulier soluat impensam necessariam, videtur crescere doti, & quomodo hoc intelligatur.
38. Si domus remissa sit, variæ censetur secundum nouum, vel antiquum?
39. Circa quod eleganti ponitur resolutio.
40. Agitur de intellectu. l. quod dicitur. §. §. fin. infr. de impensu in rebus dotalibus.
41. In casibus, in quibus compensatio sit ipso iure, solues per errorem, quasi de rebus solutim conditus.
42. Agitur de intellectu. l. lucet. §. §. fin. de dote prælegat.
43. In casu illius text. fundus erat hypothecatus, autem quam in dotem daretur.
44. Sententia incerta in causa dotis valet.
45. Nisi sit incerta etiam respectu vniuersi, quia non constabat, quid fuisse datum in dotem.
46. Et determinatur intellectu Bar. & communis ad l. fin. C. de sentent. qua sine certa quantitate.
47. Quando incerta sententia censetur invalida.
48. Ex libello actoris sententia incerta certificari non potest.
49. Petitio hereditatis est iudicium vniuersale in rem.
50. Et in quo differat ab alio iudicio vniuersali.
51. Qualiter in vniuersalibus admittitur libellus certius.
52. Probationes non sunt de substantia sententia; & qualiter hoc sit intelligendum.
53. In specie l. fin. C. de sentent. qua sine certa quantitate sententia: Rode dotem, quam mulier petiit.
54. Valeret tamen, si constaret, quid fuisse datum nomine dotis.
55. Explicatur ad l. fin. C. de sentent. qua sine certa quantitate. l. Maximo.
56. In causa dotis libellus incertus admittitur.
57. In causa doli. l. final. fuerunt lata dote sententia contraria.
58. Explicatur regula. l. 1. C. quando pronocare non est necesse.
59. In vniuersalibus libellis incertis admittitur, etiam quantitas facile declarari possit.
60. Si iudex non liquet de causa, non cogitur indicare.
61. Fructus augent dotem tanquam res vniuersales.
62. Fructus in vniuersalibus iure actum veniunt.
63. Neque est necessum, quod illorum fiat mentio in libello.
64. Explicatur l. si marito. 32. §. fin. infr. cod.
65. Fructus soluto matrimonio percepti augent ipsam dotem.
66. Augmentum idem esse censetur cum re principali.
67. Fructus respectu dotis non considerantur tanquam accessoria, sed tanquam parvulum.

- 63 *Maritus parvus ancilla, & qualis extra opera fer-
norum, quasi augmentum dotis, tenetur uxori re-
stituere.*
- 69 *Fructus in fauore mariti, qualiter videantur do-
tem augere.*
- 70 *Quando peto id, quod aliquando fuit meum, a quo
tempore veniant fructus.*
- 71 *Explicatur l. videamus. 38. §. si actionem. ff. de vi-
suriis.*
- 72 *Explicatur l. 2. C. de pact. inter emtor.*
- 73 *Verbum, Restituere, importat fructuum etiam re-
stitutionem.*
- 74 *In vniuersalibus quando pretium succedat loco rei,
& quando res loco pretii.*
- 75 *Et quid sit dicendum in particularibus.*
- 76 *Emtum ex pecunia dotale, quando efficiatur dotale.*
- 77 *Et quando dicitur emtum ex pecunia dotale.*
- 78 *Explicatur l. i. in fine. 27. sup. de iure dotium.*
- 79 *Quando maritus eius nomine proprio ex pecunia
dotale, rei emta non efficiatur dotale.*
- 80 *Explicatur l. ex pecunia. 12. C. de iure dotium.*
- 81 *Ut valeat stipulatio facta per procuratorem, si est
verba obligatoria ad eius refferri personam.*
- 82 *Quando traditio fit simpliciter marito, cui queratur
dominium?*
- 83 *Qui actum facit cum procuratore, contemplatione
procuratoris facere creditur.*
- 84 *Emtum ex pecunia minoris, quando transeat in eius
dominium.*
- 85 *Quod emit extraneus pecunia minoris, non tranfit
in eius dominium.*
- 86 *Explicatur l. uxor marito. sup. de donat. inter virum.*
- 87 *Et notabiliter ampliatur.*

TERTIA PARS

RUBRICÆ,

Explicatis primis verbis Rubricæ, in hac
Tertia parte de reliquorum verborum interpre-
tatione agendum est. Subsequitur igitur in rubric.
Dni. Ad cuius explicationem sciendum est; ver-
bum, Dos, multas habere significaciones, quas enu-
merat Diuus Thomas in 4. distinct. 49. quest. 4. in re-
sponse ad 1. questionem. Bald. Nouellus de dote 1. par-
te. Paris. hic num. 1. Aciac. num. 23. Niconicus num.
136. Corra. 2. lectur. a numero 18. Guillielm. cap. Raynu-
us. verb. dote. a num. 11. Boscheu tractat. de nuptiis.
lib. 3. Paul. de iudicio tractat. iuris patronatus. 3. part.
causa 2. a num. 4. & late persequuntur Couan. libro 8.
Commentar. cap. 8. in princip. & Petrus Tholosanus in
synagmate iuris; lib. 9. cap. 17. a num. 4. Sed illis omis-
sus, quos, quoad nostrum propositum, dicitur il-
lus, quod datur marito, vt ex illius fructibus sul-
tineat onera matrimonii, l. fin. C. de donat. ante nu-
ptias, deriuaturque a verbo Græco, quod idem si-
gnificat, quod dono, vel largior, vt tradit Virro
lib. 4. de lingua Latina, colum. penul. & ex eo refert Cou-
an. lib. 8. Commentar. cap. 1. in princip. Guillielm. Pantani
hic numero final. Et hac de causa veteres inter do-
nationes dotes connumerabant, vt asserit Infima-
nus l. final. C. de donat. ante nuptias, ac proinde, pro-
ut si donatio fiat absenti, nihil valet, nisi additali-
quis, qui nomine absentis eam acceptet, l. gloss. Lal-
lad. verbalia. in fine. C. de sacro. iur. Ecclæ. ita etiam
neque valebit dotis datio, nisi sit aliquis, qui eam
accipiat, vel nomine suo, vel absentis, vt post De-

natum tradit Cuiacius libro 12. obseruat. cap. 28. ita vt
dos censeatur quædam donatio facta per uxorem
marito causa matrimonii, & per contrarium do-
natio propter nuptias censeatur donatio, quæ per
maritum fit uxori propter matrimonium, & dotem
acceptam, dict. l. final. C. de donat. ante nuptias. §. est
& aliud. Infr. de donat. §. & quasi dos mariti cense-
tur; & ideo soluto matrimonio ad maritum reuer-
titur, cap. fin. de donat. inter virum, tradit Cuiacius li-
bro 5. obseruation. cap. 4. De dote igitur accepta in hac
ultima significatione nobis agendum est.

Dos itaque in prædicta significatione accepta,
diffinitur ab Azone in summa, C. de iure dotium, 2.
esse illud, quod datur a muliere, vel eius patre, ma-
rito propter onera matrimonii: quam diffinitio-
nem probauit Diuus Thomas in 4. distinct. 49.
questione 4. in response ad 1. questionem: & illam de-
fendunt Lañcelot. Decius hic col. final. Bulgarrin. a
numero 6. Corra. a numero 65. Aciac. a numero 23. Za-
fius a numero 16. & numero 21. Corra. 2. lectur. a nu-
mero 17. Nouellus de dote 2. parte a numero 1. & Liou-
mire infra eodem. Paul. de Coadiui de iure patrona-
tus. 3. part. in 2. causa. num. 2. Lambertinus cod. tractat.
in 1. artic. §. quest. principal. 1. part. 1. libri. numer. 1. &
vii recepat illam probat Anton. Gómez. l. T au-
ri. 30. numero 15. & latissime comprobat Corra. l. l. li-
beros. a numero 39. sup. de iur. nuptiarum. Phancius
de iure dotis. pagin. 3. a numero 8. Boscheu de legitimis
nuptiis. libro 3. numero 4. & tandem diffinitionem
tanquam nosam ponit & explicat Petrus Tholo-
sanus in synagmate iuris, libro 9. cap. 18. a numero 2.
Ceterum Bartolus hic multis rationibus impro-
bat hanc Azonis diffinitionem, & tandem num. 21.
ita dotem diffinit: esse ius quoddam vniuersale, in
se continens, quod a muliere, vel eius patre tradi-
tur marito ad sustentandam onera matrimonii: &
hanc Bartoli diffinitionem probant & defendunt
† Socini: hic numero 38. Insa. numero 30. Cland. a nu-
mero 16. Ripa. a numero 43. & tandem probat Censpe-
de dote. 1. part. quest. 4. Paulus de Coadiui de iure pa-
tronat. 3. part. caus. 2. numer. 2. & plures alii, quos refert
Nicom. hic numero 181. & numero 203. Et hanc diffi-
nitionem esse communiter receptam, asserunt Gu-
illielm. Raynuzius. verb. dote. num. 12. Socini consil.
38. numero 4. lib. 1. Matienens. ut 2. lib. 3. Ordina. ment.
in rubr. gloss. 1. post princip. Sed si bene aduertas, tota
controuersia in hoc consistit, quod Azo & sequen-
tes existimant, res dotales, & dotem idem esse. Bart.
autem, & qui eum sequuntur, magis credunt dotem
differe ab ipsis rebus, & esse ius quoddam vniuer-
sale, quod ipsas res videtur continere sub se: ne-
cessario igitur est videndum, quæ nam ex istis opi-
nionibus in prædicto articulo sit verior. Et pro o-
pinione Azonis, quod dos idem sit cum i. p. i. re-
bus dotalibus, videtur virgere text. l. si pater. 4. 2. infra
eod. lib. Dotem ex causa promissioniauerunt: quod
etiam colligitur ex rubric. infra de collato. dotis. & l.
final. in princip. C. de iure dotium: in quibus iuribus
res dotales appellantur dos; quasi idem sint, notat
gloss. l. si pater. 4. 2. infra eod. lib. 15. C. ad legem Falcid. Secundo
pro eadem opinione virget, quod dos venditur, l.
si rebus. 30. C. de iure dotium. & tamen si ius vni-
uersale censeretur, separatim a rebus vendicari non
posset, iuxta regulam, l. vendicatio. 56. supra de rei ven-
dicatione. Tercio, quia ius vniuersale debet ex plu-
ribus rebus distantibus constare. l. Neratius. 4. 4. infra

de verborum significatione. Bart. l. si constanter. §. quoties. nu. 4. infr. eod. & tamen dos dicitur, quavis una tantum res sit data in dotem. l. si maritus 32. §. si infr. eod. Quare videtur text. l. si legum. 37. §. quod dicitur. sup. de iure dotum. Primo, dum dicitur impensam necessarias minuire dotem, & postea subdit, quod si expensum sit, quantum valeat fundus, defuit esse dotalis: ergo aperte innuit, dotem, & fundum dotalem idem esse. Præterea inquit, dotem pecuniarum propter impensam necessarias munus ipsi iure: ergo dos & pecunia data in dotem idem sunt.

3. f. Sed pro contraria opinione Bartoli, imo quod dos sit ius quoddam vniuersale, separatam ab ipsis rebus in dotem datis, videtur esse text. l. in fin. princip. infra de dote prelegat. & l. quod dicitur. §. infr. de impensu ibi: Non corporum, sed dotis sit diminutio: ergo dotis ius separatam a rebus dotalibus. Item fructus augent dotem, ita vt in eadem actione dotis veniant. l. si maritus 32. §. final. infra eodem. quod est proprium iuris vniuersalis. Litem veniant. 22. §. fructus supra de penit. heredit. quibus rationibus ita tenet Bartol. hic numero 21. & consil. 124. numero 4. subscribitur Bald. consil. 79. num. 4. lib. 1. A. exand. consil. 49. nu. 7. lib. 3. & consil. 79. num. 6. lib. 3. & consil. 25. num. 4. libro 4. & aliter receptus & verus (Corne. consil. 102. numero 30. libro 2. & veram & receptam opinionem asserit Socin. consil. 93. num. 1. lib. 1. & consil. 130. num. 4. libro 2. Ruin. consil. 139. num. 5. lib. 5. Rinald. consil. 184. num. fin. lib. 1. Hieronym. Gabriel. consil. 37. num. 4. & nu. 9. & plures refert Niconic. hic num. 205. quibus addo Alciat. l. Labeo. 4. nu. 11. infr. de verb. signif.

Ad veram tamen resolutionem huius difficultatis, vltra alios tria præmittenda sunt. Primum est, quod genus generalissimum, siue etiam subalternum, continens sub se plura differentia specie, non est in commercio hominum, sed tantum pertinet ad doctrinam artis; cum sit corpus quoddam imaginariarum, & in solo intellectu formatum. Bartol. l. 2. §. & harum numero. 9. infra de verborum obligatio. & l. Menius. §. diuinem. numero 9. infra de legat. 2. Quare iureconsulti, (qui agunt de his, quæ sunt in hominum commercio) prædicta genera minime considerant, sed tantum tractant de speciebus, quæ sunt in hominum commercio; ac proinde videntes doctrinam, & distinctionem Dialecticorum, quoad nomina: tamen re ipsa multum ab eis diuersi abeunt: Nam quod illi species, iureconsulti genera vocant; & quod illi individua, iureconsulti appellant species, vt tradunt gloss. & Doctores. l. 2. §. supra si certum peti. Cum igitur dos reuera sit species, quamuis a iureconsule genus appellatur, merito præsupponitur, esse in hominum commercio, f. quamuis hæc non satis perceperit Bolognet. hic numero 189. & numer. 213. Item secundo præmittendum est, corporum tria esse genera, siue species, quas enumerat iureconsult. l. rerum mixtura 30. infr. de vscap. ppon. & explicat Oldrad. consil. 214. nu. 9. & l. ius Rodigius lib. 15. lectionum antiquarum. c. 23. & Cuiacius lib. 15. obseruation. c. 33. & Petrus Gregor. in synymate iuris, lib. 1. c. 2. num. 1. an. 1. parte. Sed nos, prioribus duobus omissis, de tertio tantum agemus, quod constat ex diuersis & separatim rebus; vni tamen nomini subiectis. Circa quod dicendum est, quod si hæc partes vere & realiter considerentur, idem sunt cum ipso nomine, cui subiciuntur, prout & partes totius vere & realiter considerantur, idem sunt

cum suo toto: quod si considerentur secundum fictionem iuris, nomen illud, quod sub se continet plures res diuersas, differt ab ipsis rebus: fingitur enim quoddam corpus imaginariarum, quod quasi persona quædam sub se continet omnia illa, quæ prædicto nomini subiciuntur: doctrina est Bartol. l. aut facta. §. final. numero 3. infra de parui. Felin. cap. 1. c. numero 14. de respectu. Anson. Gabriel. lib. 6. titul. quod cuiusque vniuersi. conclus. 1. & pro illis est text. l. mortui. 24. infra de fidei iurib. l. proponatur. supra de iudic. cap. doct. 14. de excessu. prelatur. & ibi notat gloss. 1. Habent autem se prædictæ res separatæ respectu nominis, cui subiciuntur, tanquam partes integrales illius nominis, vt hic tradit Alciat. numero 28. & Corral. 2. lectur. numero 18. & pro illis videtur text. bene expensus. §. si preter. institut. de legatis. Sed non placet; confunditur enim per text. in d. l. rerum mixtura. 30. infra de vscapio. vbi text. expressam facit differentiam inter corpus, quod constat ex partibus simul connexis, & inter corpus, quod continet sub se plures res diuersas & distinctas, vni tamen nomini subiectas: sed primo casu certum est, partes respectu totius dici integrales, quia simul iunctæ integrant illud totum; ergo vt secundus casus differt a primo, intelligendum est, quod in eo partes non habent se ad illud totum nominis, tanquam partes integrales illius: vt in specie notauit Cuman. d. l. rerum mixtura. in princip. & Oldrad. consilio 254. numero 9. f. Ergo prædicta Alciat. explicatio non potest esse vera: quam etiam ex aliis rationibus late improbat Bolognet. hic numero 215. Neque repugnat text. d. §. si preter. institut. de legat. quia text. non probat, idem esse, rem constantem ex partibus integralibus, vel constantem ex separatim rebus vni nomini subiectis: imo sentit diuersas esse, licet æquiparentur, quoad illud effectum, vt postea addita veniant in legato. Secundo igitur loco Alciat. l. qui vsum fructuum. numero 19. infra de verborum obligation. & Bolognet. hic numero 16. sentiuat, quod prædictæ res habent se respectu prædicti nominis, vti species habent respectu sui generis, ac proinde prout species respectu generis habent se tanquam partes subiecti, siue prædicamentales, vt declarat Bartol. d. l. qui vsum fructuum, numero 3. & ibi Socin. numero 1. infra de verborum obligation. Corral. 13. numero 14. supra de seruit. ita etiam & prædictæ res separatæ, respectu nominis vniuersalis habebunt se tanquam partes subiecti, siue prædicamentales. Sed etiam non placet; quia si hæc opinio esset vera, sequeretur quod prout posita specie, sequeretur necessario positio generis, vt si dicas: Homo est, necessario sequitur: ergo animal est; ita etiam sequeretur: Res datus est per mulierem maritus: ergo datus est: quod sane falsum est, quia potuit dari tanquam paraphernalis, l. si ego 10. §. fin. supra de iure dotum. l. fin. C. de pact. conuentu. vel, vt apud eum esset ex causa donationis, iuxta titulum supra de donat. inter virum. Vnde verius dicendum est, quod prædictum nomen, si consideretur tanquam quoddam corpus, videtur sub se continere res nomini subiectas, quasi superior, siue dominus, vt aperte significat iureconsil. l. mortui. 24. infra de fidei iurib. ac ita res sub eo nomine contentæ habebunt se ad illud, prout subditi & vassalli habent se respectu domini: & ita explicandus est Vaconius libro 4. de electionum moribus. cap. 64. dum dicit,

hoc non esse totum generis, sed totum collecti-
uum, quod ex distantibus rebus constat, quæ sunt
vni nomini subiectæ. *Corra. hic 2. lectur. numero 18.*
6 † siue est totum collectiuium vniuersale, ut inquit
Bart. l. si in numero 4. infra de auro & argent. legat.
quod (vt id illis addas) tanquam superior videtur
sub se continere prædictas res tanquam subiectas,
ut constat ex supradictis. Tercio & ultimo præmit-
tendum est, orationem vniuersalem & generalem
inter se differre: Oratio enim vniuersalis dicitur,
quæ concepta est per nomen collectiuium, quod ex
sua natura prolatum in singulari plures res signifi-
cat, *l. grege. 21. infr. de legat. 1. & in l. peculium. 67. in
princip. infr. de legat. 2. & ibi Castrenf.* Oratio vero ge-
neralis dicitur, quæ non ratione nominis, sed ra-
tione adiuncti vniuersalis plures res significat; vt si
legem omnes meas; tunc enim omnes veniunt,
non ratione verbi, sed ratione adiuncti vniuersa-
lis, & ideo dicitur oratio generalis, *l. aliud. §. fin. supra
de minoribus.* Et idem erit, si legatum concipiatur
per verba indefinita: nam cum illa in vltimis vo-
luntatibus æquipollant vniuersali, *l. si plures. infra
de legat. 2.* ratione vniuersalis subintellectæ o-
mnes res veniunt, ac ita magis dicitur oratio ge-
neralis, & ita Bartol. l. si in numero 4. infra de auro &
argent. legat. & l. que situm. §. fin. num. 8. infra de fund.
instruit. & l. 1. §. fin. num. 7. infra de verbor. obligat. &
Alex. l. grege. num. 2. infra de legat. 1. & receptam esse
explicationem asserit Pinel. in rubric. C. de bon. ma-
tern. 1. part. colum. fin. & explicat *(omn. res. instr. lib. 1.
cap. 3. num. 2.)* Cui tamen communi distinctioni ni-
mis videtur ob stare text. *l. si in. 8. infr. de auro & ar-
gent. legat.* Nam testator legauit argentum, & sic v-
sus fuit nomine collectiui, quod prolatum in sin-
gulari multas res significat, ut constat ex l. si cum au-
rum. 20. infr. de auro & argent. legat. Item legauit
vestem, quod etiam est nomen collectiuium, quod
prolatum in singulari plures res significat, ut con-
stat ex l. vestis. 23. in princip. & linter vestem. infr. de auro
& argent. legat. & tamen d. l. si in. probat, prædicta
7 legata non censi vniuersalia, sed generalia. † Patet,
quia dicit, argentum vel vestes postea additas
non venire, *l. si in. §. 1. & ibi Bart. num. 2. infr. de legat. 2.*
quæ vtique venient, si censerentur vniuersalia: nam
in illis certum est, postea addita venire, *l. si grege. 22.
infra de legat. 1. §. grex. & si peculium. Instr. de legat.
gloss. recepta penult. infr. fund. instruit. & ita hanc dif-
ficultatem mouit, & indeciam reliquit Cuman. l.
peculium. in princip. infr. de legat. 2. Sed illi respondent
Bart. d. l. si in. num. 6. ad fin. & ibi Alber. colum. 2. idem
Bart. & Alber. penult. infr. de fund. instruit. quod in
specie d. l. si in. oratio censetur generalis; quia lega-
tum fuit argentum in d. fin. ite, ac ob id plures res si-
gnificat ratione dictionis vniuersalis tacite subin-
tellectæ, *tuxta regulam. l. si plures. infra de legat. 2.*
Quæ tamen solutio non tollit difficultatem: Nam
cum illud nomen, *Argentum & vestis*, prolatum in
singulari, ex se plures res contineat, ut supra proba-
uimus, debuit legatum censi vniuersale, *tuxta Do-
ctor. traditiones*; alias enim reperiri non posset oratio
vniuersalis in vltima voluntate. Vnde secundo
ex mente Bolognet. hic num. 129. & num. 223. pote-
rit responderi, quod nomina collectiua diuiduntur
in duas species: quædam enim dicuntur collectiua
vniuersalia, quædam vero collectiua nominalia,
quæ scilicet tantum plures res colligunt, & certo vo-*

cabulo nominant: Collectiua prima speciei dicun-
tur illa, quæ secundum fictionem iuris consideran-
tur tanquam corpus quoddam separatim ab ipsis
rebus. Collectiua vero nominalia dicuntur, quæ
non inducunt corpus illud fictum diuersum a re-
bus, sed tantum res illas simul colligunt, & nomi-
nant. Sed neque hæc responsio tollit difficultatem;
neque enim explicat: quam obrem in d. l. si in. illa col-
lectiua (*argentum & vestis*) non videantur inducere
illam ficti personam, quam cetera collectiua v-
niuersalia videtur inducere, ut supra dictum fuit.
† Vnde vltra alios ego ita explico, quod vt nomina
collectiua dicantur inducere corpus illud fictum,
oportet nomen tale esse, quod præ se ferat quid di-
uersum ab ipsis rebus, quas significat, & non sumat
ab illis nomen: alias non bene vt corpus diuersum
a rebus considerari possit, *l. in venditionibus. §. supra
de contrahend. emt. c. 1. v. vers. sed error. 29. quæst. 1.* & ita
procedit l. mortuo. 24. infra de fideiussor. & hac ratione
grex dicitur corpus fictum & vniuersale, res sub se
contingens, *l. rerum mixtura. 30. infra de viciis capio. Pe-
trus Gregor. in syntagmate iuris, lib. 1. c. 2. num. 1. ad fin.
in 1. parte.* Vnde si nomen tale sit, quod non præ se
ferat quid diuersum a rebus, quas significat; sed ma-
gis ab ipsis nomen sumat, non inducet fictum cor-
pus, sed potius collectiuium nominale dicitur, quod
ex se non inducet legatum vniuersale, sed potius
generale, ut probatur in d. l. si in. 8. infra de auro & ar-
gent. legat. Nam illud verbum (*argentum vel vestis*)
non significat quid diuersum a rebus, quas colligit,
imo ab illis sumit nomen: & ideo tunc dicitur
collectiuium nominale, quod legatum generale vi-
detur inducere, & non vniuersale, ut ex supradictis
colligitur, & in specie ita eleganter tradit Goffredus. l. pec-
ulium. in princip. num. 3. infra de legat. 2. Et ideo Ci-
cero in Topicis inquit, quod forma sine specie in ge-
nere, quoad suum nomen retinet, nunquam coniungitur
facti l. 8. infra de supradictis legat. Vnde cum numerata
pecunia nomen argenti retineat, sub argento lega-
to continebitur, gloss. l. aliud. §. quæ situm. verb. iuncta.
infr. de legat. 3. Ex quibus ita præmissis inferendo ad
veram concordiam controuersie supra motæ, *ver-
trum dos sit ius vniuersale, differens ab ipsis rebus in do-
tem datis?* Dicendum est, quod si dos vere & rea-
liter consideretur, nihil aliud est, quam res dota-
les, prout totum vere & realiter consideratur, non
differt a suis partibus. Bartol. aut facta. §. fin. num. 3.
infr. de penis. & diximus supra: & hoc modo conside-
rando, verissima est opinio Azonis; & in hoc sensu
etiam accipiendus est Alciat. hic num. 27. dum in-
quit, quod res dotales communiter considerate, nihil ali-
ud sunt quam dos: & ita etiam accipiendus est Guil-
lielm. Pontan. hic num. 63. ad finem. Ceterum si
dos consideretur secundum iuris fictionem, & per
quam censetur esse quoddam corpus fictum, con-
tinentes sub se res dotales, *tuxta l. mortuo. 24. infra de
fideiussor. & supra tradita num. 3.* vtique verissima est
Bartol. opinio, quod dos sit ius vniuersale, continens
sub se res datas in dotem. Id quod in specie
sensit Bald. l. si non designata. in fine. C. de falsis causis
ad e. legat. in quibus, in dote duo reperiri corpora,
quoddam materiale, quod idem est cum ipsis rebus,
quoddam vero intellectuale, quod differt ab ipsis rebus:
prout etiam videmus, quod hereditas consideratur
vere & realiter nihil differt a rebus hereditariis, ut
asserit Seneca lib. 6. de beneficiis, c. 3. & tamen conside-

rata secundum iuris fictionem, id est, quasi quoddam corpus representans defunctum, *l. mortuus. 24. infra de iudic. forib. certum est, multum differre a rebus hereditariis. ut probatur in princip. Instit. de rebus corporalis lib. 1. §. Titio & mihi. 33. §. 1. infra. de legat. 2. tra. d. Regin. conf. 139. num. 5. lib. 5.* Ex quibus colliges veram explicationem distinctionis dotis, quam assignavit Bart. hic num. 27. Nam dicitur in ea, quod dos est ius, quia scilicet est quoddam corpus fictum a iure consideratum & introductum; quod cum in solo intellectu consistat, & sic tangi non possit, merito ius appellatur; ut in princip. *Instit. de rebus corporalis lib. 5. & incorporalis libus* quamvis prædictum verbum, *Ius*, aliter in nostro proposito explicet Bartol. *l. quod dicitur numero 3. infra de impens. & aliter Balarin. hic num. 6. & Phanurius de lucro dotis. pag. 11. num. 14. & aliter etiam Vacarius lib. 6. declarationum iuris. cap. 93. num. 1. & 3.* Præterea dicitur *ius vniuersale*, quia cum sit nomen collectivum, quod in singulari plures res significat, merito dicitur vniuersale, *per tradita supra. & in specie tradit Vlpianus Iureconsultus, l. 1. in fine princip. infra. de dote prælegat. †* Vnde ex his cauendum est a gloss. *l. 1. ver. b. vniuersale. infra de vscapion. pro dote. dum sentit, titulum dotis, tunc demum dici vniuersalem*, quando mulier dedit omnia bona sua in dotem, vel etiam aliquod vniuersale: & aliud esse, si res particulares in dotem dederit; quia tunc titulus dotis dicitur particularis, & non vniuersalis, *sequitur Iason. Pomponius. si in dotem. in fin. infra de acquir. possid. & hic num. 34. & ante eum Bald. l. fin. numer. 5. C. de senten. que sine certa quant. Nam hæc opinio ex supra dictis confunditur. Dos enim, quatenus accipitur pro corpore illo ficto, ex sua natura ius vniuersale est, nõ habito respectu ad res, quæ datæ sunt in dotem: cum dos tanquam corpus quoddam vniuersale, ab illis separatum consideretur, *ut etiam aduertunt Socin. hic numero 44. & Parisius numero 219.* Pariter etiam cauendum est a noua explicatione Vacaroni libro 6. *declarat. omnium iur. c. 93. numer. 4. dum declarat, quod non esse ex se ius vniuersale; sed tantum ius, quod continet in se vniuersum ius: neque enim video, qualiter res corporales datæ in dotem, possint appellari vniuersum ius mulieris, neque quomodo dos possit in se continere res datas in dotem, nisi tanquam ius vniuersale consideraretur: vt clare colligitur ex mente Iureconsulti, l. 1. in fine princip. infra. de dote prælegat. & ideo verius est, dotem ex se esse ius vniuersale, vt communis definitio vult: & rationem colliges ex supra traditis. Denique ex prædictis colliges cauendum esse a noua resolutione Matienço *ru. l. 2. libro 5. Ordinam. in rubric. glo. 2. numero 21. dum dicit, dotem nec omnino esse vniuersalem, neque particularem, sed mixtum; vt modo vniuersale, modo particularem appelletur, prout magis ipsi dotibus conducere videbitur: Nam verius est, semper esse ius vniuersale, si pro illo corpore ficto accipitur, *ut constat ex supra traditis.* Ex hac igitur noua concordia, retenta opinione Bartol. quæ optime ex illa defenditur, non obstantibus ea, quæ supra pro opinione Azonis adduximus: Nam ad primum de *l. si pater. 2. infra. eod. cum similibus. †* respondetur, quod si dos accipitur vere & realiter, tunc non differt a rebus dotabilibus, *ut supra diximus: & hac acceptione dos, & res dotales idem sunt: & ita etiam procedit text. l. dedit dotem. infra de collatu. inter. l. 1. §. fin. infra. de priuileg. creditor. l. si mora. infra. eod.****

& ibi notat Paul. numero 3. Sed si dos consideretur, tanquam corpus fictum, a iure inducitur, tunc differt a rebus dotabilibus, *iuxta Bartol. d. fin. inueniuntur: ita dubio autem in hac secunda significatione accipitur, iuxta regulam, l. si duo. infra. de acquir. hereditat. & sic in dubio vera erit Bartoli opinio: quod ita resoluit Iason l. si mora. numero 3. infra. eod. Celsus consil. 97. numero 7.* Et iuxta hæc venit explicandus Ruin. hic num. 107. & consil. 49. numero 8. lib. 3. dum inquit, *quod quando ius dotis consistit tantum in rebus corporalis, indicatur de ipsa tanquam de re corporali, & non tanquam de iure vniuersali: allegat Bartol. l. tutor. post princip. infra. de bonorum possessio. Id enim tantum poterit admitti, si dos vere, & realiter consideretur: non autem si consideretur, tanquam corpus fictum: vt constat ex supra resolutis. Non obstat secundum de *l. in rebus. 30. C. de iure dotum. inducta vt supra: quia respondetur, quod illa lex non probat dotem vendicari, sed tantum res datas in dotem vendicari posse: & stant hæc simul, quod ius vniuersale non possit vendicari; & tamen res particulares in dotem vendicari possint: illius iuris vniuersalis per se vendicari possint: vt in peculio probat, l. vendicatio. 36. sup. de rei vendic. & l. si peculium. 6. infra. de pecul. legat. Sic igitur & in dote erit dicendum, quod ipsa dos, quatenus accipitur pro iure vniuersali, vendicari non possit: & tamen res particulares datæ in dotem vendicari possint, cum peculium & dos a pari procedant, *glo. l. quod dicitur. 5. ver. b. dotis. infra de impens. & gloss. l. peculium. 4. §. si are. ver. b. manenti. supra de peculio. & ita in specie aduertunt Iason hic numero 34. Ruin. numero 100. quibus duo addenda sunt. Primum, quod quando res particulares dotis vendicatur, illa actio est particularis, & non vniuersalis: quinimo et si actione personali dotis res particularis condicatur, actio illa censetur particularis. † Hieronymus Gabriel consilia 37. numero 4.* Si tamen actione personali, dos tanquam vniuersum ius condicetur, vniuersalis actio censetur; cum tunc petatur ius vniuersale: quod colligitur ex *l. si marito. 32. §. final. infra eodem. & l. final. C. de senten. que sine certa quantitate. tradit Vacarius libro 9. declarationum iur. cap. 93. numero 5.* Ac ita colliges, dotem quidem actione personali repeti posse, etiam consideratam tanquam ius vniuersale, non tamen tanquam ius vniuersale vendicari posse: & est ratio differentie, quia per actiones personales non solum iura corporalia, sed & incorporalia cõdici possunt, *§. omniū. Instit. de action.* Per rei vendicationem autem tantum peti possunt res corporales, non autem iura incorporalia; ac proinde cum dos & peculium, saltem aptitudine, iura incorporalia contineant, pro illis vendicandis non conceditur rei vendicatio, *d. l. vendicatio. 36. sup. de rei vendic. & ibi gloss. & ita explicat Bart. hic num. penult. Socin. numero 45. Bolognet. num. 198. Cuman. consil. 110. ad fin. Repa l. 1. m. 52. infra. de legat. 1. Alciat. l. hereditas. 119. nu. 7. infra. de verborum significat. Item & secundo addendum est, quod si fuerit ius vniuersale, siue corpus fictum, solis corporibus consistens, tunc etiam ius illud vniuersale vendicari potest, vt de grege probat, *d. l. vendicatio. 36. & l. 1. §. fin. sup. de rei vendic. rationem assignat Beronius, c. in presentia. numero 20. de probation. Vnde colligit Alciat. l. hereditas. 119. num. 7. infra de verborum significat. esse differentiam inter vniuersitatem solis corporibus consistentem, & inter eam, quæ constat mixta****

mixtim ex corporibus & iuribus, ut prima quidem vniuersitas vendicari possit, non autem res eius particularis separatim vendicari possint; & tamen secunda vniuersitas cum tanquam vniuersitas vendicari non possit, res particulariter in ea contentæ vendicari possunt. *l. si peculium. 6. infra. de pecul. legat.* Quæ tamen collectio vera non est; quia etiam vniuersitatis in corporibus consistentis res particulares vendicari possunt, si id velint actor, ut efficaciter probat *l. prima. 5. fin. supra. de rei vend. & l. si greges. 22. infra. de leg. 1.* & pro constanti tenet *lason l. i. numer. 117. infra. de leg. 1.* & *Ruinus hic numer. 195.* Verior igitur declaratio erit, quod quando vendicatur greges, non vendicatur tanquam fictum illud corpus a rebus separatim, prout est greges, ut *supra diximus numer. octauo.* Cum enim tuncius esset, ut in princip. *Institut. de rebus corpor. vendicari minime possent, iuxta supra tradita.* Vendicatur igitur tanquam totum vere & realiter consideratum, quod idem censetur cum rebus ipsis. Quæ consideratio in dote & peculio admitti non potest; quia etiam considerata prædicto modo, cum saltem aptitudinem iura in se continent, minime vendicari possunt: *dict. l. vendicatio. 16. supra. de rei vend. cum gl.* Non obstat tertia ratio supra allata *dict. numer. quarto.* quod ius vniuersale non potest considerari, quando vna res tantum datur in dotem; quia huic argumento respondet *Ripa hic numer. quinquagesimo tertio. ad finem.* quod licet vna tantum res sit data in dotem, tamen adhuc dos potest dici ius vniuersale, scilicet attenta aptitudine, quia aptum est recipere augmentum aliarum rerum; quod & tradit *Ruinus hic nam ex. nonagesimo. exemplum proponens. & Parisi. numer. ducentesimo decimo nono. ad finem. & Corra. 2. lect. numer. decimonono. Menoch. conf. 93. numer. 46. lib. 1.* Sed hæc responsio difficultatem non tollit; Neque enim video, quomodo ius vniuersale dici possit, quod tantum in re particulari verificari potest. *Bart. l. si constante. 5. quoties. nu. 4. infra. eo.* Neque aptitudo ab illis considerata aliquid facit, cum non sit verisimile, quod vnumquam deducatur ad actum, stante præsumptione regulæ *l. cum de indebito. supra. de probatio.* Secundo ergo loco respondet *Vaconius lib. 6. declarationum iuris. c. 93. n. 4.* quod vniuersale idem significat quod totum, ac proinde dos dicitur, etiam si vna res tantum detur; quia verum est dicere, esse totum, quod molier dedit in dotem. 24. Prout si testator vnum tantum fundum reliquisset, nihilominus diceretur hereditas, quia est totum ius, quod defunctus reliquit. Sed neque hæc responsio tollit difficultatem, quia imo dos dicitur totum collectiuium; quia scilicet prolatum in singulari plures res significat. *Bartol. l. si ita. numer. 4. infra. de auct. & argen. legat. & dicitur supra.* Ergo non potest in vna tantum re verificari. Neque est expeditum, quod si testator vnum tantum fundum relinquat, ille dicatur hereditas, cum illa ex se pluralitatem rerum videatur exigere, ut in speculante *Couarr. resalut. lib. primo. cap. decimotertio. num. secundo.* Vnde pro vera responsione recurendum est ad supra tradita; aut enim consideras dotem vere & realiter, & tunc cum idem sit cum rebus dotalibus, si vna tantum res sit data in dotem, dos non dicitur ius vniuersale, cum hac consideratione nihil aliud sit, quam ipsamet res particularis. Si vero dos consideretur tanquam corpus fictum diuersum ab ipsis re-

bus, dos dicitur ius vniuersale, quantumcunque vnam tantum rem contineat; nam cum hac consideratione, attenta natura sua, sit apta res plures diuersas continere, licet ex accidenti tantum vnam rem contineat, non ob id amittit nomen iuris vniuersalis, attenta potius naturali aptitudine, quam illud, quod ex accidenti euenit, ut in simili strada glossa. *l. vendicatio. 16. supra. de rei vend. quam ibi sequuntur Alber. & Angel. qui adducunt bonum text. 5. huius autem verbi. Institut. de lege Aquil.* Non igitur quia dos apta est recipere augmentum, ut existimabant supra relati, sed potius, quia satis est, dotem tanquam corpus fictum aptum esse comprehendere sub se plures res diuersas, quamuis ex accidenti vnam tantum comprehendat, ut constat ex *supra traditis.* Et ad hunc modum etiam videtur componenda controuersia *Vaconii*, & *Couarru.* supra relatorum. Nam est dicendum, quod si hereditas consideretur vere & realiter, cum tunc hereditas idem sit, quod res hereditaria, ut *supra diximus*, hereditas ad vnam rem restricta non dicitur ius vniuersale; & ita procedet opinio *Couarru.* Aut vero consideratur tanquam fictum quoddam corpus representans defunctum; & tunc licet testator vnam tantum rem reliquerit, dicitur ius vniuersale, attenta scilicet aptitudine, cum & sine corporibus dicatur consistere. *l. hereditas. 43. in princip. supra. de petitio. heredi.* & ita procedet opinio *Vaconii.* Neque huic postea considerationi obstat *l. Neracius. 34. infra. de verbor. signific. 1.* ubi ad constituendum collegium requiruntur saltem tres, & ad constituendum gregem requiruntur saltem decem oves. *l. fin. infra. de abigis.* Ergo etiam ad constituendam dotem non debuit sufficere vnam rem in dotem dari; nam distinguendum est cum *lason. l. i. numer. centesimo decimo septimo. infra. de leg. 1.* quod quædam sunt vniuersitates solis corporibus vel rebus consistentes, & in his procedunt prædicta iura, quæ cum requirant certum numerum ad constituendam prædictam vniuersitatem, si ille non interueniat, non potest videri constituta prædicta vniuersitas, & consequenter neque ex ea potest resultare illud corpus fictum, de quo supra. *cap. dilecti. de excessibus prelatorum. facti. l. peculium nascitur. 41. in princip. supra. de peculio. & quod Bartol. l. si constante. 5. quoties. numer. quarto. infra. eod.* Et in his terminis procedit *verum mixtura. 30. infra. de vscapio.* dum plura corpora distantia requirit, ut prædictum corpus fictum resultet. Loquitur enim de vniuersitatibus in solis corporibus consistentibus; si vero sit vniuersitas mixta consistens ex corporibus & iuribus, vel est peculium. *l. quam Tiberius. 5. fin. supra. de peculio.* & etiam dos; tunc dicendum est, pro illa constituenda requiri quidem aliquam rem corporalem; neque enim fictum corpus sine veris consistere potest. *Raudensio de analogis. capit. trigesimo nono. numer. primo.* sed vnam sufficere, expresse tradit *Bald. caput. si proponente. numer. tertio. de scriptis. Corra. lib. 2. lectura. numer. vicesimo secundo. post medium.* & in peculio insinuat iureconsultus. *l. depositus. 5. supra. de peculio. ibi: Pusilla pecunia. bonos text. l. si quid venditor. in fine. supra. de adul. editio. 1.* Et extratio, quia dos constituitur per traditionem *l. de diuisione. 5. in fin. infra. eodem. l. prima. infra. de vscapio. pro dote.* similiter & peculium. *l. non statim. 8. supra. de peculio.* ac ita non solum queritur res, sed & dominium, vel vscapian-

di conditio. *l. clauibus. sup. de contrahend. emtion.*
Vnde semper tradita vna re videtur concurrere res
corporalis item & ius, id est, dominium, vel usufruc-
piendi conditio; quæ duo sufficiunt ad prædictam
vniuersitatem constituendam, & consequenter, vt
ex illa producatur illud corpus fictum, de quo su-
pra fuit *l. 2. §. cum. Sychem. in fin. inf. de usufructu.*
pro emtore. Quod si sit vniuersitas, quæ solis iuribus
consistere possit sine corporibus, vt est hereditas.
l. hereditas 31. in princip. sup. de petition. hereditat. hu-
iusmodi vniuersitas sine vllis corporibus censetur
constituta. *dist. l. hereditas. in princip.* quæ for-
tius videtur probare, prædictam vniuersitatem
sine corporibus & iuribus consistere, vt etiam
videtur probare text. *l. irritum. & ibi notat.*
Paulus. ad legem. Falcidiam. Et est ratio, quia
hereditas est vniuersitas, quæ representat defun-
ctum, qui fuit in rerum natura. *l. non minus iri-ge-
fima prima. in fin. sup. de hereditibus institutis.* quæ represen-
tatio semper dari potest, licet more defuncti nulla
reperiantur bona, vt aduertit *Paulus hic ad finem.*
quem sequuntur *Socius numer. quadagesimo quinto.*
Paris. numer. ducentesimo trigesimo primo. Socius *l.*
prima. numer. nono. inf. de legat. 1. & ante eos Bartoll.
frater a fratre. numer. quadagesimo. sup. de conditio.
videbitur sed dos, peculium, & similia, non repræsen-
tant aliquem, qui fuerit in rerum natura, sed repræsen-
tant se ipsos, & id eo requiruntur res, vt vniuer-
sitas videatur constituta, & consequenter, vt ex illa
possit resultare illud corpus fictum, de quo supra,
vt aduertit Ruyus hic numer. nonagesimo quarto. ad
finem. Vnde colliges, quod licet fictum corpus,
quod vocatur hereditas, soleat aliis f. iis corpori-
bus equipari *l. mortuo. 24. inf. de fideiussorib. Bartol.*
hic numer. penult. tamen in hoc ab illis differt, quod
17 sine vllis corporibus de iuribus consistere potest, &
sola aptitudine contentum, ob rationem, de qua
supra.

Et iuxta hæc facile etiam componetur ea con-
troversia Docto-um, *Utrum ex finctis rebus existin-*
guatur ius vniuersale? Nam Socius hic numer. *qua-*
dragesimo quinto. & Socius Junior 3. part. numer. vi-
gesimo septimo existimant exlingui; Contrarium ta-
men defendunt *Ruy. hic numer. nonagesimo quarto.*
& Paris. numer. ducentesimo trigesimo. inducentes
text. *peculium nascitur. 1. in fin. sup. de peculio.* dum
requirit reuocationem peculii, vt peculium dicatur
existitum. Sed ex prædictis dicendum est, quod
aut loquimur in vniuersitate corporum; & tunc li-
cet ex posposito redigatur ad vnam rem, certum
est adhuc durare. *l. fisci. §. fin. sup. quod cuiusque vni-*
uersitatis. explicat Cuiarius. re. §. in lib. primo. cap. de
emoterio. numer. secundo. si vero omnia corpora ex-
stinguantur, & prædictam vniuersitatem exlingui
certum est, vt insinuat *Iureconsultus l. §. grege. 22. inf. de*
legat. 1. & ibi l. fin. numer. septimo aut loquimur de v-
niuersitate mixta, & in hac procedit controversia
Docto-um supra relata. Ego autem existimo ex-
stingui, si omnino pereant res, & iura; & solummo-
do peculium non censetur omnino existitum,
propter probabilem spem quod iterum nascetur,
vt probat text. *elegant. l. videmus. 28. inf. de libera-*
legat. notat gloss. 2. quæsum. 31. sup. de peculio. Si vero
loquamur de vniuersitate solis iuribus consistente,
certum est, eam non exlingui, perditis rebus, & iu-
ribus hereditatis; nam si hoc casu non impediret

illius ortus. *dist. l. hereditas. quinquagesima tertia. in*
princip. sup. de petition. hereditat. fortiori retinebitur
argum. *l. patre furioso. sup. de his, qui sunt sui.* Non
obstat, quartum fundamentum, pro opinione A-
zonis supra relatum; deductum ex Iureconsulto:
l. si quis. 57. §. quod dicitur. sup. de iure dotum. Nam
respondetur, quod vbi dos consideratur vere & re-
aliter, tunc non differt ab ipsis rebus, mixta *supra*
tradita numer. decimoterio. idco præsupponitur, l. §.
quod dicitur. dotem & res dotales idem esse. Cete-
rum, si accipiatur secundum fictionem iuris, tunc
differt a rebus dotalibus; vt constat ex supra tradi-
tis. Quoniam tamen *dist. l. si quis. qui. §. quod dicitur.*
est text. præcipuus in hac materia, & ex quo me-
lius deducitur resolutio huius difficultatis, de qua
agimus, latius circa illius explanationem insilemus.
Est igitur præmittendum, regulam iuris civilis esse,
impensas necessarias factas in rebus dotalibus, do-
tem ipsam minuire ipso iure. *l. prima. inf. de impen-*
sis. l. date. 6. inf. de dote. prælegat. conuenire. in fin. sup.
de pactis dotalibus. l. unica. §. accat. c. de re uxoris. actus.
§. item si de dote. Institutus. de action. cum similibus. Qua-
liter igitur hæc regula sit intelligenda, explicat la-
reconsultus *Paulus dist. §. quod dicitur. & ex eo quo-*
ad propositum nostrum tres colliguntur conclu-
siones.

Prima est, quod si dos consistat in pecunia, tunc
propterea locum habeat prædicta regula; nam cum
hæc diminutio in effectu sit compensatio dotis
cum necessariis impensis, de pecunia ad pecuniam
bene procedit compensatio. *l. si conuenit. decimas*
titulus. sup. de pignor. actio. & ita cum hac prima
conclusionem Paul. Iureconsultus. concordat etiam
Vlpianus l. quod dicitur. quia inf. de impensis. Vnde
infertur, idem esse dicendum, si dos partim in
pecunia consistat, partim in fundo; nam adhuc dos
pecuniaria diminuetur ipso iure, iuxta regulam *l.*
que de vota. sup. de rei vendicac. quod ita expresse
probat text. *dist. l. si quis. §. quod dicitur. versicul. si*
pecunia. & ibi notat Iacobinus. numer. secundo. & Affus.
decision. 339. numer. secundo. *l. hoc bene lib. v. de re. de lega-*
tis nuptus. numer. sexto. Similiter si res æstimatæ
date sint in dotem; quia tunc maritus non est debi-
tor rerum, sed pretii *l. si æstimatis. quinquagesima pri-*
ma. inf. eodem. propter impensas necessarias fiet di-
minutio ipso iure, ita probat text. *l. quod dicitur. §.*
versicul. proinde. inf. de impensis. notat Fulgos. dist. l. si
si quis. §. quod dicitur. numer. primo. Ego tamen ad-
uerto, hanc illationem prima facie videri ineptam;
nam quando res dantur æstimatæ, maritus efficitur
dominus rerum dotalium. *l. inter res. d. C. de usufructu.*
l. quous. quonia. C. de iure dotum. Ergo impensas
necessarias, quas in rebus suis fecit, ab vxore repe-
tere non poterit, & consequenter neque propter res
dotem minuire. Sed respondendum est, & præ-
dictam illationem esse intelligendam, quando non
omnes res dotales fuerunt æstimatæ, sed quædam
fuerunt æstimatæ, & quædam non; tunc enim pro-
pter impensas necessarias factas in rebus non æsti-
matæ, fiet diminutio pecunie, quam maritus de-
bet propter æstimatas; ac ita ex mente *dist. l. quod*
dicitur. versicul. proinde. inf. de impensis. colligenda
est notabilis conclusio, Quod licet propter mælo-
rationes factas in vna re, alia diuersa, quæ non fuit
meliorata, retineri non possit. *gloss. l. plane. quadrag-*
esima prima. verò. d. de iur. sup. de petition. hereditat. Paul.
cons.

conſi. *ducentefimo feptuageſimo. numer. primo. libr. ſe-
cundo. Boer. deſol. quadageſimo nono. numer. deci-
mo nono. Quid ſe de empt. queſtion. vigefima quinta.
numer. vigefimo quarto.* tamen in dote propter ne-
ceſſarias impenſas factas in vna re, diminuetur pec-
cunia, quæ pro aliis diuerſis debetur. Et eſt ratio,
quia cum prædictæ impenſe non poſſint minui
res melioratas, ex ratione Iureconſulti dicitur. *l. quod
dicitur. §. quod hanc effectum perinde haberi de-
bent, ac ſi res meliorata non exſtarent; unde merito
diminuantur pecunia ratione aliarum rerum de-
bitarum. argument. l. plane. §. ſupr. de petito. heredit. per
quam ita tenet Socinus hic. numer. trigefimo nono. Pa-
riſ. numer. ducentefimo octavo.* Nam cum dos ſit quid
vniuerſale, non conſiderantur res particulares per
ſe. *l. i. C. de quæſtion. & ideo impenſe neceſſariæ mi-
nuant illa vniuerſalitate dotis, quæ ſemper vide-
tur exiſtere, quantumcumque res particulares, in
quibus factæ ſunt, non exiſtent, vt aduertit Fulgo-
ſius ſub numero ſexto. ſupr. de rei vendit. cui ſubſcribit
Loriot. l. ſi a ſu. col. v. ſexta. inſr. de regul. iur. quam-
uis etiam in vniuerſalibus, ſi res meliorata exiſtat. &
ex ea poſſint deduci impenſe, alia diuerſa retineri
non poſſint, vt aperte ſentit gloſſa. dicitur. l. plane. §. i. verb.
de ducat. & ibi Angel. in ſu. ſupr. de petito. heredit. Is
igitur primas caſus, quando dos eſt pecuniaria, ca-
ret difficultate apud Iureconſultum de quo ſolo agere
h. quod dicitur. §. inſr. de impenſis. conatur offendere
Camillus hic numer. octuageſimo tertio. ſed fruſtra.
Secunda principis conſeſio in hac materia ex d.
§. quod dicitur. caſus; Quod ſi in dote tantum ſunt
corpora, & impenſe neceſſariæ, non æquivalent
pretio fundi, in quo impenſe factæ ſunt, ꝓ tunc im-
penſe non minuant corpora dotalia, extollit Mar-
turius conſ. de mortorio. numer. tertio. Et ratio eſt ſe-
cundum gloſſam ibi, verb. dotalis. quia nemo cogendus
eſt iurare in communione ſuorum ſortem ſi centum.
ſupr. de condi. ſolut. quia ea ſolet parere diſcordias.
hoc em pater. §. ad ſiſſimis. inſr. de leg. 2. Quæ ratio
procedit, admiſſa opinione Scauolæ, & Pauli Iu-
reconſultum dicitur. §. quod dicitur. in 3. conſeſio. Quod
ſi impenſe neceſſariæ æquivalent æſtimationi fun-
di, faciunt eum de iure eſſe dotalem: admiſſa autem
opinione Vlpiani & Pomponii, quod hoc ca-
ſu fundus non deſinat eſſe dotalis. h. quod dicitur. §.
inſr. de impenſis. ratio prædictæ gloſſæ inepta
reſpondet, de quo latius agemus inſr. in tertia conſeſio-
ne. Cum hac autem ſecunda conſeſione vi-
detur etiam concordare Vlpianus l. quod dicitur. §.
inſr. de impenſis. quinimo in ea lege hunc ſolum ca-
ſum tractari per Vlpianum contendit Phanutius
de iure dotis. pagin. decima ſeptima a numer. decimoſi-
mo. ſed fruſtra. Ego tamen vltra alios aduerto,
quod licet Iureconſulti videantur eſſe concordēs
quoad illam effectum, quod fundus non deſinat eſ-
ſe dotalis pro aliqua parte; tamen in eo maxime vi-
deatur diſcordare; quod dicitur. l. ſi qui. §. quod dicitur.
vult hoc caſu fundum, in quo factæ ſunt prædi-
ctæ impenſe, retineri poſſe ꝓ maritum, vel in totum
vel ꝓ parte, ſcilicet tanquam pignus, donec im-
penſe ſoluantur, vt ibi dicitur gloſſa. verb. reuocatur. ac
ita videtur Iureconſultus ſentire id, quod expreſ-
ſerant Azo in ſumma. C. de rei vendit. actio. num. vni-
decimo. Vincent. hic numer. octuageſimo tertio. ad ſin.
Socinus Junior 3. part. numer. trigefimo octauo. verſicul.
aliquando ver. ſol. locum tractat. de nuptiis. libr. tertio.*

numer. ſexto. Bald. Nouellus de dote. 2. part. princ. num.
quarto. verſicul. nunc reſtat. in prædicto caſu neque
minui dotem quoad ſubſtandam rerum dotarium,
neque etiam quoad eorum æſtimationem, ſed
quod tunc dicatur dos diminui in eo ſenſu, vt res
dotales retineri poſſint iure pignoris, donec im-
penſe ſoluantur. ꝓ Et tamen Vlpianus Iurecon-
ſultus dicitur. l. quod dicitur. §. inſr. de impenſis. aperte
vult, quod licet in prædicto caſu non diminuantur
corpora, diminuitur tamen ipſo iore vniuerſitas
dotis, prout etiam probat idem Vlpianus l. i. in ſin.
princip. inſr. de dote prælegat. Plane multum diſ-
ſert, rem retineri poſſe iure pignoris, donec impen-
ſe ſoluantur, vel dicere, quod impenſe neceſſariæ
minuant dotis vniuerſitatem ipſo iure, nam hos ca-
ſus maxime diſſerte probat in ſiſ terminis. Idote. §.
inſr. de dote prælegat. & l. dote. §. i. ſupr. de ritu nuptia-
rum. Leonemire. in ſin. ſupr. de pactis dot. alibi. l. volu-
ntatis. 7. inſr. de impenſis. l. vnicuique. §. i. acat. C. de rei
vendit. & colligitur clare ex dicitur. l. quod dicitur. §. inſr.
de impenſis. Nam cum corpora dotalia non poſſint
minui per impenſas neceſſarias, dicit illa corpora
tantum retineri poſſe, addens, quod tamen dos, id
eſt, vniuerſitas dotis (vt expreſſi idem Vlpianus l. i. in
ſin. princip. inſr. de dote prælegat.) diminuetur i-
pſo iure. Ergo aperte ſentit, multum diſſerere,
rem retineri poſſe iure pignoris, vel quid minui
ipſo iure, vt hic etiam aduertit Camillus numer. ſep-
tuageſimo ſexto. ad ſin. & Guil. Pontan numer. ſepteſimo
tercio. & clare patet ex eo, quod impenſe neceſſariæ
dicuntur minui dotem ipſo iure, & viles impen-
ſe non diminui ipſo iure. ſed propter illas res me-
lioras retineri poſſe. l. ſin. area. 33. ſupr. de condi. ſol.
inde. l. Paulus inſr. de dote exceptio. & Alexand. conſeſio
centefimo ſexageſimo ſecundo. num. prima. ad notandum.
libr. 7. Ergo clare colligitur, multum diſſerere,
quid minui ipſo iure, vel retineri poſſe iure pigno-
ris propter impenſas, vt in ſiſ aduertit. Rumen
hic numer. ſexageſimo ſeptimo. & Pariſ. num. ducento-
ſimo ſexto. Ergo quoad hoc aperta videtur anti-
nomia inter Iureconſultos, quæ vt dirimatur, in pri-
mis illud venit explicandum, quod tradit Vlpianus
d. l. quod dicitur. §. inſr. de impenſis. & l. i. in princip.
inſr. de dote prælegat. quod in prædicto caſu non di-
minuantur corpora dotalia; & tamen diminuitur
vniuerſitas dotis: ꝓ Nam id prima facie videtur
impoſſibile; nam ſi non diminuantur corpora do-
talia, neque etiam debet cenſeri diminuta vniuerſi-
tas dotis, quæ prædicta corpora ſub ſe continent; vt
hic aduertunt Balgarn. numer. quarto. ad ſin. & Ro-
m. numer. centefimo nono. Camillus numer. nonageſimo ſe-
cundo. Nihilominus Bartol. l. quod dicitur. in princ. et.
§. 3. & ſin. nu. i. inſr. de impenſis. ita mentem Iurecon-
ſulti explicat, quod licet corpora dotalia non mi-
nuantur, tamen dos (quatenus eſt ius vniuerſale,
ſeparatum ab ipſis rebus) diminutionem ipſo iure
accipiet, quod & tradit idem Bartol. l. i. in princip.
num. 4. inſr. de dote prælegat. ſubſcribit Bald. l. ſin. nu. 5.
C. de ſentent. que ſine terra quæritur. & cap. ex literis. in
ſin. de iure iur. and. Cuman. l. ſi ſuſ. numer. ſecundo. ſa-
pra eodem. Campes. de dote. 2. part. quaſto. 43. Boſſet
de nuptiis lib. tertio. num. quinto. Pariſ. hic numer. 209.
Sed vtique hæc explicatio non tollit difficultatem
ſupra motam; neque enim vniuerſitas dotis po-
teſt cenſeri diminuta, niſi ipſa corpora diminuan-
tur; nam illis diminutis, in conſequentiæ & i.

plā vniuersitas dotis censetur diminuta, ut aduer-
tu Jaconus libro nono, declaration. iuris. capit. 93. nu-
mer. sexto. Aliam ergo explicationem ad prædi-
cta verba Vlpiani assignat Nouellus de dote, secunda
part. principal. numer. 4. post medium. quam etiam
impugnat Bulgarini. hic numer. sexto. Vincent. numer.
85. & Ioannes Haenib. numer. 397. ideo illis omisissis,
ad veram explicationem aduertendum est, quod
dos tanquam corpus quoddam fictum & vniuer-
sale videtur sub se continere res dotales plenarie,
& omni respectu; & sic non solum quoad substan-
tiam, & dominium, sed etiam quoad valorem, & æ-
stimationem, quam quilibet res recipit per pecu-
niam. l. si sita fideiussorem. infra. de fideiussoribus. bonni
text. l. 2. ad fin. (de constit. pecunia. Iuxta quæ dicen-
dum est, quod quamvis per impensas necessarias
corpora dotalia non minuantur quoad dominium,
& hoc respectu neque etiam vniuersitas dotis vi-
deatur minui; ceterum quoad valorem & æstima-
tionem pecuniariam, prædictæ res per impensas ne-
cessarias videntur diminui ipso iure, & hoc respec-
tu etiam vniuersitas dotis censetur diminuta.
Id quod clare tradit Theophil. §. item si de dote. in-
finita. de action. inquit, quod interdum, etiam ma-
xime maritus possit dotem restituere, tamen in so-
lidum non cogitur eam restituere, idque obiecta
retentione, quæ dotis quantitatem minuit. Nam
si mihi data sint in dotem aliqua bona, quæ
mille aureos valeant, & centum aureos
in illa impendero, ac deinde soluto matri-
monio summa mille aureorum a me pe-
tatur, possum obicere, & dicere, sumtam cen-
tum aureorum me fecisse in ædibus, aut in fundis
mihi in dotem datis; & quoniam hæc impense ipso
iure dotem minuunt, non in mille aureos conde-
mnabor, sed tantum in nongentis; & ideo hæc re-
tentione vtatur, quæ datur propter necessarias im-
pensas, quod etiam eo non relato tradit Paul. l. si, qui
hereditatem. post princip. supra. de condit. indebit. Ex
quibus verbis aperte colligitur, quod vbi cor-
pora dantur in dotem, licet diminutio non
fiat quoad dominium, propter necessarias im-
pensas, fiet tamen quoad valorem & æstima-
tionem rerum, ex quo in consequentiam & ius
vniuersale dotis videbitur diminutum, scilicet
quoad rerum æstimationem; quod etiam nota-
biliter tradit Cuiacius lib. vigesimo tertio, ob-
seruation. cap. duodecimo. ad quod etiam expendo l. uni-
cam §. taceat. C. de rei uxoris action. vbi: Necessaria qui-
dem impense dotis diminuant quantitatem. & sic in-
nuit, impensas minuire dotem quoad quantita-
tem & æstimationem rerum; quam explicationem
fecit gloss. l. quod dicitur. §. verbi dotis. in princip. infra.
de impensu. & vbi Corras. numer. sexto. & eam adma-
tunt Bulgarini, hic numer. 6. Ruy. numer. 105. Bologni.
numer. 201. Corras. §. item si dote. in fin. Instit. de action.
& hic. l. 2. l. 2. numer. decimonono. Taconus lib. sexto
declarationum iuris. capit. 93. numer. septimo. Quibus
addo Callenr. l. si ius qui hereditatem. post princip. supra.
de petitis. heredit. Hanc nihilominus explicationem
impugnat Ruin. hic numer. 89. duplici ratione. Pri-
mo, quia ea admitti fatendum est, etiam ipsa cor-
pora dotalia minui quoad quantitatem & æstima-
tionem; quod tamen videtur esse contra generali-
tatem. l. quod dicitur. §. infra. de impensu. Secundo,
quia sequeretur, etiam propter impensas viles fieri

prædictam diminutionem; quia & propter illas mi-
nuitur rerum æstimatio & valor, cum prius sint
soluendæ, quam res dotales restituantur; & tamen
certum est, propter viles impensas non fieri prædi-
ctam diminutionem. l. dote. §. infra. de dote prælegat.
cum similibus. Sed his non obstantibus, non est
recedendum a prædicta explicatione, quæ verissi-
ma est ex supra traditis. Neque obstant obie-
ctiones Ruini; quia ad primum responderetur, imò
esse verissimum, quod licet res dotales non minu-
antur quoad dominium, tamen minuuntur quoad
æstimationem, ut constat ex supra traditis, idque a-
perte sentit Vlpianus dict. l. quod dicitur. dum dicit,
corpora non minui, sed dotem; quasi velit, quod
corpora non diminuantur quoad dominium; di-
minuantur autem dos quoad quantitatem siue valo-
rem, ex quo necessario resultat, etiam corpora di-
minui quoad æstimationem. Neque nouum est,
iura vniuersalia non recipere diminutionem in re-
bus particularibus, eam tamen recipere respectu
quantitatis sub vniuersitate contentæ, ex quo & æ-
stimatio rerum particularium in consequentiam
etiam diminuetur, ut tradit Fulgos. l. plane. numer.
quinto. supra. de petition. heredit. notabiliter Paul. l. si, qui
hereditatem. post princip. supra. de condit. indebit.
Non obstat secunda ratio, quia respondendum est,
non sequi id, quod Ruinus existimat: Nam viles
impense non minuunt dotem, neque in dominio,
neque in quantitate, sed tantum iure actionis po-
tuerunt repeti per maritum. l. voluntaria. §. infra. de im-
pensi. & ideo hodie propter illas non possunt reti-
neri res dotales, sed per actionem repetendæ sunt.
l.onica. §. taceat. versicul. sed neque ob impensas. C.
de rei uxoris action. Per quam repetitionem magis
dicitur minui bona uxoris, quam dotem. l. fidei com-
missum. §. tractationem. supra. de iudic. & in similibus tradit
gloss. fin. l. Mutui. 30. supra. pro socio. facit. l. quod in
fructu. 46. supra. de visor. adiuncta declaratione gloss.
l. fructu. 7. eod. tituli. Ex prædicta igitur explicatione
ita defensa colligitur elegans declaratio ad l. quod
dicitur. §. versicul. vbi ergo infra. de impensi. Nam etiam
iureconsultus dixisset, propter impensas neces-
sarias non diminui corpora dotalia, sed dotem, inde
infert iureconsultus, quod propter impensas ne-
cessarias non fiet diminutio, vbi sunt corpora, sed
tantum vbi pecunia est in dote. ¶ Quæ illatio pri-
ma facie videtur ineptæ; quam potius inferre debuisset,
quod tunc denum fiet diminutio do-
tis, quoad vniuersum, quando in dote sunt
corpora, quæ propter impensas necessarias mi-
nui non possunt ipso iure; vbi hic aduertunt
Ruy. numer. septuagésimo. Paris. mem. 202. Sed huic
difficultati respondendum est, quod cum iurecon-
sultus intellexisset in prædicto casu fieri dimi-
nutionem dotis, tantum quoad valorem & æstima-
tionem, ut supra declarauimus, bene intulit, quod non
fiet diminutio ipso iure, scilicet perfecta, & plena;
nisi vbi non sunt corpora in dote; quia si il-
la sunt in dote, tunc non fiet plena dimi-
nutio ipso iure, quia tantum fiet quoad valorem
& æstimationem ipsorum corporum, non autem
quoad dominium prædictorum corporum, quam-
uis id non satis perceperint Vincent. hic numer. 86.
& Paris. numer. 209. Item ex prædictis colligitur ve-
ra concordia inter iureconsultum Vlpianum in dict. l.
quod dicitur. & inter Paul. iureconsultum. l. si in quo. §.
quod

quod dicitur *supr. de iure dotium*, quoad eam antinomiam, quæ inter eos videtur esse, *vt supra annotauimus*. Nam ex prædictis dicendum est, vnam per aliam esse interpretandam, *iuxta l. non est nouum. supr. de legibus*. Ac ita dicendum in hoc secundo casu, fundum retineri, donec expensæ soluantur, non in causam pignoris, vt male credit gl. dict. l. si si qui. §. quod dicitur. verb. retineatur. sed quasi res illa sit diminuta ipso iure, quoad æstimationem. dict. l. quod dicitur. §. infra. de impensis. ac proinde, vt notabiliter inquit Baldus l. unica. §. sed neque retentio. in fin. C. de rei vxor. action. non retinetur quasi dos, sed potius quasi non dos, quoad æstimationem; quia dos diminuta ipso iure, quatenus diminuta est, non dicitur amplius dos; huiusque explicationis sunt notabiles effectus. Primus colligitur ex l. conuenire. in fin. *supr. de pactis dotaibus*. vbi text. probat, non valere pactum, quod propter impensas necessarias non agatur; quia impensæ necessariæ dotem ipso iure minuunt, in quo sentit, seruandum esse pactum, quod propter viles impensas non agatur; & ibi notat Odofredus conatus reddere rationem diuersitatis, † & aliam reddit Baldus ibi in *lectura antiqua*. & aliam etiam Fulgos. Sed vera ratio est, quod pactum de non agendo propter impensas, præsupponit, propter illas esse agendum; quod tamen repugnat iuris regulæ, quæ habet, impensas necessarias ipso iure dotem minuire. l. i. *infr. de impensis*. ac ob id propter illas non esse agendum, cum ipso iure iam sit facta satisfactio. Pactum igitur præsupponens id, quod est contrarium iuris regulæ, tanquam impossibile, seruandum non est. l. pacta, qua contra. C. de pactis. Pactum autem, quod propter viles impensas non agatur, seruandum est; quia viles unpensæ non minuunt ipso iure dotem, sed propter illas agendum est. *voluptaria. septimo. infr. de impensis*. Quare pactum, quod propter illas non agatur, seruandum est, iuxta regulam l. i. *infr. de impensis*. §. prator aut. *supr. de pactis*. Vnde si pactum ita est conceptum, vt dos integra restituatur, nulli facta diminutione ratione impensarum necessariarum, vtique seruandum esset, quia cessat ratio, de qua supra. & militat regula l. penult. C. de pactis. Secundus effectus colligitur ex l. dot. §. 6. *infr. de dote prælegatæ*, ex qua ad propositum nostrum dux colliguntur conclusiones. Prima est, quod si testator legat dotem vxori, non potest heres dotis integræ restitutionem difficere, eo prætextu, quod dicat aliquid fuisse donatum vxori per maritum, quod morte non sit confirmatum, vel quod maritus fecerit aliquas impensas in dotalibus rebus, nisi tales impensæ sint, quæ ipso iure diminuunt dotem; tunc enim non relinquit dotem integram, sed illud, quod superest, deductis expensis. Ex qua lege Bart. l. prima. numer. quarto. *infr. de dote prælegatæ*, eam colligit notabilem doctrinam, quod si debitori dotis competit aliqua exceptio peremptoria, quæ antequam deducta sit in iudicium, minuit dotem ipso iure, hæc exceptio per prælegatum dotis non videtur sublati; si vero exceptio peremptoria non minuat dotem ipso iure, sed tantum elidat actionem dotis, & impediat eius executionem, tunc per prælega-

tum dotis videtur tacite sublata: subditque, rationem differentie colligi ex ipsa verborum proprietate; nam quando dos est diminuta ipso iure, illud tantum dos est, quod superest, facta prædicta diminutione, † vt etiam notat Baldus l. unica. §. sed neque retentio. in fin. C. de rei vxor. actione. Si ergo tunc id, quod superest, restituitur, satisfit verbis legati, ex quibus in dubio mens testatoris deducitur, *non aliter. infr. de legat. 3.* Si vero dos ipso iure minuta non sit, quamuis per exceptionem, vel retentionem possit impediri dotis restitutio, & executio: tamen cum re vera tempore legati dos sit integra, hanc integram creditur testator voluisse restitui, & tacite excludere omnes exceptiones, quæ illius restitutionem impedire possent, subscribit Angel. §. sed si vxori. numer. secundo. post medium. *Instituti de legatis. Pari. hoc numer. ducentesimo vicesimo tertio. ad si.* Et expendit, dict. l. dot. in hac prima conclusione proprius procedere, quando in dote sunt corpora, quæ propter expensas necessarias non diminuuntur ipso iure quoad dominium, sed tantum quoad quantitatem, *vt supra diximus*. Patet, quia si ipso iure dos quoad omnia esset diminuta; nec heres mariti posset vt retentionem, vel differe dotis solutionem ob prætextum, de quo supra, cum etiam satisfactio esset per legem, facta dotis diminutione, *vt hoc aduertit Rostius numer. ducentesimo quarto*, quod autem corpora non sunt diminuta; sed quantitas dotis, tunc et retentio licita est, & dilatio dotis restituendæ, donec impensæ soluantur, vt est expressum dict. l. si si qui. §. quod dicitur. *supra*, de iure dotium. & l. quod dicitur. §. de impensis. Vnde secundum hanc indicationem ex dict. l. dot. *infr. de dote prælegatæ*, ille colligit notabilis effectus, quod retentio propter viles impensas, videtur sublata per prælegatum dotis, non autem retentio propter necessarias impensas: Nam cum hæc diminuunt res dotalis ipso iure quoad æstimationem, non videtur esse in dote quoad integram æstimationem; & ideo donec satisfactio de prædictis impensis, licita est prædictorum fundorum retentio, quasi † quoad æstimationem non videantur esse integræ æstimationis. Est tamen limitanda hæc prima conclusio deducta ex dict. l. dot. nisi testator expressisset certam quantitatem dotis restituendæ: Nam tunc neque prætextu necessariorum impensarum licita esset retentio; quia cum testator certam quantitatem dotis restituendæ expressisset, tacite videtur retinere omnia illa, quæ eam quantitatem possent minuire. l. cum quis. 3. in principio. *in illa gl. 5. verb. legatarium. infr. de dote prælegatæ*. & ibi notat Bartolus post principium. *Assuet. decisio trecentesima quinquagesima nona. numer. tertio*. Et pari ratione si testator prælegaret vxori fundos dotalis, eos specialiter nominando; tunc enim tacite videtur excludere omne illud, quod aliqua ratione eos, vel ratione domini, vel quoad æstimationem posset minuire, *argument. l. si peculium. 10. infr. de pecul. legatæ*. Et idem si testator integram dotem iussisset heredem vxori restituere; tacite enim videtur excludere eam diminutionem, quæ fieret propter necessarias impensas, cum si ea diminutio consideraretur, non posset verificari verba testatoris, qui integram dotem iussit restitui; & ita Crot.

l. secunda. §. quod si in patri. numer. vigesimo secundo. infr. eodem. Garfias Gallicus tractat. de expens. capite decimo tertio. numer. quinquagesimo. Limitatur secundum conclusio prima deducta ex dict. l. dote. vt non procedat, quando prælegata est dos verbis vniuersalibus, scilicet. Quidam ad heredem occasione doris perueniret; tunc enim heres etiam prætextu impensarum necessarium nihil ex dote retinere poterit, & ita limitat Bartol. l. i. ad fin. princ. inf. de dote prælegat. allegat text. l. i. Meno. 42. §. a me. inf. de leg. 2. Sed hæc limitatio rita non est, quia illud verbum, 'Perueniret', intelligitur cum effectu venire. l. 2. §. peruenisse. sup. de hered. vel aliam. vend. & ad heredem nomine dotis cum effectu non peruenit illud, quod iam ipso iure ex illa erat diminutum propter necessarias impensas, quod ita aduertit Bartol. sibi contrarius dict. l. i. Meno. §. a me. numer. i. in fin. inf. de leg. 2. & tanquam verius probant Nouellus de dote. 8. part. priuileg. 13. Bapst. de priuileg. dotalibus. centuria 3. numer. septuagesimo septimo. & magis probat Peralta dict. §. a me. numer. secundo & octauo. Neque obstat text. per Bartol. adductus dict. l. i. Meno. §. a me. quia ad prædictum intellectum aduertendum est, quod Iureconsultus prima facie videtur constituere differentiam inter extraneum legantem modo ibi præscripto, & inter maritum eodem modo uxori legantem; quasi primo casu non possit fieri deductio ex dote ratione expensarum, quæ tamen fieri potest in secundo. Ceterum gloss. dict. §. a verb. dote. quasi recedens a differentia, quam Iureconsultus assignat, existimat, eo casu nullam esse faciendam differentiam inter extraneum, vel maritum prædicto modo legantes, sed quod tota differentia in eo consistat, quod si testator in prælegando dotem vltus sit verbis indefinitis, procedat dict. l. dote. §. inf. de dote prælegat. ubi autem verbis vniuersalibus: Quidam ad te perueniret, procedat dict. §. a me. Et hanc esse communem concordiam asserit Bart. dict. §. a me. l. i. post dote. numer. vigesimo sexto. inf. eodem. (vbi l. secunda. §. quod si in patri. num. 22. inf. eodem. Padilla cum vtriusque numer. sexto. C. de fideicommiss. Cuiacius lib. vigesimo tertio. obseruatio. cap. 13. Garfias tractat. de expens. cap. decimo tertio. numer. quinquagesimo. Et secundum hanc communem concordiam induxit Bartol. dict. §. a me. in dict. l. i. ad fin. princ. inf. de dote prælegat. cuius tamen opinionem reprobamus. Sed vtrique intellectus communis recipiendus non est, ob rationem supra assignatam contra Bartol. & quia Iureconsultus dict. §. a me. non facit differentiam inter verba, quibus concipitur legatum, sed potius inter personas legantes, vt statim dicemus. Quare gloss. fin. dict. §. a me. aliam assignat concordiam, vt sit distinguendum; Nam aut testator vltus est verbis præteriti temporis, & procedat dict. §. a me. aut verbis præsentis temporis, & procedat dict. l. dote. §. inf. de dote prælegat. quam concordiam etiam probat Bart. dict. §. a me. C. l. i. ad fin. princ. inf. de dote prælegat. & Angel. §. si uxori. nu. 2. ad finem. post vlt. de legat. Sed neque hæc concordia placet, cum sit contra mentem Iureconsul. dict. §. a me. qui non constituit differentiam in verbis legatis, sed in personis legantibus; & ideo non recedendo a verbis dict. §. a me. distinguendum est: aut enim maritus prælegat dotem uxori, quibusque verbis; & heres semper potest facere deductionem ratione expen-

rum prælegatarum. l. dote. §. inf. de dote prælegat. 30 aut ille, qui maritus non est, legat alicui mulieri dotem, quam illa marito dedit; tunc integra dos soluenda illi est, non facta deductione ratione impensarum. Quam differentiam esse de mente Iureconsul. dict. §. a me. agnoscit gloss. l. 3. C. de falsa causa aduoc. legat. & eam probant Cuman. dict. §. a me. C. l. i. Peralta numer. secundo. Nouellus de dote. 8. part. priuileg. 13. vbi late insinuat circa rationem huius distinctionis: sed ea vera ratio est huius differentie, quia primo casu, cum verba referantur ad heredem testatoris, non est verum dicere, ad eum ex dote peruenisse id, quod iam ex ipsa dote erat diminutum ipso iure, antequam dos ad eum perueniret; & ideo tunc procedit decisio l. dote. §. inf. de dote prælegat. In secundo autem casu cum testator, qui non est maritus, grauet heredem suum dare mulieri, quicquid nomine dotis ad maritum illius peruenit, proprietas verborum legati importat, quod mulieri sit restituenda integra dos, attentio initio, quando ad maritum peruenit, quantumcumque ex possessione fuisset diminuta propter necessarias impensas; & in hoc secundo casu admittenda videtur distinctio iuris. dict. §. a me. vtrum testator fuerit vltus verbis præteriti temporis; & procedat dict. §. a me. aut verbis præsentis temporis; & possit tunc fieri deductio ratione impensarum necessarium; quia verum est dicere, maritum tunc non habere integram dotem, sed diminutam ipso iure propter necessarias impensas. Et hæc de prima conclusione dict. l. dote. §. inf. de dote prælegat.

Succedit igitur secunda conclusio, quæ notabilior est ad nostrum propositum; quod quando dotalis retinetur propter necessarias impensas, non videtur dos retineri iure pignoris, quamuis quando propter alias impensas retinetur, iure pignoris videatur retineri; quod Iureconsultus significat, quod primo casu retinens fructus non compensabit in sortem, cum iure pignoris fundum non retineat; & tamen in secundo casu illos compensare tenebitur in sortem principalem, in a. regulam l. i. & 2. C. de pign. actio. Et est ratio, quia 31 cum lex æstimationem prædicti fundi dimittuerit, & partem diminutam in maritum transulerit, tacite videtur velle, quod pro ea parte æstimationis ad eum translatæ, fructus ad eum pertinerent; alias ea translatio inutilis esset & sine effectu. Et confirmatur, quia fructuum perceptio, & æstimatio rei sunt inuicem connexæ, cum æstimatio rei secundum fructuum quantitatē constituitur. l. si quis. C. de res. cum. vend. gloss. l. si fundus. inf. de reb. eor. Turanell. lib. 2. retr. d. 37. gloss. prima numer. nono. Vnde translata æstimatione in maritum, tacite etiam debet transferri in eum translata quantitas fructuum illi parti æstimationis correspondens, argum. c. translati. de constit. ad quod in specie expendo text. l. si. fin. sup. de fundo dotali ad quem gloss. fin. ibi tres assignant intellectus, quos omnes bonos esse dicit Bald. ibi. & Negul. de pign. c. memb. §. par. n. 20. ad fin. ego tantum duos refero, qui ad nostrum propositum faciunt. Primus est, quod maritus fecit impensas in fundo dotali; & quia mulier erat in mora soluendi impensas, maritus facit fra-

cit fructus suos perceptos ex ea parte fundi quam melioravit, et hunc intellectum probant Bald. & Salve. ibi. & Negul. de pignori. 4. memb. 5. par. num. 20. ad finem. deducens ex eo quotidianam conclusionē.

Ceterum Fulgof. l. fin. in l. supra de fundo dotali hunc gloss. intellectum tanquam fallum improbat: nam cum maritus hoc calu fundum alienum quasi iure pignoris retineat, debet fructus imputare in debitū principale iuxta regulam l. 1. & 2. C. de pignori alio. cui addē bonum tex. l. Titia. 48. §. de finibus. Pro concordia videtur dissurgendum cum Iurecon. l. de 6. §. de d. pignori. quia si simpliciter sint viles, vera sit opinio Fulgof. quod tunc retineat fundatione pignoris, ac ita debet induci regula d. l. 1. & 2. C. de pignori alio. & quia hanc melioratio credit folio 12. C. de rei vend. & l. fin. in art. 37. de comend. & tūm pro ea competit actio adversus vxorem, vt illius folio 4. affimationem d. v. supra. in 7. §. de impens. vinct. §. taceat. C. de rei vxor. actio. quæ obligatio vniuersam patrimonium vxoris respicit, l. si de iudic. missum. §. ut actio. §. de iud. Succedit igitur regula, quod fructus percepti ex realia domino sunt restituendi d. certum. C. de rei vend. in l. in fortem scilicet comprehendendi.

32. † quantumcumque; quis reus alienam iusse possideat ciuiliuer, & naturaliter, & tamen non animo domini, qui situm principis de vñs. tradit Alex. cons. 121. in 6. l. 4. si aut impensa fuerint necessaria: procedit opinio gl. magis communis: nam cum maritus eo calu non retineat fundum iure pignoris, sed tanquā pars affimationis illius sit in eum transacta, fructus pro ea parte affimationis, quæ sua est, suos etiam facit iuxta supra traditū: nam cū tunc animo domini possideat, illius partis fructus suos faciet, vt pp. Alex. vbi supra. Et confirmatur hoc magis ex 2. intellectu d. l. fin. §. fin. quod mulier dedit fundum affimationi in dote marito, addito pacto, vt reddita affimatione fundus redderet ad vxorem soluto matrimonio: vxor partem affimationis soluit, & erat in mora soluendi aliam partem: Dubitabatur, vxorem ad vxoriam pertinerent omnes fructus? Et dicitur non omnes ad eum pertinere, sed pro parte affimationis reddita fructus ad mulierē pertinere: nam quæ meis nitis cit. d. dominus fundi affimam, neque teneatur eum reddere vxorini, nisi tota illius affimatione reddita. Iohannes. §. off. iur. de actio. emiti. tamen quia in illum efficit mariti pretio, & fructus fundi frui, iubetur partem fructuum respondere pretio pro soluto vxori restituere ex acquire. l. cum alio. C. de actio. emiti. & l. vbi Bald. §. fin. in d. in 1. §. de actio. emiti. p. scribit Alex. cons. 21. num. 2. l. 6. §. Si cum l. fin. ad fin. infra. eo. Ruu cons. 66. num. 7. l. 4. §. 1. in p. d. l. 2. et alii. infra. num. 70. Ergo ex eadem ratione acquiritur, quia non est æquum mulierem funi fundi, & etiam expensis necessariis in eo per maritum fidei, quantumcumque sit domina fundi dotalis in solidum, tamen fructus omnes fundi non pertinere eam, sed ad maritum pertinere ab ea pars fructuum, quæ respondet illi parti affimationis fundi, quam vxor iuris interpretatione videtur in maritū transulsiſſi, quasi pro solutione impensarū necessariorum. Et hæc de 2. conclusione. d. l. fin. §. fin. quod dicitur.

Succedit igitur tertia & vltima conclusio, Quod si impensa necessaria æqualeat æstimationi fundi, in qua facta est, tunc fundus definit esse dotalis, secundũ Scauola l. reconf. opinionẽ: † q̃ refert Pau.

Iurecon. & cū ea videtur transire. Contrariū tamē,
imo hoc casu nō definire fundū esse dotālē, tenent
pompinius, & Vlpianus Iurecon. *l. quod dicitur*,
infra. de impens. ita vtin hoc articulo inter pendi-
cios Iurecon. aperta videtur esse antinomia. Cō-
mūnis concordia est, quod in *d. l. si quis. q. quod dicitur*,
referat Paul. Iurecon. opinionē Scævolæ tenen-
tis, fundum hoc casu definire esse dotalem, non ta-
men eam probat, neq; improbat: ceterum Pompi-
nius, & Vlpianus eam aperte improbant. *l. quod dicitur*,
infra. de impens. quorum opinioni tanquam
decisur standum est, & ita glof. *l. d. l. quod dicitur*,
quam ibi sequuntur Bart. & Angel. & dicit receptā
Cortase. *ibi num. 5.* Eandem concordiam sentit glof.
l. final. s. fin. de fundo dotali & eam probat Fulgof.
Salye. & Jacob. *num. 1. ad finem. d. l. si quis q. quod dicitur*,
supra. de re dotum. Salye. c. *vnica. s. sed neque*
est impens. fol. 2. c. de rei vxor. alio. Iafon. s. propter,
num. 5. & ibi Baldin. Infrus de alio. Rogerius
trahit de dotē. *s. num. 13.* Hæc tamen concordia
tuta non est; quia imo Iurecon. Paul. *d. l. quod dicitur*,
aperte probat opinionem Scævolæ, illam
explicando. Item cum prædicta concordia in effectu
importet, *d. l. quod dicitur*, corrigi per dictē *l. quod dicitur*,
infra. de impens. non est attendenda talis
concordia. *cap. cum expedit. de electio. in 6.* Succedit
igitur secunda concordia, quam assignauit Socin.
Iunior *hic. part. num. 26. verificando.* quod aut
impensæ necessariæ æquivalent toti doti, & tunc
fundus desinit esse dotalis; aut vero æquivalent tan-
tum vni fundo dotali, & tunc ille non definit esse
dotalis. *d. l. quod dicitur. infra. de impens.* quam con-
cordiam posuit etiam Camillus *hic num. 81.* Sed
hæc reconciliatio est, tum quia diuinit quoad ter-
minos *d. l. l. si quis. q. quod dicitur. supra. de re do-*
tum. tum etiam, quia rationes Vlpiani expresse *d. l. quod dicitur*,
generaliter occludunt, nunquam propter
impensas necessarias fundus dotales definire
esse dotales. Tertio loco Alciat. *l. hereditatis. 119.*
num. 6. infra. de verb. significat. exiitiam Iurecon-
sultos in hoc articulo diuersi fuisse: nā Vlpianus,
& Pomponius *d. l. quod dicitur*, vt senserunt, fundū
non definire esse dotalem; & tamen contrariū sen-
serunt Paul. & Scævola *d. l. l. si quis. q. quod dicitur*,
Sed etiam non placet, quia in effectu inducit hæc so-
lutio in corpore Digessorum inueniri relatas opi-
niones contrarias Iurecon. sultorum: quia tamen cū
trinitate in illis non posse inueniri asserit Iustinia-
nus. *l. 2. verific. contrarium autem. c. de veter. iure enu-
cia. Quarto loco Harmenopolum. c. 12. num. 22. & Marcus ibi. 23*
obseruatio. cap. 12. & defendit Phantinus de Iure do-
tu. pag. 17. a. num. 19. & melius quam alibi Gregorius.
l. quod dicitur. colum. 2. & sequent. infra. de impens.

ibi etiam *Corras. num. 5.* Et ego hanc concordiam veram esse existimo, eam declarando aliter, quam Doctores faciant: aduerto enim, aliud esse quiddam et sub conditione suspensiva, vel fieri pure sub conditione resolutiva. Exemplum habes. *l. 5. de contrah. emtis. c. l. 2. de in diem adiectio. l. 1. supra. de lege commissor.* Item aduerto, quod si orationi perfectæ adiciatur dictio, *Nisi*, inducit conditionem resolutivam, non autem suspensivam. *l. obligatorum fere. 43. de condition. infra. de actio. c. obligatio. notabiliter Costa. Sect. lector. lib. 1. c. 25. †* Vnde inferitur, quod dum Iureconsulto. Scaevola relatus dicit. *l. si in qui. §. quod dicitur. supra. de iure dotium*, existimat, quod si in fundo dotalem impensum sit, quantum valet fundus, quod tunc fundus definit esse dotalis, nisi mulier sponte marito intra annum impensas obtulerit; videtur sentire, fundum quidem definire esse dotalem, sub conditione resolutiva, *Nisi mulier intra annum impensas obtulerit*: ex quo videbatur sequi, maritum durante anno posse fundum vendere tanquam non dotalem: nam quando actus est purus, & venit resolvendus sub conditione, interim consideratur tanquam purus, & neque habetur in consideratione, quod posset resolvi. *l. 2. cum ibi notatis. supra. de in diem adiectione.* Ergo tanquam non dotalis alienari potest, cum legis luitia prohibitor tantum ad fundos dotales referatur, *ut hic advertit Crot. numer. 71.* Quod tamen videtur absurdum: nam cum adveniente conditione resolutiva, omnia interim facta debeant rescindi in pristinum statum. *l. 4. §. sed Marcellus supra. de in diem adiectione.* & consequenter fundus redeat ad naturam suam, absurdum est, quod interim posset alienari, ut in specie inquit Vlpianus. *l. quod dicitur. §. infra. de impensis.* Sed Paul. Iurecons. in dict. *l. si in qui. §. quod dicitur sine fine* negat prædictam illationem, & consequenter sequi prædictum absurdum: nam vult fundum interim alienari non posse: non tamen declarat rationem, propter quam alienari non possit: & ideo eam supplendo dicendum est, ideo interim alienari non posse, quia cum offerendo pecuniam, in potestate mulieris sit efficere, quod fundus dotalis censatur, interim inhibenda est alienatio, ut in simili probat. *l. quod si fundus. 11. §. de fundo dotali.* Item quamvis fundus pure destinatus esse dotalis, tamen cum in pendentia sit, utrum debeat redire ad naturam dotalem, & sic utrū debeat in eo locum habere legis prohibitio, necne, interim debet impediri alienatio, iuxta regulam. *l. 1. §. si pendeat supra. ad Macedoniam* quam extollit Dec. *l. de i. d. nu. 60. C. de edendo.* Ex quibus ita explicatis iam vera colligitur concordia inter prædictos Iureconsultos: nam est dicendum, quod fundus definit esse dotalis non simpliciter, sed sub conditione resolutiva, nisi mulier obtulerit pretium impensarum intra annum: propter quam conditionem interim fundus ille alienari non poterit. Neque ita explicando obscurantur rationes, quas adducit Vlpianus dict. *l. quod dicitur. §. infra. de impensis.* Nam ad primum, quod absurdum est diminutionem corporis fieri propter pecuniam. *l. si cunctenerit. 18. §. de pign. actio.* ultra responsum Goffred. *d. l. quod dicitur. colum. 3. c. seq. ego respondeo*, quod cum in potestate mulieris sit resolvere prædictam compensationem offerendo pecuniam intra annum, si id non faciat, magis eius culpa & negligentia videtur fieri fundus non dotalis: & non est absurdum, quod ad pa-

niendam culpam & negligentiam alicuius ratione pecuniz debet, amittatur rei dominium, ut in simili probatur. *l. cum duobus. §. 2. idem respondit. 2. §. pro socio. c. l. §. si proponi. C. de edif. priuatis.* quæ iura ad nostram materiam adducit glossa. *l. quod dicitur. §. verbi. datii. §. de impensis.* & de illorum intellectu notab. agunt Capolla de servit. verbo. *prodor. cap. 59. nu. 9. Ripa. l. quo minus a num. 119. infra. de flumib.* Neque etiam obstat secunda ratio, quod interim fundus poterit alienari; quod videtur absurdum: nam respondetur, imo alienari interim non posse, iuxta rationes supra assignatas. Tantum igitur rationes Vlpiani concludunt, fundum non debere esse dotalem irrevocabiler, non tamen concludunt non posse fieri non dotalem revocabiler, scilicet, nisi mulier intra annum pretium impensarum non obtulerit: nam hoc modo posse fieri non dotalem, probat dict. *l. si in qui. §. quod dicitur. §. de iure dotium.* quæ iura ita poterunt concordari. Similiter & hoc etiam modo poterit concordari alia controversia, quæ inter prædictos Iureconsultos videtur esse in hac materia, utrum si mulier offerat pretium impensarum, crescat dos, siue de novo constituitur? an vero redintegretur, & reponatur in antiqua natura? Nam Vlpianus *d. l. quod dicitur* existimat crescere dotem, siue de novo videri constitui. cum antiqua ipso iure fuerit diminuta per legem. Contrarium existimat Paul. Iurecons. *d. l. si in qui. §. quod dicitur.* Imo quod de novo non crescat, sed potius redintegretur, & redeat ad pristinam naturam, pro concordia dicendum est, quod Vlpianus *d. l. quod dicitur.* restringit se ad casum, quo dos consistebat in pecunia, nam tunc cum de pecunia ad pecuniam admittatur compensatio, iuxta iuris regulam. *l. sine. §. de compensatio.* pecunia dotalis ipsorum videtur exincta simpliciter & irrevocabiler: & ideo si pecunia impensarum postea offerat mulier, hæc pecunia quasi de novo data faciet crescere dotem, cum dotalis iam pro impensis necessariis videatur soluta marito ex dispositione legis. *Cunctenerit. lib. 23. observatio. cap. 12. col. 2. †* Ceterum *d. l. si in qui. §. quod dicitur.* loquitur in fundo dotali, qui, quando expensa æquivaleret æstimationi fundi, definit quidem esse dotalis, non simpliciter, sed sub conditione resolutiva, *Nisi mulier intra annum obtulerit pretium impense.* Aut ergo non evenit hæc conditio, & perinde habendum est ac si a principio irrevocabiler fundus definieret esse dotalis. *l. 1. infra. de regula. Catoni. l. si pecuniam. supra. si certum per. ac.* Si vero exstitit conditio resolutiva, perinde habendum est ac si nunquam defuisset esse dotalis. *l. 4. §. sed Marcellus. §. de in diem adiectione.* Vnde hoc casu per solutionem impensarum dos non videtur crescere, sed potius redire ad pristinam naturam suam, & per solutionem pecuniarum satisfieri marito, cui ob prædictam rationem adhuc non videbatur satisfactum de impensis: quævis hæc non satis perceperit, glossa dict. *l. quod dicitur. verbo. crescit. §. de impensis.* Vt autem Iurecons. Paulus *d. l. si in qui. §. quod dicitur sine fine*, verbo, *Revertatur.* ut ostendat, quod fundus, qui a principio deficiat esse dotalis, adveniente conditione resolutiva revertatur ad dotem, a qua attento principio mero iure fuerat amotus: hæc enim est propria natura dictionis, *Revertatur. glossa. l. si in qui. §. de iust. legato.* Et iuxta hæc facilius resolvitur questio mota per glossa dict. *l. quod dicitur. verbo. crescit. infra. de impensis. c. glossa. penult. l. 2. §. si a re. de pecunia*

dicto. si vassallus commisit feloniam aduersus dominum, propter quam debuit amittere feudum, & illud debet redire ad dominum, & non ad agnatos, iuxta distinctionem. cap. 1. §. denique. *quæ sit prima causa beatific. amittendi.* & cap. 1. cum gloss. si vassallus feudo priuatur, si dominus remittat feloniam, vtrum feudum consideretur tanquam antiquum, vt antea erat an vero videatur de nouo concessum? Cuius questionis utilitates proponit Iason. l. filio quem pater. numer. 22. infra de liber. & post. humis. & in prædicta questione glossæ supra allegatæ tenent antiquum concessi, vt antea erat: quod & probat gloss. cap. Imperialem. §. in super. verb. priuatur. de prohibis. feudi alienat. per Federicum. & est receptissima sententia, vt per Iason. dicit. l. filio quem pater. numer. 22. & plures relati per Tiraguel. l. si vnuquam. verb. reuertitur. numer. 12. C. de reuocand. donatio. & lib. 1. retract. §. 32. gloss. unica. numer. 29. & per Alexandrum Raudensem de analogis cap. 34. numer. 53. † Sed vtrique distinguendum est: nam aut feloniam talis est vt ad amittendum feudum sit necessaria sententia condemnatoria: aut est talis, vt ipso iure propter illam amittatur feudum absque alia sententia condemnatoria; vt in casibus de quibus cap. cum secundum. de heretic. in 6. Primo casu dicendum est, opinionem gloss. verissimam esse: Nam cum ante sententiam condemnatoriam non amittatur feudum, remaneret adhuc in sua natura: & ideo postea sequitur remissione feloniz, & sic impeditur condemnatoria sententia, idem censetur feudum: argumentum. l. sed si ueniente. infra de precario. Quæ conclusio procedet, etiam si dominus ante latam sententiam occupauerit possessionem: nam cum id illicite fecerit, & vassallus adhuc retineat feudum antiquum, sequuta postea remissione, antiquum censetur, ita vt a domino illicite occupante possit illud vendicare, quasi nunquam amissum. *Andr. de sfernica cap. 1. numer. 1. de vassallo decrepta etatis. Paulus consi. 435. numer. 2. lib. 2. & Jacobus de Franchis in prelatibus feudorum. numer. 83. post decisum Vincen. de Franchis. Limita, si lata iam sententia dominus remisit feloniam: nam cum ad dominum feudum sit reuerfus mediante sententia; licet feloniam tunc remittatur, tamen nouum censetur feudum, quasi nouiter concessum, & non censetur antiquum: ita Paul. dicit. consi. 431. numer. 2. lib. 2. Iason. l. filio quem pater. numer. 23. supra de liber. & post. humis. Sed cauendum est, quia per sententiam non transfertur dominium, neque possessio, antequam fiat sententia exsequutio. l. Pomponius. §. qui iussu. infra de acquirend. possessio. gloss. recepta. §. final. postu. de offic. Iudicis. Cum igitur adhuc feudatarius antiquum feudum retineat, quasi adhuc perfecte non amissum, sequuta remissione feloniz antiquum censetur: & non aperte sfernica cap. 1. numer. 6. ad finem per quos fiat inuestitura recepta, vt asserit Jacobus de Franchis dicit. in prelatibus feudorum. numer. 39. Ethæ ratione Doctores in hac materia requirunt, quod vt feudum dicatur nouum, oporteat quod dominus occupet sualem possessionem feudi, & post illam remittat feloniam. Baldus. numer. 1. supra de reuocand. donatio. & Alexand. consi. 34. numer. 6. lib. 5. Iason. consi. 64. numer. 1. versiculi. postu. lib. 3. Glos. adu. consi. 24. numer. 10. & numer. 21. & Hippolyt. Rymwald. consi. 32. numer. 21. lib. 1. & alii relati per Diemen*

regula. 323. numer. 3. & Alexand. Raudensem de analogis. cap. 34. numer. 54. & latius per Caldes de reuocand. emphyteusis. questio. 4. numer. 4. numer. 14. versiculi. illud. Vnde merito dicit Ifern. cap. 1. numer. 6. ad finem, per quos fiat inuestitura. quod quamdiu dominus patitur vassallum remanere in possessione feudi, & quia remissione, semper censetur antiquum feudum: & hoc de primo casu. In secundo autem casu, quando propter feloniam amittitur feudum ipso iure, receptum est, quod sequuta remissione semper censetur nouum feudum: † vt 39 per sferniam c. 1. numer. 1. de vassallo decrepta etatis. Alexand. consi. 34. numer. 6. lib. 5. & asserit receptum Zafius tractat. feudorum. 10. part. ad finem. Jacobus de Franchis in prelatibus feudorum. numer. 87. Diemen regu. la. 323. in 1. dimittitio. quibus addit Brunum consi. 68. numer. 2. Quæ tamen conclusio duas habet limitationes. Prima est, id procedere, postquam lata est sententia declaratoria, prout ferri debet in casibus in quibus fit confiscatio ipso iure. cap. cum secundum. §. final. de heretic. in 6. Felin. cap. Rodulphus. nu. 35. de re scriptis. Ripa cap. sære. numer. 101. de restitutio. spoliator. tunc enim si remittatur feloniam, nouum censetur feudum; sed antea censetur antiquum: ita Paris. consi. 21. numer. penultim. lib. 1. & idem sentit Tiraguel post alios in l. si vnuquam. verbo reuertitur. numer. 12. C. de reuocand. donatio. Sed verius est, quod et si antelatum sententiam declaratoriam hoc casu sit remissa feloniam, semper nouum feudum censetur, & noua requiritur concessio. sfernica cap. 1. numer. 1. de vassallo decrepta etatis. quibus sequitur supra relati. Et est ratio, quia vbi primum prædicta feloniam commissæ est, statim vile dominium fuit consolidatum cum directo: si ergo dominus postea illud de nouo transferat in feudatarium, necessario noua videtur concessio. Neque obstat dicit. cap. cum secundum. §. final. Nam loquitur, vt fiat exsequutio de facto sed exsequutio facta per legem non impeditur, etiam si adhuc sententia declaratoria lata non sit. Dominus. cap. felicit. numer. 8. ad finem de penis. in 6. Iason. l. 3. §. quod autem. numer. 7. supra. quod quisque iuris. & alii relati per Aymon consi. 239. eolum. 3. in princip. Ex his colliges differentiam, quæ est inter istum primum casum, & præcedentem: nam in isto remissio post commissum delictum semper inducit nouum feudum: secus in precedenti, nisi lata sit sententia & exsequuta, & postea fiat remissio. Collige etiam, quod vt feudum videatur nouum, satis est dominium vile consolidari cum directo, licet non sit accepta possessio: nam per confiscationem factam ipso iure, tantum dominium transfertur ipso iure: dicit. cap. cum secundum. non autem possessio, gloss. recepta. l. final. verbo. in rem. C. de sacrosanctis. Ecclesiis & tamen hoc sufficit, vt sequuta remissione nouum censetur feudum. Vnde dum relati in casu præcedenti requirunt occupatam esse possessionem per dominum, vt nouum videatur feudum, illis addendum est, satis esse dominium acquiri absque possessione: iuxta terminos. l. si fundum. supra. de fundo dotali. vt aperte colligitur ex communi opinionem supra relata. Limitabis tamen prædictam secundam conclusionem procedere, si remissa sit feloniam, postquam dominus declarauerit velle vassallum incidere in commissum: nam cum ante factam hanc declarationem per dominum dire-